

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Contents

Matta 1

Marku 40

Lukka 64

Yuhanna 102

Golle Nulaafe 131

Romankoo6e 168

1 Korintunkoo6e 184

2 Korintunkoo6e 199

Galaatiyankoo6e 209

Efeesunkoo6e 215

Filipiyankoo6e 221

Koloosiyankoo6e 225

1 Tesaloniyankoo6e 229

2 Tesaloniyankoo6e 233

1 Timote 235

2 Timote 240

Tiitu 243

Filemon 245

Ibraninkoo6e 246

Yaakuuba 258

1 Piyeer 262

2 Piyeer 267

1 Yuhanna 270

2 Yuhanna 274

3 Yuhanna 275

Yahuuda 276

Bangingol 278

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

ISBN 978-1-5313-0242-9

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016

c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *“filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea.”* (Habakkuk 2:14)

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraaፎ Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraaፎ Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaፎ muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni ፎe o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.
Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.
Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Rutu.
Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.
Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.
Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.
⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.
Akas rimi Hesekeya.

¹⁰ Hesekeya rimi Manasa.
Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiyaa.

¹¹ Yosiyaa rimi Yekoniya e minyiraaፎ muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhu-
udiyankooፎe njaalanoo, njaaraa
Baabiila.

¹² Caggal ፎe njaaraama Baabiila,
Yekoniya rimi Seyaltiyel.
Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.
Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu
Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Al-
masiihu oon.

¹⁷ Ndele dum hawrii e jamaanuujji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooፎe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuujji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooፎe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuujji sappo e nay hawrata.

*Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)*

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa:
Mariyama inniiko oon wo kaፋፋanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaፋፋando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaፋፋal ngaal e suuraare.
²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu ፋarjude Mariyama, sabo binngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O rimaፋ biddo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimፋe makko e hakkeji muፋፋen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O ፋarji Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biddo gorko. Yuusufi inndiri biddo oon Iisaa.

* 1:21 Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkooፋe wo Yuusuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † 1:23 Esaaya 7.14.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngarnoo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoobe di-maado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko bangii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yimbe Urusaliima fuu. ⁴ O noddii hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta been fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yimbe am, Is-raa'iilankooɓe.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddii jom'en anndal been e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen ɓangi. Be paamini mo.

*Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji maɓɓe, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e ɗakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njeccoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi maɓɓe laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

* 2:6 Mika 5.1. † 2:15 Hoseya 11.1. ‡ 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yimbe Israa'iila njogorii hono inna muɓɓen. § 2:18 Yeremiya 31.15.

¹³ Nde jom'en anndal been ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndoggaa njahaa Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemima, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddii toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii ɓiyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duuddi:

Rahiina‡ ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunoobe warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaabe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatujo.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootalgal batisima 6angi. Imo gooyina ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina 6ornii kaddungal canyiraangal leebi geeloodi, ina ha6bii ka66orgol nguru. Nyaamdu makko wo ba66atti e njuumndi ladde. ⁵ Yim6e yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootalgal batisima[†] ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootalgal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo cagal am oon, kam 6uri kam baawde. Mi fotaay fay 6ortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite.

¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootalgal batisima

(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootalgal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o ja6i. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyor-toomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa

(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon 6attitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to 6uri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»[†]

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»[‡]

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»[§]

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

* 3:3 Esaaya 40.3. [†] 3:6 'Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee. * 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. [‡] 4:6 Jabuura 91.11-12. [§] 4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16. [§] 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili
(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoo wol maayo manngo,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yimbe be nganaa Alhu-
udiya'en,
¹⁶ yimbe wonbe e nimre
nji'ii annoora mawdo.
Wuurbe e ley leydi niibbundi nimre
maayde,

annoora yaynaniidum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe
(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraa be dido, Simon bi'eteedo Piyee e sakiike mum Andire. Ibe padda fiilijji maabbe ley maayo ngoon. Wo be nanngoo be liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i be:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

²⁰ Wakkati oon be njoppi fiilijji maabbe diin, be njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraa be dido wobbe, Yaakuuba e Yuhanna, biibbe Jebede. Kam'en e baaba mubben Jebede ina ngonni ley laana, ina moyyintina fiilijji mubben. O noddidum'en. ²² Wakkati oon pay, be njoppi laana kaan, be njoppi baabiibe du, be njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimbe
(Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiliitii ley leydi Galili fuu. Imo waa-joo e ley cuudi maabbe baajordi, imo gooyina Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuujji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimbe na ngadda nyawbe nyawuujji feere feere e male fuu to makko. Wobbe wo wondube e ginnaaji, wobbe jom'en dabiidabiije, wobbe du wo jom'en balli-mbaatudii. O danni

dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo be yuuru be Galili e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeeni dow waamnde, joodii. Taalibaabe muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade be, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditinbe yonkijji mubben ina lokiidi,
sabo kambe njeyi laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniibe,
sabo Laamdo waaltinan berde mubben.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe,
sabo kambe ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoobe fonnditaare hono no yolube e domdube pilortoo neema,
sabo be kaaran, be domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotoobe,
sabo Laamdo yurmoto be.

⁸ Barke woodanii laafube berde,
sabo be nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoobe jam,
sabo be noddirte biibbe Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraabe saabe fonnditaare,
sabo kambe njeyi laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yimbe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaabe artiibe on been torrira.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? 'Dam nafataa fay huunde! 'Dam faddete yaasin, yimbe njaafta dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyibaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto huubataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, filan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani

* 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

aynirde yeeso yimbe, faa nji'a golleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaafe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hi66ina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddii, fay to66el maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wo66e faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wo66e ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraabe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiibiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafunduwowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a ha6ii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wur-tataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laa6i.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewurudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to

woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o baɗowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu baɗudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³ —On nanii katin, maamiraabe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§ ³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵ Taa kunorodon leydi, sabo wo njaabirdi koyde makko, naa Urusalima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. ³⁶ Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa bawlinde fay lee6ol mayre gootal. ³⁷ Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol

(Lukka 6.29-30)

³⁸ —On nanii wi'anooma: «Yitere yomni-torte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»* ³⁹ Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰ Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. ⁴¹ Si goddo tilsinanii ma ronnaade donngal yaadu kilomeetere, ronna ngal yaadu kilooji didi. ⁴² Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol way6e

(Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³ —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴ Miin kaa mido wi'a on: njidee way6e on, ndu'anodon tor-roobe on. ⁴⁵ Worrude hono noon hollata

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkoo6e 24.20.

wo on fi66e Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bon6e, noon du o fudinirta nge dow moyyufe. No o tomnirta dow fon-ditiife, noon du o tomnirta dow oonyiife. ⁴⁶ Si yidufe on tan njidoton, mbarjaari ndiye ke6oton? Fay nanngoobe lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraa6e moodon tan njowtoton, dume senndi on e wob6e? Fay heefer6e been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hi66ufe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hi66iri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaa6e

¹ —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yim6e nji'a on. Si on ngadii dum fu, on kebataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yim6e nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yim6e mana dum'en. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. ⁴ Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'ooowo ko suudii oon yobe.

*Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)*

⁵ —Si odon ndu'oo, taa ngadon no mu-naafiki'en ni. Kam6e, i6e njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de 6e ngada du'aare yalla yim6e fuu ina nji'a 6e. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de njaarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'ooowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no yim6e 6e anndaa Laamdo been ngadata ni. I6e miilii Laamdo jaabanto 6e si 6e kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee 6e, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon: Baaba amin gondo dow kammuuli, innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

* 6:13 Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeeji amin, hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeeji ni.

¹³ Taa accu min njarrabee, ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aami-ina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe on hak-keeji, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵ Ammaa si on njaafa-taako toonyiife on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeeji moodon.

Haala suumayeere

¹⁶ —Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: 6e balinto, yalla yim6e fuu ina anndita 6e suumiife. Goonga kaalanammi on: 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, ¹⁸ taa paam-ina yim6e a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'ooowo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

*Haala jawdi dow kammu
(Lukka 12.33-34)*

¹⁹ —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuy6e kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuy6e kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

*Haala annoora e nimre
(Lukka 11.34-36)*

²² —Gite ngonni lampal 6anndu. Si gite maa ina mboodi, 6anndu maa fuu hee-wan annoora. ²³ Ammaa si de mboodaa, 6anndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata 6anndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

*Haala filaade laamu Laamdo
(Lukka 16.13, 12.22-31)*

²⁴ —Fay gooto waawaa gollande joomi-raa6e dido, sabo joomum wanyan gooto, de

yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa kaḅḅu-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du kaḅḅu on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, ḅanndu du ina buri koltal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, am-maa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon buri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi ḅeydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko haḅḅi dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na kaḅḅi on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famduḅe hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon kaḅḅoo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimḅe ḅe anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddi duum fuu, on ḅeydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango haḅḅa on ko'e, sabo jaango du warden e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore

(Lukka 6.37-38, 41-42)

¹ —Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon woḅḅe, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton woḅḅe, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa

keḅaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di ḅata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaḅan de.

No Laamdo hokkirta ḅaariido dum
(Lukka 11.9-13)

⁷ —ḅaaree, on keḅan. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo ḅaariido fuu heḅan. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata ḅiyum hayre si ḅaaraake dum buuru? ¹⁰ Naa ḅaaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirtan ḅiḅḅe mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka ḅaariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadanee woḅḅe ko njiddon ḅe ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³ —Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoḅe ngol ḅeen du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina ḅilli, yiitoḅe dum du wo seeda.

Haala lekki e ḅiḅḅe muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵ —Tinne e annabaabe fewreeḅe. Si ḅe ngarii to moodon fu, iḅe nga'i hono baali, de si goonga, wo ḅe cuuli jolbudi. ¹⁶ Golle maḅḅe annditirton ḅe hono no lekki annditirtee ḅiḅḅe muudum ni. Cabiiḅe ḅorataake e ngi'eehi, yiḅḅe du ḅorataake e nyakkaḅere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo ḅiḅḅe lobbube rimata, de lekki mbonki kaa, wo ḅiḅḅe bonḅe rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude ḅiḅḅe bonḅe, woodi du lekki mbonki waawataa rimude ḅiḅḅe lobbube. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa ḅiḅḅe lobbube soppete, faddee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle maḅḅe annditirton ḅe.

No taalibaabe fewreeḅe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹ —Wanaa wi'ooḅe kam «Joomam, Joomam» ḅeen fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoḅe muuyde

Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naatoobe. ²² Nyannde darngal, heewbe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeeffiji keewdi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi be: «Abada mi anndaano on. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!»

*Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)*

²⁴ —Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom hakkillo nyibudo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyibudo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe mabbe Tawreeta.

8

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)*

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laafi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

*No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe
(Lukka 7.1-10)*

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, gaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koynyal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto mabbe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haayni dum sanne, wi'i jokkuba dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewbe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahima e Isiyaaka e Yaakuuba, be nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haannoobe naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e jeryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

*No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)*

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimbe heewbe be ginnaaji ngoni e muuben. Kongol makko tan o riwri di, o danni nyawbe been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden,

o ronndake nyawuui meeden.»*

*No yimbe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)*

* 8:17 Esaaya 53.4.

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii dum ndeen, yamiri 6e peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji[†] ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa 'Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaafe been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maayfe uwa maayfe mu66en.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu

(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaafe muudum njokki dum. ²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempeyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaafe been battii mo, pindini mo, i6e mbi'a:

—Joomii amin, dannu min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdu6e hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempeyye maayo deen e semmbe. 'Dum fuu dum deyyinii siw! ²⁷ 'Dum haayinii taalibaafe been! I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina dwtanoo dum?

No Iisaa selliniri wor6e dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yim6e Gadara. 'Doon wor6e dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. I6e nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddii i6e nduka i6e mbi'a:

—'Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati padaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin gaarii mo, mbi'i:

—Si riwude min njiddaa, accu min naa-towa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Duroo6e been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wonduno6e e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yim6e ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e nyaagii mo o yalta leydi ma66e.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yim6e ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal ma66e ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, sellin bernde maa. Hak-keeki maa njaafaama.

³ Wakkati oon, janngino6e Tawreeta yogaabe miilli e ko'e mu66en: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miiloogi ma66e, de wi'i 6e:

—'Dume wadi de ofon miiloo miiloogi bondi di e berde moodon? ⁵ 'Dume buri hoyude? Yalla wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on 'Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki 6ii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngetee. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Coggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngoo6e lampo heew6e e luttube wob6e ngari njoodii ina nyaamda e makko,

[†] 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

kanko e taalibaaŋe makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dūm, de na mbi'a taalibaaŋe makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngoŋe lampo e luttube wobbē?

¹² Iisaa nani dūm, wi'i 6e:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dartiŋe. Wo luttube ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaaŋe Yaayaa ngari to Iisaa, yami dūm:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaaŋe maa been kaa cumutaako?

¹⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla warŋe ɓangal ina mbaawi sunaade si ɓanjuɗo ina wondi e muɓŋen naa? Ammaa nyalaade ngaran de ɓanjuɗo oon ittetee hakkunde maɓŋe. E balde deen, 6e cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiidɗi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dūm fuu dūm reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dūm ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaŋe muudum. ²⁰ E ley yaadu maɓŋe, debbo gooto mo yiyyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e ɓernde makko: «Si mi heɓii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin ɓernde maa. Goondinal maa dannii maa.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waa-jordu oon fu, yi'i fuufoŋe cereeli wonŋe to maaydo toon e yimbe heewŋe woyooŋe. ²⁴ O wi'i dūm'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimbe been njalnorii mo. ²⁵ Nde 6e njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumbe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumbe dido njokki dūm, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumbe been ngari to makko. O yami dūm'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite maɓŋe, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, 6e mbumti. O gongini 6e, o wi'i 6e:

—Taa kaalanee dūm fay gooto.

³¹ Ammaa 6e njehi 6e caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaaŋe been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumɗini. ³³ O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fudɗi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dūm yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonŋe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji on hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimbe 6e nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluuj e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuui e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimbe been dūm, o yurmii dūm'en sanne, sabo wo tampuŋe, ɓilliŋe hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaaŋe makko been:

* 9:13 Hoseya 6.6.

—Gese benndude ina keewi, ammaa tay'oobe keewaa. ³⁸Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tay'oobe ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suforii nulaabe sappo e dido
(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹Iisaa noddii taalibaafe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuui e male fuu. ²Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano ma66e wo Simon bi'eteeedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba gii Jebede e Yuhanna minyum, ³Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba gii Alfaa, kam e Tadde, ⁴Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariy-otto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been
(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵Iisaa nuli 6e sappo e dido, wi'i 6e:

—Taa njehee to yimbe 6e nganaa Alhudiyanakoobe. Katin du taa naatee gallu-uje Samariya. ⁶Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiife hono baali majjudi. ⁷To njahaton fuu, ngooyonon mbi'on «laamu Laamdo badake!» ⁸Ndannon nyaw6e, ummintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndi-won ginnaaji. On kefirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹Taa kooyee kanje naa cardii naa buudi ley jiiibaaji moodon. ¹⁰Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹²Si odon naata ley galle, calminon. ¹³Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴Si ina woodi galle naa wuro do on nja66aaka naa on kettindanaaka fu, njalton to ma66e, pidдон sollaare ma66e wonnde e koyde mon. ¹⁵Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluujje Sodoma e Gomoora bonde.*

* 10:15 Sodoma e Gomoora wo galluujje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fudfoode 19.1-29.

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶—Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoy-iron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷Tinnodon e yimbe been, sabo 6e njaaran on to carorde, 6e piyan on dorri ley cuudi ma66e baajordi. ¹⁸On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankoobe saabe am, faa laatanodon kam seedee6e yeeso mu6ben e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmbeton no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran fiyum. Bi66e ummanto saaraabe mu6ben, ngada faa 6e mbaree. ²²Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Mido haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do 'Bii Neddo warti.

²⁴Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccudo du laa-too hono joomum. Si 6e inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay 6e inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶—Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko bangintaake. ²⁷Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸Taa kulee waroobe banndu, de mbaawanaa yonkijji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude banndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon. ³⁰Woodi onon, fay lee6i ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon furi pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe (Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe (Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo farjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto waybe dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa furi kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa furi kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.[†] ³⁹ Piliido heftude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ —Jabbiido on fuu jabake kam, jabbiido kam fuu jabake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Jabbiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jabbiido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaafe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaafe muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley gallu-uje piiliide doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaafe muudum to Iisaa (Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Al-masiihu gollata, de o nuli taalibaafe makko been to muudum. ³ Be njehi be lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wumbe ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde mubben, seppinbe ina cellinee, faaduube ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaafe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaafe Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoofe tawtee. ⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo furi annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima[†] oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdo oon na furi mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyannguube du na kabda e maggu.[‡] ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaafe fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon njaba haala maabe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yimbe jamaanu o? Ibe nanndi e sukaafe joodiife e taliyaaje luumo, na nodda yigiraafe mubben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,

[†] 10:38 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni. * 11:10

Malakiya 3.1. [†] 11:11 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. [‡] 11:12 Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimbe na kaba dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yimbe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yimbe na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube wobbe!» Ammaa ko hakkillo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

*No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Lukka 10.13-15)*

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o buri wadude kaayeeffiji e ley mubben deen, sabo wonbe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi faa be kolla be tuubii. ²² Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe. Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotoono faa joonin. ²⁴ Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

*No Iisaa noddiri yimbe faa keba powtiri
(Lukka 10.21-22)*

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ganginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi ganginande.

²⁸ Onon tampube, ronndiibe donje teddude, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon

mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom bernde leeyunde, yonkijji moodon keban powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on duum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

*Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)*

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaafe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaafe makko njolbi, de na itta cammeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo dum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaafe maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraabe makko, de be nyaami buuru cakkaado. Woodi, be ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeyi nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Ibe lutta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa be. ⁶ Mido wi'a on: ko buri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laabu6e be. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

*No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)*

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu ma6be waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonbe doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de be yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina buri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon.
¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda lisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum lisaa

¹⁵ Nde lisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewbe njokki mo. O danni nyawbe ley mubben fuu, ¹⁶ o sapani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ 'Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o goynanan lenyi laawol fonnditaare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

²⁰ O helataa fay yommbal oonyiingal, o nyifataa fay lampaal ngal fooyre muudum famdi

faa do o hokki fonnditaare jaalagol.

²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke mubben dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muum dini waddaa to Iisaa, de danni dum faa na haala, na yi'a. ²³ 'Dum haaynii jama'aaje deen fuu, de keddiin ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. ²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? ²⁷ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jukkube on been le, wo e baawde moy ndiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngal daa e goonga! ²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiwwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

³⁰ Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoo. ³¹ Saabe duum, mido wi'a on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeeki mubben e mbonkaaji mubben fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. ³² Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee 6i66e muudum (Lukka 6.43-45)

³³ —Si lekki na woodi fu, 6i66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, 6i66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo 6i66e mum annditirtee. ³⁴ Onon 6i66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bonbe? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum humnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on: nyannde darngal yimbe kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada caritedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande

(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, janngindoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu mannngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, worbe Niniwe ummodoto e yimbe jamaanu o, kiitodoo e mubben, de li6a dum'en. Sabo

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

worbe Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yu-unusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do!
⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yimbe jamaanu o, hiitodoo e muβen, de liβa dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilan-taaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyo e nokkuje joorde indu filoo do ndu jootta, de ndu heβataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yecoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yimbe jamaanu bondo o laartortoo.

Minyiraaβe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraaβe muudum worbe njottii. Be ndarii yaasin, iβe njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraaβe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngonni minyiraaβe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaβe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaβe am. ⁵⁰ Sabo wo gaɗoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Bannol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo.

² Jama'aaje keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O bannndani be bannndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cubi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, filli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na bannndana yimbe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaaβe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe bannndi?

¹¹ O jaabii βe, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kambe kaa, βe kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana βe bannndi, sabo iβe ndaara, de βe nji'ataa, iβe kettindoo du, de βe nanataa, βe paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maββe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi maββe,

βe muββii gite maββe,

taa gite maββe nji'a,

taa noppi maββe nana,

taa hakkillooji maββe paama,

taa βe tuuba, de mi danna βe.»[†]

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaabe heewβe e fonnditiibe heewβe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de βe nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de βe nanaay.

No Iisaa fiirtiri bannndol aawoowo

(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa bannndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala

* 13:12 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga. † 13:15 Esaaya 6.9-10.

laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin.²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppa ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kabbu-ko'u adunaaru e ey-tugol jawdi billa ngol, ngol laaroo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngonni nanoobe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, be ndiman fiibe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala hudo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani be banndol gonngol, wi'i: —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du bangi. ²⁷ Maccube been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii be, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccube been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii be, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoo be been doofa ko tafon, be ngada ko kabbe faa ko wulee. Si be ngadii dum fuu, be taya alkama oon. Ndeen be kawrundura dum ley beemba am.»

Banndol haala gabbel pamarel (Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

³¹ Iisaa haalani be banndol gonngol, wi'i: —Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel furi gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel

buran ledde sardiye fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiba cuudi muuben e licce makki.

Banndol haala rabilla (Lukka 13.20-21)

³³ O bannndani be banndol gonngol, o wi'i: —Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa bannndanii jama'aa je deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e bannndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan be bannndi,
mi haalanani be kulle cuudaade gilla
adunaaru joo yinaaka.»[‡]

No Iisaa fiirtiri banndol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe been, naati ley suudu. Taalibaabe muudum been battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii be, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo fiibe laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo fiibe bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayoo be been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirttee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laaortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoobe woobe e wadoobe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padda dum'en e yiite jahannama. Toon boji e jeryundurde nyiye ngonni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba muuben. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu,

[‡] 13:35 Jabuura 78.2.

yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Bannadol haala liyyi

⁴⁷—Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil paddaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. 'Be njoodii i'be cemma liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cemma bonbe e moyyube. ⁵⁰'Be padda bonbe been e ley yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Bannadol haala kulle kese e kiidde

⁵¹Iisaa yami be, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

'Be njaabii, be mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵²Caggal duum, o wi'i be:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkoo'be calorii ja'bande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³Nde Iisaa tilinoo e bannadi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu ma'bbe waa-jordu. 'Dum haayinii yimbe hettindotoobe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o he'bi hakkillo ngo? Noy o hebiri baawde wadude kaayee'fiji di?

⁵⁵Yalla wanaa kanko woni bii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶Wanaa enen e minyiraa'be makko rewbe koddii? Ndelle, toy o he'bi dum fuu?

⁵⁷'Dum saabanii be salaade mo. Caggal duum, o wi'i be:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸Iisaa wadaay doon kaayee'fiji keewdi sabo be ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ²O wi'i golloobe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! 'Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayee'fiji.

³Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nan-geee, ha'bbe, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimbe been, sabo be fuu i'be njo-gorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶'Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, bii Hirudiya debbo wami yeeso noddaabe been. Hirudus weltii sanne, ⁷faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o naarii dum. ⁸Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹'Dum metti bernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe been, yamiri surbaajo oon hokkee ko naarii duum. ¹⁰O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹²Taalibaabe Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal duum, be njehi, be kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo
(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimbe nannoo dum fu, njalti e galluje deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyawbe wonbe ley mu'bben. ¹⁵Nde hiirunoo ndeen, taalibaabe been battitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶O jaabii be, o wi'i:

—Fotaa ko be njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:
 —Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.
¹⁸ O wi'i 6e:
 —Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yimbe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaafe been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaafe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo ko waldaa e rew6e e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde
 (Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaafe been naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeerjowi dow waamn6e faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaafe been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee 6erde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdudo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum 6e dido fuu, 6e naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.

³³ Ndeen taalibaafe won6e ley laana kaan 6een kujidani mo, mbi'i:
 —Tannyorol, aan woni 'Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret
 (Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon anditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yimbe been ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maamiraa6e
 (Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaafe maa been ina lotta al'aadaaji maamiraa6e meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»[†] O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»[‡]

⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe teddinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirtan konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mu66en,
 ammaa 6erde mu66en ina mbo6dii kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey. Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin
 wo jamirooje yimbe tan.»[§]

* 15:2 Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. [†] 15:4 Wurtagol 20.12. [‡] 15:4 Wurtagol 21.17. [§] 15:9 Esaaya 29.13.

Haala ko tuuninta neddo
(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddii jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaafe been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee be. Wo be wumbe dowoo be wumbe! Si bumdo dowii bumdo fu, be dido fuu be caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin? ¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fi-jirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa
(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii sereaaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaafo Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaafe makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaafe, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mu6ben saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, biyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon.

³⁰ Yimbe heewbe ngari to makko, ngaddi bonnguube e wumbe e woybe e muumbe, kam e nyawbe wobbe heewbe. Be battini dum'en yeeso makko, de o dannii be. ³¹ Dum haayinii yimbe been sanne nde nji'unoo muumbe ina kaala, woybe ndadi, bonnguube ina njaha e koyde mu6ben, wumbe ina nji'a. Yimbe been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje nayo
(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddii taalibaafe muudum been, wi'i dum'en:

—Yimbe be ina njurminii kam, sabo hantden woni balde tati i6e ngondi e am, de be ngalaa ko be nyaama. Mi yidaa yoppude be ndilla tawee be nyaamaay, sabo hasii yolbere li6owan be dow laawol.

³³ Taalibaafe makko been mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaamen jamaa hono o?

³⁴ O yami be, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaafe been kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu be nyaami faa be kaari. Taalibaafe been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamu6e been wo worbe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewbe e sukaa6e. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimbe been, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

*No Farisa'en ŋaarorii kollee maande
(Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)*

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. ² Be ŋaarii dum holla 6e maande yuuroore dow kammu. ³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ⁴ Fajiri du, si kammu ina wojji ina ni66i, on mbi'an yuwoonde to6an. Odon mbaawi senndude alhaali-iji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji diin! ⁵ Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi 6e doon, o dilli.

*Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Marku 8.14-21)*

⁶ Nde taalibaa6e been peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggiti yoo6aade buuru. ⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁸ Taalibaa6e been ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁹ Iisaa faami ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon famdu6e hoolaare! ¹⁰ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi wor6e ujunaaje njoyo deen, e kandeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi wor6e ujunaaje nayo deen, e kandeje de kebbindon kedde deen? ¹² Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami o wi'aay 6e ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa 6e ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta duum.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)*

¹⁴ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Moy yim6e mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁵ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaabe been.

¹⁶ O wi'i 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁷ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁸ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon bii Yuunusa. Sabo wanaa bii-Aadama anndini ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum. ¹⁹ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyibammi kawrital am goondin6e ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ²⁰ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kadu6aa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6u6aa dow leydi, ja6ete dow kammu.

²¹ Ndeen, Iisaa sappani taalibaa6e muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²² Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaa6e muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tata6erde ndeen o iirtoto. ²³ Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hew-tataako ma!

²⁴ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yim6e di yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁵ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁶ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu,

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

heftan ki. ²⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo 'Bii Neddo oon warden e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do maayataa tawee nji'aay 'Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii

(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraabe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtii e mubben dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso mabbe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa bangani be, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi be. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni 'Biyam mo korsinmi, mo ceyor-toomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaafe been nannoo daande ndeen fu, kippi geese mubben e leydi. 'Be kuli sanne. ⁷ Iisaa battitii, meemi be, wi'i:

—Ummee, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, be banti gite maabe, de be nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko be njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani be, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde 'Bii Neddo ummitii e hakkunde maaybe.

¹⁰ Caggal duum, taalibaafe been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Al-masiihu warude?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de be annditaay dum, be ngollii dum ko be muuyi

fuu. Hono noon be torriira 'Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaafe been paami wo haala Yaayaa lootooowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde be ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma biyam gorko! O dabi-dabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam.

¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaafe maada de be kunngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yimbe jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaafe been toowtii e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunngataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagal muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaafe muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i be:

—'Bii Neddo wattete e juude yimbe. ²³ 'Be mbaran dum, de nyannde tataberde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaafe been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaafe mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngoofo lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

* ^{17:21} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, lisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankooḃe adunaaru been, moy ḃe ndoonyata? Moy ḃe njomnotoo lampo? Ḃiḃḃe laamu naa weerḃe?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weerḃe.

lisaa wi'i mo:

—Ndelle, ḃiḃḃe laamu been wo rimḃe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yimḃe been. Yahu to maayo toon, padḃaa jammbuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi kiḃḃinoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaaḃe been battitii lisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy ḃuri teddude ley laamu Laamdo?

² Lisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso maḃḃe, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu jabḃiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabḃii.

Haala ko luttinta yimḃe
(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko ḃuri moyyande joomum hayre teddunde haḃḃee e daande mum, yoollee ley to ḃuri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooye yimḃe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, padḃaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal

gootal ley nguurndam nduumiidam ḃuri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kiḃḃudo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, padḃaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, ḃuri moyyande ma diina padḃedaa e yiite jahannama a kiḃḃudo.

Banndol haala mbaalu lallungu
(Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: malleka'en makkoy wonḃe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjunga nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa ḃura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraay fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraabe
(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njadaa e neddo gooto naa yimḃe dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimḃe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawritral goondinḃe ngaal. Si o salake jabande kawritral goondinḃe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabudon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko ḃaarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko ḃaaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde muḃḃen doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer battitii lisaa, yami dum:

* 18:11 E dereeeji ḃooydi, goddi ina ḃeyda aaya 11: Sabo hisinde lalluḃe waddi Ḃii Neddo oon.

—Joomam, si banndam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude gollooŋe muudum nyamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. 'Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaŋe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuul!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o jabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde gollooŋe heddiŋe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukko-tooŋe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laabi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal
(Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal

gooruwol Urdun. ² Yimbe heewŋe njokki mo. O danni toon nyawŋe muŋŋen.

³ Farisa'en woŋŋe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii ŋe, wadii ŋe gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ŋe dido fuu ŋe laatoo neddo gooto.» * ⁶ Nii woni ŋe nganaa dido katin, ŋe banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, ŋe mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii ŋe, o wi'i:

—Wo saabe on yoorŋe berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewŋe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si ŋanjii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaabe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo ŋanjaay duum buri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii ŋe, wi'i:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jaŋude haala ka, sanaa ŋe Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliiiji kaŋooji worŋe ŋanjude ina ngoodi. Sabo woŋŋe ndimaama wo waatoraaŋe. Woŋŋe wo soortaaŋe. Woŋŋe du, kam'en kadi ko'e muŋŋen ŋanjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, woŋŋe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaabe been ndukani yimbe been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaŋee koy, sabo wo nannduŋe e makkoy been njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

* 19:5 Fuddoode 2.24.

Haala jokolle jom jawdi

(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶Gorko gomma battitii lisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁷Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸Gorko oon yami lisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, ¹⁹teddin inna maa e bammaa, njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddi katin?

²¹Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi6bude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²²Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³Ndeen, lisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi! ²⁴Mido haalana on du: ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵Nde taalibaa6e been nannoo haala kaan ndeen, dum haayinii dum'en sanne. I6e mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶O ndaari 6e, o wi'i:

—Yim6e mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keboyta?

²⁸Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokku6e kam 6ee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Is-raa'iila sappo e didi diin. ²⁹Neddo fuu

joppudo suudu mum, naa sakiraa6e mum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bam-mum, naa sukaa6e mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko buri dum kile hemre, katin du heban nguurndam nduumiidam.

³⁰Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaa6e. Gadaa6e heew6e du laatoto ardiibe.

20

Banndol haala golloo6e ley ngesa cabiije

¹—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloo6e ngolla ngesa muudum cabiije. ²O hebi golloo6e, o rewri e mu6ben njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari 6e ngesa makko. ³Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wo66e ley luumo 6e ngalaa golle. ⁴O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoban on ko haani yo6eede.» ⁵Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wo66e ina keddii to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷Be njaabii mo, 6e mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngan.» ⁸Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloo6e been de njobaa dum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artiibe been.» ⁹Waddaa6e laasara been ngari, mono e mu6ben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰Artinoo6e been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e mu6ben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹Nde 6e njobanoo dum ndeen, i6e njurjurta jom ngesa oon. ¹²I6e mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de 6e ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulngel!» ¹³Jom ngesa oon jaabii gooto ma66e, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴Ndelle, ja6u njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaafe sappo e dido been ina yeeya, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini be feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooreebe al-maami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yimbe be nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna bi6be Jebede battini sukaaabe muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o naaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njidfaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa bi6be am worbe dido be njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko naarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i be:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo be Baaba am moyyi'nani been njeyi.

²⁴ Nde taalibaafe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani sakiraabe dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddii be fuu, wi'i be:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamarii dum'en doole. Mawbe been du ina kolla yimbe been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddudo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon.

²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon.

²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka

yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinoori heewbe.

No Iisaa selliniri wumbe dido

(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaafe muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de be puddi yeewnaade, ibe mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani be, wi'i be ndeyyi'noo. Ammaa be beydi yeewnaade ibe mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddii be, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii be, meemi gite ma6be. Wakkati oon pay, be mbumti. Ndeen be njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaafe muudum badii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaafe dido, ² wi'i be:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka6bii. Ka6biton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon, ina leeyinkinii, ina waddii mola,

6ii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaafe been njehi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma6be, de Iisaa waddii. ⁸ Ko buri heewude e jamaa oon weerti saayaaji mubben dow laawol. Wo6be kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa

* 21:5 Jakariyaa 9.9.

deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado![†] Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngallu-ure ndeen fuu iirii, na saaya. Ibe mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotooŋe ley suudu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹²Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodoŋe e soottoŋe wonŋe ley toon fuu. O liŋi taabaaje weccoŋe ceede e joodorŋe soottoŋe buugaali. ¹³Ndeen o wi'i be:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am innirte suudu wadiru du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

—Onon kaa, oŋon ngada ndu «suudirdu yanoŋe!»[‡]

¹⁴Wumŋe e bonnguŋe ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni dum'en. ¹⁵Hooreeŋe almaami'en e jaanginoŋe Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaaŋe ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti be. ¹⁶Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i be:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaaŋe famarŋe e musinoŋe ina njette?»[§]

¹⁷Caggal duum, o seedi e maŋŋe. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon. ²⁰Nde taalibaaŋe been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, be mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹Iisaa jaabii be, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si oŋon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko buri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²²Si oŋon ngoondini, ko njaarifon e ley du'aare fuu on keŋan dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooreeŋe almaami'en e mawŋe Alhuudiyankoŋe been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ²⁵Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yimŋe?

Ndeen heddii iŋe ndawrida hakkunde maŋŋe, iŋe mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

²⁶Ammay si en mbi'ii to yimŋe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimŋe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷Be njaabii Iisaa, be mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii be, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraabe dido

²⁸Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo ŋiŋŋe worŋe dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» ²⁹Biddo oon jaabii,

[†] 21:9 Jabuura 118.25-26. [‡] 21:13 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11. [§] 21:16 Jabuura 8.3.

wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. ³⁰ Baabiwo oon battitii didaፊo oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. ³¹ Moy e maፊፆe wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, ፆe mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, lisaa wi'i ፆe:

—Goonga kaalanammi on: nanngooፆe lampo e rewፆe woynuruuፆe been artoyto on naatude e laamu Laamፊo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngooፆe lampo e rewፆe woynuruuፆe been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Bannፊol haala remooፆe bonፆe
(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee bannፊol gonngol: nedፊo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere ፆoosirde cabijam. O nyiፊi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remooፆe, de o wadi jahaan-gal. ³⁴ Faa ፆoreede cabiije yottii, de o neli golloፆe makko to remooፆe been toon, ፆe ngaddanowa mo ngedu makko e ፆiፆፆe cabiije deen. ³⁵ Ammaa remooፆe been nanngi golloፆe makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaayፆe. ³⁶ Jom ngesa oon neli e maፊፆe golloፆe ፆurፆe arandeeፆe been heewude. Remooፆe been ngadi ፆe no ngadunoo arandeeፆe been noon. ³⁷ De sakitii o neli biyiiko gorko to maፊፆe, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remooፆe been nji'unoo biyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde muፆፆen «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, ፆe nanngi mo, ፆe paddi mo to gada ngesa toon, ፆe mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remooፆe been?

⁴¹ Be njaabii mo, ፆe mbi'i:

—O halkiran bonፆe been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remooፆe wፆፆe hokkoፆe mo ngedu makko e ፆiፆፆe magga wakkati nga ፆoraa.

⁴² Caggal duum, lisaa wi'i ፆe:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Bindi diin duum naa?

«Hayre nde nyiፆooፆe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamፊo ittete e moodon, hokkee yimፆe wadoፆe ko haani e maggu. ⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooreፆe almaami'en e Farisa'en been nannoo bannፊi makko diin, paamii wo kabaaru muፆፆen o bannፊi. ⁴⁶ Iፆe piloo no ፆe nanngira mo, ammaa ፆe kulii yimፆe, sabo yimፆe been ina njogorii mo annabaajo.

22

Bannፊol haala nyaamdu bangal
(Lukka 14.15-24)

¹ Lisaa bannፊani ፆe katin, wi'i ፆe:

² —Inan no laamu Laamፊo bannፊi: wo hono kaananke ፆajnoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal. ³ O neli maccuፆe makko noddowa yimፆe bangal ngaal, ammaa noddaaፆe been calii warude. ⁴ O neli katin maccuፆe wፆፆe, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaaፆe been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, ፆe nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaaፆe been kiisaaki mo, naati haajuuji muፆፆen: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiፆe been nanngi maccuፆe been, torri ፆe, mbari ፆe. ⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiፆe muudum mbarowi waruፆe nulaaፆe been, mbuli wuro muፆፆen. ⁸ Caggal duum, o wi'i maccuፆe makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaaፆe been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawፊi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰ Maccuፆe been njehi dow laabi diin, noddii yimፆe ፆe kawri toon fuu gilla e bonፆe faa e moyyuፆe faa galle jom bangal oon heewi yimፆe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaaፆe been ndeen, o haynii gorko mo ፆornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

tawi a bornaaki kaddule ɓangal?» De oon deyyini. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i gol-loobe been: «Kaɓɓee juude makko e koyde makko, paɗɗon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e ɗeryundurde nyiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddii na wi'a:

—Noddaaɓe ina keewi ammaa suɓaɓe ina pamɗi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nann-gira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taalibaɓe maɓɓe e jokkuɓe Hirudus to Iisaa. Nulaɓe been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a ɓurdintaa yimɓe. ¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawɗo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaɗi maɓɓe bondi diin. O wi'i ɓe:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuudu njobetengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu.

²⁰ O yami ɓe, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i ɓe:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.

²² Nde ɓe nannoo jaabu oon fu, dum haaynii ɓe. Be celi mo, ɓe ndilli.

Haala ummital maayɓe

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³ E ley nyaloona oon, woɓɓe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddoobe ummital. ²⁴ Be yami mo, ɓe mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii heɓaay ɓidɗo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa heɓana dum beyngu.» ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraɓe worɓe njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi heɓaay ɓidɗo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶ Kam du maayi heɓaay ɓidɗo. Tatabo oon du jokki, faa ɓe

njeddo fuu ɓe maayi. ²⁷ Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du maayi. ²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe fuu ɓe ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—On woofube, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawɗe Laamɗo du.

³⁰ Sabo si maayɓe ummitake, worɓe ɓanjataa, rewɓe ɓanjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonɓe dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maayɓe, yalla on njanngaay ko Laamɗo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamɗo Ibrahiima, Laamɗo Isiyaaka, Laamɗo Yaakuuba.»[†] Laamɗo wo Laamɗo wuurɓe, wanaa Laamɗo maayɓe.[‡]

³³ Nde jamaa keewɗo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

Haala yamiroore ɓurnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, ɓe kawriti. ³⁵ Gooto maɓɓe jannginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore ɓurnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamɗo Joomiraado maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.[§] ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, ɓurnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore didaɓerde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»^{*} ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaɓe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami ɓe, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i ɓe:

—Ko Daawda haaliri baawɗe Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'i:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagol 3.6.

‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɗo wi'i wo Laamɗo maɓɓe duum, holli iɓe mbuuri.

§ 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkooɓe 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1.

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»[†]

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu be kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta e Farisa'en

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaabe muudum been, wi'i:

² —Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani jabande be, ngadon huunde fuu ko be mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo be ngadataa ko be mbaajotoo duum.

⁴ Be ka66an donle teddude, be mbakkina yimbe, ammaa be njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa be mballa dum'en.

⁵ Huunde fuu ko be ngadata, be ngadiran dum faa be nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo.

⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si be noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi.

⁷ I6e njidi jowteede jowtaali teddudi ley luumooji e noddireede «Moodibbo».

⁸ Ammaa onon kaa, taa njabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e.

⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.*

Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu onon.

¹⁰ Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, onon woni Almasiihu.

¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon.

¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon

cokana yimbe dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴†]

¹⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebii dum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo bolum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.»

¹⁷ Majjube, wumbe! Dume buri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun?

¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo bolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.»

¹⁹ Wumbe! Dume buri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen?

²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre.

²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon.

²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen.

Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddi duum.

²⁴ Onon wumbe dowoobe yimbe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwaan itton dum, de odon moda ngeelooba!

²⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo

* 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum.

Ngol haali haala hooree6e diina fonndube ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo. [†] 23:14 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rewbe be goriraa6e mu66en maayi, odon njuutina du'aawuui moodon faa nanndinkinodon e lobbube. Saabe majjum, on keban jukkungo burngo fuu bonde.

bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaƴan.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow muɓben woodi, tawee ley muɓben ina heewi yi'e maaybe e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon ɲardina caabeeje fonnditiibe woɓbe.

³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraabe amin, min ndufidataano e maɓbe yiyyam annabaabe.»

³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on ɓiɓbe warannoobe annabaabe been.

³² Ndelle, njottinee ko maamiraabe moodon puɗɗunoo! ³³ Onon bolle, ɓiɓbe poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahannama.

³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e jannginoobe. On mbaran woɓbe maɓbe, tonton woɓbe maɓbe, piyon woɓbe maɓbe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

*No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)*

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde ɓiɓbe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee mum ni. De on njabaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

* 24:15 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † 24:15 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankeoobe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaabe muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i ɓe:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaabe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsii dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fudfoode ɲatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimbe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewbe pergoto njoppa goondinal muɓben, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaabe fewreebe heewbe ɓangan, kiila heewbe. ¹² Bonandaaji keewan faa njinngu yimbe heewbe buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu

(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete

dow nokkuure seniinde ndeen.[†] (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.)¹⁶ Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle.¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum.¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum.¹⁹ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen!²⁰ Njaaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteende.²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin.²² Sini tawiino balde deen ndaabbindinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo raabbindinii de saabe subaabe muudum.²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee.²⁴ Sabo almasiihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeji faa majjina fay subaabe been, si na laatoo.²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay.²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si be mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee.²⁷ Si goonga, no mayyere yalnirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata.²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange nibban, lewru selan yalnude, kooode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.[‡] ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal.³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrun-dura subaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannadol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu badake.³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon

wakkati oon badake, imo woni e damm-bugal galle.³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay.³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ —Ammay nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon.³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii.³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina barja, ina barjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan.³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo.⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Goto mubben hooyete, gooto du yoppee.⁴¹ Rewbe dido undooe tawete dow unirde. Goto mubben hooyete, gooto du yoppee.⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata.⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo guji warata ley jemma, waalan hakkilde, yop-pataano o naata suudu muudum.⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloobe muudum faa hokka dum'en nyaamdu mubben e wakkati kaando.⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon.⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu.⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay,⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraabe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe,⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko watan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki.⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon boji e njeryundurde nyiye ngoni.

[‡] 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaabe sappo hooyube fitillaaji muɓɓen de njehi faa njaɓɓowoo ɓarɗudo.*
²Njoyo maɓɓe ngalaa hakkillo, njoyo maɓɓe du ina ngoodi hakkillo. ³Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji muɓɓen. ⁵Nde ɓarɗudo oon jenggunoo waraay ndeen, ɓe fuu ɓe njorji, ɓe daanii. ⁶Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan ɓarɗudo oon! Njaltee! Njaɓɓowee mo!» ⁷Ndeen surbaabe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji muɓɓen. ⁸Surbaabe ɓe ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoobe, coodowon!» ¹⁰Ko ɓe njehi faa ɓe coodowa nebbam duum, ɓarɗudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹Faa ɓooyi seeda, surbaabe heddiibe ɓe cegilaaki been ngarti, keddii ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹²Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo 'Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴—Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddii maccube mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵O halfini gooto maɓɓe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tataɓo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷Jom keme didi oon du wadi noon, tini kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

* 25:1 E al'aada Alhuudiyankooɓe ɓarɗudo ina yaada e yigiraaɓe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

¹⁹Faa ɓooyi caggal majjum, joomii ɓe oon warti, noddii ɓe, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²²Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²⁴Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. ²⁵Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» ²⁶Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. ²⁷Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii. ²⁸Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon. ²⁹Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete. ³⁰Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngonii.»

No 'Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹—Nde 'Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³²Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o sennda ɓe hono no duroowo senndirta baali e be'i ni: ³³o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. ³⁴Ndeen Kaananke oon wi'ata wonɓe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon ɓe Baaba am barkini, njaɓee laamu mo nde-sanadon gilla e fuɗɗoode adunaaru ndu. ³⁵Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi

domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakono beero, de on nja66ake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditii6e been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomi-raado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min nja66ii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto 6e wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraa6e am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an won6e junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon huda6e Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, 6e njaaboto mo kambe du, 6e mbi'a: «Joomi-raado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto 6e, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e bur6e famdude 6ee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, 6e njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditii6e been ke6a nguurndam nduumiidam.

26

No maw6e diina ndawriri faa nannga lisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde lisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa6e muudum been:

² —Odon anndi balde didi keddani en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas.

* 26:2 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muudum.

⁴ Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira lisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵ Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow lisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi lisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo. ⁷ Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi lisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰ Lisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow 6anndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccietee.

No Yahuuda jamborii lisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on lisaa?

Ndeen 6e njobi mo buudi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo lisaa.

No lisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaa6e been ngari, yami lisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabi 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu

maada wadata iidi Faltagol, kam e taal-ibaafe muudum.»

¹⁹ Taalibaafe been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taal-ibaafe sappo e dido been faa 6e kiirtoo.

²¹ Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Be cunii sanne, heddii ibe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴ Tilay 'Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo 'Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum.

²⁵ Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶ Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taal-ibaafe muudum been, wi'i:

—Njafee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸ Dum woni yiyam am tabintinoojam amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeji mu6ben njaafee. ²⁹ Mid6 haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰ Caggal 6e njimii Jabuura,[†] 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum (Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de caggal baali ngaal sankitoo.»[‡]

Iisaa beydi, wi'i:

³² —Ammam nde iirtinowaami fu, mi ar-toyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaafe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Gecce-mane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Gecce-mane, wi'i 6e:

—Njood6e do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e 6i66e Jebede dido been, 6ernde makko fuddi maatude met-torgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoo-midee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi ibe daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tataberde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaafe been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! 'Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

[†] 26:30 Al'aada Alhuudiyanooko6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

[‡] 26:31 Jakariyaa 13.7.

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en e mawbe Alhuudiyankooŋe. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino be filnde, wi'i:

—Mo mucchiimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii lisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O mucchi dum. ⁵⁰ Lisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, be battitii lisaa, be nanngi dum, be tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e lisaa been soorti kaafaahi mum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, lisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko buri konuuji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu dewal mawndu nduun, mido janggina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaaŋe diin tabita.

Ndeen, taalibaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawbe diina carorii lisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngube lisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi janginoobe Tawreeta e mawbe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe been faa o yi'a no dum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaaŋe e waalde Saahiiŋe ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda lisaa faa waree, ⁶⁰ de be kebaay. Fay ko heewbe ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, worbe dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi liŋude suudu dewal Laamdo, de o nyiŋtoo ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i lisaa: Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedeŋe katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum.

⁶⁶ Dume miilidon?

'Be njaabii, be mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, be tutti e yeeso makko, be culkii mo. Woŋbe maŋbe ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa lisaa

(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e horbe wonbe doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e lisaa Galilinkeejo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimbe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe doon been:

—Gorko o ina wondunoo e lisaa Nasaraatuujoo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa booyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyorol, aan du wo a gooto maŋbe, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. ⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo waya bojjii cattudi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been fuu kawriti, ndarni an-niya warude Iisaa. ² Be ka6bi mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri

(Golle Nulaa6e 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi card capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi boggol, waritowii. ⁶ Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngatee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yi'iyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. ⁸ Dum wadi de ngesa ngan inna wi'ee «Ngesa Yi-iyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyi buudi card capande tati, coggu mo yim6e Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode, hono no Joomiraado yamiri kam ni.» *

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haayinii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati lidi Faltagol fuu, goforneer oon inna woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, inna woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been ndunyI jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa.

²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, ife mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere inna ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e:

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol y'iyyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ 'Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Y'iyyam makko ina yowii dow amin, minen e 6i66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofoani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

*No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)*

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley hubeere toon. 'Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo.

²⁸ 'Be 6orti mo kaddule makko, 6e 6orni mo saaya mbodeeha.[†] ²⁹ Caggal duum, 6e canyi taarde gi'e, 6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, i6e njalnoroow mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

³⁰ 'Be tutti dow makko, 6e kooyi loosol ngool i6e piya mo hoore. ³¹ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

*No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)*

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ 'Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ 'Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaanngel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e ndooma mo. ³⁷ 'Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko.

³⁹ Yim6e faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu6ben, ⁴⁰ ina mbi'a: —Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, danna hoore

maa! Si wo a 'Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol been fuu ina njalnoroow mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de o waawaa dan-nude hoore makko. Wo o kaananke Is-raa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o 'Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaabe dakkol makko been du ina mbonkoroow mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati ki-iral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eli, Eli, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! 'Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wo66e darii6e toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddatal

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowii tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heew6e iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomu6e Iisaa been e hooreejo mu6ben nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. 'Be kuli sanne, 6e mbi'i: —Si goonga ni, o wo 'Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngonni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoobe Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e

[†] 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

Yuusufi, kam e inna bi66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸O yehi to Pilaatu, o njarii dum banndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹O hooyi banndu nduun, o fiili dum e kasanke keso. ⁶⁰O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa
⁶²Jaango majjum wo nyalaande fowte-teende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitake kiiloowo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaabe makko ngara mbujja banndu makko mbi'a yim6e been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan furan arandeeha kaan bonde.

⁶⁵Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroobe. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki ommbode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaroobe.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹Nde nyalaande fowteteende ndeen falti-noo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaarooyde saabeere ndeen. ²De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³Imo jal-bira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴Doomoo6e been kuli sanne faa ina ndiwna,

laatii hono maay6e ni. ⁵Maleyka oon wi'i rew6e been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaree nokku do o waalinoo do. ⁷De kenyo6on, njahon, kumpitowon taalibaabe makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoomi faa mi haalana on.

⁸Rew6e dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaabe makko been kabaaru o. ⁹Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be battitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e cujidani mo. ¹⁰Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaabe am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoobe saabeere Iisaa been pilorii ko wadi duum

¹¹Nde rew6e been ndillannoo ndeen, wob6e e sordaasiibe ndaaroobe saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooree6e almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹²Hooree6e almaami'en been kawriti e maw6e yim6e. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaabe makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankoo6e faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum
(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

¹⁶Taalibaabe sappo e ngo'o been njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinoo dum'en ndeen. ¹⁷Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e cujidani mo, ammaa wob6e ma66e cikkitirii. ¹⁸O battitii, o wi'i 6e:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹Ndelle, njehee to lenyi yim6e fuu, ngadon dum'en taalibaabe am, loot-iron 6e lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰Njannginon 6e 6e njokka ko njamirmi on duum fuu.

Anndee, mido wondi e moodon nyannde
fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ 'Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu 'Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyy'ine laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a: Moyy'inee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko.»†

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootalgal batisima‡. O gangii ley ladde, imo gooyina yimbe tuuba, lootiire lootalgal batisima faa hakkeejii mu6ben njaafee.

⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. I6e kaalta hakkeejii ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootalgal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina 6ornii kaddule gadiraade lee6i geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru, ina wuuri ba66atti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi ha66ita boggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo
(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootalgal batisima ley gooruwol Urdun.

¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni 'Biyam mo korsinmi, aan cey-ortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngol-lana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandee6e
(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo 6adake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda fiiliiji mu6ben ley maayo ngon. Wo 6e nanngoobe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon 6e njoppi fiiliiji ma66e diin, 6e njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba 6ii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mu6ben ina moyy'intina fiiliiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddi 6e. 'Be njoppi baabiibe Jebede, kam e golloobe muudum ley laana kaan, 6e njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, 6e njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade.

²² Tawaabe doon 6een kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake 6e no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmibi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddii ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesaal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi downtano mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

* 1:2 Malakiya 3.1. † 1:3 Esaaya 40.3. ‡ 1:4 'Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

²⁹ Nde 6e njaltunoo waajordu nduun ndeen, 6e njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jon-taado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni 6e.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyaw6e e wondufe e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyaw6e heew6e, nyaw6e nyawuui di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondufe e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde 6e njiinoo mo ndeen, 6e mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i 6e:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riiwa gin-naaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluje si yimbe paamanii dum. O heddi ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)*

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddi imo waajoo 6e konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De 6e kunnngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle 6e yeeji dow suudu nduun, 6e njuli dow do fotata e Iisaa, de 6e njip-piniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal ma66e ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeeki maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde mu66en: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeeki sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji ma66e, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeeki muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haaynii 6e, 6e keddii i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)*

¹³ Iisaa yecitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Al-faa ina joodii e suudu to lampo nanngetee, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wo66e na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e

taalibaaḅe makko. Sabo yimḅe heewḅe ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoḅe Tawreeta jeyaaḅe e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimḅe ḅeen, mbi'i taalibaaḅe makko ḅeen:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoḅe lampo e luttuḅe woḅḅe?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i ḅe:

—Wanaa selluḅe kaajaa cawroowo, wo nyawḅe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodka dartiḅe. Wo luttuḅe ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

¹⁸ Taalibaaḅe Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimḅe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaaḅe Yaayaa e taalibaaḅe Farisa'en ina cuumoo, de ḅe maa ḅeen cuumataako?

¹⁹ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Yalla warḅe ḅangal ina mbaawi suumaade tawa ḅarjudo oon ina wondi e muḅḅen naa? Mbaawaa. Sini ḅarjudo oon ina wondi e maḅḅe, ḅe cuumataako.

²⁰ Ammaa balḅe ngaran de ḅarjudo oon ittee e hakkunde maḅḅe. E balḅe deen ḅe cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinnal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinnal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewī ley gese. Taalibaaḅe muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaaḅe maa ḅe ina ngolla ko hadaa gollēde nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaameteē, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko

du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaa-mude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i ḅe katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadiraā, wanaa neddo wadiraā saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndele fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimḅe wonḅe doon ḅeen na taykoo Iisaa, iḅe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa ḅe keḅa ko ḅe pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde maḅḅe!

⁴ Caggal duum, o yami ḅe:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dan-nude neddo naa warude dum?

Ammaa ḅe njaabaaki. ⁵ Iisaa yēewri ḅe tikkere, yoorgol berde maḅḅe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en ḅeen njalti, njoododii e daraniḅe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimḅe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaḅe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yimḅe heewḅe, yuuruḅe Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaaḅe muudum ḅeen pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heewḅe duum wadi de nyawḅe ḅeen fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yēewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana ḅe sanne taa ḅe kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suḅorii taalibaaḅe sappo e dido
(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddii ḅe muuyi, de ḅe ngari to

muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido be o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, bi'bbe Jebede be o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bi'bbe Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba bii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaafe makko be kunngii hebude no be nyaamira. ²¹ Nde sakiraafe makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoofe Tawreeta yuurnoofe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddii be be ngara to muudum, bannndani be, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha'ba e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha'baa joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeeki mu'ben fuu e mbonkaaji di be mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko be mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraafe Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

³¹ Inna Iisaa e minyiraafe Iisaa wor'be ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon fiilii mo doon, be mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraafe maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraafe am?

³⁴ O ndaari joodiife ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraafe am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo

(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo fiilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon. ² Imo waajaroo be e banndi keewdi, imo wi'a be:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cubi ndi.

⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi.

⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na bannndana yimbe

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaafe sappo e dido been e yimbe fiiliife mo been yami mo e dow banndi diin.

¹¹ O wi'i be:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won'be yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de:

«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaba tawa paamataa, faa taa be tuuba de be njaafee.»*

* 4:12 Esaaya 6.9-10.

*No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)*

¹³ O wi'i be:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle?

¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nanbe konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nanbe ngol, de njab6orii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppan ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanbe ngol, ¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoobe konngol ngool de njaba ngol. 'Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

*Banndol dow lampaal
(Lukka 8.16-18)*

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampaal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraas suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinne e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton w66e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal[†] dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fufinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada

gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

*Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)*

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbanndirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardiye fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi mu66en e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko 6e mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani 6e si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaabe makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

*No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)*

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ 'Be njoppi jamaa oon, 6e tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, 6e ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gafa laana toon, imo wawlii wawlaare. 'Be pin-dini mo, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw.

⁴⁰ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ 'Be kuli kulol cattungol, heddi i6e mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

*No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)*

¹ Caggal duum, 6e njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde

[†] 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal bernde joomum faa jaba goonga.

lisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa haabbude mo, sabo fay callali kaabbataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nanga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo lisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo lisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Coggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin naarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jabani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroobe been ndoggi kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji mum. Yimbe been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde be ngarnoo to Iisaa ndeen, be nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina bornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nangi be. ¹⁶ Yiinoobe dum been kaalani be ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen be puddi nyaagaade Iisaa dillana be leydi ma6be.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa be ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haayinii be.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yecii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo fiilii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooreebe suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina filla dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroobe heewbe faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan.

²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuuruude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina billi ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereje fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wo6be yuuru6e to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma6be, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yimbe ina mboya, ina mbulla semmbe.

³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i be:

—Dume woni bojjii di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini be fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaafe makko tato be o wondi, be naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

— *Talita kuumii!* (Dum na fiirta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e didi. Dum haayinii yimbe been sanne. ⁴³ Iisaa tindini be sanne taa be paamina dum fay gooto. O wi'i be kokka suka oon ko nyaametee.

6

No *Nasaraatunkoo*be calorii jaɓande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro mawni ngoon. Taalibaafe muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yot-tinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nanbe waaju makko been, dum haayinii dum'en, heddi inna mbi'a:

— Toy o hefi dum? Noy o hefiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde kaayeeffiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, fii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraafe makko rewbe koddi naa?

Dum saabanii be salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i be:

— Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaafe muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa hebaay wadude doon fay kaayeeffii gooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyawbe seeda, dannii dum'en. ⁶ De ko be ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No *Iisaa nuliri taalibaafe* muudum sappo e dido been

(*Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6*)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddii taalibaafe sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki be baawde riiwude ginnaaji, ⁸ o wi'i be taa be njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa be kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji maɓɓe. ⁹ O

yamiri be be bornoo paɗe, de taa be kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i be katin:

— Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yimbe njaɓɓaaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidɗon sollaare maɓɓe wonnde e koyde mon faa laatanoo be seedee e dow bonanda maɓɓe.

¹² Be njehi, be mbaajii yimbe been tuuba, ¹³ be ndiwi ginnaaji keewdi, be ngatti nebbam dow ko'e nyawbe heewbe be cellinii dum'en.

No *Yaayaa maayri*

(*Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9*)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Woɓɓe inna mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootalgal batisima* oon ummittii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji. ¹⁵ Woɓɓe inna mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Woɓɓe du inna mbi'a wo o annabaajo hono annabaabe arandeebe been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

— Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nangee, haɓɓee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o ɓajunoo oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa inna wi'annoo mo:

— Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa inna yidi o waree, de hebaay laawol, ²⁰ sabo Hirudus inna hulannoo Yaayaa, inna annunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fuu, hakkillo makko jiiɓoto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹ Ammaa, Hirudiya hefi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruube muudum e hooreefe sordaaɓiɓe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati inna wama. Dum weli Hirudus e joododiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

— Haalanam ko njidɗaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo

* 6:14 Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fuu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

fecere laamu makko. ²⁴De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵Suka debbo oon henyii, yecii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶Bernde Hirudus metti sanne. Am-maa saabe ko hunii duum e saabe nod-daabe been, o yidaa yaltude e konngol makko ngool. ²⁷Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yecii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹Nde taalibaafe Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo e rewbe e sukaa

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰Nulaabe been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu.

³¹O wi'i be:

—En njaha nokkuure ferwunde, kebon fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yimbe na heewi doon, faa kanko e taalibaafe makko been, be kunngii hebude fay no be nyaamira. ³²Be njehi be naatowi laana, be peyyiti, be toowti kambe tan e nokku perwudo. ³³Yimbe heewbe nji'ii iBe njaha, annditi to be ponndii. Heewbe yuuri e gure deen fuu, kenyanii to be ponndii toon, arti be yottaade. ³⁴Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii be sanne, sabo iBe nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddi imo waajoo be kulle keewde. ³⁵Nde hiirunoo ndeen, taalibaafe been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde bolde. ³⁶Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje badiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷O jaabii be, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaama!

Ndeen be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa be buuru ko be nyaama?

³⁸Wakkati oon, o wi'i be:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde be njahunoo be kumpitowii ndeen, be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹O yamiri taalibaafe been njoyyiniira jamaa oon feere feere dow hudo hecco.

⁴⁰Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaafe makko peccana yimbe been. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴²Be fuu be nyaami faa be kaari. ⁴³Taalibaafe been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴Nyaamu be buuru oon been, fay worbe tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

⁴⁵Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaafe muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddi e leydi. ⁴⁸O sooyinii taalibaafe been ina cummba[†] ko mbaawi fuu, sabo wo be hawroobe e henndu. Nde badinoo weetude ndeen, o wari to mabbe imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade be. ⁴⁹Kaa nde be njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, be cikki wo dum mbeelu, be keddi iBe mbaayda, ⁵⁰sabo be fuu, nde be njiinoo mo ndeen, nesiji mabbe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i be:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹O naati laana kaan, o tawti be, de henndu nduun darii. Dum haayinii be sanne.

⁵²Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo be wumbe berde.

[†] 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

No Iisaa selliniri nyawbe ley leydi Genesaret

(Matta 14.34-36)

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, be njottii leydi Genesaret, be ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati be njalti e laana kaan ndeen, yimbe been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyawbe mu6ben e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimbe been ngaddan nyawbe mu6ben e taliyaaje, ina jaaroo mo o acca be meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemu6do ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maamiraabe
(Matta 15.1-9)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta wobbe yuuru6e Urusaliima piilii Iisaa. ² Be nji'i taalibaabe makko wobbe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal ma6be worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhuudiyanloo6e fuu nyaamataa si lootaay juude mu6ben faa laaba, al'aada maamiraabe ma6be oon be njokki. ⁴ Si be ngartii luumo, be nyaamataa si be lootaaki. Ibe njogii al'aadaaji goddi keewdi di be njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaabe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoon on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mu6ben,
ammaa berde mu6ben ina mbo6dii kam.

⁷ Bolum be ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di be njannginta diin wo jamirooje yimbe tan.»[†]

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

* 7:2 lootugol juude ngol ha66aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. [†] 7:7 Esaaya 29.13. [‡] 7:10 Wurtagol 20.12. [§] 7:10 Wurtagol 21.17, Lewinkoo6e 20.9. * 7:16 e dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yimbe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laaba, faa kebon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»[‡] O wi'i katin: «Kufudo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»[§] ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heyaa si neddo wi'i bammum naa inna mum: «Ko kaan-noomi wallirde ma duum wo Korbaan» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe wallude baabiraabe mu6ben naa inniraabe mu6ben katin. ¹³ Hono noon tosirton konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaabe muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i be:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laafi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde cementiidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaaḅe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaḅe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaaḅe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e biya oon.

³⁰ O hooti, o tawi biyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laaḅaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laaḅaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum.

³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggiti kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—Efata! (Dum na fiirta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkii, demngal muudum yoppaa, heddii ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimḅe been taa ḅe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ḅe dow majjum, iḅe ḅeyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynii ḅe faa yottii kaaddi, iḅe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaduḅe, imo muumḁintina muumḅe.

8

No Iisaa nyaamniri worḅe ujunaaje nayo e rewḅe e sukaaḅe
(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewḁo hawriti katin. E ley ko ḅe ngalaa ko ḅe nyaama, Iisaa noddi taalibaabe muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimḅe ḅe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iḅe ngondi e am, de ḅe ngalaa ko ḅe nyaama. ³ Si mi yoppii ḅe koota tawee ḅe nyaamaa, yolbere liḅowan ḅe dow laawol. Sabo woḅḅe maḅḅe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaabe makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy nedḁo hebata ko nyaamnata yimḅe ḅe ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaabe makko been, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

'Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon jooḁoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaabe makko been peccana jamaa oon. 'Be ngadiri noon. ⁷ Iḅe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaabe muudum been pecca koy, kankoy du. ⁸ 'Be nyaami faa ḅe kaari. Taalibaabe been kawrunduri kedde deen. 'De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Iḅe ngada worḅe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi ḅe, ¹⁰ naatidi e taalibaabe muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en been ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. 'Be ḅaarii mo o holla ḅe maande yuuroore dow kammu faa ḅe ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yimḅe jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanamii on: fay maande wootere on kebataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e maḅḅe, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaabe been njeggiti yooḅaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan ḅe njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini ḅe, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaabe been ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri

noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko ɓe kaalata dūum, wi'i ɓe:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wumbe berde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worɓe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeje sappo e didi.

²⁰ O yami ɓe katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worɓe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i ɓe:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumɗo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimɓe ngaddani Iisaa bumɗo, ɓe nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumɗo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal dūum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumɗo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimɓe, de ife nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaay ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal dūum, Iisaa e taalibaaɓe muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami ɓe:

—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaɓe been.

²⁹ O yami ɓe, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani ɓe sanne taa ɓe kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde ɓe:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewɗi. Mawɓe yimɓe e hooreɓe al-maami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de gaɗa balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani ɓe dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaaɓe muudum, ndaari ɓe, de feli Piyeer, wi'i:

—Wodɗam aan Seyɗaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamɗo, wo to yimɓe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal dūum, o noddi jamaa oon e taalibaaɓe makko been, o wi'i dum'en:

—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuyɗo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirdo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamɗo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniife e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i ɓe katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe ɗo ɓe maayataa tawee nji'aay laamu Laamɗo ina warda e baawɗe.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal dūum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnɗe toownde, kam'en

* 8:34 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawniniirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa ɓangani 6e, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin ɗo ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii 6e, kam6e taalibaabe 6een. ⁷ Ruulde wari suddi 6e. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni 'Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaabe 6een yeewi gereeeji fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa lisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnnde ndeen duum, o yamiri 6e taa 6e kaalana fay gooto ko 6e nji'i duum faa wakkati nde 'Bii Nedɗo iirtii e hakkunde maay6e ndeen. ¹⁰ Be njafi konngol ngol, de 6e keddii i6e yamundura hakkunde ma66e dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maay6e.

¹¹ Caggal duum, 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Al-masiihu warude?

¹² O jaabii 6e:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi 'Bii Nedɗo torree torraaji keewɗi, huyfinee? ¹³ Midɗo haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli dum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru (Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaabe heddi-noobe been fu, 6e nji'i jamaa keewɗo ina filiilii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yimbe been nji'unoo Iisaa fu, dum haayinii 6e. 'Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ 'Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liɓan mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina ngu-ufo, imo njeryundura nyiye makko, o yooraa

kolonj. Mi nyaagake taalibaabe maa 6een ndiiwa ndu, de 6e kunngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yimbe been:

—Hey onon yimbe jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi mun-yande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, liɓi dum, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muudum ina wurtina ngu-ufo. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famɗi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liɓa mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawɗaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewonii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinooru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maayɗo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii.

²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaabe muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum rii-wirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa ɗiɗaɗa dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ 'Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaabe makko 6een. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yimbe. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iir-toto.

³² Ammaa taalibaaŕe been paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

*Haala burdo teddude
(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)*

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde be njip-pinoo suudu weerdude maŕŕe fu, o Yami taalibaaŕe makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyini, sabo ko be njeddun-duri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde maŕŕe. ³⁵ Ndeen lisaa joodii, noddi taalibaaŕe sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddiibe been heedata, laatoo golloowo maŕŕe be fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso maŕŕe, o mum-bilii ngel, o wi'i be:

³⁷ —Neddo fuu jaŕŕiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jaŕŕii. Katin du jaŕŕiido kam fuu, wanaa miin tan jaŕŕii, jaŕŕake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa lisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadiirde kaayeeŕiiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yimbe Almasiihu, waasataa hebude mbar-jaari muudum.

*Haala ko luttinta yimbe
(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)*

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joo-mum wo hayre teddunde haŕŕe e daande

mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a kiŕŕudo. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kiŕŕudo. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a kiŕŕudo. ⁴⁸ Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.» ⁴⁹ Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. ⁵⁰ Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lam-sinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

¹ Lisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewŕe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. ² Farisa'en wŕŕe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii be:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum. *

⁵ Lisaa wi'i be:

—Wo saabe on yoorŕe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde. ⁶ Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁷ Dum wadi de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ⁸ be dido fuu be laatoo neddo gooto.» [†] Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

* ^{9:44} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † ^{9:46} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ ^{9:48} Esaaya 66.24. * ^{10:4} Fillitagol Tawreeta 24.1. † ^{10:8} Fuddoode 1.27, 2.24.

¹⁰ Nde 6e kootunoo ndeen, taalibaafe makko been yami mo haala majjum. ¹¹ O wi'i 6e:

—Si neddo seerii deekum de 6aŋi goddo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo 6aŋi dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

¹³ Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaafe been ndukani dum'en. ¹⁴ Nde o yiinoo dum ndeen, o berni, o wi'i taalibaafe been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaadee koy, sabo wo nanndufe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

¹⁶ Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bam-maa.»[‡]

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nanoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne. ²³ Iisaa yeewi gereji fuu de wi'i taalibaafe mum been:

—Naatugol joomiraabe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaafe been sanne. O beydi katin, o wi'i 6e:

—Sukaabe am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaafe been, keddii ina yamundura hakkunde mu6ben ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari 6e, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraafe muudum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaafe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraafe worbe e sakiraafe rewbe e inniraafe e sukaafe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiife heewbe laatoto gadaabe, gadaabe been du laatoto ardiife.

Haala Iisaa tata6a dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² I6e ngoni e laawol faa 6e njaha Urusaliima. Iisaa na ardii 6e, tawi taalibaafe been ina mbemmbii, joku6e dum'en been du kulii. O noddi taalibaafe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i 6e:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e al-maami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de 6e ngatta mo e juude yimbe 6e nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoro mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

[‡] 10:19 Wurtagol 20.12-16.

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶O wi'i be:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷Be njaabii mo:

—Ndunjanodaa min min njoofodoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸O jaabii be, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹Be njaabii mo, be mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i be:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal looteteemi ngaal. ⁴⁰Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo be Laamdo moyyinani been njeji.

⁴¹Nde taalibaafe sappo heddiife been nannoo dum ndeen, bernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴²Iisaa noddi be fuu, wi'i:

—Odon anndi laamiiife leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawbe been du ina kolla yimbe been baawde. ⁴³Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinoori heewbe.

No Iisaa wumtiniri Bartime

(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

⁴⁶Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaafe muudum e jamaa keewdo, be tawi bumdo bi'eteedo Bartime fii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸Yimbe heewbe ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, be noddi bumdo oon, be mbi'i dum:

—Sellin bernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵²Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, ife njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹Ko Iisaa e taalibaafe muudum badii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaafe muudum dido, ²wi'i be:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina habbii. Kabbiton nga, ngaddon nga do.

³Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴Be njeji, be tawi mola ngaan ina habbii yaasin dakkol dammbugal, be kabbiiti nga.

⁵Yoga e darinoofe doon been yami be:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon kabbiita mola nga?

⁶Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo be noon. ⁷Been njoppi be. ⁸Be njaarani Iisaa mola ngaan, be njowi saayaaji ma6be dow magga, o waddii. ⁹Yimbe heewbe mbeerti saayaaji mu6ben dow laawol. Wofbe kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ¹⁰Ardiife mo e heedu6be gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado! ¹¹Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi sudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu

* 11:9 Jabuura 118.25-26.

ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

*No lisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)*

¹²Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki fi66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama fi66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko been nani dum.

No lisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹⁵Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, lisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodoobe e soottoobe wonbe ley toon. O libi taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹⁶O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am innidre suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»[†] Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yaanoobe.[‡]

¹⁸Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

*Haala du'aare wondunde e goondinal
(Matta 21.20-22)*

²⁰Fajiri jaango majjum, i6e paltoroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolor faa yottii dadi. ²¹Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²²Lisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley bernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante

dum. ²⁴Dum wadi de mido wi'a on: ko jaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on ke6ii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeeki moodon onon du. [²⁶§]

*Yamol dow toy baawde lisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)*

²⁷Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹Lisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum.

³⁰Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹Be ndawridi hakkunde mab6e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

³²Yalla en mbi'an to yim6e naa?

I6e kula yim6e been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo.

³³Be njaabii lisaa, 6e mbi'i:

—Min annada.

Lisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

*Bannol haala remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)*

¹Lisaa fuddi haalude, bannani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere boosirde, o nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal.

²Nde foreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngaddana mo ngedu makko e fi66e cabiije deen. ³Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njecini dum juude bole.

[†] 11:17 Esaaya 56.7. [‡] 11:17 Yeremiya 7.11. [§] 11:26 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeeki moodon.

⁴ O neli e maḅḅe golloowo makko godḁo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tataḁo, de 6e mbari dum. Wobḅe heewḅe nuliraama hono noon: 6e piyi wobḅe, 6e mbari wobḅe. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, ḡiyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e maḅḅe, o wi'i: «Be njaagoto ḡiyam oon.» ⁷ Ammaa remoobe been mbi'unduri hakkunde muḅḅen: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biḁḁo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gaḁa ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remoobe been, o halfina ngesa ngaan wobḅe. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiḁoobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooreḅe Alhuudiyankooḅe pilii no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii banndol ngol wo kamḅe sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooreḅe been neli e makko Farisa'en wobḅe e daraniḅe Hirudus faa keḅa tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimḅe, ada jannginira laawol Laamḁo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawḁo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maḅḅe. O wi'i 6e:

—Dume wadi de oḁon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami 6e:

—Natal moy e innde moy woni ḁo?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii 6e, o wi'i:

—Nelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamḁo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii 6e sanne.

Haala ummital maayḅe

(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

¹⁸ Saduki'en wobḅe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddooḅe ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si nedḁo ḅanjii debbo, maayii tawii heḅaay biḁḁo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa heḅana maayḁo oon beyngu.† ²⁰ Wadii rimdaaḅe njedḁo. Arandeejo oon ḅanji debbo de maayi, heḅaay biḁḁo. ²¹ Didāḁo oon dewli debbo oon, kam du maayi heḅaay biḁḁo. Tataḁo oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njedḁo been fuu ḅanjiri mo, keḅaay biḁḁo. Caggal maḅḅe 6e fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maḅḅe laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njedḁo fuu 6e ḅanjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofuḅe, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawḁe Laamḁo du. ²⁵ Sabo si maayḅe ummitake fu, worḅe ḅanjataa, rewḅe ḅanjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonḅe dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maayḅe ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore huḅḁoore, hono no Laamḁo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamḁo Ibrahiima, Laamḁo Isiyaaka, Laamḁo Yaakuuba?»‡ ²⁷ Laamḁo wo Laamḁo wuurḅe, wanaa Laamḁo maayḅe.§ On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe

(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto ḅattitii Iisaa, tawi naniino jeddi maḅḅe, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye ḅuri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde ḁo: «Hettinda Israa'iila, Laamḁo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamḁo Joomiraado maa e ḅernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»*

³¹ Didāḅerde ndeen wo hono mayre, kayre

* 12:11 Jabuura 118.22-23. † 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagal 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ḁooyi. Ko Laamḁo wi'i wo Laamḁo maḅḅe duum, holli iḅe mbuuri. * 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5.

woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»[†] Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e berndem fuu e hakkil-lom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuul! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilan-taaku ndeen, wi'i mo:

—A wofdaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda

(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»[‡]

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laartotoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddudi ley luumooji, ³⁹ foodantooobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuuji maabe faa be naandinkinoo e lobbube. Kambe, jukkungo naawngo furata jippineede dow mubben.

Haala sadaka debbo talkaajo

(Lukka 21.1-4)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi

heewbe ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddii taalibaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum buri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no njardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii be wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeki badiidi, si on kaalanaama woldeeki bodfudi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tapon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njawere beynoowo ni.

⁹ Ndeene ko'e moodon, sabo yimbe njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreebe e kaanankooobe saabe am, faa laatanodon kam seedebe yeeso maabe. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo on waajee lenyi diin fuu tapon. ¹¹ Nde be njaarii on faa be kokkitira on, taa mbemmbodon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keban

[†] 12:31 Lewinkoo 19.18. [‡] 12:36 Jabuura 110.1.

ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹²Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran biyum. Biḅḅe ummanto saaraabe muḅḅen, ngada faa 6e mbaree. ¹³Yimḅe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)*

¹⁴Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»^{*} ina woni do haanaa wonde.[†] (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaaḅe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷Kay, debereedu'en e musinteeḅe njaran torra ley balde deen! ¹⁸Ḥaaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaaḅe makko been. ²¹Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²²Sabo almasiihu'en fewreeḅe e annabaabe fewreeḅe bangowan, ngada maandeeji e kaayeeffiji faa majjina fay subaaḅe been, si na laato. ²³Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴—Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange niḅḅan, lewru selan yaynude, ²⁵koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.[‡] ²⁶Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,[§] ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaaḅe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

*Bannadol dow yiḅḅi
(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)*

^{*} 13:14 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. [†] 13:14 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankeoḅe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. [‡] 13:25 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. [§] 13:26 Daniyiila 7.13.

²⁸Ekitee ko yiḅḅi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ²⁹Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³²Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonḅe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccuḅe mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimḅe fuu: kakkilon!

14

No mawḅe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹Balde didi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreeḅe almaami'en e jannginoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keba mbara dum.

²De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimḅe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo cepindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam

laabudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnooŋe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muŋŋen:

—Dume saabii de nebbam daam bonni-raa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko ŋuri buudi card keme tati, de hokkee talkaabe!

Heddii iŋe pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de oŋon torra mo? O gollanii kam gollal lobbil. ⁷ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu, ne muuyŋon fuu oŋon mbaawi wafande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow ŋannu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitere.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaŋe sappo e dido been, yehi to hooreeŋe almaami'en faa watta Iisaa e juude muŋŋen.

¹¹ Nde be nannoo dum ndeen, be ceyii, be aadii be njoŋan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa wadii hiraande iidi Faltagol e taalibaaŋe muudum

(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde be kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaŋe Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaaŋe makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaŋe mum been hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantofon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaaŋe dido been njehi, naatowi ngalluure ndeen, be tawri hono no o wi'iri

be noon. Toon be cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dido been. ¹⁸ Wakkati be njoodinoo iŋe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatanii be kaŋŋu-ko'u, be pudŋi yamirde mo gooto gooto, iŋe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii be, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dido be, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ŋuri woodde e muudum!

²² Nde be nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki be, wi'i:

—Njaŋee, dum wo ŋannu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki be, be fuu be njari.

²⁴ O wi'i be:

—Dum wo yiyyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heewŋe. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroymi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal be njimii Jabuura,† be njalti, be njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum (Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i be:

—On fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si be fuu be njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hantden o pay, fadde ndontoori e joggude kile didi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

* 14:18 Jabuura 41.10. † 14:26 Al'aada Alhuudiyankooŋe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

Taalibaafe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Gecce-manee

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³²Be njottii nokku bi'eteedo Gecce-manee, de Iisaa wi'i taalibaafe muudum been:

—Njooddee do, faa mi wadowa du'aare.

³³O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴O wi'i be:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷O warti, o tawi ife daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

³⁹O yehi katin, o du'orii no arande ni.

⁴⁰O warti, o tawi be daantake, sabo doyingol maŕbe na teddi sanne. Be kunngii anndude ko be njaabotoo mo. ⁴¹O warti tataberde, o wi'i be:

—Faa joonin on daani, oŕon jootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttuŕe. ⁴²Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴³O tilaaki e haalde dum, de Yahu-uda, gooto e sappo e dido been, yot-tii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en, e jannginoobe Tawreeta, e mawbe. ⁴⁴Jambotoodo mo oon hokkiino be filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbol

O mucii dum. ⁴⁶Ndeen be tuggi juude maŕbe dow Iisaa, be nanngi dum. ⁴⁷Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸Iisaa wi'i be:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰Ndeen, taalibaafe been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹Jokolle mo ŕornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵²de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

No mawbe diina carorii Iisaa

(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵³Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooreebe almaami'en e mawbe e jannginoobe Tawreeta fuu ina kawriti.

⁵⁴Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaaŕe e waalde Saahiiŕe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de be kebaay.

⁵⁶Heewbe ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji muŕben ina luttunduri. ⁵⁷Woŕbe maŕbe peli mo, mbi'i:

⁵⁸—Min nanii imo wi'a: «Mi liŕan suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyiŕa suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹Kaa e dum du, pelooje maŕbe deen ina luttunduri. ⁶⁰Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶¹Dum fuu imo deyy'ini, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, bii mo jet-tooje ngoodani oon naa?

⁶²O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon,[§] ina warda e duule kammu.*

⁶³Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

§ 14:62 Jabuura 110.1.

* 14:62 Daniyiila 7.13.

—En kaajaaka seedeebe katin. ⁶⁴On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu be mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵Wo66e ma66e puddi tuttuude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁶E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatu-ujo oon.

⁶⁸Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.][†]

⁶⁹Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani darii6e doon been, wi'i:

—Oo wo gooto ma66el

⁷⁰Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, darii6e doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto ma66e, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹Kanko du, o fudfi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷²Wakkati oon pay, ndontoori joggi dida6erde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹Nde naange fudunoo fu, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e waalde Saahiibe ndeen fuu, tawti maw6e du, 6e fuu 6e ndawridi. Be ka66i Iisaa, 6e njaari dum,

6e ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

²Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³Hooree6e almaami'en been ina pelda mo kulle keewde. ⁴Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko 6e peldete duum fuu naa?

⁵Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haayinii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

⁶Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo cubii. ⁷Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e wob6e faa 6e mbari neddo. Wakkati oon, i6e uddaa e kasu saabe ko 6e ngadi duum. ⁸Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana 6e ko woownoo wadande 6e duum. ⁹O jaabii 6e, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

¹⁰Sabo o faamii hooree6e almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹De hooree6e been nduny'i jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, dum burani 6e yoofa Iisaa. ¹²Pilaatu jaabii katin, wi'i 6e:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoo6e oon?

¹³Be yeewnii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴Pilaatu yami 6e:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵Saabe Pilaatu ina yidi welnude 6erde jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷Be 6orni mo saaya mbodeeha,* 6e canyi taarde gi'e

[†] 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya

6e kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, ibe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooŋe.

¹⁹ Ibe piira hoore makko loosol, ibe tutta mo, ibe ndikkinoo, ibe kujidana mo. ²⁰ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya mbodeeha kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngadani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadude faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu heɓata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANKE ALHUUDIYANKOOŋE. ²⁷ Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ ‡] ²⁹ Yimbe faltotooŋe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muɓŋen, ina mbi'a:

—Hey! Liɓoowo suudu dewal mawndu de nyiɓtoo ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooreeŋe almaami'en been du ina njalnoro mo. Kambe e jannginoobe Tawreeta, ibe mbi'undura hakkunde maɓŋe:

—O hisinii woɓŋe, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaaŋe e makko been du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde woɓŋe dariiŋe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo maɓŋe doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, haɓŋi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi.

³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rewŋe woɓŋe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngonni hakkunde maɓŋe. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rewŋe woɓŋe heewŋe du ina ngonni doon, yaadunoobe e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende badake naatude. ⁴³ Gooto tedduɗo e waaldeere Saahiiŋe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii ɓangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddii mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun.

⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre.

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji ɓooydi, goddi ina beyda aaya 28: 'Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bonŋe.» § 15:34 Jabuura 22.2.

Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa. ² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rewbe been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ Ibe mbi'undura:

—Moy tallinta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde be bantunoo gite ma66e ndeen, be nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati be naatunoo e saabeere ndeen, be nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina bornii saaya ndaneeha, de be kuli. ⁶ O wi'i be:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatu-ujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaabe makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rewbe been njalti saabeere ndeen, ndoggi. Ibe ndiwna kulol, i6e mbemmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no be poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aberde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o bangi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon.

¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunoobe e Iisaa been, tawi i6e cunii i6e mboya. ¹¹ Ammaa ko be nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, be ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o bangi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, i6e nanngi laawol jahoo wol ladde. ¹³ Kambe du, be ngarti be kumpiti heddiibe been, de been ngoondinaay be.

¹⁴ Sakitii, o bangi e taalibaabe sappo e ngo'o been wakkati mo be nyaamata. O

feliri be rafi goondinal ma66e e yoorde berde ma66e, sabo be ngoondinaay yii6e mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i be:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o. ¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete. ¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondinbe been: be ndiiwrn ginnaaji saabe am, be kaalan demle kese, ¹⁸ be nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si be njari poson, fay huunde wadataa be. Be njowan juude ma66e e nyawbe de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kambe kaa, be njehi i6e mbaa-jowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadoo ji e maggol.*

* 16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ²Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³Tawfilus teddudo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴faa kebaa tannyoral jannde nde njannginadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶Be dido fuu 6e fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e ma6be. ⁷Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu 6e naywii du.

⁸Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wadude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹²Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵sabo o laatoto teddudo yeeso Joomiraado. O yarataa doru, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶O wartiran 6ibbe Israa'iila heewbe to Laamdo

Joomiraado mu6ben. ¹⁷O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraa6e to 6ib6e mu6ben, faa o wartira saliibe du e hakkillooji dartiibe, faa moyy'inana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

¹⁹Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haayinii dum'en ko o 6ooyi ley suudu dewal mawndu duum. ²²Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma6be. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma6be muumumre, o heddi o waawaa haalde. ²³Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵—Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶Ley lewru Elisabet jeega6urdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha6bani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, ke6udo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹Haala kaan wemmbe Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³²Biddo oon laatoto teddudo, o nod-dirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda.

³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada, baawde Laamdo Toowdo cuddete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o rima biddo gorko. Imo wi'enoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeega burdu,

³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuui fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadanii kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow hu-loobe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko, o sankitii mawninkiniibe e anniyaaji mubben.

⁵² O saamdinii kaanankooŋe e laamuui mubben, o toownii leeyube.

⁵³ O haarnirii yolbuŋe kulle lobbe, o yoppii jom'en jawdi juude bole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimbe Israa'iila, maccube makko been,

sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maami-raabe meeden, yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebba tati de yecii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootalgal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiiŋe makko e saki-raabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngel.* Iŋe njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yimbe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi biyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haaynii 6e. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum ha66itaa, ina haala, ina yetta Laamdo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiiŋe makko been fuu. Katin du yimbe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruui diin. ⁶⁶ Nanbe dum been fuu ndesi dum e ley berde mubben, ina mbi'a: «Ndele dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo 6e nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila,

sabo warii walli yimbe muudum, rimdini dum'en.

* 1:59 Al'aada Alhuudiyaninkooŋe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwo e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunnude annabaafe makko seniife gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiife men, e juude waybe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadani-noo maamiraafe men ndeen, o miccitake amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maammen Ibrahiima,

o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude waybe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dartaare yeeso makko haddi nguurndam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaaajo Laamdo Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinananaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimbe makko laawol kisin-dam ley ko o yaafotoo hakkeeki mu66en.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yalnana wonbe ley nimre e kulol maayde,

de rewna koyde men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Agustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu. ² Kangaal woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. ³ Yimbe fuu njehi win-dowaade, mono fuu e wuro muudum.

⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon win-dowaade, kanko e Mariyama ka66anaado makko, deedufo. ⁶ E ley gonol ma66e toon,

wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo be kebaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroo6e ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli mu66en jemma.

⁹ Maleyka Joomiraado bangani 6e, darja Joomiraado delkoowo fiilii 6e. Kulol manngol nanngi 6e. ¹⁰ De maleyka oon wi'i 6e:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantoodo yimbe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heew6e yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yimbe 6e o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en been ceedunoo e ma66e, de yeenti dow kammu ndeen, duroo6e been ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, 6e njehi, 6e tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. ¹⁷ Nde 6e njiinoo ngel ndeen, 6e kaalti ko maleyka oon haalani 6e dow maggel duum. ¹⁸ Nanbe haala duroo6e been fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum. ²⁰ Duroo6e been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko 6e nani e ko 6e nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo 6e noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laa6ugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina

* 2:21 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadeteetee du.

mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: biḅḅe buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido annidini mo o maayataa si o yi'aay Almasihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. ²⁸ Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

²⁹ —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

³⁰ sabo mi yiirii gite am kisindam maada

³¹ dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

³² Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

³³ Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. ³⁴ Simeyon barkini be, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol woḅḅe e ummagol woḅḅe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. ³⁵ Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

³⁶ Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o bii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O baḅaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi. ³⁷ de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jee-tati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumay-eere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. ³⁸ E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hediiḅe garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

³⁹ Nde be njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, be njeccii wuro maḅḅe Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰ Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala lisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹ Hitaande fuu, saaraabe lisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol‡. ⁴² Nde lisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, be njehi Urusaliima no be mboowri noon.

⁴³ Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, be njeccii be kooti, ammaa lisaa biyyiḅe oon heddake Urusaliima, tawi be paamaay. ⁴⁴ Be cikkii imo wondi e yaadiraabe maḅḅe been. Be njehi nyalooma kiḅḅudo, iḅe piloo mo hakkunde yimbe maḅḅe e annaabe maḅḅe. ⁴⁵ Ammaa be njiitaay mo, be njeccitii Urusaliima filowaade mo. ⁴⁶ Balde tati gada dum, be tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷ Hettindaniibe mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadada min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma haḅḅii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Ko wadi oḅon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

⁵⁰ Ammaa be paamaay haala ka o haalani be kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e maḅḅe. Be koondi Nasaraatu, o downtanii be. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

⁵² Lisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yimbe ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(Matta 3:1-12, Marku 1:1-8, Yuhanna 1:19-28)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, bii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e

† 2:23 Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16. ‡ 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indii miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

hitaande sappo e joyaɓerde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoos hooreeɓe almaami'en. ³Yaayaa yiiltii e ser-aaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyina yimɓe tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hak-keeji muɓɓen njaafee. ⁴Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya: «Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a: Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee laabi makko!

⁵Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu leeyinee,
laabi oonyiidi fuu ndartinee,
laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷Yimɓe heewɓe ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a ɓe:

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima! ⁹Joonin jammberɓe yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekkii fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰Yimɓe been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹O jaabii ɓe, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹²Nanngoobe lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wadude?

¹³O jaabii ɓe, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴Sordaasiibe du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wadude?

O wi'i ɓe:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenniyitorodon njobdi mon.

¹⁵Tawi yimɓe fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e ɓernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon.

¹⁶Yaayaa jaabii ɓe fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa ɓurdo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e haɓɓitinde ɓoggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa, o hawrun-dura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

¹⁸Tawi Yaayaa tindinii yimɓe kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo ɓanji Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹Do yimɓe fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²²Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan cey-tootoomi.

Haala lenyol Iisaa

(Matta 1.1-17)

²³Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimɓe, Iisaa wo ɓii Yuusufi. Yuusufi du wo ɓii Eli, ²⁴Eli ɓii Matat, Matat ɓii Lewi, Lewi ɓii Melki, Melki ɓii Yannay, Yannay ɓii Yuusufi, ²⁵Yuusufi ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Amos, Amos ɓii Nahum, Nahum ɓii Hesili, Hesili ɓii Naggay, ²⁶Naggay ɓii Maata, Maata ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Semey, Semey ɓii Yosek, Yosek ɓii Yahuuda, ²⁷Yahuuda ɓii Yohanan, Yohanan ɓii Resa, Resa ɓii Jorobaabel, Jorobaabel ɓii Seyaltiyel, Seyaltiyel ɓii Neri, ²⁸Neri ɓii Melki, Melki ɓii Addi, Addi ɓii Kasam, Kasam ɓii Elmadam, Elmadam ɓii Eri, ²⁹Eri ɓii Iisaa‡, Iisaa ɓii Eliyeser,

* 3:3 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † 3:6

Esaaya 40.3-5. ‡ 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

Eliyeser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, ³¹ Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, ³² Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, ³³ Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyu, Reyu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, ³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem, Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, ³⁷ Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, ³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa

(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo: —Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laattoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkde mo muuyi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be njabbete e juude ma66e, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili (Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

¹⁴ Iisaa yecii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waa-joo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi, yim6e fuu ina teddina mo.

No yim6e Nasaraatu calorii Iisaa

(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o su6ake kam faa mi faamina talkaa6e Kabaaru Lobbo.

O nului kam faa mi gooyana nanngaabe yoofeede mu66en,

wum6e du wumtineede mu66en,

torraabe du yoppeede mu66en,

¹⁹ faa mi gooyna hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Won6e toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude 6e:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu i6e kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaayinii 6e. I6e mbi'a:

—Wanaa o woni bii Yuusufi oon?

²³ O wi'i 6e:

—Sikke fuu walaa on kaalanan kam bandol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol

Tawreeta 6.16. * 4:19 Esaaya 61.1-2.

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jaḡantaake ley wuro muudum.

²⁵ Goonga kaalanammi on, rewḡe 6e gori-raaḡe muḡḡen maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde toḡaay e leydi ndiin faa wadi duuḡi tati e lebḡi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maḡḡe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppinḡe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto maḡḡe dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimḡe wonḡe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnḡe do huḡeere maḡḡe ndeen nyiḡaa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewī hakkunde maḡḡe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimḡe nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawḡe.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuuruḡo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu liḡi nedḡo oon hakkunde yimḡe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii 6e, iḡe yamundura hakkunde maḡḡe:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawḡe e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyawḡe heewḡe

(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njaarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow

muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jaḡḡii 6e.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiḡo nyawḡo fuu waddi dum to makko. Nyawḡe siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow maḡḡe 6e fuu gooto gooto, o dannī 6e. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimḡe heewḡe idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, iḡe tefa taa o seeda e maḡḡe fey. ⁴³ Ammaa o wi'i 6e:

—Ina tilsi mi ḡangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluuje godḡe. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordī ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaaḡe arandeeḡe

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina ḡillundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngooḡe liyyi been mburtake ley majji, ina lonna fiiliiji muḡḡen. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njaarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, padḡee fiiliiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min keḡaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faḡḡan fiiliiji di.

⁶ Nde 6e padḡunoo di ndeen, 6e nanngi liyyi faa keewi, faa fiiliiji maḡḡe ina ceekoo. ⁷ Be noddī wondiḡe maḡḡe wonḡe ley laana ngokka, ngara mballa 6e. Been ngari, 6e kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi

yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'i dum sabo kanko e wondiibe makko been fuu, 6e kaaynaama saabe keewal liyyi di 6e nanngi diin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa lisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimbe.

¹¹ Nde 6e njottinnoo laanaaji ma66e leydi ndeen, 6e njoppi dum fuu, 6e njokki lisaa.

No lisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

¹² Wakkati lisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i lisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.

¹³ Lisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadul!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko.

¹⁴ De lisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

¹⁵ De fay ko lisaa hadi mo haalude duum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindano mo, woodi du ndannee e nyawuui mu66en. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

No lisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

¹⁷ Nyannde gomma lisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Muusaa, yuuru6e gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyaw6e. ¹⁸ Wakkati oon, wo66e ngaddi gorko mo banndu waatundu ina fukkinna e daddo, ina piloo nannude dum faa pukkina dum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde 6e kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, 6e yeepi dow suudu nduun, 6e njuli ndu, de 6e njipini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yimbe been yeeso lisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo

goondinal ma66e ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeeki maa njaafaama.

²¹ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde mu66en ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeeki si wanaa Laamdo?» ²² Lisaa faami miilooji ma66e, de jaabii 6e, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume buri hoyude? Wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeeki...

Ndeen o wi'i mo banndu waatundu oon:
—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yimbe fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yimbe been fuu, i6e teddina Laamdo. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayeejiijii koy!

No lisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

²⁷ Caggal duum, lisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoobe lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoobe lampo heew6e e yimbe wo66e ina nyaamda e ma66e. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaa6e makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoobe lampo e luttu6e wo66e?

³¹ Lisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaa6e Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaa6e Farisa'en been du ngadata. Ammaa 6e maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i be:

—Yalla odon mbaawi suuminde warbe bangal, tawa banjudo oon ina wondi e muɓɓen naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde banjudo oon ittete hakunde maɓɓe. E balde deen be cuumoto.

³⁶ O banndani be banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam buri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaaɓe makko ina itta cammeeki alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en woɓɓe mbi'i be:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa gollende nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yollunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i be katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Ibe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji maɓɓe. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimbe!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari be fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimbe been tikkii sanne, ibe ndawrida no be ngadata Iisaa.

No Iisaa suɓorii nulaabe sappo e dido
(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaaɓe makko been, o suɓii sappo e dido hakkunde muɓɓen, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kambe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba gii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda gii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yimbe heewbe, dannii nyawbe

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e maɓɓe, o darii e nokku-ure yaajunde, kanko e taalibaaɓe makko heewbe. Jamaa keewdo yuuro nokku-uje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa be kettindanoo mo, woodi du be ndannee e nyawuuji maɓɓe. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

Haala barkinaabe e be mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaaɓe makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaabe, sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbuɓe joonin, sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyooɓe joonin, sabo on mbeltoyo.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on, ndiiwii on, njennii on,

mbonnii inde mon saabe 'Bii Neddo.
²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo,
 sabo mbarjaari mawndi ina woodani on
 dow kammu.

Hono noon maamiraa'be ma'bbe
 ngadannoo annabaa'be.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomi-
 raabe jawdi,
 sabo on kebii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar'be joonin,
 sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloobe joonin,
 sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yim'be fuu manii on,
 sabo hono noon maamiraa'be ma'bbe
 ngadannoo annabaa'be fewreebe.

*Haala yidugol waybe
 (Matta 5.38-48, 7.12)*

²⁷ —Ammā onon hettindaniibe kam
 been, mido wi'a on: njidee waybe
 on, ngadanon wanyu'be on moyyere.
²⁸ Mbarkinee hudoo'be on, ndu'anodon
 torroobe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma,
 hokku dum feenya gere goddo oon du.
 Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa
 hadu dum forgo maa du. ³⁰ Naariido ma fuu,
 kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa
 yamtu dum. ³¹ Ngadanee wobbe ko njiddon
 be ngadana on.

³² Si yidube on tan njidoton, barke oye
 keboton? Fay luttube ina njidi yidube
 dum'en. ³³ Si wadanoo'be on moyyere tan
 ngadanton moyyere, barke oye keboton?
 Fay luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si
 be miilidon hemrude tan nyamlotonon,
 barke oye keboton? Fay luttube ina nyam-
 loo luttube hono mu'bben, faa njobee nya-
 maande mu'bben. ³⁵ Onon le, njidee waybe
 on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee
 on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on
 keban mbarjaari mawndi, on laatoto bi'bbe
 Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana
 bonnoobe moyyere, ina wadana bon'be
 du. ³⁶ Laatee yurmotoobe, hono no Baaba
 moodon yurmortoo noon.

*Haala hiitaade wobbe
 (Matta 7.1-5)*

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njuk-
 kee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete.
³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimm-
 baangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee

e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etir-
 ton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O bann'dani be bann'dol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo naa?
 Si dum wadii, wanaa be dido fuu, be caa-
 man ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo buraa
 moodibbom, de taalibbo ki'bbudo laatoto
 hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a
 kudol ley yitere sakiike maa, de aan le,
 a taykataako leggal gonngal e ley yitere
 maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide saki-
 ike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol
 gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le,
 a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa
 ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley
 yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa
 laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley
 yitere sakiike maa ngool.

*Haala lekki e bi'bbe muudum
 (Matta 7.16-20, 12.33-35)*

⁴³ —Lekki lobbi rimataa bi'bbe bon'be,
 lekki mbonki du rimataa bi'bbe lobbube.
⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo bi'bbe muudum anndi-
 tirtee. Yibbe borataake e ngi'eelii, cabiije
 du borataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko
 moyyi ko resii ley bernde muudum, duum
 wurtinta. Neddo bondu du, ko boni ko
 resii ley bernde muudum, duum wurtinta.
 Sabo ko heewi ley bernde duum, hunnduko
 wurtinta.

*Haala suudu joyy'inaandu dow hayre
 (Matta 7.24-27)*

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam,
 Joomam» de on ngadataa ko mbiimi?
⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii
 haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo
 o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo
 nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii
 hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yu-
 woonde mawnde tobi faa gooruwol heewi,
 fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimm-
 bude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi.
⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina
 nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo
 wasanaay dum joyyinirde. Gooruwol bub-
 boowol fiyi e suudu nduun, de wakkati
 gooto ndu saami. Suudu nduun halki
 halkere mawnde sanne.

7

*No Iisaa danniri golloowo mawdo sor-
 daasi'en
 (Matta 8.5-13)*

¹Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ²Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli mawbe Alhudiyankeeto to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴Be ngari to makko, ibe njaaroo mo sanne sanne, ibe mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyifi suudu men waajordu.

⁶Iisaa ina yaada e mabbe faa be badii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yimbe muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto mabbe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayinii dum, de hucciti e yimbe jokuube dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰Nde nulaabe been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri bii debbo mo gorum maayi

¹¹Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaafe makko e yimbe heewbe ina njaada e makko. ¹²Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum bargaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniiwo oon. ¹³Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

—Taa woy!

¹⁴Iisaa battittii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶Kulol nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo, ibe mbi'a:

—Annabaaajo mawdo bangii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahu-diya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa (Matta 11.2-19)

¹⁸Taalibaafe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddii dido mubben, ¹⁹nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa be ndooman goddo. ²⁰Worbe dido been ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹Wakkati oon pay, tawi o dannii yimbe heewbe e nyawuui di kawtaa sii, o riwii ginnaaji bondi, o wumtinii wumbe heewbe. ²²O jaabii be, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumbe ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde mubben, sepinbe ina cellinee, faaduube ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaabe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ²³Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

²⁴Nde nulaabe been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ²⁵Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayooowo naa? Si goonga, bormotooobe kaddule lobbe de mbuura nguurndam lobbam been, ley cuudi kaanankooobe tawetee. ²⁶Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaaajo. ²⁷Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyy'ine laawol.»*

²⁸Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa. Tawi le, burdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude. ²⁹Yimbe hettindaniibe mo been fuu, fay nanngooobe lampo been, njabii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal

* 7:27 Malakiya 3.1.

batisima duum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e jannginoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko 6e njabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yimbe jaamanu o? 'Beye o nanndi? ³² Ibe nanndi e sukaaŋe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa bii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube wobbe.»

³⁵ Ammaa jabuŋe hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa 6e nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo muccho de, imo joora nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley bernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annidan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewanno yimbe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo 6e ngalaa ko 6e njoba mo ndeen, o yaafanii 6e dido fuu. Ndelle, moy e mabbe buri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'i debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o se-laay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o joorii nebbam uurdam dow koyde am.

⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdooŋe e makko been pudfi ya-mundurde hakkunde muŋŋen: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewbe jokkuŋe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley gallu-uje e gure, ina gooyina, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaŋe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewbe dannaabe e nyawuuji muŋŋen, e 6e ginnaaji bondi du ndiiwaa e muŋŋen. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewbe wobbe heewbe. Be fuu 6e mballirii Iisaa e taalibaaŋe mum jawdi mabbe.

Banndol dow aawoowo

(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon fiilino mo ndeen, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaabaa, de pooli

† 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimbe ina mbaawi wahaade e dow cobbuli nani de nyaama.

ngari, cubi ndi. ⁶Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷Yoga mayri saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen billi ndi. ⁸Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o banti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹Taalibaafe makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰O wi'i be:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiife been kaa, e banndi kaalirantee, faa

«ndaara, tawa nji'ataa,

nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

¹¹Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹²Ngondi sera laawol ndiin woni nanoofo ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde muɓben taa ngoondina de kisa. ¹³Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoofo ngol, njaɓɓoroo ngol seyo, de ɓe ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan ɓe ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, ɓe njoppan. ¹⁴Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoofo konngol ngool, ammaa ley mawnugol muɓben ndeen kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru billan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵Ammay do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngonni naniroofo konngol ngool berde belde laaɓude. Ley tinnitaare ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampa

(Marku 4.21-25)

¹⁶—Fay gooto huɓɓataa lampa de hipa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, ɓilan ngal faa ngal yaynana naatoofe. ¹⁷Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko anndi-tataake, wurtinee yaasin. ¹⁸Ndelle, tinnee

no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

Minyiraafe Iisaa e inna muudum

(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

¹⁹Inna Iisaa e minyiraafe muudum ngari to muudum, de ɓe mbaawaay battaade dum saabe jamaa. ²⁰O haalanay inniiko e minyiraafe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraafe am wo nanoofo haala Laamdo, de dowanoo ka been.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

²²Nyannde gomma Iisaa e taalibaafe muudum naati laana. O wi'i be:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³Ko ɓe peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴Be battitii, iɓe pindina mo iɓe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵Ndeen o wi'i ɓe:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haayinii ɓe, iɓe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum dowanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶Gada duum ɓe njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili.

²⁷Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko ɓooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸Ko o yi'i Iisaa duum, o halbi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Midɔ nyaage, taa torram.

²⁹O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko,

* 8:10 Esaaya 6.9. † 8:18 Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal bernde joomum faa jaɓa goonga.

indu nannga mo. Imo habbirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaaf?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko.

³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin nyaarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been njiinoo ko wadi duum fuu, be ndoggi, be kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji muudum.

³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde be njottinoo Iisaa ndeen, be tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina bornii kaddule, hakkil-lom wartii. De kulol nanngi be. ³⁶ Yiinoobe dum been kaalani yimbe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimbe leydi Gerasa fuu nyaarii Iisaa dillana dum'en leydi mubben, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, nyaarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimbe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no dan-niri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'teedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, nyaarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto

waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngondaa, ibe billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon amnditinnoo dum suudataako fuu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto.

⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Bannam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fuu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fuu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mubben mettorgal. O wi'i be:

—Taa mboyee sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen be njalnorii mo, sabo ibe anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri be kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haayinii saaraabe suka oon. O gongini be taa be kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido

(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuujii. ² O nuli be be ngooyna kabaaru laamu Laamdo, be ndanna nyawbe. ³ O wi'i be:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu,

wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on nja6baaka e muudum, si odon mburtoo dum, piddon sollaare ma66e wonde e koyde mon, faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

⁶ Be ndilli, i6e ngada wuro e wuro, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo, i6e ndanna nyaw6e won6e ley nokkuuje deen fuu.

*No kabaaru Iisaa wemmбири Hirudus
(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)*

⁷ Hirudus, laamiido on, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jii6ii. Sabo wo66e ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima on ummitii e maayde, ⁸ wo66e ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, wo66e katin ina mbi'a gooto e annabaabe arandee6e been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

*No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)*

¹⁰ Nulaabe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi duum fuu. O yaadi e ma66e wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e ma66e. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley ma66e haa-jaabe danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokku-uje badiide, faa ke6a to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde 6olde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yim6e 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yim6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo baka rew6e e sukaabe ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wooteere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o

tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii bu-uru on e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa on. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)*

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taal-ibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaabe arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yim6e e almaami'en e jannginoobe Tawreete caloto mo. O warete, de nyannde tata6erde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i 6e fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum?

²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do 6e maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

* 9:23 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

No alhaali Iisaa waylitorii
(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, ife kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniibe doyngol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceddannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:
—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuujii tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde wari, suddi be. Nde ruulde ndeen suddunoo be fu, taalibaafe been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaafe been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, be kaalanaay fay gooto ko be nji'i duum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde be njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkittii mo.

³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam fiyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguufu. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaafe maa been ndiwa ndu, de be kunngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo wala goondinal. Faa ndey ngondammii e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun liifi dum e leydi, heddii ina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru

nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti dum baaba muudum. ⁴³ Dum haayinii yimbe been fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaafe makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: 'Bii Neddo wattete e juude yimbe.

⁴⁵ Ammaa be paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii be, faa be kunngii annditinde ka. 'Be kullii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaafe been ina njeddun-dura moy buri teddude hakkunde mu6ben.

⁴⁷ Iisaa annditi ko be miilotoo ley berde ma6be. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i be:

—Neddo fuu ja6biido cukalel ngel e innde am, wo miin ja6bii. Ja6biido kam du, ja6bake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kaddee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu badinoo fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaabe ardoo dum. Nulaabe been naati ley wuro Samariyankoobe wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon ja6baaki mo, sabo Urusaliima o fa'i.

⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula be naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma6be, feli be. ⁵⁶ Caggal duum be njehi wuro wonngo.

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

⁵⁷E ley jahaangal ma66e ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji[†] ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa 'Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰Iisaa wi'i mo:

—Accu maay6e uwa maay6e mu66en. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

⁶²Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

¹Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldii 6e dido dido, 6e ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ²O wi'i 6e:

—Gese 6ennud6e ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. Ndelle, 6aaree Jom tayri nolda tayoo6e ley gese muudum deen.

³Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on 6i66e baali hakkunde pobbii. ⁴Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol.

⁵Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wondu e galle o!» ⁶Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon.

⁷Njippodon e galle oon. Ko 6e kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji.

⁸Wuro fuu ngo naatudon, si on njab6aama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹Ndannon nyaw6e won6e doon, mbi'on yim6e wuro 6een:

«laamu Laamdo badake on.» ¹⁰Wuro fuu ngo naatudon, si on njab6aaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹«Min piddanii on fay colla wuro moodon takkudo

e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.» ¹²Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon 6uran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude

(Matta 11.20-24)

¹³Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffii gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon 6een tuubiino law. Tawete 6e 6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi, faa 6e kolla 6e tuubii. ¹⁴Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon 6uran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde.

¹⁵Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leey'inte faa kettaa ley maay6e.

¹⁶O haalani taalibaabe makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷Capande njeddo e dido 6een ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin downtanake min saabe innde maa.

¹⁸O wi'i 6e:

—Mi yi'ii Seydaani ina y'uura dow kammu, ina saama hono may'yere. ¹⁹Nanee, mi hokkii on baawde yaabude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji downtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa

(Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de 6anginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. ²²Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo si wanaa Baabiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi 6anginande.

²³Ndeen Iisaa hucciti e taalibaabe 6een, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

[†] 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaafe heewbe e kaanankooŋe heewbe na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. Ibe njidunoo nanude ko nanoton duum, de 6e nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi hefa nguurndam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? 'Dume janngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoofe. 'Be borti mo, 6e piyi mo faa 6e mbayri mo imo badii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ battii mo, sawriiri barme makko deen nebbam e cabijam, fiili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerfe njippotoo, o hinnii dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardidi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko buri dum, nde ngartumi fu, mi yobete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal maŋŋe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jip-pini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiwu bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngonni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yop-pidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jiiba hakkillo maa.

⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaafe muudum no du'ortee

(*Matta 6.9-13, 7.7-11*)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaafe makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaafe muudum noon.

² O wi'i 6e:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeji amin,
sabo minen du miden njaafoo wadoofe min hakkeji fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaaŋe am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay hu-unde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: njaree, on

keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰Sabo nyaariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ¹¹Moy e moodon woni baabiwo mo biyum naarootoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹²Naa naaroo dum boocoode, de hokka dum yaare? ¹³Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton gi66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Nyaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No lisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴Nyannde gomma, lisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen. ¹⁵De wo66e ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶Wo66e naarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i 6e:

—Laamu fuu peccingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji duum. ¹⁹Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle ma66e jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹Gorko jom semmbe tiigiido ka6itirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²²Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum ka6itirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mu66en deen, fecca jawdi muudum ndiin e wo66e. ²³Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru

(Matta 12.43-45)

²⁴Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyo e nokkuuje joorde indu filoo do ndu jootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu

wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedudo ma mo muynadaa!

²⁸Ammaa lisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka been, kam'en buri hebude barke!

No yimbe pilorii maande

(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

²⁹Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yimbe jamaanu o been wo yimbe bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenko6e maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yimbe jamaanu o maande. ³¹Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoo ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hetindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³²Yimbe Niniwe du ummodoto e yimbe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mu66en, li6a dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Bannol annoora banndu

(Matta 5.15, 6.22-23)

³³—Fay gooto hu66ataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal bilete, faa ngal yaynana naato6e.

³⁴Gite maa ngoni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon ni66a. ³⁶Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre,

* 11:17 Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu peccingu ina ha6a, halkan, cuudi maggu fuu bob6oto.

ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddii dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama.

³⁸ Farisaajo oon, dum haayinii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majju! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddii duum fuu latanto on ko laafi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko awoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokku-uje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow muβen, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, na kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe dojle teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyy'intinoo caabeeje annabaabe be maamiraabe mon mbarnoo been. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle mabbe deen ina mbeli on. Sabo kambe, be mbarii annabaabe, onon du, odon moyy'intinoo caabeeje muβen! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldin be annabaabe e nulaabe, be mbara yoga, be torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaabe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila

faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e mon on naataay, de yiduube naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. Ibe yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddii ibe tuufa mo faa be keba e hunduko makko ko be nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo

(Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaabundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaabe mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sud-ditataake, walaa ko suudii ko bangintaake.

³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraabe am: taa kulee waroobe banndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahannama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko buri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laafi. Ndelle, taa kulee, sabo odon buri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe

(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafa-taake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreebe naa laamiibe taa mbemmedon ko njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Bannol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnée ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O bannndani be bannndol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi liban beembe am deen, mi nyifa godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duufi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.»

²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamduo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo

(Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaafte makko been:

—Dum wadi mido wi'a on: taa nguurn-dam mon ha6ba on ko'e e ko nyaamotoon. Taa balli mon du ka6ba on ko'e e ko bornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina furi nyaamdu, bannndu du ina furi kotal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon furi pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka6bu-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon ka6bi ko'e mon e dow ko heddi duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube

hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko yaretee, taa dum ha6ba on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

Haala jawdi dow kammu

(Matta 6.19-21)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo badataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom mu6ben

(Matta 24.45-51)

³⁵ —Ka6bee ka6bordi mon faa ngollon, ku6bee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yimbe segilaniibe jakkitaade jom mu6ben nde wartata weltaare bangal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube be jom mu6ben tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o ha6boto ka6borgol makko saabe golle, o joyyina be faa be nyaama, o wara o gollana be. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii be o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina andunoo wakkati mo gujjo warata, yop-pataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, bannndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimbe fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloofe mum faa hokka be ngedu ma6be nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomi-iko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'i ley bernde mum joomum oon booyii wartaay, de fuddi

* 12:15 Maanaa eelgal do wanaa jaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

ina fiya maccube e horbe, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartin nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde be ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete boggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete boggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko buri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe (Matta 10.34-36)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadfa yiite e leydi ndi. Mido heppi nge huɓɓa law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yimbe njoyo wondufe ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e biyum gorko, biddo gorko du habdan e bammum, inna habdan e biyum debbo, biddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee biyum, dee biddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji (Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aa je deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgaltan, on mbi'an nde toban. Laatorto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hordoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatorto noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cadowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo on hokke doomoowo kasu, de doomoowo on du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yobaay ko ndewetadaa duum faa laafi.

*

13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wobbe ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkooɓe wobbe. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyam maɓbe e yiyam sadakaaji maɓbe. ² Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yalla odon miiloo kambe buri luttude diina e Galilinkooɓe heddiibe been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de be torrira noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yimbe sappo e njetto be suudu Silowam toowndu nduun saami dow muɓben faa maayi been. Yalla odon miiloo kambe buri yimbe Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani be banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari borude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade biɓbe yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta sembe leydi ndi?»

⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki riman do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu.

¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddii mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina haḅḅita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Deḅbo o wo taan Ibrahiima, mo Seydaani haḅḅiri duuḅi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi haḅḅiteende nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, wayḅe mo ḅeen fuu centi. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeḱiiji di o wadata diin.

Bannol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamḁo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamḁo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel nedḁo hooyi, aawi ley sardiḱe muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyiḱi cuudi muḅḅen e licce makki.

Bannol haala rabilla
(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamḁo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo deḅbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawḁe faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.

²³ Nedḁo gomma yami mo:

—Joomam, yimḅe seeda tan kisata naa?

O wi'i ḅe:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewḅe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon oḁon kedḁii yaasin, oḁon calmina, oḁon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon!» ²⁶ Ndeen, on puḁḁan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon. Mbodḁee kam, onon wadḁoḅe ko boni!»

²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaḁe fuu ley laamu Laamḁo, tawa onon on faḁḁaḁe yaasin. ²⁹ Yimḅe yuuran lettugal e gorga, hordḁore e soḅḅiire, njoodoo nyaamda ley laamu

Laamḁo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe woḅḅe ardoto, ardiibe woḅḅe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimḅe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en woḅḅe ngari, mbi'i mo:

—Dillu ḁo, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i ḅe:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawḅe hannden e jaango. De nyannde tataḅerde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e faḅḅi-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaḁe, ada warda nulaḁe to maa kaaye! Kile keewḁe njidumi hawrundurde ḁiḅḅe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippee muudum ni. De on njaḁaay. ³⁵ Paamon, Laamḁo yop-pidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonḅe toon ḅeen ina taykoo mo.

² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko ḁoon. ³ Iisaa haaldi e jannginoḁe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawḁo nyalaande fowte-teende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De ḅe kedḁii iḅe ndeyyiinii. Iisaa tuggi nyawḁo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i ḅe:

—Moy e moodon ḅiyum naa ngaari mum saamata ley ḅunḁu de hunngoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowte-teende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala suḁaade joonnde e noddude yimḅe

† 13:35 Jabuura 118.26.

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaafe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o bannndani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddama bangal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddama bangal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraabe naa banniraabe naa sakiraabe naa hoddiiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguube e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamooŋe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoos fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo maŋŋe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsii mi yaha mi ndaarowa nga, mido ŋaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido ŋaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi baŋudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wumbe e bonnguube.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddii.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i

mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)

²⁵ Yimbe heewŋe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maŋŋe, o wi'i be:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaaŋe muudum e minyiraabe mum e mawniraabe mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyiŋfude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyini de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyiŋfude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worŋe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido worŋe ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde maŋŋe. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu
(Matta 18.12-14)

¹ Nanngooŋe lampo e luttuŋe woŋŋe fuu ina badii mo faa kettindanoos mo. ² Farisa'en e jannnginoobe Tawreeta ina ŋormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jaŋŋoo luttuŋe, ina nyaamda e muŋŋen!

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

³ Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa?

⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo.

⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraabe makko e hoddiiɓe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Mido haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo furi seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o huɓɓan lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraabe makko e hoddiiɓe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamɗo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow biɗɗo majjuɗo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngeɗu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde maɓɓe. ¹³ Faa wadi balɗe seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mbodɗundi. Toon o bonniri ngeɗu makko nguun fuu e fi-jirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam ɗo, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!»

²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo,

yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, mucchii mo. ²¹ Biɗɗo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccuɓe muudum: «Karee, ngaddowee saaya ɓurka fuu woodde ɓornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kiron dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii ɓe puɗɗiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biɗɗo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa ɓadii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. ²⁶ O noddii gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewɗi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraabe am. ³⁰ De biya nyaamruɗo jawdi maa e rewɓe fijooɓe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo caruɗo

¹ Iisaa wi'i taalibaaɓe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddii dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta ɗaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yimɓe njaɓɓitoo kam e ley cuudi muɓɓen si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddii ɓe joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali

hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nya-maale, hara, jooda mbinndaa capande joy.»⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetadaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.»⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde mubben.⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraabe, piloree be jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njabbitedon ley nguurndam nduumiadam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laam-nataa ko mawni du.¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin?¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeaydon duum?¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nan-ngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yiduube ceede been, ina ket-tindii dum fuu, ina njala mo.¹⁵ Iisaa wi'i be: —Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaafe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina banginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu.¹⁷ Ammaa e noon fuu, timmugol kammu e leydi buri hoyude diina ittude tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de banji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu banjudo debbo ceeraado, jeenii.

Bannadol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi bornotoodo kaddule bodeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka.²⁰ Talkaajo gomma keewdo buuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko.²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay

dawaadi ina ngara ina metta buuye makko deen.²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa.²³ Ley nokkuure maaybe imo torroo, o banti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum.²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.»

²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binngel am, miccita a hebii kulle lobbe e ley nguurndam maada, Laajaru kaa wo bone tan hebii. Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan torrodaa.²⁶ Ko buri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yiduube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.»²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am,²⁸ sabo mido woodi sakiraafe worbe njoyo, faa o gongina be taa be ngara e nokku torra o.»²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Ibe njogii haala Muusaa e haalaaji annabaafe, accu be kettindanoo di.»³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maaybe yehi to mabbe fu, be tuuban.»³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si be kettindanaaki Muusaa e annabaafe, fay si goddo ummitii e maaybe, be ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede

(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaafe muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yimbe faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum.² Hayre teddunde habbee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum buri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy.³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum.⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e downtanaade

⁵ Nulaabe been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanen on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum de-moowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu»? ⁸ Wala! A wi'an mo: «Wadānam nyaamdu, haḥḥa kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiraḍon, mbi'ee: «Min maccuḥe tan, ko min njeyi wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppinḥe sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewī hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppinḥe sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo ḥe ndeen, o wi'i ḥe:

—Njeḥee, kollowee ko'e mon almaami'en been.

E ley yaadu maḥḥe nduun ḥe cellinaama. ¹⁵ Gooto maḥḥe, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciiḍo faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo (Matṭa 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii ḥe, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaaḥe makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo,

de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njeḥee, taa njokkee ḥe. ²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yimḥe jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yimḥe ina nyaama, ina njara, ina ḥaja, ina ḥanee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki ḥe fuu. ²⁸ Laatotō hono no wakkati Luudu noon du, yimḥe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyiḥa. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki ḥe fuu. ³⁰ Hono noon nyannde ḡangugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccītee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimḥe dido fukkodiḥe dow sekko wooto, gooto muḥḥen hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewḥe dido undooḥe, gooto muḥḥen hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worḥe dido wonḥe ley ngesa ngoota, gooto muḥḥen hooyete, de gooto yoppee.]† ³⁷ Taalibaaḥe been njaabii, mbi'i mo: —Joomii amin, toy dum wadata? O wi'i ḥe: —To ko saadi woni fuu, toon jigaaḡe kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa banndani ḥe banndol faa hollita ḥe ina tilsi ḥe keddodoo e du'aare, taa ḥe njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa booyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuḥa. †

17:36 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 36.

taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaafe muudum wullitotooŋe dum jemma e nyalooma been fuu faa 6e keba sariya maŋŋe naa? O jaabataako 6e law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondinŋe mo ley adunaaru naa?

Bannol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa banndani yimbe jogoriiŋe ko'e muŋŋen wo dartiiŋe de njawi woŋŋe, haalani 6e bannol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worŋe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oro ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimbe woŋŋe laatiiŋe wuyŋe e bonŋe e jeenoŋe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko kebumi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina guŋŋoo berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyiŋte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddooŋe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaabe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimbe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddii koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nannduŋe e makko been njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: ko jaŋiraay laamu Laamdo hono no cukale ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooreeŋe Alhuudiyankooŋe yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.» ^{*}

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraabe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal ŋuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimbe mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraabe muudum, naa saaraabe mum, naa sukaaŋe mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ heban dum kile keewe e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, heban nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddii taalibaabe muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaabe mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, 6e njalnoro mo, 6e torra mo, 6e tutta dow makko. ³³ 6e piya mo dorri, 6e mbara mo. De nyannde tataberde, o ummitoto.

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

³⁴ Taalibaaŋe been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii 6e, 6e annditaay ko o haali duum.

*No Iisaa wumtiniri bumdo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)*

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiibe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri 6e ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimbe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewii ley wuro ngon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngoobe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daŋŋo. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenji lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsii mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo.

⁷ Yiiŋe dum been fuu ina njurjurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaabe. Si won mo teetumi huunde, mi yoban dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majjuŋe faa hisina dum'en.

*Banndol dow tino buudi
(Matta 25.14-30)*

¹¹ Ko yimbe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani 6e banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimbe miilii laamu Laamdo bangan joonin joonin.

¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduŋe yehi leydi mboddundi faa hokkee laamu, de gaŋa duum warta. ¹³ O noddii maccuŋe makko sappo, o hokki mono e maŋŋe fuu mbuudu karŋe, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimbe leydi ndiin njidaa mo, 6e ummini nulaabe gaŋa makko, 6e mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccuŋe 6e o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e maŋŋe fuu hebi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoo dow galluuje sappo.»

¹⁸ Didaŋo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoo dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiiduŋe alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaŋi maa jaati carortomaami, aan maccudo bondu. Ada andunoo mi gorko tiiduŋe alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoŋe buudi, faa nde ngartumi fu mi jaŋida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaabe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De wayŋe kam 6e njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee 6e do, mbaron 6e yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde

wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaafe makko dido,³⁰ o wi'i 6e:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon ka66ita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaabe been njehe, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley ha66itingol ma66e mola nga, jeybe mola nga been mbi'i:

—Dume ka66itanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to lisaa, 6e njowi saayaaji ma66e dow mola nga, 6e mbaddini lisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, 6e mbeerti saayaaji ma66e dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaafe heewbe been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayeeffiji di 6e nji'unoo diin fuu. ³⁸ I6e mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kam-muuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaabe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, hadu taalibaafe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Mido haalana on, si kambe 6e, 6e ndeeyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No lisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Lisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden ada andunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de waybe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, 6ille gereje fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e 6i66e maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wal-lude ma.

No lisaa riiwri luumotoo6e ley suudu de-wal mawndu

(Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22)

⁴⁵ Lisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotoo6e. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.

⁴⁷ Lisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e mawbe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa 6e kunngake hebude laawol sabo yimbe been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde lisaa yuuri

(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

¹ E ley balde deen nyannde gomma lisaa ina janngina yimbe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e mawbe yimbe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Lisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yimbe?

⁵ Be paamiri hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe 6e fuu limnan en kaaye, sabo 6e fuu 6e tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii 6e njaaborii 6e mbi'i 6e paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Lisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remoo6e bon6e

(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

⁹ Lisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaangal, 6ooyi wartaay. ¹⁰ Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa jaba ngedu makko 6i66e

* 19:46 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

cabiije deen. Ndeen remooŋe been piyi nulaado oon, njeccini dum juude bole. ¹¹O nuli to maŋŋe golloowo goddo. 'Be piyi oon du, 6e kuyfini dum, 6e njeccini dum juude bole. ¹²O nuli katin golloowo tataŋo. 'Be mbarmini dum, 6e ndiwi dum. ¹³Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan biyam gorko mo korsinmi, hasii 6e njaagoto mo!» ¹⁴Ammaa nde remooŋe been nji'unoo biŋŋo oon ndeen, iŋe mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa ngal» ¹⁵'Be paŋŋi mo faa gaŋa ngesa toon, 6e mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata 6e? ¹⁶O waran, o halka remooŋe been, o halfina ngesa ngaan woŋŋe.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷Iisaa ndaari 6e, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyiŋooŋe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸Caamuŋo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muuŋum du, diŋgan.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

¹⁹Jannginoŋe Tawreeta e hooreeŋe al-maami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. 'Be pilii no 6e nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa 6e kulii yimbe. ²⁰'Be taykii Iisaa. 'Be nuli horooŋe nanndinkiniibe e lobbube, yalla ina keŋira laawol no nann-girta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹'Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamŋo ngol goonga.

²²Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawŋo oon lampo naa dagaaki?

²³Ammaa o annditii hiila maŋŋe ka, o wi'i 6e:

²⁴—Kollee kam mbuudu cardi! Natal moy e innde moy woni do?

'Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵Ndeen o wi'i 6e:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamŋo du ko jeyi.

²⁶'Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haaynii 6e, 6e ndeyyiinii.

Haala ummitagol maayŋe

(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

²⁷Woŋŋe e Saduki'en ngari to makko. 'Been ngoni yeddoŋe ummital. 'Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸—Moodibbo, Muusaa yamirii en, si nedŋo 6anjii debbo, maayii, hebaay biŋŋo, minyum naa mawnum dewla debbo jop-paado oon faa heŋana maayŋo oon beyngu.

²⁹Ina woodunoo rimdaabe njedŋo. Aran-deeŋo oon 6anji debbo, maayi, hebaay biŋŋo.

³⁰'Diŋaŋo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹tataŋo oon jokkiti. Hono noon njedŋo been fuu 6anjiri mo, kebaay biŋŋo, maayi.

³²De sakitii, debbo oon du maayi. ³³Ndelle, nyannde ummital, moy e maŋŋe laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njedŋo fuu 6e 6anjiino mo.

³⁴Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yimbe jamaanu o ina 6anja, ina 6anje.

³⁵Ammaa fotube hebude ummitagol e nguurndam garoojam been, 6anjataa, 6anjataake, ³⁶sabo 6e mbaawaa maayde katin. 'Be laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e 6iŋŋe Laamŋo, sabo 6e ummintinaabe e maayde. ³⁷Woodi ko maayŋe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore huŋŋoore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamŋo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.†

³⁸Laamŋo wanaa Laamŋo maayŋe, wo o Laamŋo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

³⁹Woŋŋe e jannginoŋe Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰Caggal duum 6e cuusaay yamude mo yamŋe godŋe katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹Iisaa wi'i 6e:

—Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴²Daawda e hoore muuŋum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³faa mi waŋa njaabaay wayŋe ma.»‡

* 20:17 Jabuura 118.22 † 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi.

‡ 20:43 Jabuura 110.1.

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndele, noy o laartotoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta (Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaabe makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddudi ley luumooji, foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe 6e goriraabe muβben maayi, de 6e njuutina du'aawuuji maβ6e faa 6e nanndinkinoo e lobbube. Kam6e, jukkungo naawngo furata jippineede dow muβben.

21

Haala sadaka burdo woodude (Marku 12.41-44)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomi-raabe jawdi ina ngatta sadakaaji muβben e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talka-ajo o, ko watti duum, furi ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnan-taa 6e fay huunde tan 6e ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wu-urda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji tim-moode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi woβ6e ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu njardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heew6e ngardan e innde am, ina mbi-ito: «Miin woni kank», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeji e muurtereeji, taa

kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddii imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuje feere feere. Kulle kul6iniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yimbe nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraabe mon e koreeji mon e yigiraabe mon njammboto on, mbara woβ6e moodon. ¹⁷ Yimbe fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasi-ihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuui ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminiirte kaafaahi, 6e nanngoo, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol muβben timmiri no fodora.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemmboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muudum. ²⁶ Yimbe pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yimbe been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii

wadude, tiggitoḍon, ɓanton ko'e moodon, sabo Laamḍo ɓadake rimɗinde on.

Bannḍol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o bannḍani ɓe bannḍol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e leḍḍe godḍe ɗe fuu.

³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, oḍon anndi ndungu ɓadake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamḍo ɓadake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fiyo suloowo e sulargol doro e kaɓu-ko'u adunaaru njowoo dow ɓerde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimɓe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa keɓon dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso ʼBii Nedḍo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jay-tun. ³⁸ Yimɓe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooreeɓe ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin ɓadake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta been ina piloo no mbarɗa Iisaa, de si goonga iɓe kula yimɓe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e diɗo been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooreeɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude muɓɓen. ⁵ Be ceyii, ɓe ndewri ɓe kokkan mo ceede. ⁶ O jaɓi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum

(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseeɗe. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilanee en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yaami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i ɓe:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu ɗo o naatata ɗoon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdada e taalibaaɓe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, ɓe tawi hono no o wi'iri ɓe noon, ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e diɗo been. ¹⁵ O wi'i ɓe:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamḍo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamḍo, o wi'i:

—Njaɓee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamḍo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamḍo, o heltii, o hokki ɓe, o wi'i:

—Dum wo ɓannḍu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde ɓe tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki ɓe, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabin-tiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotooɗo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal.

²² Tilay ʼBii Nedḍo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotooɗo mo oon!

* 21:35 Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

²³ Ndeen 6e puɗɗi yamundurde hakkunde maɓɓe moy e maɓɓe wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burɗo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde maɓɓe du e dow moy buri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Kaanankooɓe leyɗe ina ndawrana jaalaaɓe muɓɓen. Jom'en doole dow yimɓe been du ina njidi noddireede wallooɓe.

²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burɗo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo.

²⁷ Sabo moy buri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo onon buri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo onon.

²⁸ Onon ngonni heddodiibe e am ley tor-raaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Is-raa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake heɓude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemmbindinaa sakiraabe maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e paɗe, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti.

³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bonɓe.» Mido haalana on: ina tilsii dum

tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Hey'i!

No Iisaa nyaagorii Laamɗo dow waamnde Jaytun

(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaaɓe makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, wodɗinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati onon, maleyka yuuruɗo dow kammu ɓangi e makko, semmbini mo. ⁴⁴ Ley mettorgal ɓernde makko o ɓeydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono toɓɓe yiyyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaaɓe makko been, o tawi iɓe daanii saabe mettorgal ɓerde maɓɓe. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de oɗon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido been, ardii 6e de battitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambbortodaa 'Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa been nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto maɓɓe soppi maccudo Almaami Mawɗo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo onon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani warɓe faa nannga dum been, hooreɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu e mawɓe Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu6baa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde 6ooytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njeyadaal!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi.

⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer micciti haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.»

⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

⁶³ Yimbe nanngube Iisaa been ina njal-noroo dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yimbe Saahi6e been kawriti, been ngonni maw6e lenyol ma66e e hoore6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on nja6ataa.

⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako.

⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e humnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Caggal duum, yimbe Saahi6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon.

² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yimbe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o faa-munoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima.

⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, 6erndem weli sanne, sabo 6ooyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu.

¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasi6e muudum, 6orni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen

Pilaatu e Hirudus laatii yigiraaḅe, arande 6e wanyundurnooḅe.

No Iisaa hiitoraa

(*Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16*)

¹³ Pilaatu noddii hooreeḅe almaami'en e mawḅe Alhuudiyankooḅe been e yimḅe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yimḅe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo.

¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana 6e kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu 6e ndukidi daande wootere, 6e mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wadunoode e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e maḅḅe didaḅerde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa 6e keddii iḅe nduka, iḅe mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i 6e tataḅerde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e ḅeydi feekaade peekaali mawdi, iḅe mbi'a o tontee. Peekaaali maḅḅe diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki 6e laawol faa ko 6e ḅaarii duum laatoo. ²⁵ O yoofani 6e mo 6e ḅaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyḁe maḅḅe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(*Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27*)

²⁶ Nde 6e njaaranoo mo ndeen, 6e nangi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yimḅe heewḅe na njokki dum. Rewḅe du ina ngoni ley maḅḅe, ina mboya ina piira berde muḅḅen mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rewḅe been, wi'i dum'en:

—Rewḅe Urusaliima, taa mboyee kam, ammaa mboyee ko'e moodon e ḅiḅḅe mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimḅe mbi'ata: «Barke woodanii rewḅe rimarḅe e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yimḅe mbi'an baamle caama dow muḅḅen, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si 6e ngadii nii gilla lical ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimḅe dido bonḅe. Be'en du wo wareteeḅe. ³³ Nde 6e njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonḅe dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e anndaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cummal. ³⁵ Yimḅe ndarii doon ina ndaara. Hooreeḅe been du ndarii ina njalnoro mo, ina mbi'a:

—O hisinii woḅḅe, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cubaado Laamdo.

³⁶ Sordaasiḅe been du njalnorii mo. Be ḅattii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ iḅe mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankooḅe oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O wo KAAANANKE ALHUUDIYANKOOḅE.

³⁹ Goto e bonḅe dido tontidaaḅe e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngar-toydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30*)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange niḅḅi, lefol paliingol ley

suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Lisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, iŋe piya berde maŋŋe. ⁴⁹ Ammaa annduŋe mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rewŋe jukkunoŋe mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley maŋŋe.

No banndu lisaa wattiraa ley saabeere (Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahiŋe ndeen, wo o gorko lobb, dartiido. ⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahiŋe been kaali e ko ŋe ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahu-udiya. Imo hedii bangugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o ŋaarii dum banndu lisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o fiili dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende ŋadake fuddude.

⁵⁵ Rewŋe wondunoŋe e lisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, ŋe moyy'inowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, ŋe powti nyannde fowteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Lisaa ummitorii (Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'aŋerde e jeddiire,* rewŋe been ponndii to saabeere toon, ŋe kooyii nebbeele uurde de ŋe moyy'innoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde ŋe naatunoo ndeen, ŋe tawaay banndu lisaa, joomii ŋe. ⁴ E ley no hakkillooji maŋŋe mbemmborii noon, inan worŋe dido punti, ina ndarii yeeso maŋŋe, ina ŋornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi

ŋe, ŋe leeyini geese maŋŋe e leydi. Wakkati oon worŋe been mbi'i ŋe:

—Ko wadi oŋon piloo buurdo hakkunde maayŋe? ⁶ O walaa do, o ummitake. Micitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo wattee e juude luttuŋe, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tataberde.»

⁸ Ndeen ŋe miccii haala lisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, ŋe njeccii, ŋe kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wonduŋe e muŋŋen fuu. ¹⁰ Rewŋe been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rewŋe wonduŋe e muŋŋen. Be kaalani dum nulaaŋe been. ¹¹ Nulaaŋe been ndaardi haala maŋŋe kaan hono njiŋiika, njaŋaay goondinde ŋe. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmibii saabe ko wadi duum.

No Lisaa bangirani taalibaaŋe mum dido dow laawol Emayus (Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaaŋe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ Iŋe pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla maŋŋe do ŋe kokkundurta hakkillooji doon, lisaa e hoore muudum hewti ŋe, ina yaada e maŋŋe. ¹⁶ Ammaa gite maŋŋe uddaataa ŋe anndita mo. ¹⁷ O wi'i ŋe:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, berde maŋŋe metti. ¹⁸ Gooto maŋŋe bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerŋe Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i ŋe:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e lisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimŋe fuu. ²⁰ De hooreeŋe almaami'en e mawŋe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni

* 24:1 Dum woni nyannde alan.

nyalooma tataɓo ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wobbe du ngadii min kaayeeɓi. 'Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de be tawaay ɓanndu makko toon. 'Be ngarti, be mbi'i maleyka'en ɓanganii be, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wobbe amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbiiri noon, de be nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Hey onon famɗube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini be ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde be battinoo wuro ngo be ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade.

²⁹ Ammaa be nyaagii mo, be mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e maɓbe. ³⁰ Nde be njoodinoo iɓe nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o heltii buuru oon, o hokki be. ³¹ Ndeen gite maɓbe peertii, be annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite maɓbe. ³² Ndeen iɓe mbi'undura hakkunde maɓbe:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, be ummii be njeccii Urusaliima. 'Be tawtowii toon sappo e ngo'o been, ina kawriti e yaadiraabe muɓben.

³⁴ Been mbi'i be:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o ɓanganii Simon.

³⁵ Didɗo been du kaalani be ko wadi e laawol muɓben, e no be annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum sappo e ngo'o

(*Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8*)

³⁶ Nde be kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde maɓbe, wi'i be:

—Jam wondu e moodon!

³⁷ Nesiiji maɓbe tayi, be kuli, be miilii ko be nji'ata duum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i be:

—Dume kulɗon? Ko wadi oɗon cikkitira ley berde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyɗe am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron.

Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli be newe juude makko e koyɗe makko. ⁴¹ E ley ko be kunngii goondinde saabe seyo maɓbe e kaayeeɓi, o wi'i be:

—Oɗon ngoodi do ko nyaameteɓe naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu ndup-paangu. ⁴³ O jabi nde, o nyaami yeeso maɓbe.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓbe faa be paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i be:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maayɓe nyannde tataɓerde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeɓi gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. 'Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotoobe kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldani on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawɗe gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(*Marku 16.19-20, Golle Nulaabe 1.9-11*)

⁵⁰ O yaari be faa ɗakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini be. ⁵¹ Wakkati mo o barkini be oon, o seedi e maɓbe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal duum, be njeccodii Urusaliima e seyo manngo. ⁵³ Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatanii yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedano annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedano annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa jab66iibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade 6i66e Laamdo. ¹³ Wo 6e rimiraa6e ko wanaa e yiyyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraa6e e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en ke6ii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa ke6irden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu he6iraa.

¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa

Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli

Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laabi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelube min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoodo ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaa6e yuuru6e to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootagal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay ha66itinde 6oggi pa6e makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakke6ji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran ga6a am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» ³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o 6angana Israa'iilankoo6e.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo

* 1:19 Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa. † 1:23 Esaaya 40.3. ‡ 1:25 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootalgal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootalgal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaabe muudum arandeebe

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaabe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaabe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i ibe njokki dum, wi'i be:

—Dume pilotodon?

—Be njaabii, be mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i be:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen be ngari, be nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nanbe haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon bii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo bii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy anndudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko buri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeenga ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley bangal

¹ Balde didi caggal duum, bangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaabe muudum du noddaama ngara kawra e bangal ngaal. ³ Nde cabijam mabbe timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en?*

Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i golloobe been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa Alhuudiyankooobe lootoroo saabe diina.

⁷ Iisaa wi'i be:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i be:

—Joonin kaa, nyedee dam njaaranee hooreejo bangal oon.

* 2:4 E geresankore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum.

Be njaari. ⁹Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloobe nyedube ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddì banjudo oon, ¹⁰o wi'i dùm:

—Yimbe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimbe njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O bangini teddeengal makko, taalibaabe makko been ngoondini mo. ¹²Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaabe makko e taalibaabe makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³Nde iidi Alhuudiyankooobe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotoobe ga'i e baali e buugaali e weccooobe ceede ina njoodii. ¹⁵O sowi ɓoggi, o wadi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kambe e ga'i maɓbe e baali maɓbe. O sankiti ceede weccooobe been, o hippì taabaaje maɓbe. ¹⁶O wi'i soottooobe buugaali been:

—Ittee dùm dō! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷Taalibaabe makko been miccitii ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓu-ko'u.»‡

¹⁸Ndeen hooreebe Alhuudiyankooobe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadudaa duum?

¹⁹Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an mido nyiɓtoo ndu ley balde tati.

²⁰Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyiɓiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balde tati naa?

²¹Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²²Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaabe muudum been miccitii ko haalnoo dùm. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewbe ngoondinii mo sabo nji'i kaayeeɓijji di o wadi diin. ²⁴Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muudum, sabo imo anndi ɓe fuu. ²⁵Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓben.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreebe Alhuudiyankooobe. ²Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dùm:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rimitireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rimitiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶Ko ɓii-Aadama rimata duum wo ɓii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷Taa dùm haayne saabe mi wi'i ma sanaa ndimtedon katin. ⁸Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹Nikodemu wi'i mo:

—Noy dùm laatortoo?

¹⁰Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Is-
raa'iila de a anndaa dùm naa? ¹¹Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin. ¹²Si

† 2:13 iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltaror suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ 2:17 Jabuura 69.10.

on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³Fay gooto yeejaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni 'Bii Neddo. ¹⁴Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa 'Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵faa goondindo mo fuu heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru faa hokkitiri 'Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷Laamdo nuliraay 'Biyum oon e adunaaru faa 'Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimbe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay 'Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimbe cubii nimre dow annoora sabo golleeji muβben wo bondi. ²⁰Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹Ammay goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²²Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaaβe muudum leydi Yahuudiya. O booytidi e maβbe toon, imo loota yimbe lootagal batisima. ²³Yaayaa du ina loota yimbe lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵Taalibaaβe Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laaβal. ²⁶Be njehi to Yaayaa, be mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanku du imo loota yimbe lootagal batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷Yaayaa jaabii βe, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸Onon e ko'e mon, on seedeβe am mi wi'i mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹Gaddanaado debbo baajaado, kam woni baajudo. Dammbodyido e gorko

oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande baajudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hiββiri. ³⁰Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leey'a.

³¹Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³²Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yimbe kaa jabataa seedaaku makko. ³³Jaβudo seedaaku makko oon, laaβinii Laamdo wo goongante. ³⁴Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵Baabiwo oon ina yidi 'Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶Goondindo 'Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay 'Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yimbe lootagal batisima, ina heba taalibaaβe faa buri Yaayaa. ²Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaaβe muudum. ³Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yecchi leydi Galili. ⁴Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶Doon bunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange. ⁷Samariyanke debbo wari yooogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸Tawi taalibaaβe makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu.

⁹Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooβe e Samariyankooβe wo harmundurβe.

¹⁰Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamdo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. 'Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa ndiyam ngu-urndam daam? ¹² Aan, ada buri maama amin Yaakuuba kokkudo min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e bi66e makko e daabaaji makko fuu, e mayru 6e njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domda katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriwo duum. ¹⁸ A banjanooma wor6e njoyo. Mo ngondudaa joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabanii kam a annabaajo.

²⁰ Maamiraa6e amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankoo6e kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani rewede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyankoo6e, odon dewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankoo6e, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankoo6e yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewiroo6e Laamdo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewoo6e hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamdo wo Ruuhu. Rewoo6e mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cu6aado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankoo6e heew6e ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaa6e makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii 6e, de fay gooto ma66e yaamaa mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yim6e, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ 'Be njalti ngalluure, 6e ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaa6e been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamul!

³² O jaabii 6e, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaa6e been ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaame-tee naa?

³⁴ Iisaa wi'i 6e:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nuldo kam oon e yottinde golle muudum.

³⁵ Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa mido wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu benndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heban mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ 'Dum tabintinta banndol bi'ooowl: «God6o ina aawa, god6o ina taya.» ³⁸ Mi nulii on tayowon ngesa nga on tampanaay. Wo66e tampi, de odon mbeltii e tampiri mu66en.

³⁹ Samariyankoo6e heew6e ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankoo6e been njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e mu66en. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yim6e heew6e ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² 'Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri gii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkoo6e nja66orii mo juude didi, sabo kam6e du 6e njehiino iidi

Urusaliiima, 6e nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinnoo ndiyam o wadi dam cabi-jam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo biyum sellaa ley Kafarnahum. ⁴⁷Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum biyum badiido maayde. ⁴⁸Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayeejiiji fu, on ngondintaa.

⁴⁹Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla biyam oon maayaay.

⁵⁰Iisaa wi'i mo:

—Hootu, biya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹Ko o hootata duum, golloobe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵²O yami 6e wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o badagol sallifana keenjan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreji makko fuu 6e ngondiniri Iisaa. ⁵⁴Dum woni maande didaBerde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujjo

¹Caggal duum, iidi AlhuudiyankooBe ina wada. Iisaa yehi Urusaliiima faa fota e iidi ndiin. ²Ley Urusaliiima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilii nde. ³Nyawbe heewbe ina pukkaa ley dande deen: wumbe e bonnguube e 6e balli muBben fuu mbaati. [⁴*] ⁵Gorko nyawruudo duuBi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o 6ooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷Nyawdo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowte-teende. ¹⁰Saabe majjubm hooreeBe AlhuudiyankooBe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndodaa daddo maa.

¹¹O jaabii 6e, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

¹²Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

¹³Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondo doon oon, dilli. ¹⁴Caggal duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko furi dum bonde hefe.

¹⁵Gorko am yehi haalanowi hooreeBe AlhuudiyankooBe been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶Ndeen hooreeBe AlhuudiyankooBe puddi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende. ¹⁷Iisaa wi'i 6e:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸Ndeen hooreeBe AlhuudiyankooBe beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum gollleeji burdi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹Sabo hono no

* ^{5:4} E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 4: I6e ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawdo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

Baabiwo ummintinirta maaybe de hokka dum'en nguurndam ni, noon 'Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo 'Biddo, ²³ faa yimbe fuu teddinira 'Biddo oon hono no teddinirta Baabiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay 'Biddo oon, teddinaay Baabiwo nuldoo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldoo kam oon hebii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yotake jaati, wakkati mo maaybe nanata daande Bii Laamdo oon. Nanbe been mburan. ²⁶ Hono no Baabiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri 'Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo 'Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maaybe wonbe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Gollube golleeji lobbi ummitanoo nguurndam, gollube golleeji bondi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nuldoo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooBe Iisaa

³¹ —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi goddo ceedantoodo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yimbe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku gii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal ku66oowal, jaynoowal. On nja6ii weltaade e annoora makko faa 6ooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku burngu ngu Yaayaa nguun semmbe: golleeji di Baabiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiwo nuldoo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilii on keban e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam.

⁴⁰ Ammaa on nja6aay warude to am faa kebon nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yimbe. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinnu Laamdo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on nja6baaki kam. Kaa si goddo wardii saabe hoore muudum fu, on nja6boto dum. ⁴⁴ Odon manundura, de on pilataako manooje Yuurooje to Laamdo gooto. Ndele noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilele wo miin felata on to Baabiwo. Wo Muusaa mi njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo (Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ina jokki mo sabo be nji'ii kaayeeffijii di o wadunoo nde o sellinnoo nyawbe been ndeen. ³ Iisaa yeeni dow waamnde, joododii toon e taalibaabe muudum. ⁴ Tawi iidi Al-huudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. ⁵ Iisaa 6anti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata 6ee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buuru buudi cardi keme didi heyataa 6e faa mono e ma66e fuu he6a seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yimbe heew6e hono 6e?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee 6e njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. 'Be njoodii doon, fay wor6e tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaabe muudum been. 'Been du kokki joodi6e been. Noon o wadi liyyi diin du. Yimbe fuu

nyaami faa kaari. ¹² Nde be kaarnoo ndeen, lisaa wi'i taalibaaŋe muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy de nyaamnooŋe been keddi deen, de keewi kandeje sappo e didi. ¹⁴ Nde yimbe been njiinoo maande haayniinde nde lisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo capanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Lisaa annditi iŋe cegilii nanngirde dum doole faa be ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeeji dow waamnde kam tan.

*No lisaa yehiri dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)*

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaaŋe lisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa be peyyita, be njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi lisaa hewtaay be. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempeyye ummii. ¹⁹ Tawi be ndorbake laana kaan faa be keŋi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, be kaynii lisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii be, de be kuli sanne. ²⁰ Lisaa wi'i be:

—Wo miin. Taa kule!

²¹ Ndeen be muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do be ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoodo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'i du lisaa naati-daay e taalibaaŋe muudum laana kaan. Be nji'i taalibaaŋe been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji godŋi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do lisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yimbe buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo lisaa e taalibaaŋe muudum fuu ngalaa doon ndeen, be naati laanaaji diin, be ponndii Kafarnahum faa be pilowoo lisaa.

No lisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde be tawnoo lisaa gere ooto maayo ndeen, be mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Lisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey,

saabe on nyaamiino buuru faa kaardon.

²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu hed-dotoondu wuurnooru yimbe nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen be yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Lisaa jaabii be:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa?

³¹ Maamiraabe amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii be nyaamdu yuurundu dow kammu faa be nyaama.»*

³² Lisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yimbe adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Lisaa wi'i be:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto be o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooreeŋe Alhuudiyankoŋe been ina gormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24.

woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴²Be mbi'i:

—Oo le, wanaa lisaa bii Yuusufi mo anduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³Iisaa wi'i be:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldoo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵Ina winndaa ley dewte annabaabe: «Be fuu, Laamdo anndinan be.»[†] Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷Goonga kaalanammi on: goondindo kam, hebii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹Maamiraafe moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay be maayde. ⁵⁰Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yimbe adunaaru keba nguurndam.

⁵²Ndeen Alhuudiyankooŋe pudɗi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yi'iyam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yi'iyam am hebii nguurndam nduumiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yi'iyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yi'iyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷Hono no Baabiiwo nuldoo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraafe moodon nyaamunoo de maayi

nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰Nde taalibaaŋe makko been nannoo dum ndeen, heewŋe muŋŋen mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹Iisaa faamii e ley bernde muudum taalibaaŋe mum been ina njormoo dum, de wi'i be:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶²Ndelle si on nji'ii Bii Neddo yeeŋtii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde bii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴De ina woodi ley moodon be ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fudɗoode be ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶Caggal duum, heewŋe e taalibaaŋe makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido be, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹Haala ka o haali kaan wo Yahuuda bii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraaŋe Iisaa

¹Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooreeŋe Alhuudiyankooŋe ina piloo faa mbara mo. ²Tawi iidi Alhuudiyankooŋe mbi'eteendi Hukumuuji badake. ³Minyiraaŋe Iisaa worŋe mbi'i dum:

[†] 6:45 Esaaya 54.13.

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taal-ibaaɓe maa been nji'a gollleeji di ngollataa diin. ⁴Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si aɗa golla gollleeji diin, ɓanginan yimɓe fuu wo a moy.

⁵Tawi fay minyiraaɓe makko been du ngoondinaay mo. ⁶Iisaa wi'i ɓe:

—Wakkati am waraay tafen, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷Yimɓe adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa iɓe mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji maɓɓe di mboodaa. ⁸Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafen.

⁹O haalani ɓe dum tan, o heddii Galili.

¹⁰Nde minyiraaɓe Iisaa been njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o ɓanginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹²Yimɓe heewɓe ina njeddundura dow haala makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Woɓɓe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yimɓe.

¹³Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.

¹⁴Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu.

¹⁵Dum haayinii Alhuudiyankooɓe sanne, ɓe mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Bin-diin diin ni?

¹⁶Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata.

¹⁷Si neddo muuyii gollude muuyɗe Laamɗo, annditan yalla waajuuji am di to Laamɗo yuuri, naa wo haala am tan. ¹⁸Baajortoodo haalaaji yuurdi e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare wala e muudum. ¹⁹Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jukkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰Yimɓe been njaabii mo:

—Aan, a kaarjaado. Moy filotoo warude ma?

²¹Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²²Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraaɓe meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. ²³Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa luttan jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kiɓɓudo nyalaande fowteteende? ²⁴Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimɓe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵Woɓɓe ley yimɓe Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo ɓe pilotoo warude oon naa? ²⁶Inani mo, imo waajoo yeeso yimɓe fuu de ɓe mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawɓe been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰Ndeen ɓe pilii nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafen. ³¹Ammaa e noon fu, heewɓe ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi ɓurdi di gorko o golli diin naa?

No ndaarooɓe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³²Farisa'en nani ko yimɓe been cifoto e dow Iisaa duum. Hooreeɓe almaami'en e Farisa'en neli doomoobe suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafen. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵Alhuudiyankooɓe yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitudo mo? Yalla o yahan to yimɓe meeden ferduɓe ley yimɓe Geres, o waajoo dum'en

naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkooram nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, lisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdudo wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bub-birdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley bernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo lisaa teddinaaka to Laamdo tefon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru lisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?

⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko. ⁴⁴ Wo66e mab6e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyanloo6e calorii goondinde lisaa

⁴⁵ Doomoo6e suudu dewal mawndu been ngarti to hoore6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoo6e been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomoo6e been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hoore6e Alhuudiyanloo6e maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yimbe 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to lisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No lisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen lisaa yeejowi waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i lisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rew6e kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e ke6a ko 6e pelda mo. Lisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. ⁷ Be keddii i6e yama mo. Ndeen lisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddii lisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Lisaa turtii, wi'i mo:

—Bannam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Lisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttay katin.*

No lisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Lisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu heban annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Lisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e derejeji burdi fuu 6ooyude.

njahammi. ¹⁵ Onon, no njiirudon yimbe noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. ¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nullo kam oon ina wondi e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yimbe dido wo goonga. ¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nullo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin nde waa-jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeji moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankoo6e mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoytoodo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeyadon. Miin le, wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru njeyadon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeji mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeji mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nullo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yimbe adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nullo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirii

³⁰ Nde Iisaa haalanoo haalaaji di ndeen, heew6e ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankoo6e goondin6e dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaabe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinin on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de 6id6o tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Bid6o rimdinii on, on laatoto rimbe laa6ube tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalandon on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fud6oode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa gurdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jukkudo konngol am maay-ataa abada.

⁵² Alhuudiyankoofoe mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaafe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jukkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada furi baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaafe du maayii. Dume cikkudaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo bolum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'uude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoofoe mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yimbe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam. ² Taalibaafe makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraafe makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraafe makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo banga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto

waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nu-laado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiife makko, kambe e yi'annoofoe mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wo66e ma66e mbi'i:

—Dum kanko!

Wo66e du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha lugere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bumnoodo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wo66e mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en been yami bumnoodo oon katin:

—Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooree6e Alhuudiyankoofoe been njaabaay wo o bumnoodo

de o wumtinaa faa 6e noddii saaraabe makko. ¹⁹Be yami dum'en:

—Oodo wo biidfo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰Saaraabe been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o bii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²²Saaraabe makko mbi'ii noon sabo ife kula hooree6e Alhuudiyankoo6e. Sabo dey, tawi hooree6e been ndewrii mbi'i neddo fuu biido lisaa woni Almasiihu oon, riwete wurtoo waajordu. ²³Dum wadi de saaraabe makko been mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴Farisa'en nodditi bumnoodo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamdo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵O jaabii 6e, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

²⁶Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷O jaabii 6e:

—Mi haalaniino on dum, de on nja6aay. Ko wadi de odon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaabe makko naa?

²⁸Be njenni mo, de 6e mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaabe Muusaa. ²⁹Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰Gorko oon jaabii 6e, wi'i:

—Hey, ko haayni! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata! ³¹Eden anndi Laamdo jaabantaako luttube, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko. ³²Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. ³³Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeeki ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵Iisaa nani 6e mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumbe nji'a, yi'oo6e du mbuma.

⁴⁰Farisa'en tawanoo6e doon been, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumbe naa?

⁴¹Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Si on wumbe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon heddaake.

10

Haala duroowo lobbo

¹—Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

²Ammaa naatirfo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶Iisaa banndani 6e banndol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali. ⁸Artiife kam warude been fuu wo wuy6e, wo yanoo6e, ammaa baali diin kettindanaaki 6e. ⁹Miin woni dammbugal. Neddo fuu naatirfo kam, hisan, naatan, yaltan, heban dur-dude. ¹⁰Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yim6e ke6a nguurndam, 6e mbuura nguurndam ki66udam dam fay huunde nyakaay. ¹¹Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali

muudum. ¹² Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppan di dogga. Suundu nduun nanga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Midó anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du midó anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Midó jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Midó jogii baawde hokkitirde ki. Midó jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankooḃe. ²⁰ Heewḃe maḃḃe ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanjaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De woḃḃe du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankooḃe calorii goondinde lisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnu-gol suudu dewal mawndu wadii Urusali-ima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, lisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankooḃe piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmberere? Haalan min faa laaba, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Lisaa jaabii be:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Midó anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Midó hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kakkudo kam di oon furi huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude

di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankooḃe kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i be:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankooḃe been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii be:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?

³⁵ Laamdo noddirii ḃe haaldi been laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiironon mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si midó golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du midó woni e muudum.

³⁹ Be pilii nanngude mo katin de o hisi e juude maḃḃe.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o ḃooyti toon.

⁴¹ Yimḃe heewḃe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yimḃe heewḃe ngoondini lisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaḃe muudum rewḃe Mariyama e Marta.

² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko. ³ Banndiraaḃe makko rewḃe been neli e lisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

* 10:34 Jabuurra 82.6. † 10:36 E ley geresankooḃe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa 'Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaŋe muudum rewŋe, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaaŋe makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaaŋe been njaabii mo, mbi'i:

—Moodibbo, ŋooyaa fey ko Alhu-udiyankooŋe pilii wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora wala e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaaŋe been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kamŋe 6e miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laaŋinani 6e:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funereejo oon wi'i taalibaaŋe woŋŋe been:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurn-dam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima buraa hono kilo-oji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooŋe heewŋe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina berde muŋŋen e maayde sakiike muŋŋen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddii ley suudu toon na joodii. ²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin

du mido anndi huunde fuu ko ŋaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde um-mital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurn-dam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu 'Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi nod-dowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddii do Marta jakkitinoo mo doon.

³¹ Alhuudiyankooŋe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina bernde muudum. 'Be nji'i o gurbittii, o yalti. 'Be njokki mo. 'Be miilii o woyowan dow saabeere toon.

³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhu-udiyankooŋe wondufe e muudum been ina mboya ndeen, bernde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

'Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooŋe been mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Woŋŋe maŋŋe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi ti-imoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimbe fiiliibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa be ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i be:

—Ka6bitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawliri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewbe e Alhuudiyankoo6e warnoo6e to Mariyama been nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa w66be ma66e njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooree6e almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayee6ijii keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankoo6e ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto ma66e bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i be:

—Onon kaa on anndaa fay huunde.

⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimbe fuu furi woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo 6i66e Laamdo sankitiibe been fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, 6e ndawridi faa 6e mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankoo6e. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaabe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. Heewbe e yimbe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e mu66en gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ I6e piloo Iisaa. I6e keddii ley suudu dewal mawndu nduun, i6e kaalda, i6e mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooree6e almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu annudo to o woni haala faa o nanngée.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yot-taade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani 6e, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa been. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laa6udam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaabe Iisaa been, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati, * hokkee talkaabe?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaabe, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooree6e almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankoo6e heewbe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande.

hooreeɓe almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhuudiyankooɓe heewɓe na cela jokkude ɓe ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

¹² Jaango majjum, jamaa keewɗo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, ɓe njakkitowii mo. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon![†] Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa hebi molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yimɓe ngalluure Siyona! Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»[‡]

¹⁶ Wakkati oon taalibaabe makko been paa-maayno ko dum woni. Ammaa gaɗa Iisaa teddinaama, ɓe miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yimɓe been ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yimɓe kabaaru oon. ¹⁸ «Duum wadi de yimɓe heewɓe njehi njakkitowii mo sabo ɓe nanii o waddii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuruɓe leydi Geres tawaabe hakkunde warɓe Urusaliima faa ndewa Laamɗo ley balde iidi deen. ²¹ Be battitii Filipu jeyaaɗo Baytisayda ley leydi Galili, ɓe mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'uɗe Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andre. Be njotinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wakkati mo Laamɗo hollata teddeen-gal Bii Nedɗo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde rima faa heewa. ²⁵ Nedɗo fuu jidɗo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru

ndu, damman ki, heɓan nguurndam ndu-umiidam. ²⁶ Si nedɗo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayɗe muudum

²⁷ —Joonin ɓernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'uɗe noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimɓe darinoobe doon been nan-noo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Woɓɓe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i ɓe:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bonɗo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toowa-naama e leydi ndi, mi foodan yimɓe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimɓe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa 'Bii Nedɗo oon toownee? Moy woni 'Bii Nedɗo oon?

³⁵ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla oɗon laatoo ɓiɓɓe annoora.

No yimɓe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii ɓe. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso maɓɓe diin fuu, wadaay de ɓe ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita: «Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy bangananaa baawɗe Joomiraado?»[§]

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamɗo wumnii gite maɓɓe, yoonnii ɓerɗe maɓɓe, taa gite maɓɓe nji'a,

[†] 12:13 Jabuura 118.25-26.

[‡] 12:15 Jakariyaa 9.9.

[§] 12:38 Esaaya 53.1.

^{*} 12:40 Esaaya 6.10.

taa berde ma66e paama,
taa 6e tuuba, de o danna 6e.»*

⁴¹Esaaya wi'i dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴²Ammaa dum fuu e laataade, hooree6e Alhuudiyankoobe heew6e ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de 6e kuli hol-lude 6e ngoondinii taa 6e mburtinee ley waajordu. ⁴³Sabo yim6e mana 6e, dum burani 6e Laamdo mana 6e.

⁴⁴Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵Neddo fuu jiido kam, yi'i Nuldo kam oon. ⁴⁶Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddoo ley nimre. ⁴⁷Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸Caliido kam de jabaay waajuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰Mido anndi yamiroore makko ina hokka nguurndam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaa6e muudum

¹Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yim6e makko, imo yidi 6e kaddi njjingu fuu. ²Wakkati mo 6e kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴O ummii e hiraande ndeen, o 6ortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaa6e makko, imo yiggira de gudel ngel o fiili ngeel. ⁶Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laa6udo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laa6ube, de wanaa on fuu.

¹¹Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laa6ube.

¹²Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, 6ornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa?

¹³Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi.

¹⁴Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶Goonga kaalanammi on: maccudo buraa joomum teddude, nulaado du buraa nuldo dum.

¹⁷Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on.

¹⁸Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi 6e cubiimi been, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»*

¹⁹Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yot-tii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰Goonga kaalanammi on: neddo fuu ja66iido mo nulumi, ja66ake kam. Neddo fuu ja66iido kam, ja66ake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, 6ernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

* 13:18 Jabuura 41.10.

²² Taalibaaḅe been yeewunduri. 'Be paa-maay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaaḅe been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cu-uwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda bii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jaḅunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maḅḅe duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaaḅe. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin 'Bii Nedḁo teddinaama, Laamḁo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamḁo teddiniraama saabe makko,[†] kam du ted-dinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhu-udiyankoobe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵ Wo noon yimḅe fuu annditirta wo on taalibaaḅe am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkiti-rammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaaḅe muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamḁo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyananowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyananowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tormaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurndam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina hey'a min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa 6ooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi

[†] 13:32 Fuḁḁoode aaya 32, «Si Laamḁo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeeji burdi fuu 6ooyude diin.

yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko jaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe 'Biddo oon. ¹⁴ Si won ko jaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldán Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odón njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odón anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddotto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odón ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariy-otto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jikkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldó kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldato on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkilooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo furi kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde

o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiichi ngoon-galaahi

¹ —Miin woni cabiichi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Licall am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabube saabe waaju mo mbaajiiimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no licall cabiichi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiichi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiichi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no licall tayaangal ni, de yoora. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de kubba. ⁷ Si odón ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on keban. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaafe am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hibungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraafe muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraafe am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccube katin sabo maccudo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraafe, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon bibbe, de bibbe moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaaḅe muudum fuu

¹⁸—Si yimḅe adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin be artii wanyude. ¹⁹Sini on laatakeno adunankooḅe fu, ḅe njidanno on. Ammaa on nganaa adunankooḅe. Mi subake on mi senndii on e yimḅe adunaaru. Dum saabanii ḅe wanyude on. ²⁰Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo ḅuraa joomum.» Si be torrii kam, be torran on, onon du. Si be njokkii haala am, be njokkan haala moodon kaan du. ²¹Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo ḅe anndaa Nulḁo kam oon. ²²Si mi waraayno, mbaajiimi ḅe, ḅe ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake ḅe, ḅe ngalaa geldol fuu e dow hakkeji maḅḅe. ²³Nedḁo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴Mi gollii golleeji yeeso maḅḅe di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, ḅe ngalaano hakke. Ammaa joonin ḅe nji'ii ḁe fuu, de iḅe kedḁii iḅe mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta maḅḅe: «Be mbanyii kam bolum.»*

²⁶Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷Onon du, on ceeḁanto kam sabo oḁon ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹—Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ²Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamḁo. ³Be ngadan dum sabo ḅe anndaa Baabiiwo oon, ḅe anndaa kam miin du. ⁴Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccoḁon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniḁo

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵Joonin inan mido yeccoo to Nulḁo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni ḁuri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldani on mo. ⁸Si o warii fu, o laaḁinanani yimḅe

adunaaru dow hakkeji muḅḅen e dow fonnditaare e sariya. ⁹Dow hakkeji, sabo ḅe ngoondinaay kam. ¹⁰Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹Dow sariya du, sabo laamiḁo adunaaru bonḁo oon saraama.

¹²Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. ¹³Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, ḁowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴O tedḁinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miinjeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o heḅi e am duum.

No mettorgal waylirtotoo seyo

¹⁶—Si ḅooytii seeda, on nji'ataa kam, de si ḅooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷Yoga e taalibaaḅe makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si ḅooytii seeda, on nji'ataa kam de si ḅooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸Be mbi'i:

—«Si ḅooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹Iisaa faamii iḅe njidi lamndaade dum, de wi'i ḅe:

—Oḁon yamundura maanaa haala am ka: «Si ḅooytii seeda on nji'ataa kam, de si ḅooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» ²⁰Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimḅe adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹Si debbo na rima fu, ḅernde muudum mettani sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o heḅi biḁḁo ley adunaaru duum. ²²Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de ḅerde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴Faa joonin, walaa

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keban, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol lisaa adunaaru

²⁵—Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaba. ²⁶Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidufon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹TaalibaaBe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹Lisaa jaabii be, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³²Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³Mi haalanii on dum, faa kebon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keban torra, ammaa cemmibinee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No lisaa du'orii saabe taalibaaBe muudum

¹Nde lisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ²Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka be kokkudaa mo been fuu ngu-urndam nduumiidam. ³Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude lisaa Al-masiihu mo nuldaa oon. ⁴Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶Yimbe be kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi banginanii dum'en innde maa.

Aan jeyi be, a hokkii kam be, iBe njokki haala maa. ⁷Joonin kaa, be anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸sabo mi haaltanii be haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, be kebii tannyoral wo to maada yuurumi, be ngoondinii aan nuli kam. ⁹Mido nyaage saabe maBbe. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe be kokkudaa kam been, sabo aan jeyi be. ¹⁰Be njeymi fuu, wo aan jeyi, be njeйдаa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe maBbe. ¹¹Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kamBe kaa, be keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir be baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa be laatoo gootum hono no meeden ni. ¹²Nde ngondunoomi e maBbe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii be baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e maBbe. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley maBbe. ¹⁴Mi yottinanii be haala maa. Adunaaru ndu wanyii be, sabo be njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyi-raaka e mayru ni. ¹⁵Mi nyaagaaki ittaa be e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa be e bondo oon. ¹⁶Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷Ceniraa be e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi be e mayru. ¹⁹Mido senira hoore am saabe maBbe, faa kamBe du be laatoo seniraaBe goonga.

²⁰Wanaa saabe maBbe tan nyaagan-tomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinirBe kam e waajuuji maBbe been.

²¹Mido nyaage faa be fuu be laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kamBe du be ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²²Mi hokkii be teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa be laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³miin e maBbe, aan du e am. Dum wo faa be laatodoo gooto kibbudo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli

* 17:17 E ley geresankooire haala Senude kaan ina holla ko Laamdo sufii de senndi faa golla muuyde muudum.

kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no nijidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. 'Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngondaa, mi beydan anndinde 6e, faa njinngu ngu njiddaa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

18

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoos dūm fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. 'Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloo6e yuurube to hooree6e almaami'en e Farisa'en. 'Be ngari toon, ibe njogii fitillaaji e jaynorde e ka6itirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkiti 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ 'Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujoo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi. ⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

'Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujoo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dūm laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam been.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawdo mu6ben e gollanoo6e hooree6e Alhuudiyankoo6e nanngi Iisaa, ka66i dūm. ¹³ 'Be njaari dūm to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawranoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko furi woodde e yimbe lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaa6e god6o njokki Iisaa. Taalibaa6e oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, dūm wadi de o hefi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaa6e anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloo6e e doomoo6e ku6biino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaa6e muudum e waaju mum.

²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baa-jordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam been. Kam6e kaa, ibe anndi ko mbaajimi dūm.

²² Nde Iisaa haalnoo dūm ndeen, gooto e doomoo6e been feenyi dūm, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. 'Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaa6e makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloobe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo been naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ 'Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngad-dataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo66e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? 'Dume ngadudaa de lenyol maa e hooree6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloobe am kabanno taa mi naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? 'Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowii Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi hebaay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ 'Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasii6e been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mbodeeha.* ³ 'Be battitii mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi hebaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina 6ornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooree6e almaami'en e golloobe mu66en been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

* 19:2 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi hebaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankooḃe njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum ḃeydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina buri maa hakkeeki.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankooḃe ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooḃe:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooreeḃe almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki ḃe Iisaa faa ḃe tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore

na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon ḃe tontidi mo e woḃḃe dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri ḃe mbinnda e alluwal, ḃe takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOḃE. ²⁰ Alhuudiyankooḃe heewḃe njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woḃḃaa ngalluure ndeen. Al-luwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooreeḃe almaami'en been mbi'i Pilaatu: —Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooḃe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooḃe».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyogool. Ka fuu ka lefol gootol.

²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde maḃḃe,

ḃe ngadii saaya am cumnal.»[†]

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan biyal!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii![‡]

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, ḃe kaḃḃi e loosol lekki

[†] 19:24 Jabuura 22.19. [‡] 19:28 Jabuura 22.16.

hisop, 6e battini e hunnduko makko. ³⁰Nde lisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoobe nyaagii Pilaatu faa koyde tontaabe 6een kelee, de 6e adee, taa terde deen keddoo e ledde deen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³²Ndelle sordaasiibe 6een ngari, keli korre worbe dido tontidanoobe e lisaa 6een. ³³Ammaa nde 6e njottinoo lisaa ndeen, 6e tawi o maayii. 'Dum wadi de 6e kelaay korre makko. ³⁴De gooto e sordaasiibe 6een yuwi lisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»[§]

³⁷Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No 6anndu lisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

³⁸Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya 6anndu lisaa. Pilaatu jabani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo lisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoobe. ³⁹Nikodemu jaanoodo to lisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰Kam6e dido 6e kooyi 6anndu lisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoobe mboowiri uwirde maay6e mu66en ni. ⁴¹Do lisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴²'Be ngatti 6anndu lisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoobe cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina 6adii do lisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol lisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

¹Nyannde alan, go'a6erde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ²O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo lisaa horsinnoo oon, o wi'i 6e:

—'Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do 6e ngatti mo.

³Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴'Be dido fuu, i6e ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo 6olo, de o naataay. ⁶Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷Lefol piilanoongol e hoore lisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹Tawi 6e paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsii lisaa ummitoo e maayde. ¹⁰Caggal duum, taalibaabe dido 6een kooti.

No lisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹²O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeye ina njoodii do 6anndu lisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³Maleyka'en 6een mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—'Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to 6e ngattowi dum.

¹⁴Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i lisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵Lisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶Lisaa wi'i mo:

—Mariyama!

§ 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo ɗakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeerjaa y to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraaʼbe am, mbi'aa ʼbe mi yeerjan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaaʼbe been, wi'i ʼbe:

—Mi yi'ii Joomii en on.

O haalani ʼbe ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaaʼbe muudum (Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaaʼbe Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreeʼbe Al-huudiyankooʼbe. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde maʼbʼbe, wi'i ʼbe:

—Jam wundu e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo ʼbe ndeen, o holli ʼbe newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaaʼbe been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i ʼbe katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow maʼbʼbe, o wi'i:

—Njaʼbee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funerejo, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa ʼbangunoo hakkunde maʼbʼbe ndeen. ²⁵ Taalibaaʼbe been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii ʼbe:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaaʼbe been kawriti katin. Tomaa ina wondi e maʼbʼbe. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa bangi, darii hakkunde maʼbʼbe, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii ʼbe nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaaʼbe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Al-masiihu 'Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, kebon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaaʼbe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa ʼbangani taalibaaʼbe muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o ʼbangiri: ² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funerejo oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e ʼbiʼbʼbe Jebede worʼbe been e taalibaaʼbe woʼbʼbe dido, ʼbe fuu iʼbe tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i ʼbe:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

ʼBe mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

ʼBe njalti, ʼbe naatowi laana ndiyam. Jemma oon, ʼbe keʼaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaaʼbe been annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i ʼbe:

—Hey banndiraʼbe, yalla on keʼbii ko nyaameteen naa?

ʼBe mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i ʼbe:

—Paddee fiil oon gere nyaamo laana ka, on keʼban.

Ndelle ʼbe paddi fiil oon. ʼBe keʼbi liyyi faa ʼbe kunngii suuwatude o. ⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, ʼbornii saaya muudum, sabo o ʼbortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyyi e ndiyam daam. ⁸ Taalibaaʼbe heddiʼbe been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi ʼbe mboddaa e

hunnduko ndiyam daam buraa hono piye keme didi. ⁹Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yulbe yiite, 6e nji'i buuru du. ¹⁰Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹²Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaabe been suusaay ya-mude mo «Aan wo a moy?» ʼBe fuu 6e annditii wo dum Joomiraado. ¹³Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴Ngol woni tatabol ko Iisaa bangani taalibaabe muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵Nde 6e tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon bii Yuhanna, ada 6uri 6ee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, bii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi mal!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, bii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tatabol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin! ¹⁸Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a bornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo borne de, yaare to a yidaa.

¹⁹E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddinirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muudum korsudo oon

²⁰Piyeer yeeyi, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinoodo dakkol Iisaa nde 6e kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jam-botoodo ma oon?»

²¹Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²²Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyimi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondin6e Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyimi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴Oon woni taalibaajo ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaabe

¹ Bannadam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko lisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaabe 6e o subinoo been, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mboddoos Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵—Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Lisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa annude jamaanuui e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on ke6an baawde, de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggitii, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule daneje punti, ndarodii e ma66e,

¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, o6on tiggitoo kammu? Lisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartin. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaabe 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njecii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilo-meetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeengowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e

Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kira-noowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii bernde wootere, i6e tin-nii e du'aare, kam6e e minyiraabe lisaa e Mariyama inna lisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer um-mii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶—Sakiraabe, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngube lisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda. ¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Y'i Yam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde, taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men lisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagol lisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yu-usufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan annudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e bee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nual, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaabe sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondin6e

* 1:20 Jabuura 69,26, 109,8.

¹ Nde iidi benndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinbe Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do be njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani be. De peccii, de njowii dow mono e ma6be fuu. ⁴ Be fuu be keewi Ruuhu Ceniido, be puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri be kaalda noon.

⁵ Tawi worbe Alhuudiyankoo6e hulbe Laamdo yuuru6e e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkillooji ma6be, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. ⁷ Be fuu be mbemmbaa, dum haayinii be, i6e mbi'undura:

—Haalo6be 6e fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko 6e kaalata e demngal ngal muyni? ⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodi6e Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wo6be meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wo6be katin yuurii Kereta, wo6be yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haayinii 6e 6e fuu, dum ha66i 6e ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wo6be ina njalnoro6 goondinbe been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de 6e culiil

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, 6anti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodi6e Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yim6e be nganaa sulii6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki,

sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'i:

E ley balde cakitotoode de
mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe
fuu.

¹⁸ Bi6be moodon wor6e e rew6e
kaaliran annabaaku.
Jokol6e moodon nji'an holleede,
nayee6e moodon koydinte.

¹⁹ Woodi golloo6e am wor6e e rew6e du,
mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e
ley balde deen,
6e kaaldan annabaaku.

²⁰ Mi wadan kaayee6iiji dow kammu,
mi wadan maandeeji kaayniidi dow
leydi,
di laatoo yiyyam e yiite e cuurki.

²¹ Fadde nyalaande gartol Joomiraado
mawnde teddunde ndeen warude,
naange ni66inte,
lewru du wojjan hono no yiyyam ni.

²² Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomi-
raado hisinte.»†

²³ Piyeer wi'i katin:

—Israa'iilankoo6e, kettinee haalaaji
di: Iisaa Nasaraatu6o oon wo neddo
mo Laamdo laabinani on wo yuurd6
e muudum. Laamdo hokki dum baawde,
hokki dum wadude kaayee6iiji e maandeeji
kaayniidi hakkunde moodon, hono no
onon e ko'e mon anndirdon ni. ²⁴ Neddo
oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee
e juude mon. Onon le, on ndujanake mo
yim6e 6e annadaa jamirooje, on tontii mo,
on mbarii mo. ²⁵ Ammaa Laamdo iirtinii mo,
itti mo e naawalla maayde, sabo maayde
ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁶ Si goonga
du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:
«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na
wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.

²⁷ Saabe majjum 6ernde am seyake,
demngal am na mana,
faa 6anndu am du waaltoo dow jikke
celludo,

²⁸ sabo a yoppataa yonki am hakkunde
maay6e,

* 2:1 Innde iidi benndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo bi6be aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraado. † 2:6 Maanaa demngal do wo sii haala. ‡ 2:21 Jowiila 3.1-5.

a accataa Ceniido maa oon nyola.

²⁸ A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e
am.»§

²⁹ Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraaḃe, mido haalana on laabal
haala maami en Daawda: o maayii, o
uwaama, saabeere makko ndeen ina woni
do meeden do faa hannden. ³⁰ Ammaa
wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hu-
nanake mo gooto e taaniraaḃe makko loom-
tan laamu makko. ³¹ O yi'i ko warata,
o haali haala ummitagol Almasiihu. O
wi'i yonki muudum accataake hakkunde
maayḃe, ḃanndu muudum du nyolataa.
³² Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini,
min fuu miden ceedii. ³³ Laamdo ḃantii
mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O
heḃi e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no
aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin odon
nji'a dum, odon nana dum. ³⁴ Sabo Daawda
meedaay yeentude dow kammu, ammaa
wi'i:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

³⁵ faa mi wada njaabaa wayḃe ma.»*

³⁶ Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo
tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo
wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasi-
ihu.

Haala kawrital artiḃe goondinde

³⁷ Nde ḃe nannoo haala kaan ndeen, ka
yuwi ḃerde maḃḃe sanne, ḃe mbi'i Piyeer e
nulaabe heddiḃe ḃeen:

—Sakiraaḃe, dume min kaani wadude?

³⁸ Piyeer jaabii ḃe, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree
lootalgal batisima e innde Iisaa Almasiihu,
faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo
hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo
wadani on aadi, onon e ḃiḃḃe moodon e
yimḃe woddube fuu. Indi woodani neddo
mo Laamdo Joomiraado meeden noddii fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini ḃe
haalaaji goddi keewdi, ina waajoo ḃe, ina
wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yimḃe jamaanu
oonyiiido o.

⁴¹ Jaḃuḃe haala makko ḃeen lootaa lootag-
algal batisima. Nyannde ndeen, yimḃe hono

ujunaaje tato naati e kawrital goondinḃe
ngaal.

⁴² Iḃe tinnoo e waaju nulaabe ḃeen, iḃe
nanngunduri e gondal goondinḃe ngaal,
iḃe keltoo buuru,† iḃe ngadiida du'aawuui.

⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaabe ḃeen
ina ngada kaayeeḃiiji e maandeeji kaayniidi
keewdi. ⁴⁴ Goondinḃe ḃeen fuu na kawti.
Ko ḃe njogii fuu, wo ḃe kawtu. ⁴⁵ Iḃe conna
jawdi maḃḃe, iḃe kokka mono fuu ko haajaa.

⁴⁶ Nyannde fuu ḃe kawritan ley suudu dewal
mawndu nduun, iḃe laatii ḃernde wootere.
Iḃe keltoo buuru, iḃe nyaamda ley cuudi
maḃḃe e seyo e ḃerde laaḃude. ⁴⁷ Iḃe njetta
Laamdo, yimḃe fuu ina njidi ḃe. Nyannde
fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal
hisinaaḃe.

3

*No Piyeer selliniri bonnguujjo e no waajorii
yimḃe*

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu
dewal mawndu wakkati du'aare yamnde
tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku
ina yaaree to dammbugal suudu dewal
mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal.
Nyannde fuu yimḃe makko ina njoyyina
mo doon faa o garbina naatoobe suudu
dewal mawndu ḃeen sadaka. ³ Nde o
yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen,
o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer
wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari ḃe faa woodi, sabo na
miilii hemrude ḃe huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardii, mi walaa kanḃe, am-
maa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow
innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujjo oon,
umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo,
o ummini dum. Wakkati gooto, koyde
muudum e kolḃule mum celli. ⁸ O gurbitii,
o darii, imo yaha! O naatidi e maḃḃe ley
suudu dewal mawndu nduun, imo yaha,
imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yimḃe
ḃeen fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta
Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo
to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina
garbina. Kaayeeḃi e wemmbere nanngi ḃe
sanne saabe ko o heḃi duum.

§ 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1. † 2:42 Heltaade buuru ina fiirta rewruḃe Laamdo hiraande
seniinde.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yimbe been fuu ndoggi, kawriti e maβbe to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade be. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yimbe been:

—Israa'iilankooβe, ko wadi de idum haayinii on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum lisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppanedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal lisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare lisaa ndeen wadi de o laatii celludo kibbudu.

¹⁷ Woodi, sakiraabe, ko onon e hooreebe moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaabe muudum fuu kaali duum: Almasiihu toroto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldani on Almasiihu mo o suβanii on gilla arande, oon woni lisaa. ²¹ Ina tilsii o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaabe seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon. Njaβon huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo jabanaay annabaajo oon, yaltinte e yimbe Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaabe warbe caggal muudum, be fuu be kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoobe annabaabe been, onon ngonni ronoobe amaana mo Laamdo nanngani maamiraabe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e

yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinnoo lisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaaroobe suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to maβbe. ² Ibe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maaybe sabo iirtinii lisaa. ³ Be nanngi been, be ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴ Ammaa yimbe heewbe e nanbe waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono worbe ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooreebe maβbe e mawbe e jannginooβe Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooreebe almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso maβbe, be yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye be celliniri bonnguujoo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i be:

—Hooreebe yimbe e mawbe, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujoo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeyi anndineede dum do, onon e Israa'iilankooβe fuu: Wo saabe lisaa Almasiihu Nasaraatuujoo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontino lisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyiβooβe calidon, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam heβirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yimbe innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa kefiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahiibe yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haayinii be, sabo

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddfoode 12.3. * 4:11 Jabuura 118.22.

be paamii been wo laddeefee, nganaa jannguube. Be annditi been ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde be njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso mabbe, walaa fuu ko be mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. Ibe ndawrida, ¹⁶ i'be mbi'a:

—Dume ngadeten worbe dido be? Si goonga, wonbe Urusaliima fuu tabintinii be ngadii maande haayiniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yimbe. Ndelle cappanen be, kaden be haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen be nodditi dum'en katin, be cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii be, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min downtanoo on, naa min downtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de be njoofi dum'en. Be kebaay fuu ko be njukkoroo dum'en, sabo yimbe been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppanoo ndeen, njecii to yimbe mubben, kaalani be ko hooreefe almaami'en e mawbe mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde be nannoo dum ndeen, be yepti daade mabbe to Laamdo e bernde wootere, be mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mubben fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawni-taare?

Ko saabii de yimbe na miiloo miilooji boli?

²⁶ Kaanankoo be adunaaru ndaranake wolde, ardiibe kawriti faa kaba e Joomiraado e Almasiihu muudum.»[†]

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nann-gunduri e Israa'iilankoo be e lenyi goddi faa kaba e Iisaa, golloowo maa ceniido

mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii be ngol-liri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi[‡] mabbe diin. Kokkaa golloobe maa waajoraade haala maa e cuusal manngal. ³⁰ Bangin baawde maa, ndannaa nyawbe, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

³¹ Nde be tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do be kawriti doon dimmbii. Be fuu be kebbinaa Ruuhu Ceniido, i'be mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondinbe been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondinbe oon fuu wo bernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko be njogii fuu be kawtu. Fay gooto mabbe wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. ³³ Nulaabe been ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e mabbe be fuu. ³⁴⁻³⁵ Fay gooto mabbe waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaabe. Ndeen mono e mabbe fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yu-usufi, mo nulaabe been coowirannoo Barnabas (dum na fiirta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,[§] dimaado Kipirus. ³⁷ Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaabe been.

5

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safiira, kam'en du conni ngesa mubben. ² O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddii duum, o hokki nulaabe been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuududaa feccere coggu ngesa ngaan? ⁴ Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum wadi, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yimbe penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nanbe dum

[†] 4:26 Jabuura 2.1-2.

[‡] 4:29 Maanaa gidaade wo hulbinirde e haalaaji.

[§] 4:36 Yimbe lenyol Lewi

ngonnoo ndaaranoobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

been fuu kulol manngol. ⁶ Jokolbe ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruui tati caggal duum, deeki-iko naati, tawi nanaay ko wadi duum. ⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoybe gora ina ngara, faa be njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokolbe been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, be njaltini yaasin, be uwi mo dakkol gori-iko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondinbe e nanbe dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji

¹² Nulaabe been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji keewdi hakkunde yimbe. Tawi goondinbe been fuu ina kawrita ley danki Suleymaana kiin, be fuu be bernde wootere. ¹³ Yimbe heddiibe been, fay gooto e muβben suusaa hawtude e mabbe. Ammaa yimbe doon na teddina be. ¹⁴ Goondinbe Joomiraado been ina beydoro yimbe heewbe, worbe e rewbe. ¹⁵ Faa dum hewtini yimbe waddoyde nyawbe, ibe mburtina dum'en dow laabi, ibe mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga mabbe. ¹⁶ Yimbe heewbe yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyawbe e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaabe been torriraa

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaabe been, be ommi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini be, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yimbe haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde be nannoo ko maleyka oon wi'i fu, be njehe, be naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, ibe njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahiibe e mawbe Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaabe been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay be e ley kasu toon. Be njeccii, be kaaltani waalde Saahiibe been, be mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddii yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min uddittinoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooreebe almaami'en been nannoo dum fu, be mbemmbaa, be kungii faamude fuu ko dum waawi laataade.

²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti be, wi'i:

—Inan, worbe be ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yimbe!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe been, ngartiri nulaabe been. Ammaa be ngadiraay dum doole sabo ibe kula taa yimbe padda be kaaye.

²⁷ Nde be ngartirnoo nulaabe been fu, be ndarni dum'en yeeso waalde Saahiibe ndeen. Almaami Mawdo oon yami be, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadufon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaabe been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsii neddo downtanoo Laamdo, wanaa yimbe. ³⁰ Laamdo maamiraabe meeden iirtinii lisaa mo tontufon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinooowa faa o hokka Israa'iilankooobe no tuubira, faa kefa yaafaneede lutti muβben. ³² Minen ngoni seedebe kabaaruui diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtaniiibe dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahiibe been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude be.

³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado

e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, tedduudo e yimbe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahiibe ndeen, yamiri nulaabe been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i be:

—Israa'iilankooḃe, ndeenee ko'e mon e yimbe be, e ko anniyidon wadude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas bangunoo. Imo jorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimbe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunooḃe mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake bolum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yimbe heewḃe njokki dum. Kam du halkaa, jokkuḃe dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yimbe been, celon be. Sabo si anniyaaji maḃḃe e golle maḃḃe to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on kaḃu e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahiibe ndeen jaḃi dabare makko. Be nodditi nulaabe been, be piyi dum'en, be cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, be njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaabe been ndilli yeeso waalde Saahiibe ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii be iḃe poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu be njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasi-ihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No worḃe njeddo cuḃoraa faa mballa nulaabe

¹ E balde deen, tawi taalibaaḃe been ina beydoo heewude. Alhuudiyankooḃe haaloḃe geresankooḃe mbuykani Alhuudiyankooḃe haaloḃe ibraninkooḃe, mbi'i kam'en kaa, rewḃe muḃḃen be goriraaḃe muḃḃen maayi been njedataake ko njeyi heḃude e neema nyannde fuu. ² Nulaabe sappo e diḃo been noddi jamaa goondinḃe oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yimbe nyaamdu. ³ Sakiraaḃe, cuḃee hakkunde moodon worḃe njeddo anndiraaḃe ko woodi, heewḃe Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa,

accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondinḃe been fuu. Ndeen be cuḃii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankooḃe oon. ⁶ Be ngaddi subaaḃe been yeeso nulaabe. Been njowi juude muḃḃen e dow maḃḃe, ndu'anii be.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaaḃe ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heewḃe ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayeeḃiiji e maandeji kaayniidi mawdi hakkunde yimbe. ⁹ Ammaa yimbe woḃḃe ngari ndukidi e Etiyen. Been ngonni jeyaabe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaabe. Ley maḃḃe ina woodi yuuruḃe Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa be kungii jaalaade mo sabo imo haalda e maḃḃe hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen be nyoyyi yimbe mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii be umminiri hakkillooji jamaa oon e mawḃe been e jannginoḃe Tawreeta been. Be ngari, be nanngi Etiyen, be njaari dum to waalde Saahiibe toon. ¹³ Be ngaddi seedeḃe fewreeḃe, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahiibe joodiḃe doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko be mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraaḃe e baabiraaḃe, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal on ganganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e

lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollan-maami ndiin.»* ⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi. ⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taabannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biddo tafon. ⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njanannndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo haabbidi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima hebi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri bi6be muudum sappo e dido, laatii6be maamiraa6be lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6be been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6be meeden kunggii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6be meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6be muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du bangani Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yim6e capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6be meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e bi6be Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima badinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6be keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano

Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraa6be meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyinanaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppaanoo ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo biyum. ²² Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankoo6be fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa hefunoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6be muudum bi66e Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitani neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6be makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina kaba. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraa6be am, onon, on sakiraa6be! Dume wadi de odon kaba?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin?» ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»‡ ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon bi66e wor6e dido.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka bangi e makko e ley demle yiite e wuumoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haayinii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraa6do wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraa6be maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraa6do wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e junngo maleyka bangannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayeeffijji e maandeeji kaayniidi ley leydi

* 7:3 Fuddoode 12.1. † 7:7 Fuddoode 15.13-14. ‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14. § 7:34 Wurtagol 3.1-10.

Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capandé nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6i66e Israa'iila: «Laamdo nuldán on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnđe wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraafe meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraafe meeden njaabaay dwtanaade mo. 'Be calanii mo, hakkil-looji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ 'Be mbi'i Haaruuna: «Wadán en tooruji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.» ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono ga'el. 'Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottitii 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe: «Hey lenyol Israa'iila!

Duubi capandé nay di ngadufon ley ladde diin,
on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngadufon hoodere mon wi'eteende Refán,
nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal Baabiila.»[†]

⁴⁴ Etiyen beydi katin:

—Maamiraafe meeden been ina njogino hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyíniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum. ⁴⁵ Maamiraafe meeden ndoni hukum oon. 'Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardino 6e. 'Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riwi diin. 'Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyi6ana Laamdo Yaakuuba joonde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyi6i suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyi6i, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,

leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyibanton kam?

E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»[‡]

⁵¹ Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattube, yoor6e 6erde, faadinkiniife! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraafe moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraafe moodon torraay? 'Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On ke6ii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahii6e been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggittii kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina udditii, 'Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ 'Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ 'Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e been bortii saayaaji mu66en dowuui, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, jabu ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke ol!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen dum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. 'Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaabe 6een. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum boji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e,

* 7:40 Wurtagal 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitiibe been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yimbe kabaaru Almasiihu. ⁶ Yimbe toon heewbe nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle be kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondufe e ginnaaji heewbe, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heewbe be balli muβben mbaati ndadi, kam'en e bonnguube. ⁸ Dum laatanii ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-gadaaku, imo haayninoo Samariyankooobe sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yimbe been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko booyi sabo imo haayninoo be e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo be Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, be ngoondini. Worbe e rewbe du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji mawdi gadaadi diin, de dum haayni mo.

¹⁴ Nulaabe wonbe Urusaliima been nani Samariyankooobe ngoondinii konngol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii be faa be keβa Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto maβbe tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan be mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude muβben dow maβbe de be keβi Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude muβben dow maβbe ina kokka be Ruuhu Ceniido ndeen, inndani be ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu heβa Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na heβiree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagodaa Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo bernde, hakke maa haββii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, be njecii Urusaliima. Dow laawol ngool du, iβe mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewningol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo.

²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jannga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jannga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeega joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janngi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo leeβi muudum ni,
hono noon o muββiri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, be carii mo sariya bondo. Moy waawi fillaade filla yuwdi makko? Sabo be ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

* 8:12 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † 8:33 Esaaya 53:7-8.

³⁴Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido nyaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala lisaa. ³⁶Ibe njokki laawol ma66e ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷[Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e bernde laabunde fu, walaa ko hadete batiseede. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini lisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.][‡]

³⁸O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰Filipu tawowaa Ajootus.[§] Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹Sool ina heddi na haala haalaaji kulbiniidi dow taalibaabe Joomiraado been, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ²O nyaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyanakoobe baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yimbe jokku6e laawol lisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o ha66a, o yaara Urusaliima. ³Nde o yahunoo faa o battitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu fiilii mo. ⁴O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi lisaa mo torrataa oon.

⁶Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷Wor6e wondube e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumdi.

⁸Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Darti-ingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹²O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narrii yimbe heew6e haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa won6e Urusaliima. ¹⁴O wardii do e yamiroore hoore6e almaami'en, faa o ha66a noddoo6e innde maa fuu.

¹⁵Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden lisaa bangannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii ho66itii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima.

¹⁹O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaabe won6e Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru lisaa ley Damas

²⁰Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a lisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹Dum haayinii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondin6e lisaa won6e ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondin6e o yaara dum'en to hoore6e almaami'en waddi mo do naa?

[‡] 8:37 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 37.

[§] 8:40 E amaana kiid6o wuro Ajootus-wi'etaakenaa Asdot.

²²De Sool ina heddii na beydoroos semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jiiḡi Alhuudiyankooḡe wonḡe Damas been fuu. O laabinani ḡe Iisaa woni Almasiihu oon.

²³Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankooḡe ndawridi faa mbara Sool. ²⁴Sool humpitii dabare maḡḡe ndeen. Yimḡe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa ḡe keba no ḡe mbarda mo. ²⁵Jemma gooto taalibaabe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kaḡḡi ḡoggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaabe wonḡe Urusaliima kebir
hoolaade Sool

²⁶Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaabe Iisaa been. Ammaa ḡe fuu iḡe kula mo, ḡe koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷Ndeen Barnabas yaari mo to nulaabe been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸Caggal duum, Sool wondi e maḡḡe, ina naata ina wurtoo ley galleeji maḡḡe Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹Imo haalda e Alhuudiyankooḡe haalannoḡe geresankooḡe been, imo yeddundura e maḡḡe, de kamḡe kaa iḡe piloo warude mo. ³⁰Nde sakiraabe makko goondinḡe been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, ḡe neli mo Tarsus.

³¹Ndeen kawrital goondinḡe ngaal heḡi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngali beydi semmbe, ngali yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngali beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimḡe ley Lidda e Joffe

³²Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe wonḡe Lidda been du. ³³O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duufi jeetati imo waalii. ³⁴Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma!
Umma, moyyin dadḡo maal!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵Wonḡe Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum

woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankooḡe. Imo golla galleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaabe been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle ḡe neli worḡe dido jaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹Piyeer ummii, yaadi e maḡḡe. Nde ḡe njottinoo ndeen, ḡe njaari mo ley suudu sooro toon. Rewḡe talka'en ḡe goriraabe muḡḡen maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godḡe de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e muḡḡen ndeen. ⁴⁰Piyeer wur-tini yimḡe been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddi seniibe been e rewḡe talkaabe been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴²Dum nanaama e ley Joffe fuu, heewḡe ngoondini Joomiraado. ⁴³Piyeer ḡooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankooḡe». ²O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu ḡe hulḡe Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankooḡe sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuujii maa e sadakaaji di ngadandaa talkaabe diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵Nulu joonin worḡe to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷Nde maleyka kaaldannooḡe e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloḡe

makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸ O haalani be ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli be Joffe.

⁹ Jaango majjum, ife ngoni e laawol. Nde worbe tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde be moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Cobbuli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laa6ini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi worbe be Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin be ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, be yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Worbe tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli be.

²¹ Piyeer jippii, wi'i worbe been:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, be mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhuudiyankoobe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini be, weerni be jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e ma66e. Sakiraa6e wob6e jeyaa6e Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin be njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hednino be, noddi sakiraa6e muudum e yigiraa6e muudum badiibe. ²⁵ Nde Piyeer

naatannoo ndeen, Korneliyus ja66ii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa be naati suudu nduun, tawi toon yimbe heew6e ina kawriti. ²⁸ O wi'i be:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hamnden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuui maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yimbe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na hebiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yimbe fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huubii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yimbe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suborii Iisaa Nasaraatuujoo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbii, ina danna be Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedee6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be bili o e leggal palaangal, be mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataberde, de bangini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yimbe fuu o bangani. O banganii seedee6e be Laamdo artii subaade been, minen nyaamdu6e e

makko de njardi e makko caggal iirtagol makko been. ⁴² O yamirii min mbaajoo yimbe, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuurbe e maaybe. ⁴³ Kanko du woni mo annabaabe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heban yaafaneede hakkeji muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindii be been fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankooobe goondinbe wardunoobe e Piyeer been fuu dum haayinii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe ni. ⁴⁶ Sabo ibe nana yimbe been ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yimbe been kebii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude be looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri be mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, be nyaagii mo o wonda e ma6be balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinbe gonngal Urusaliima

¹ Nulaabe e sakiraabe wonbe Yahuudiya been nani yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe du kebii konngol Laamdo.

² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondinbe tilsinbe taadagol been peli dum, mbi'i:

—A jippanake yimbe be taadaaki, a nyaamdii e mu6ben!

⁴ Ndeen Piyeer haalani be ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde ɓanganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cob6uli muudum nay fuu ka6baa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e ladooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laa6ini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati

oon pay, worbe tato nulaabe to am yu-urube Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma6be taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraabe njeegomo bee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanadaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaɓi kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.»

¹⁵ Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e ma6be hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e ma6be, hokkii be ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde be nannoo dum ndeen, be ndeeyinii, ibe njetta Laamdo, ibe mbi'a:

—Laamdo tuubinii yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe du faa keba nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondinbe torraama faa cankitii. Wo6be njeɓi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. Ibe mbaajoo Alhuudiyankooobe tan konngol ngool.

²⁰ Ammaa goondinbe wo6be yuuroobe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankooobe.

²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e ma6be. Yimbe heewbe ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondinbe wonbe Urusaliima ngaal nani kabaaru gaɗuɗo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e ma6be moyyere Laamdo fu, seyii, tindini be fuu be tinnoo, be tabita e Joomiraado e berde laa6ude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondinbe wonbe toon been hitaande hi6bunde, be njannngini yimbe

heewbe. Taalibaabe wonbe Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankooobe.

²⁷E balde deen, annabaabe ley goondinbe yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸Gooto maabbe bi'eteedo Agabus, ummii, darii, hol-liri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹Taalibaabe been anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa be nelda sakiraabe maabbe wonbe Yahu-udiya been. ³⁰Be ngadi dum, be nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa mawbe kawrital Urusaliima.

12

No goondinbe torrira

¹Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wobbe ley kawrital goondinbe ngaal. ²O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankooobe ndeen, o nanngi Piyeer du. 'Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yimbe nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yimbe fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinbe ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo haabbiraa callali didi. Ndaarooobe wobbe du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin kaabbitii, yuwi e juude makko, caami. ⁸Maleyka oon wi'i mo:

—Haabba kabfogol maa, borna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga.

Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰Be paltii kayboowo arandeejo oon e didaabo fuu. 'Be njottii dammbugal njamndi naar-rugal ngalluure ndeen. Ngali omtanii hoore maggal yeeso maabbe. 'Be njalti, be njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankooobe njelinoon faa mi wadee fuu.

¹²Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yimbe heewbe kawriti ina ngada du'aare. ¹³Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy. ¹⁴Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti be wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddi siinude sikke walaa wo dum Piyeer. 'Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶De dum fuu Piyeer ina heddi ina gokkoo. Nde be udditinnoo, be njiinoo mo ndeen, dum haayinii be sanne. ¹⁷O huncani be junngo faa be ndeeyinoo, o fillanii be no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e saki-raabe wobbe been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸Nde weetunoo fu, fitina mawdo um-mii hakkunde sordaasiibe been. Ibe ya-mundura noy Piyeer wadi. ¹⁹Hirudus yamiri be piloo be nannga mo, ammaa be njiitaay mo. Ndelle o yami ndaarooobe been ko laatii, de o yamiri be mbaree. Cag-gal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰Hirudus tikkani yimbe Tirus e Sidon. De yimbe been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin be kebata nyaamdu. Ndelle be ndawridi, be nuli wobbe nyaagoo

* 11:28 Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoyaabo. O laamake hakkunde duubi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duubi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

faa be ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloobe kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa be kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoow fu, o bornii kaddule kaananke, o joodii dow joodfargal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yimbe been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, be njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa6e e jannginoobe ina ngoni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kambe ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yimbe dido been, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoow Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-lisaa, biitotoodo wo annabaaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo

imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmemta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini lisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraabe muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngede Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si o6on njogii haala cemm-binooha yimbe do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'ilankoo6e e hul6e Laamdo wo66e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'ilankoo6e oon subake maamiraa6e meeden, teddinii lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimbe makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwila. ²¹ Nde dum faltinoow ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu gii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

* 13:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † 13:11 sardi wo wakkati podanooodo.

‡ 13:18 Won binndi bi'udiiO nyaamnii 6e.

²² Ndeen Laamdo borti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hebii Daawda bii Yesa gorko belnoowo bernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wur-tini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yimbe Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i be: «Mi wanaa mo miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotay fay e haabbitinde boggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraafe, onon yuwdi Ibrahiima e hulbe Laamdo wobbé, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo wonbe Urusaliima been e hooreebe mubben fuu annditaay Iisaa. Katin du be paamaay haalaaji annabaabe janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaabe been mbi'ii Iisaa sarete. Ko be carii mo duum, be tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede be kebaay daliili fuu no be mbarda mo, be nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde be ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hiibi ndeen, be njip-pini mo e leggal palaangal, be ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o bangani wondunoo be e makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo be mo yeeso yimbe joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraa be meeden duum, ³³ yottinani en, enen taaniraa be mubben. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a Giyam, hannden mi laatake Baaba maa.»[§]

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maaybe, accaay banndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeki ceniidi di mbon-ataa,

di podaninoomi Daawda diin.»^{*}

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura godfo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»[†]

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maami-raabe makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo

Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraafe, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeki. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido. ⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo be golle am, ndaaree, de dum haaynnoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan godfum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»[‡]

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii be be ngarta fowteteende waroore, faa be njaha yeeso e waaju mabbe. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoo be heewbe e naatube e diina mubben njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e mabbe, ina tindina be be keddo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yimbe ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo be been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati be. Ibe njedda ko Pool waajotoo duum, ibe njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani be tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on padfii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti hebude nguurndam nduumiidam, min njahan to yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»[§]

⁴⁸ Nde yimbe lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo be been ummini hakkillooji rewbe rewoobe Laamdo saahiibe, kam e mawbe ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, be ndiwi dum'en leydi mabbe.

⁵¹ Kam'en du pidfi colla koyde mubben e

§ 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3. † 13:35 Jabuura 16.10. ‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

ma66e, de njehi Ikoniya. ⁵²Taalibaa6e been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e ngoondini. ²Ammaa Alhuudiyankoo6e saliibe goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraabe goondin6e been. ³Ammaa dum fuu hadaay 6e 6ooyude toon, i6e mbaajoroo haala Joomiraado cuusal, i6e kolla hinney Joomiraado. Yim6e been annditii ko 6e mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeeji kaayniidi e golleeji kaayniidi. ⁴Yim6e wuro ngoon peccii: wob6e keedani Alhuudiyankoo6e, wob6e du keedani nulaabe been.

⁵Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardiibe mu66en anniyii torrude 6e e war-dude 6e kaaye. ⁶Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya. ⁷Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰haali semmbe, wi'i: —Umma, dara e koyde maal!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹Nde yim6e been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nandinkinii e yim6e!

¹²Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon.

Kanko e yim6e been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ina mbi'a:

—Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji 6oli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ¹⁶E jamaanuuji paltidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. ¹⁷E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo 6enndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waal-tinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe ka6iri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹Caggal duum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be ke6i hakkillooji yim6e been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. ²⁰Ammaa nde taalibaa6e been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yim6e heew6e laatii taalibaa6e iisaa. Caggal duum, 6e njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²²I6e beydana taalibaa6e semmbe, i6e tindina dum'en keddoo e goondinal, i6e mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³E ley kawrite goondin6e deen fuu, 6e cubanii dum'en maw6e. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii, 6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

²⁴Nde 6e ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. ²⁵Be mbaajii kongol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. ²⁶Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e kalfinanoo moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

* 14:12 E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruji, Hermes woni nelaaroo majji.

²⁷ Nde be njottinoo ndeen, be kawrunduri yimbe kawrital goondinbe ngaal, be kaalani ngal no Laamdo nawtorii be, no o omtirani yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe damm-bugal goondinal. ²⁸ Be keddii doon faa booyti, ibe ngondi e taalibaabe been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yimbe wobbe yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraaabe been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodunduri e ma6be, ndukidi e ma6be faa tiidi. Ndele be tabintini nelde Pool e Barnabas e yimbe wobbe faa Urusaliima, be kaaldowa e nulaabe e mawbe goondinbe been dow majum. ³ Ndele kawrital goondinbe ngaal neli be. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, ibe kaalana goondinbe toon haala tuubugol yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe. Dum laatani sakiraaabe been fuu seyo manngo. ⁴ Nde be njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondinbe ngaal e nulaabe e mawbe been nja6bii be. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri be.

⁵ Ammaa wobbe ley goondinbe jeyaaabe e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi be taadee, be njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaabe e mawbe been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i be:

—Sakiraaabe, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko booyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe, faa be nana, be ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii be, nde hokkunoo be Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o sendiri en e ma6be, e ley ko o laabiniri berde ma6be e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaabe been donngal ngal enen e maamiraaabe meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kambe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeji kaayniidi e kaayeejiiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde be kettinnoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraaabe, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaabe diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,

mi nyi6too suudu Daawda saamundu nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,

mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimbe heddiibe fuu tewta Joomiraado, lenyi di noddammii fuu, faa laatoo yimbe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de anndunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen be be ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yi-iyam. ²¹ Gilla e jamaanuujii booydi, Tawreeta Muusaa ina janninee ley gure deen fuu, ibe njannga dum nyalaaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinbe be nganaa Alhuudiyankooobe

²² Ndeen nulaabe been e mawbe e kawrital goondinbe ngaal fuu paamiri faa cuboo worbe e ley mu6ben faa nela dum'en Antiyoki, be njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Dido been fuu wo ardiibe ley sakiraaabe goondinbe. ²³ Inan bataaki ki be kokki dum'en:

Minen sakiraaabe moodon nulaabe e mawbe, miden njowta on, onon sakiraaabe amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimbe yuuru6e to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiibii hakkillooji moodon. Minen le, min njamiraay be. ²⁵ Min ndawridii, min

* 15:18 Amos 9.11-12.

paamiri min cuḅoo worḅe faa min nela dum'en to moodon, ḅe njaada e yigiraaḅe amin horsuḅe Barnabas e Pool,²⁶ farritinḅe† yonkiiḅi muḅḅen saabe Joommen lisaa Almasiihu. ²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donḅe teddude si wanaa ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, ḅe kokkaa laawol, ḅe njeḅi Antiyoki. Nde ḅe njottinoo ndeen, ḅe kawrun-duri kawrital goondinḅe ngaal, ḅe kokki ngal bataaki kiin. ³¹ Nde ḅeen janngunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemm-binii ḅerde muḅḅen. ³² Yahuuda e Silas wo annabaaḅe. ḅe mbaaltiniri ḅerde sakiraaḅe e haalaaji keewdi, ḅe cemmibini dum'en. ³³ Nde ḅe ḅooytunoo toon seeda fu, ḅe ceedi e sakiraaḅe ḅeen e dow jam, ḅe njecii to nelnoḅe ḅe toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddii toon.]‡

³⁵ Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki doon. Kam'en e woḅḅe heewḅe ina njannng-ina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool diḅaḅal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraaḅe meeden ḅeen, ndaaren no ḅe ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi ḅe njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay ḅe njaada e gorko oon, sabo oon seediino e maḅḅe Pamfiliya, yaadaay e maḅḅe faa gollida e maḅḅe. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e maḅḅe fuu suḅii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du suḅii yaadude e Silas. Sakiraaḅe ḅeen kalfinii ḅe e hinney Joomiraado de ḅe ndilli. ⁴¹ ḅe ndewi leyde Siiriya e Silisi, iḅe cemm-bina kawrite goondinḅe deen.

† 15:26 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

§ 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yot-tii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraaḅe wonḅe Listara e Ikoniya ḅeen ina ceeḅanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e muḅḅen. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhu-udiyankoḅe wonḅe e leyde deen ḅeen fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de ḅe peyyiti deen, iḅe njottinana goondinḅe jamirooje de nulaabe e mawḅe wonḅe Urusaliima ḅeen kolli ḅe njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondinḅe deen ina ḅeydoo semmbe ley goondinal, ina ḅeydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido haḅi ḅe waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum ḅe ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde ḅe ngarnoo keerol Misiya ndeen, ḅe pili yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu lisaa accaay ḅe naata. ⁸ Saabe duum, ḅe paltii Misiya, ḅe naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool heḅi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo ḅe Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawndi e leydi Makedoniya nde Romankoḅe ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoḅe na mḅoownoo wadude du'aare. Min tawi doon rewḅe ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii ḅe. ¹⁴ Gooto maḅḅe wo debbo jokkuḅo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule ḅodeeje,

‡ 15:34 E ḅereje ḅooydi, goddi ngalaa aaya 34.

jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu be lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindoo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeera-non kam.

O tilsinani min faa min njaabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'oowo ko warata. Joomiraabe makko kepii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimbe be wo gollanoobe Laamdo Toowdo! Ibe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay.

¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol mubben hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoobe wuro ngoon. ²⁰ Ndeen be njaari dum'en to hooreebe, be mbi'i:

—Worbe dido be wo Alhuudiyankooobe. Ibe ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ Ibe mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en njaaben naa ngollen, sabo en Romankooobe.

²² Jamaa oon ummanii be. Hooreebe been njamiri be bortee kaddule maabe, de be piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, be paddaa ley kasu. Hooreebe been njamiri kayboowo kasu oon hayba be faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni be e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde maabe geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkooobe woobe been du ina kettindanii be. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyindirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkooobe deen fuu kaabbitii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii

kasunkooobe been ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngoni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njaarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o hippii yeeso mubben, heddii imo diwna.

³⁰ Caggal duum, o wurtini be, o wi'i be:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa booyti seeda, ley jemma oon o yaari be, o lootowi barne maabe. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu be ceyii sabo be kepii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooreebe Romankooobe neli yimbe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa worbe dido been.

³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i: —Hooreebe been nuli njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankooobe. Be nanni min e kasu. Joonin be njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kambe e ko'e maabe, be ngara be njaltina min!

³⁸ Yimbe laamu been kaaltani hooreebe Romankooobe been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankooobe ndeen. ³⁹ Be njehi, be curowi dum'en, be mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa be been, be cemm-bini berde mubben. Caggal duum, be ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waa-jordu Alhuudiyankooobe toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waa-jordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e maabe imo fiirtana be Binndi diin. ³ O

fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Isaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewo66e Laamdo heew6e e rew6e saahi6e duudu6e du njokki 6e.

⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huufu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. 'Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. 'Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraabe wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e umminoo6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! 'Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo lisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomnii Yason e wondube e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja66orii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraabe been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njehi to waajordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina 6uri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. 'Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahi6e e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paa-munoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkillooji mu66en. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraabe been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii doon. ¹⁵ Dowtu6e Pool been nyaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini

6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. 'Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooru-uji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo66e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'eteefe Epikuri'en e Sitoyno'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooru-uji janani.

Wala ko 6e mbiiri noon si wanaa haala lisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. 'Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e jananne joodi6e toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidu6e diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka»,† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mu66en.

* 17:19 Areyopagus wo kawrital burngal fuu toowude e ardiife ngalluure Ateena. † 17:23 Ateenankoo6e ngadi e rewruide innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina.

²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e piloo dum, 6e memmemta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngonni do. Hono noon du yimoobe moodon wobbe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyy'niraandu kanje naa card naa hayre sehaande, nde neddo moyy'nirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewidaaki yimbe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarotoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummital maaybe ndeen, wobbe na njal-noroo mo, de wobbe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma6be. ³⁴ Wobbe njokki mo, ngoondini. Gooto ma6be ina wi'ee Diyoniisus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobbe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pisisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma6be doon, imo gollida e ma6be sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma6be ni. ⁴ Nyalaande fowteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Make-doniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e been Iisaa woni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e

calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispos, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindii6e been ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyy'ina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Midu woodi yimbe heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma6be hitaande e lebbi jeegom, ina janngina 6e konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yimbe faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo 6e, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini 6e suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, 6e fuu 6e nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, 6e piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraa6e been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pisisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o la6i hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko

* 18:2 Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankooḃe been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e maḃḃe, de o jaḃaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e maḃḃe ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondinḃe ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyyoki.

Jahaangal Pool tataḃal

²³ Pool ḃooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaabe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngudo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru lisaa faa laaḃa. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraabe been mballi mo. Be mbinndani taalibaabe wonḃe toon been bataaki njaḃḃoo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondinḃe been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankooḃe imo liḃa haala muḃḃen hakkunde yimḃe, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo lisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondinḃe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaabe. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on keḃii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min keḃa.

³ O yami ḃe, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale keḃudon?

Be njaabii, ḃe mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yimḃe batisima tuubugol hakke, ina wi'a yimḃe been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni lisaa.

⁵ Nde ḃe nannoo dum ndeen, ḃe lootaa lootagal batisima dow innde lisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow maḃḃe fu, Ruuhu Ceniido jippii e maḃḃe, iḃe kaalda demle janane, iḃe kaalda annabaaku. ⁷ Iḃe ngada hono yimḃe sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo ḃe tannyyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e maḃḃe, imo liddundura e maḃḃe, imo filoo faaminde ḃe haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoorḃe berde na ngonni ley maḃḃe, njaḃaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yimḃe fuu. Dum wadi de Pool seedi e maḃḃe, yaari taalibaabe been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hiḃḃi duuḃi didi, faa joodiḃe e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankooḃe faa e Gere-sankooḃe.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayeeffii mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude ḃanndu makko ina njaaree, njowee e dow nyawḃe. Nyawḃe been ndada e nyawuuji muḃḃen, ginnaaji na mburtoo e muḃḃen. ¹³ Woḃḃe ley Alhuudiyankooḃe na njiiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pilii riwrude dum'en e innde lisaa, ḃe mbi'i:

—E Innde lisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooreḃe almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, ḃiḃḃe muudum worḃe njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi lisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on beye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii ḃe semmbe faa jaalii ḃe, torri ḃe faa ḃe ndoggi. Be njalti suudu nduun ḃalli ḃoli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankooḃe e Gere-sankooḃe joodiḃe Efeesu fuu. Kulol nanngi

6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa.¹⁸ Heewbe e goondinbe been ngari, kaalti lutti di ngadunoo.¹⁹ Dabarankoo be heewbe kawrunduri dewte mubben, mbuli de yeeso yimbe fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.*²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusali-ima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidoobe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeda.²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool.²⁴ Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo heba e majjum tino heewngo, kanko e golloobe makko.²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloobe golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraa6e, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri.²⁶ Odon nji'a, odon nana no Pool oon hefiri hakkillo yimbe heewbe, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yimbe moyyiniri juude mubben deen nganaa deweteede.²⁷ Si jokkirii nii fu, yimbe mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yimbe ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yimbe celan teddinde tooru meeden mawndu ndu wonbe Aasiya e adanaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddii ibe peekoo, ibe mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraabe Pool been.³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaa6e been kadi mo.³¹ Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraa6e makko,

neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon.³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yimbe been, anndaa fay ko waddi dum'en doon.³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e been ngadi kaaloowo mubben. Alesandere muuyi jakkanaade yimbe muudum been, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mubben.³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddii ibe yeewnoo faa wadi leeuuji didi, ibe mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndooowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkoo6e, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yimbe fuu na anndi dum.³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndele odon njeji jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaae.³⁷ Wor6e 6e ngaddudon been, nganaa wujjoobe kulle suudu dewal, nganaa yennoo6e deweteedo meeden oon.³⁸ Si tawii Demetirus e tafoobe cardi been ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoo6e du na ngoodi.³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko 6uri dum fu, wo to kawrital saahiife dum saroytee.⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaa6e been, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya.² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimbe toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres.³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Ndele o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya.⁴ Inan yaadiraabe makko:

* 19:19 'Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

Sopater bii Pirrus jeyaaḍo Bereya, e Aris-tarka e Sekundus jeyaaḍe Tesaloniiki, e Gayus jeyaaḍo Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaaḍe leydi Aasiya.⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti be Torowas, min ngadi doon jedḍiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jedḍiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimbe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewḍe ina ngoni e ley suudu dowaaru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus ḥorji, faa daanii doyngol teddun-gol. O saami yuude e feneetere sooro tataḍo ngoon. Nde be kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde mabbe sanne.

No Pool waynorii hooreebe goondinbe wonbe Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyḍe. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Faḍḍi-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de faḍḍiti-janngo mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa booya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi benndal alkama si tawii na laattoo.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooreebe kawrital goondinbe Efeesu been. ¹⁸ Nde be ngarnoo ndeen, o wi'i be:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi

Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi golliranii Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewḍi e torraaji di Alhuudiyankooḍe umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yimbe e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankooḍe e Geresankooḍe fuu tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden lisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytooo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi hebii yottinde gollal ngal lisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on an-niyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon durooḍe kawrital goondinbe Laamdo, ngal soodiri yiiyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yimbe bonbe cooroto e ley moodon hono no pobbii jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan worbe ummiife ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaaḍe been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e kongol hinney muudum. Kongol ngool ina waawi sembinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniife fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondufe e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu,

* 20:7 Heltaaḍe buuru ina fiirta rewruḍe Laamdo hiraande seniinde. † 20:15 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

sanaa ngolliron noon, mballon tampuɓe. E ley duum fuu, miccodon dɗi do haalaaji di Joomiraado meeden lisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo buri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e maɓɓe fuu ɓe kofii, ɓe ndu'ii. ³⁷ ɓe fuu ɓe mboyi bojji mawɗi, ɓe kippii e Pool, ɓe mucii dum. ³⁸ Ko buri mettude ɓe fu, ko o wi'i ɓe nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, ɓe dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e maɓɓe ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min kebi laana peyyitooa yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaabe, min ngondi e muɓɓen doon balde jeddi. Iɓe mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hiɓɓunoo ndeen, min ndilli. ɓe fuu ɓe dowti min faa min njalti wuro ngon, kamɓe e rewɓe e sukaaɓe. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kamɓe du ɓe njeccii cuudi maɓɓe.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njowtow sakiraaɓe toon, min nyallidi e maɓɓe, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatow suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaaɓe njeddo Urusaliima ɓeen.* ⁹ Imo jogii ɓiɓɓe rewɓe nayo ɓe ɓaɗaaka, haaldooɓe annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi kaɓɓorgol Pool, o haɓɓi juude makko e koyɗe makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankooɓe wonɓe Urusaliima ɓeen

kaɓɓirta jeydo kaɓɓorgol ngol oon, ngatta dum e juude yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaaɓe doon ɓeen fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de oɗon mboya, oɗon kec-cindina ɓernde am? Miin, mido segilanii ko wanaa haɓɓeede tan, mido segilanii fay maayde ley Urusaliima saabe innde lisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyɗe muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaabe Kaysariya woɓɓe njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaaɗo Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko ɓooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraaɓe ɓeen njaɓɓorii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Mawɓe kawrital goondinɓe ɓeen fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti ɓe duum, o fillitanii ɓe huunde fuu ko Laamdo wadani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe saabe golle makko. ²⁰ Nde ɓe nannoo dum ndeen, ɓe njetti Laamdo. ɓe mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankooɓe ujunaaje ngoondinii. Faa hannden iɓe tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa.

²¹ ɓe kaalanaama ada janngina Alhuudiyankooɓe wonɓe hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaaɓe muɓɓen katin, taa njokka al'aadaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral ɓe nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do worɓe nayo wadanɓe Laamdo hunayeere. ²⁴ Yaadu e maɓɓe, de laamnidaa hoore maa e maɓɓe, njobaa ko ɓe kaani yobude duum, faa ɓe laɓee. Ndeen yimɓe fuu anndan ko haalettee dow maada duum fuu wanaa goonga. ɓe anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa.

²⁵ Goondinɓe yuurube e lenyi goddi ɓeen,

* 21:8 Golle Nulaabe 6.1-6, 8.5.

min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiiyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi worbe been, yaadi e mubben. Jaango majjum, o laamnidaa e mubben laabal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen kiibii fu, mono e maabe fuu wadane sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hiibbude ndeen, Alhuudiyankoobe wobbe yuuruwe leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yimbe been fuu, be nanngi mo. ²⁸ Ibe peekoo, ife mbi'a:

—Israa'ilankoobe, mballee min! O woni gorko jannginoowo yimbe e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yimbe lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoobe e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko be mbiiri noon si wanaa ko be njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. Ibe cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huu6i ngalluure ndeen. Yimbe ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, be ndaasi dum faa be mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de be ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde be pilotonoo faa be mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jiiibake. ³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e mawbe mubben, o doggani jamaa oon. Nde yimbe been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngi, habbiree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, bee to ina yeewnoo dum to. Duko jiiibiiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeja kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen,

³⁶ sabo yimbe heewbe ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimbe Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mubben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankoore naa?

³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko booyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoobe bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tar-sus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage nduranodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dunganii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyinino ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

¹ —Sakiraabe e baabiraabe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maabe fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tar-sus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maami-raabe meeden oon faa laabi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hantden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokku6e Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worbe e rewbe, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiibe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e mubben kebuni derewol faa mi holla sakiraabe mubben wonbe Damas been. De njahumi faa mi habbowa jokku6e laawol isaa wonbe toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa badimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, fiilii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi

daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?»⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi lisaa Nasaraatuujjo mo torrataa oon.»

⁹ Wondube e am been nji'i annoora oon, ammaa be nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadfaa fuu.» ¹¹ Wondube e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankoo be wonbe toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraabe meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootefaa lootagal batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Henya law, yaltu Urusaliima, sabo be njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, ibe anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyannoo goondinbe ma been. ²⁰ Nde yi'iyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule warbe mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² Ibe kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen be yepti daade ma66e, be mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ Ibe peekoo, ibe njiila saayaaji ma66e, ibe mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri

Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piide faa be paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde be ka66annoo mo faa be piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njobumi de ke6umi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo be been mbullitii dum. O yamiri hooreebe almaami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahiibe been, wi'i:

—Sakiraa6e, wo bernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananiyas, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hunnduko. ³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawnaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiyee duum.

⁴ Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi

ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wobbe ley Saahiibe been wo Saduki'en, wobbe muβen du wo Farisa'en. Ndele yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraaβe, miin mi Farisanke, 6ii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maaybe carorteemil!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ru-uhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoobe Tawreeta wobbe heedanbe Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa be ceeka Pool. 'Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimbe been, njeccina dum to suudu sooro muβen toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado ɓangi e Pool, wi'i dum:

—Sellin ɓernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankooβe mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankooβe been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidinbe been ina ɓuri worbe capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooreebe almaami'en e mawbe, 6e mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahiibe been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko 6e anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddii gooto e mawbe sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddii kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankooβe ndawridii. 'Be nandinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. 'Be nyaagete jaango ngaddanaa be Pool yeeso waalde Saahiibe ndeen. ²¹ Taa njabanaa be! Sabo ko ɓuri worbe capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. 'Be cegilake, ife ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nulduraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddii mawbe sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree worbe keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi bataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer teddudo.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankooβe nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiibe mabbe, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya mabbe tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankooβe ndawridii faa mbara mo. 'Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii felooβe mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiibe been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum

faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiibe yaaranooŋe e koyde been njeccii to suudu muŋŋen Urusaliima. ³³ Be njoppidi Pool e waddiibe pucci been, njottinowa dum. ³⁴ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁵ Nde goforneer oon janngunoo bataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁶ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si felooŋe ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawŋe wobbe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. ² Be peli Pool yeeso goforneer oon. ³ Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke teddudo, wo saabe maada de min kebi jam booydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ⁴ Min annditii fuu ko ngadudaa, yimbe tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁵ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁶ Min tawii gorko o wo daaboowo bone sanne. Wo o gad-doowo fitina hakkunde Alhuudiyankooŋe wonŋe ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkooŋe. ⁷ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁸ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiibe oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri felooŋe mo been ngara yeeso maa.] ⁹ * Aan e hoore maa, lamnodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

¹⁰ Alhuudiyankooŋe tawaaŋe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹¹ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am. ¹² Buraa balde sappo

e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹³ Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹⁴ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum. ¹⁵ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraabe meeden oon e laawol ngol be mbi'ata feerwol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaabe duum fuu. ¹⁶ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bonŋe fuu, hono no Alhuudiyankooŋe du tannyori ni. ¹⁷ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa felooŋe yeeso Laamdo e yeeso yimbe wakkati fuu.

¹⁸ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yimbe am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁹ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ²⁰ Alhuudiyankooŋe wobbe yuuruŋe leydi Aasiya wonnooŋe doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²¹ Yimbe bee do, sanaa kam'en e ko'e muŋŋen kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankooŋe Saahiibe ndeen. ²² Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa kongol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maayŋe wadi de mido saree hannden!»

²³ Filiki oon, na anndi laawol lisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²⁴ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraabe muudum been warude walla dum.

²⁵ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal lisaa Almasiihu. ²⁶ Kaa nde Pool haalanoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

* ^{24:7} E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 7.

—Joonin kaa hey'ii! Yahu. Nde kebindiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. 'Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Am-maa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo 6e been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardiibe Alhuudiyankoo 6e ngari to makko de peli Pool. 'Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko 6uri balde jeetati naa sappo, de yecii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo 6e yuuru6e Urusaliima been piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaay laabinde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkanii hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo 6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo 6e been. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoo 6e been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e.

Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindi-noo 6e dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus.

¹⁴ Nde 6e 6ooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo 6e kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee.

¹⁶ Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo 6e jabataa saraade neddo si hawritaay e feloo 6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee.

¹⁸ Feloo 6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ 'Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo lisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no jiitirammi goonga e haala kaan. 'Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko wattee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heba neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooree6e sordaasiibe e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaa6e do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankoo 6e fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu.

Ibe yeewnoo, ibe mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndele mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. 'Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko buri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heban ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa. Ndeen, Pool banti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laam-nude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankooɓe peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'aadaaji Alhuudiyankooɓe e haalaaji muɓɓen fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankooɓe fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. Ibe anndi no ngorrundumi e ley yimɓe leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ Ibe anndi gilla arande, si ɓe njaɓii seedaade: mido jokki laawol diina amin burngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraabe meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke muɓɓen e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankooɓe peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maayɓe?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooreɓe almaami'en ɓeen kokkii kam baawde mi udda seniibe heewɓe e kasu. Nde ɓe caranoo faa ɓe mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii ɓe kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina ɓe njedda Almasiihu mo ɓe ngoondini oon. Tikkere am dow maɓɓe ina mawnunoo

sanne, faa mido tewna ɓe ley gure janane, mido torra ɓe.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaabe 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreɓe almaami'en neli kam, kokkii kam baawde nanngude goondinɓe toon. ¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraabe am ɓeen fuu. Annoora oon ina buri fay naange jalbude. ¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkooɓe: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'i saloto tufirgel joomum fu, beydan nawnaade.» ¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi lisaa mo torrataa oon. ¹⁶ Umma dara, sabo mi ɓanganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi ɓangii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankooɓe e yimɓe lenyi goddi ɓe nulamamaami e muɓɓen joonin ɓeen. ¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite maɓɓe, ɓe yuwa e nimre, ɓe ngarta e annoora, ɓe yuwa e baawde Seydaani, ɓe ngarta e Laamdo, ɓe kefa yaafeede hakkeji maɓɓe, ɓe ndonida e seniibe saabe ko ɓe goondini kam duum.»

¹⁹ Ndele saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dɔwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum. ²⁰ ɓe artiimi waajaade wo yimɓe Damas e yimɓe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yimɓe lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla golleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe duum, Alhuudiyankooɓe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilli warude kam. ²² Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yimɓe fuu, gilla lo'ube faa e tedduɓe. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaabe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. ²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maayɓe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimɓe meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo ɓe annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada anndal ngol haanjii mal

²⁵Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduɗo, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi. ²⁶Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. 'Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. ²⁷Kaananke! Ada goondini annabaabe naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

²⁹Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e muɓben fuu ummii. ³¹Nde ɓe njaltunoo suudu nduun ndeen, iɓe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa haɓɓude dum callali.

³²Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooɓe wɓɓe ngat-taa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. ²Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuuruɗo Tesaloniki. ³Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraaɓe mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawri e henndu mawndu. ⁵Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana

yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na haɗa min yahude to min ponndii. Ndele min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde wɗɗaa e wuro Lasiya.

⁹Min ɓooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabunde maayo ngoon ina hulɓinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini ɓe dow majjum. ¹⁰O wi'i:

—Sakiraaɓe, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika ɓuri jaɓude e dow haala Pool. ¹²Jipporde laanaaji nde ɓe ngoni e muudum ndeen, welaa dabude. 'Dum wadi de ɓurɓe heewude ley laana ɓeen mbi'i ɓe njaha ɓe piloo yottaade Fenika faa ɓe ndabba toon. 'Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e soɓɓiire-gorgaare.

¹³Nde henndu seeda yuuruɗu hordoore fuddunoo wifude ndeen, ɓe cikki ɓe mbaawan yottaade to ɓe njidi toon. 'Be yeentini jamde darnooje laana deen, ɓe takkii e fonngo Kereta, iɓe njaha. ¹⁴Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu soɓɓiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen ɓe kooyi ɓoggi, ɓe piilii laana mawka kaan. 'Be njippini jamde darnooje laana deen du, ɓe njoppi ika roya, sabo ɓe kulii taa ɓe njanoy e soɓɓundu ruunde Sirta. ¹⁸Henndu nduun ina heddii na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

be puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹E nyalooma tatabo oon, be kooyi anniya, be paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰Naange e koodo du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹Nde 6ooynoo yimbe been kebaay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma6be, wi'i:

—Si on njabiino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hew-tataakono en. ²²Joonin, mido haalana on: cellinee berde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadi-raabe maa been fuu.» ²⁵Ndelle, cellinee berde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati wor-rata. ²⁶Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷E ley jemma sappo e nayaabo oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hanneden. Wakkati hakkunde jemma, don-noobe laana kaan been cikki badake leydi. ²⁸Be paddii boggol ponndirgol, be tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njeji yeeso seeda, be paddi katin, be tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹Be kuli taa be njanoy e kaaye. Ndelle be njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppi weetaay. ³⁰Ndeen golloobe laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wobbe be njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yimbe been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³²Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³Nde 6adinoo weetude ndeen, Pool nyaagii be fuu be nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddii on

meedaay fay huunde. ³⁴Ndelle mido nyaa-goo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon lee6ol hoore muudum solataa de saama.

³⁵Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso ma6be fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶Ndeen be fuu berde ma6be cuusinaa, kambe du be kooyi, be nyaami. ³⁷Minen wonbe ley laana kaan been, min yimbe keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be paddi di ley maayo manngo faa dum huufintina ka.

³⁹Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokku-ure njaareendi yaajunde seeda. I6e njidi jaarude toon laana kaan si be mbaawii. ⁴⁰Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be kab6iti boggi kab6aadi e oon-cirde deen du. To hoore laana toon du, be yeentini wudere dow, be peerti nde faa henndu nduun dunyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cakkii e ley njaareendi ndiin faa ka hung-gii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴²Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoobe been taa fay gooto e mu6ben yinoo de dogga. ⁴³Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi be wadude anniya ma6be oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mbur-towoo, ⁴⁴de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹Nde min kisunoo ndeen, min nani ru-unde ndeen Malta wi'etee. ²Jeyaabe doon been nja6borii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle be ku6bani min yiite faa min yuuloo. ³Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴Nde jeyaabe doon been njiinoo mboddi ndiin ina 6ilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu6ben:

† 27:28 Darande noogay wo meetereeji 37. Darande sappo e joy wo meetereeji 27.

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fidfi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde be kedinoon faa booyi, be nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji ma66e mbaylitii e makko. ⁷ Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O jab6ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yi-iyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, dannii mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyawbe wonbe e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoon faa min ndilla e laana ndeen, be njo6ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina jenyaa jenyi tooruuji funere6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hor6oore wifii. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e wonbe Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoon min. Nde Pool yiinoo be ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoon Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waqjorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde be kawiritinnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yimbe meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtin-dake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo be tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am fal-tiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha66orii callali di saabe mo Israa'iilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min ke6aay bataaki yuuruki Yahu-udiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yimbe nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde be ngar-toyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana be haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla be kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe. ²⁴ Wo66e ma66e njabi ko o haali duum, wo66e njabaay. ²⁵ Nde be cankitotonoo ndeen tawi be ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol bernde muudum yoorii.

Be kukkii noppi ma66e, be mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan, hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen be ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»†

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

* 28:11 E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en. † 28:27 Esaaya 6.9-10.

—Anndee, kisindam Laamdo noldaama yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be. Kambe be kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo be been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde mu66en.][‡]

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duu6i didi ki66udi. Imo jab6oo waroo be ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyorol kabaaru lisaa Almasiihu Joomiraado, wala fuu ko hadi mo.

[‡] 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo lisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laatoo nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadinoo gilla e annabaabe muudum ley Bindi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden lisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kebiiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuuru6e e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e ma66e, onon 6e Laamdo noddii faa kawton e lisaa Almasiihu been. ⁷ Mido jowta on fuu, onon won6e ley Roma 6e Laamdo horsini de noddii faa laatoo seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men lisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'u6e goondin6e won6e Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde lisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuui am fuu. Mido gaa-roo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon.

¹¹ Sabo mido yidi yi'u6e on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'u6e wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraabe, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya 6e kebumi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kebiirmi yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e

won6e ladde, to joomiraabe anndal e majju6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina bangina no Laamdo fonnditorii, ina bangina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Bindi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yimbe

¹⁸ Tikkere Laamdo ina banga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga bangude saabe oonyaare ma66e ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi annunde e Laamdo duum ina laabani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina bangina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe been ngalaa ko 6e njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddiniraay dum no foti teddinireede noon, 6e njettaay mo du. Miilooji ma66e diin laatake boli, berde ma66e puuyde deen du ni66ii. ²² I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruui nanndudi e yimbe maayoo6e e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji ma66e tuunde faa 6e kuyfini balli ma66e hakkunde ma66e. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cemtiniide. Rew6e ma66e been mbattiti ko haani wadeede e balli mu66en e ko haanaa. ²⁷ Hono noon wor6e been du njoppi wondude e rew6e faa naati na muuyundura. Wor6e ina ngadundura ko semtinii, de 6e

* 1:17 Habakuk 2.4.

njomnitoree ley balli maŋŋe fodde majjere maŋŋe.

²⁸ Saabe ko 6e miilinoŋ anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere maŋŋe, faa 6e ngadi ko neddo haanaa waɗude. ²⁹ I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e war-hoore e poodundural e jamba e anniya bonɗo. Wo 6e nyo'oobe yimbe, ³⁰ wo 6e mbonkotoobe, wanyuŋe Laamdo. Wo 6e huufinoobe yimbe, wo 6e mawninkiniibe, mantotoobe. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoŋ saaraabe maŋŋe. ³¹ Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoorbe berde, 6e ngalaa yurmeende. ³² I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo woŋŋe du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan peloowo woŋŋe oon, mo laatiɗaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada liɓa hoore maa, sabo aan du ada waɗa dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo waɗoobe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo waɗoobe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a daɗan jukkungo sariya Laamdo ngon naa? ⁴ Naa a jawɗo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo ɓanginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Waɗoobe ko woodi e ley munyal, filotoobe darja e teddeengal e ko duumotoo been, keɓan nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoobe ko nafata ko'e muɓŋen, saliiibe goonga de ina kaɓɓii e bonanda been, jukkungo naawngo keɓata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankooŋe tapon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankooŋe tapon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yimbe.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yimbe ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo waɗoobe ko Tawreeta wi'i been ndaardetee wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankooŋe been, e rafi muɓŋen anndude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e maŋŋe, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkillooji maŋŋe fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde maŋŋe. Berde maŋŋe ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji maŋŋe na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum ɓangowan nyannde Laamdo yamirta lisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooŋe ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'uɗo wo a Alhuudiyanke, ada tugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wumbe, wo a annoora wonbe e nimre been. ²⁰ Ada waajoo 6e njanngaay been, ada janngina sukaabe saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hiɓbi e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina woŋŋe, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njee-nee, a jeenataa naa? Ada harmina tooru-uji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoodo Tawreeta, a huufintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been ina mbonkoo innde Laamdo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankooŋe ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo

* 2:24 Esaaya 52.5.

taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e banndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley bernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? ² Dume woni nafaa taadagol? ³ Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ⁴ Goonga, wobbe ma6be koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁵ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoobe, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa: «Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a liŋan.» *

⁶ Do mi haaldan hono no wobbe kaaldata ni: si oonyaa meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁷ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarottoo adunaaru ndu? ⁸ Goddo na saawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁹ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonko-toobe ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu6ben ina foti e golle mu6ben.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonndi tiibe

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankooŋe been, eden buri yimbe heddiibe naa? En buraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeeki goni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake bolbe.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.» †

¹³ «Kunndude ma6be ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,
demle ma6be ina kaala hiila.

Toni ma6be ina caawi tooke bolle.» ‡

¹⁴ «Kunndude ma6be ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.» §

¹⁵ «Koyde ma6be ina njaawi rufude yiyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

¹⁷ 6e anndaa laawol jam.» *

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e berde ma6be fey.» †

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo wonbe e ley muudum been haaldi, faa kunndude fuu ndeyyino, de yimbe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. ²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yimbe ko woni hakke.

No yimbe laartotoo fonnditiibe yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondinbe been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu6ben Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimbe: ²³ yimbe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. ²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. ²⁵ Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeeki ‡, faa ittiri hakkeeki goondinbe diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttube arande ²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o

* 3:4 Jabuura 51.6. † 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7. * 3:17

Esaaya 59.7-8. † 3:18 Jabuura 36.2. ‡ 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoree ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du.

holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo lisa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Wala! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wana! Goondinal tan wadi dum! ²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankooŋe tan naa? Wana wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiife been fonnditiife saabe goondinal mu66en, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiife saabe goondinal mu66en. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo bolum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min boldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekirii dow kabaaru oon?

² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsii yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bonŋe wo fonnditiife oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yimbe 6e luttii mu66en njaafaa,
6e hakkeji mu66en mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

⁹ Yalla taadiife been tan njeyi barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido.

¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki.

¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinŋe 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiife. ¹² Kanko woni baaba taadiife du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokkufe laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima hebi saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake bolal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, luttii du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaaŋe Tawreeta tan, ammaa goondinirŋe no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»‡ Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maayŋe nguurndam, jamiroowo ko wala duum laatoo. ¹⁸ Fay si Ibrahiima wala daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»§ ¹⁹ Ibrahiima duuŋi muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokiidaay nde yi'unoo banndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko 6eydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tanniyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi

* 4:3 Fufdoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2. ‡ 4:17 Fufdoode 17.5. § 4:18 Fufdoode 15.5.

diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden lisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe luttu men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men lisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo suŋii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttuŋe Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttuŋe. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatniden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde 'Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam 'Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men lisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e

Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina 6uri dum fuu manngu. Neddo oon woni lisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal luttu keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laam-agol heboofe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni lisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luttuŋe ni, hono noon honney Laamdo oon du laamortoo heewbe ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa luttu beyda annditeede. Ammaa fay ko luttu keewi duum fu, hinney Laamdo 6uri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe lisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! 'Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maaybe to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima ka66ungal en e lisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en

maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maayɓe saabe baawɗe Baabiiwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurn-dam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaan-gal, faa baawɗe balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccuɓe hakke katin. ⁷ Sabo si nedɗo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Al-masiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Al-masiihu iirtii e hakkunde maayɓe duum, maayataa katin. Maayde walaa baawɗe dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeeeji yimɓe nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyɗe Laamɗo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maayɓe ɓe hakkeeeji laa-maaki, de laatanodon Laamɗo wuuruɓe e kawtal lisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyɗe majji. ¹³ Taa kokkitiree terɗe balli mon hakke, taa ngadon de kaɓitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamɗo, sabo on iirti-naama e maayde, odon mbuuri. Kok-kee terɗe moodon Laamɗo faa de laatoo kaɓitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamɗo ngondon.

No yimɓe laatortoo gollooɓe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! 'Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii godɗo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccuɓe mo dwtanodon oon. Ndelle, naa on laatake maccuɓe hakke jaarooowo on e maayde, naa on dwtanake Laamɗo jaarooowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamɗo! Arande wo on maccuɓe hakke, de joonin on laatake jokkirɓe laawol ngol njannginadon ngool e berɗe laabude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccuɓe fonnditaare. ¹⁹ Midɗo haalda do no yimɓe paamirta ni saabe

lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terɗe mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni ɓeydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino gollooɓe dwtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye keɓudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccuɓe Laamɗo. Nafaa mo keɓudon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamɗo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal lisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yimɓe kaɓɓitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraaɓe, midɗo haalana on onon anduɓe Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana nedɗo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo ɓarjaado du, jamirooje kaɓɓiri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o haɓɓitaama e jamirooje kaɓɓunoodo mo deen. ³ Si godɗo ɓarjii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppan mo, o wi'ataake jeenoowo si o ɓanjundurii e gorko godɗo. ⁴ Sakiraaɓe am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maayɓe. On yuwii e ley muudum saabe ɓanndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadon e muudum. Kam woni mo Laamɗo iirtini e hakkunde maayɓe oon faa ngollen ko welata Laamɗo. ⁵ Wakkati nde ngonnodon ley hawju muuyɗe terɗe ndeen, muuyɗe meeden bonɗe de Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kaɓɓunoodo en oon, en laatake maayɓe, faa mbaawen gollande Laamɗo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamiirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoodo wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina haŋa kam. ²² E ley bernde am mido seyoroo Jamirooje Laamdo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina haŋa e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada

kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaaroo ruu kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtuŋe e Iisaa Almasiihu been, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e 6i66e-Aadama jom'en hakkeji been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laaŋal ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokkuŋe Ruuhu 6e nganaa jokkuŋe muuyde terde been. ⁵ Jokkuŋe muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokkuŋe Ruuhu been, wo Ruuhu dawwanta hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum dowaantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokkuŋe muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa oŋon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiibe. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraaḃe, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyḃe terde. ¹³ Sabo si on mbuurdii oḃon njokka muuyḃe terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyḃe deen Ruuhu Laamḃo fu, on mbu-uran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamḃo ḃowata fuu wo biḃḃe Laamḃo. ¹⁵ Laamḃo hokkaay on Ruuhu gaḃoowo on maccuḃe faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gaḃoowo on biḃḃe Laamḃo. Kam waḃata faa noddiren Laamḃo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en biḃḃe Laamḃo. ¹⁷ Si en biḃḃe, wo en ronooḃe du. En ndonan ko Laamḃo aadinoo duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en keḃidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamḃo banginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamḃo banginta biḃḃe muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hiḃḃinde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyḃe mayre dum waḃaa, wo Laamḃo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddii, ²¹ sabo tagoore ndeen rimḃinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal biḃḃe Laamḃo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla ḡatawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen heḃirḃe Ruuhu Laamḃo oon hono dokkal Laamḃo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppi Laamḃo waḃaay en biḃḃe muudum, de rimḃina ḃalli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke keḃaado selii laataade jikke, sabo nedḃo yowataa jikke e dow ko heḃi. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en keḃaay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden waḃirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamḃo, nyaagoranoo en uumaali burḃi haalaaji luggude. ²⁷ Laamḃo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyḃe makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniḃe been.

²⁸ Eden anndi Laamḃo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yiduḃe dum ko woodi, ḃe o noddii fodde anniya makko. ²⁹ Sabo ḃe Laamḃo anndi gilla tagaaka been, o fodanake dum'en nanndude e 'Biyyiko oon, faa 'Biḃḃo oon laatoo afo ardiido dow saki-raaḃe heewḃe. ³⁰ Katin du ḃe o fodanii been, o noddii dum'en, ḃe o noddii been, o tiigorake dum'en fonnditiḃe, ḃe o tiig-orii fonnditiḃe been du, o hokkii dum'en ngeḃu muḃḃen e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamḃo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay 'Biyyiko oon e hoore muudum o haḃaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy yaarata ḃe Laamḃo suḃii been sariya? Fay gooto, sabo Laamḃo tiigorake ḃe fonnditiḃe! ³⁴ Moy waawi felude ḃe yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko buri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamḃo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, billaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa maayde nyannde fuu,

miden ndaardee hono baali kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden buri fay jaalotooḃe. ³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa ngurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamḃo waḃani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamḃo suḃii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtuḃo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido ḃowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am

* 8:36 Jabuura 44.23.

ina woodi mettorgal cattungal, nde se-lataa naawude ³ saabe Alhuudiyankooŋe been. Mi jaŋanno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraaŋe am 6e kawtumi yuwdi 6een. ⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e 6i66e muudum, holli 6e teddeengal muudum. Kambe njeyi aadi-iji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kambe Laamdo anndini no 6e ndewirta dum, kambe Laamdo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kambe yuuri e maamiraaŋe Israa'iila arandeeŋe 6een. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettoŋe ngoodanii Laamdo tiimudo hu-unde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuuruŋe e Israa'iila 6een fuu ngoni Israa'iilankooŋe, ⁷ wanaa yuuruŋe e Ibrahiima 6een fuu ngoni 6i66e muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.» ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahiima rimiraaŋe no yimbe fuu ndimirtee nii ngoni 6i66e Laamdo, ammaa wo rimiraaŋe saabe amaana 6een tiigora wo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu heŋan 6idŋo gorko.» [†] ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu 6i66e dido du. Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla 6i66e 6een ndimaaka sakko 6e ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiiwo oon.» [‡] O wadirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle yimbe, wo e Laamdo noddoowo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.» [§]

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa: «Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade, mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.» ^{*}

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde nedŋo naa e tinnaare muudum, ammaa wo

dow Laamdo jurmootodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mii hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.» [†] ¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yornan bernde mo muuyi.

¹⁹ Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» ²⁰ Aan 6ii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?» ²¹ Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu. ²² Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi 6anginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii 6e o tikkani 6een munyal cattungal, dum woni haanduŋe e halkude 6een. ²³ O wadirii noon du faa o 6angina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo 6een, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen 6e o noddii 6een. De wanaa e ley Alhuudiyankooŋe tan, wo e ley lenyi goddi diin du. ²⁵ Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe 6e nganaa yimbe am,
mi noddiran 6e yimbe am,
yimbe 6e korsinaaka 6een,
mi noddiran 6e yimbe am horsuŋe.

²⁶ Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e nganaa yimbe am,
doon 6e inndiroytee 6i66e Laamdo buurdo.» [‡]

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankooŋe, wi'i: «Fay si 6i66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee, ²⁸ sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.» [§] ²⁹ Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu oon acci-daayno en yuwdi,

* 9:7 Fufŋdooŋe 21.12. † 9:9 Fufŋdooŋe 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fufŋdooŋe 25.23. § 9:13 Malakiya 1.2-3. * 9:15 Wurtagol 33.19. † 9:17 Wurtagol 9.16. ‡ 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23.

* 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fufŋdooŋe 19.1-29.

tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni,
en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamḁo ndaardata goondinḃe Iisaa
ḃeen fonnditiibe

³⁰ Ndelle, dume mbi'eten? Inan
ko mbi'eten: yimḃe ḃe nganaa Alhu-
udiyankooḃe ḃe pilaakino fonnditaare
ḃeen, ḃe keḃii fonnditaare, dum woni
fonnditaare saabe goondinal. ³¹ Ammaa
Israa'iilankooḃe pilorake fonnditaare
e jokkugol Tawreeta, de ḃe keḃaay
fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo ḃe
piloraaki dum goondinal, wo e golle maḃḃe
ḃe pilorii dum. Ndelle ḃe pergake e «hayre
fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin
mbiiri ni:

«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde
yimḃe pergotoo e muudum,
tefaare liḃoore dum'en.
De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraaḃe, ko muuyumi ley ḃernde
am e ko nyaagotoomi Laamḁo wo Is-
raa'iilankooḃe kisinee. ² Midḁo seedanoo ḃe
ḃe njinnganii Laamḁo sanne, de jinngi diin
ngaldaa e paamal. ³ Be paamaay fonndi-
taare nde Laamḁo hokkata ndeen, faa ḃe
pilanii ko'e maḃḃe dabare laataade fonndi-
tiibe. Duum wadi de ḃe dōwtanaaki laawol
ngol Laamḁo ndaardata nedḁo wo ponndi-
tiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni tim-
moode jamirooje Tawreeta faa goondindo
dum fuu ndardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Al-
masiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonndi-
taare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Nedḁo
gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuur-
data saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala
Laamḁo wi'i dow fonnditaare yuurunde e
goondinal ndeen: taa wi'u e ḃernde maa
«Moy yeeḃata dow kammu?» Dum woni
faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata
laakara?» Dum woni faa ummintina Al-
masiihu e hakkunde maayḃe. ⁸ Ndelle,
dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamḁo
ina ḃadii ma, ingol woni e hunnduko maa,
ingol woni e ḃernde maa.»† Konngol ngool

woni kabaaru goondinal ngal min mbaajo-
too ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa
wo Joomiraado, de a goondinii e ḃernde
maa Laamḁo iirtinii mo e maayde fu, a his-
inte. ¹⁰ Sabo wo e ḃernde nedḁo goondinta,
de Laamḁo ndaardan dum ponnditiido. Wo
e hunnduko nedḁo haaldata ko goondini,
de Laamḁo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi
diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtin-
taake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhu-
udiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be
fuu Joomii ḃe wo gooto, kam woni kebbi-
noowo moyyereeji muudum e noddooḃe
dum ḃeen fuu. ¹³ Sabo «nedḁo fuu noddudo
innde Joomiraado, hisinte.»‡

¹⁴ Ammaa noy ḃe keḃirta noddude mo si
ḃe ngoondinaay mo? Noy ḃe ngoondinirta
mo si ḃe nanaay kabaaru makko? Noy
ḃe nanirta kabaaru makko si baajotoodo
walaa? ¹⁵ Noy yimḃe mbaajortoo du si
nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar,
koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna
ḃernde koy!»§ ¹⁶ De wanaa yimḃe fuu
njabani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya
wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju
amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e
nanude waaju, waaju du ina yuura e kon-
ngol Almasiihu.

¹⁸ De midḁo yama yalla Israa'iilankooḃe
nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii:
«Daade maḃḃe nanaama e adunaaru fuu,
konngi maḃḃe njottake faa hoore leydi.»†
¹⁹ Midḁo yama katin: Israa'iilankooḃe paa-
maay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko
Laamḁo wi'i:

«Mi wadan faa kiron yimḃe ḃe nganaa
yuwdi goongaari,
mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa
hakkillo.»‡

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude
caggal duum:

«Yimḃe ḃe pilaakino kam ḃeen njiitii kam,
yimḃe ḃe yamanaay kam ḃeen du,
mi ḃanganii dum'en hoore am.»§

²¹ Ammaa to Israa'iila, Laamḁo wi'ii:

«Fajiri faa futuro midḁo filoo jaḃḃaade yimḃe
saliibe, sattuḃe.»*

† 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkooḃe 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14. ‡ 10:13 Jowiila 3.5.
§ 10:15 Esaaya 52.7. * 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. ‡ 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20
Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2.

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankooŋe

¹Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yimbe muudum Israa'iilankooŋe been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ²Laamdo yoppaay yimbe muudum be subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankooŋe been to Laamdo naa? O wi'ii: ³«Joomiraado, be mbarii annabaabe maa, be kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddii, de iŋe ndaara no be mbarda kam.» ⁴Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am worbe ujunaaje njeddo be kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵Hono noon, hakkunde yimbe hannden been, ina woodi yimbe seeda be Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶De si o suborake be hinney fu, en anndan o suboraaki be saabe golle maŋŋe. Si wo saabe golle maŋŋe fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

⁷Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankooŋe been kebaay ko pilotonoo duum, wo be Laamdo subii been ni kebi dum. Heddiibe been, berde mubben njoor-naa ⁸hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji maŋŋe,
wumnii gite maŋŋe, faadinii noppi
maŋŋe.

Faa hannden noon worri.»^{*}

⁹Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol maŋŋe bonngol ngool
laatanoo be tuugol† faa be njana
ley maggol,
laatanoo be fergere faa be njukkee.

¹⁰Wo gite maŋŋe niŋŋinee taa be nji'a,
wo baawe maŋŋe turee faa abada!»[‡]

¹¹Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankooŋe been pergii duum, yalla wo faa be caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti maŋŋe diin, yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe been keŋiri kisindam, faa Alhuudiyankooŋe been kira. ¹²Si lutti maŋŋe diin laatanake yimbe adunaaru barke, si mursey maŋŋe du laatanake be nganaa Alhuudiyankooŋe been barke,

barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankooŋe been fuu tuubii.

Haala hisineede yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe

¹³Joonin, wo onon yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantoroo gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴de na hasii mi heŋan waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina woŋŋe maŋŋe. ¹⁵Sabo si woddineede Alhuudiyankooŋe wadi de yimbe adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si be njaŋŋowaama? Dum laatorto hono wo be yaltube e maayde!

¹⁶Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷Joonin le, Israa'iilankooŋe ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii keŋirdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada heŋa barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddii e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²²Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamuŋe been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³Israa'iilankooŋe du, si be njoppii salaare maŋŋe de be ngoondini fu, Laamdo nannan be katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude be e lekki kiin katin. ²⁴Ndelle aan yuurodo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurode e lekki aawaaki kiin,

* 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10.

† 11:9 Tuugolwo ko woŋŋe mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ 11:10 Jabuura 69.23-24.

† 11:9 Tuugolwo ko woŋŋe mbi'ata huuseeru maa

si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna muŋŋen.

No Laamdo yurmortoo yimbe fuu

²⁵ Sakiraaŋe, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, heba taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankooŋe laatake yoorŋe berde, de dum timman wakkati siyi-iji yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankooŋe been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,

ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»^S

²⁷ «Dum woni amaana am e maŋŋe

wakkati nde mooytammi hakkeeki maŋŋe.»^{*}

²⁸ Ko Alhuudiyankooŋe been njaŋaay Kabaaru Lobbo on duum, 6e laatorii wayŋe Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa keŋon Kabaaru on. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maamiraaŋe maŋŋe. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddii. ³⁰ Onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on keŋii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooŋe. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa been du keŋa yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeki Laamdo korsufi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa annude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo dum?»[†]

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoba dum?»[‡]

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondinŋe lisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraaŋe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkillooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan annude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hiŋŋi.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina joggii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeysdaa no terde fuu njeysdiraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol wattii e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude woŋŋe, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yimbe, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande woŋŋe du, o hokkiri e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoro tinnaare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoro woŋŋe e seyo.

⁹ Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kaŋŋee e ko woodi. ¹⁰ Njidiinduree njinngu sakiraaŋe, mono fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniiŋe Laamdo e haajuuji muŋŋen, laatee jabbotooŋe weerŋe. ¹⁴ Mbarkinee torrooŋe on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyiiŋe, mboydee e woyooŋe. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaaŋe. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee

^S 11:26 Esaaya 59.20. ^{*} 11:27 Yeremiya 31.33-34. [†] 11:34 Esaaya 40.13. [‡] 11:35 Ayuuba 41.3.

dum. Kakkilane wadude ko yimbe fuu ndaarata na jardi. ¹⁸Si na laatoo, ngondiree e yimbe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹Sakiraabe horsube, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accее tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnito-toodo, miin yoboyta 6e.»* ²⁰Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

¹Mono fuu dwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo jooyini dum'en. ²Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooreeŋe been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa bolum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵Ndelle, tilay dwtanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokkuŋe wakkatiji muŋŋen fuu faa laamoo. ⁷Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon tedinde.

No yimbe njeयी yidundurde

⁸Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹Odon anndi kadaadi dii do:

«Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» ¹⁰Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹²Jemma badaake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kaŋitirde annoora. ¹³Mbuurden no haaniri, hono no wonbe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴Bornoree Joomiraado meeden tisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹Njaŋŋee mo goondinal muudum lokkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ²Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo jaŋŋake mo. ⁴Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddu, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkillo muudum. ⁶Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laato Joomiraado wuurḃe e maayḃe fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.» ^{*}

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men lisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa.

¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njingu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaamettee. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa woḃḃe mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yimḃe du teddina dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta banndum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laaḃi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum

nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen selluḃe goondinal been, eden kaani wallude ḃe goondinal muḃḃen lakkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan.

² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiiḃe ma diin e am njani.» ^{*} ⁴ Ko windanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keḃen tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no lisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddinirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba lisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Njaḃḃunduree no Almasiihu jaḃḃorii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankooḃe. Ko o gollani ḃe duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraabe maḃḃe diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi, mi yimante faa teddina innde maa.» [†]

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yimḃe Joomiraado been.» [‡]

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyiiji yimḃe fuu!» [§]

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«Yuurudo e lenyol Yesa warowan, oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.» ^{*}

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

^{*} 14:11 Esaaya 45.23. ^{*} 15:3 Jabuura 69.10. [†] 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. [‡] 15:10 Fillitagol

Tawreeta 32.43. [§] 15:11 Jabuura 117.1. ^{*} 15:12 Esaaya 11.10.

¹⁴ Sakiraaŋe am, mido tannyori oŋon keewi mboodirka, oŋon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindiinde banndum. ¹⁵ Ammaa ley bataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been laatoo sadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been dwtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiba dow nyimngo neddo goddo. ²¹ De mi wada hono no winndiraa ni: «Be kumpitaakano haala makko been nji'owan,

6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal haŋi kam warude to moodon kile keewde. ²³ Joonin kaa, gollal ngaal huuŋii leyde dee do. Katin du wadii duubi keewdi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndarii on de ceyodiimi e moodon fu, oŋon mbaawi walude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe wonŋe toon. ²⁶ Sabo kawrite goondinŋe gonde Makedoniya e Akaya deen anniyaake hawrundurde mballa faa kokka talkaabe jeyaaŋe e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankooŋe been mbalii lenyi goddi diin keba ngedu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde

Alhuudiyankooŋe e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraaŋe, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinnu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaa-goo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamdo saabe am.

³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yimbe 6e ngoondinaay wonŋe Yahuudiya been, katin du seniibe wonŋe Urusaliima been njaŋŋoo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e bernde welnde saabe muuyde Laamdo, de keŋden powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wondu e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondinŋe gonngal ley Kankiriya oon. ² Njaŋŋorodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri njaŋŋoreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heewŋe, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoobe e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kambe nesi mursude yonkiiji maŋŋe faa 6e ndanaa yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondinŋe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondinŋe hawroobe ley suudu maŋŋe been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoroniika e Yuniya, banndiraabe 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaabe anndaabe sanne, katin du kambe artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbauu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apes, tabintinaado wo jokkuŋo Almasiihu e goonga. Njowton yimbe galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yimbe

† 15:21 Esaaya 52.15.

galle Narsisi hawtuŋe e Joomiraado been.
¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rewŋe gol-
 lanooŋe Joomiraado been. Njowton Persis
 mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne
 e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus
 mo Joomiraado suŋii oon. Njowton inni-
 iko mo ndaardumi wo inna am ni, miin
 du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Her-
 mes e Patorooba e Hermasa e goondinŋe
 Iisaa wondube e maŋŋe been. ¹⁵ Njowton
 Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem
 debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe
 wondube e maŋŋe been fuu. ¹⁶ Jowtunduron
 e jowtaali ceniidi. Kawrite goondinŋe Al-
 masiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraaŋe, mido ŋaaroo on sanne,
 kakkilon e waddooŋe ceedaagu. Iŋe perga
 yimŋe sabo ŋe calake jannde nde kebudoŋ
 ndeen. Mboddee ŋe! ¹⁸ Sabo yimŋe
 wa'ube hono noon ngollantaa Joomiraado
 meeden Almasiihu. Ko ŋe ngollanta dey,
 wo deedi maŋŋe. Wo e haalaaji maŋŋe
 beldi e manooje maŋŋe jaayde ŋe ma-
 jjiinirta hakkillooji yimŋe ŋe anndaa been.
¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yot-
 take yimŋe fuu. Saabe duum mido weltoroo
 on, de mido muuyani on laatodon jom'en
 hakkillo e dow ko woodi, laatodon ŋe
 ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo
 jom jam oon wadan niison Seydaani ley
 teppe moodon ko booyataa. Hinney Joomi-
 raado meeden Iisaa wondu e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta
 on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro ban-
 ndiraabe am been ina njowta on. ²² Miin,
 Tertiyu, binndando Pool bataaki ki oon,
 mido jowta on saabe kawtal meeden e
 Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital
 goondinŋe ngaal hawrata galle muudum
 oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi
 ngalluure nde oon ina jowta on, kam e
 Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴ *]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo
 semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala
 Iisaa Almasiihu mo mbaajiji oon. Kabaaru
 Lobbo oon wo ŋangugol sirri Laamdo
 cuufanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o
 ŋanginaama. Dewte annabaaŋe anndinii
 dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido

oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo,
 di downtanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni
 hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa
 abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* ^{16:24} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkooŋe

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddadoo saabe muuyde Laamdo faa mi laato nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonn-gal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatoŋon yimbe muudum seniibe, seniraaŋe kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddooŋe innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado maŋbe, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkooŋe

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on keŋii ko woodi fuu e ley haala e ley annal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haadi, yalla odon laatoŋe ngalaa feloree nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poodundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraaŋe, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: ti-igunduree, laatoŋon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatoŋon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hiŋbi. ¹¹ Sakiraaŋe am, si goonga mi narrii yimbe suudu Kolowe poodundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wobbe moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wobbe ina mbi'a wo Apolos ngoodani,[†] wobbe du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wobbe katin du ina mbi'a wo Almasiihu

ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima[‡] naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batiisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi annadaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoŋe bolum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkooŋe been, ammaa to meeden enen hisinteeŋe been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo, paamal faamuŋe du, mi jiŋŋan ngal.»[§]

²⁰ Ndelle wani ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku muŋben fuu anniditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon.

²² Alhuudiyankooŋe ina piloo kaayefiiji, Geresankooŋe du ina njidi hakkilantaaku.

²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankooŋe wo dum haala cementiniika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe be Laamdo noddii ley Alhuudiyankooŋe e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina buri hakkilantaaku biŋbe-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina buri semmbe biŋbe-Aadama.

* 1:2 Golle Nulaaŋe 18.1-17. † 1:12 Golle Nulaaŋe 18.24-28. ‡ 1:13 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § 1:19 Esaaya 29.14.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraaŋe 6e Laamdo nodd: 6e yimbe njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yu-uruŋe e lenyi tedduŋi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo been. Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii sembe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo bolum duum, faa o wada ko tayketee duum laa-too bolum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e lisaa Almasiihu. Kam laatanii en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatanii en fonndi-taare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laato: «mantotoodo fuu mantaroo Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraaŋe, miin du, nde ngarnoomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo tedduŋe ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala lisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lakkidi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnuŋe e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halketeŋe e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga tedduŋe cuudaado yimbe mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddinen. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru been faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamaniino dum fu, 6e tontataano Joomiraado tedduŋe oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
bernde fay gooto miilaaki,

ko Laamdo moyy'inani yiduŋe dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en kebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En kebii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku 6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin. ¹⁴ Ammaa mo hebaay Ruuhu Laamdo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo kebudo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, efen ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraaŋe, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokkuŋe muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokkuŋe adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

* 1:31 Yerejiya 9:23.

* 2:9 Esaaya 64:3.

† 2:16 Esaaya 40:13.

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaarooobe on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e muɓɓen fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyiniirde hono no nyiɓoowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyiɓa e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyiniirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni lisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyibude dow joyyiniirde ndeen kanje naa cardii naa kaaye dime. Imo waawi nyibude ledde naa huɗo naa yommbe. ¹³ De mono fuu, golle muudum ɓanginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite ɓanginan golle mono fuu, hollan no golleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddi in darii dow joyyiniirde ndeen, heban mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yimbe adunaaru ndaadata wo hakkillo duum, joomum laatoo puuydo, faa heɓa hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral muɓɓen.» ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilojii jom'en hakkillo been, wo di ɓoli.»†

²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yimbe, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu:

²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu,

e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampiriji muɓɓen

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi dar-naama e sarorde ɓiɓɓe-Aadama wi'oobe mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudino e nimre, kam ɓanginta anniyaaji berde yimbe. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti heɓude.

⁶ Sakiraaɓe, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy ɓurni on wɓɓe? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on keɓii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaabe, Laamdo heedini min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirteeɓe yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yimbe fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuyɓe saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaaɓe, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaaɓe, de minen, min huyfinaaɓe. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yimbe na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yimbe njennii

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaboto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yimbe fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaabe am horsuŋe ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowooŋe ujunaaje sappo, on keewaa baabiraabe kaa. Sabo ley kawtal lisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemm-biton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondinbe fuu. ¹⁸ Wobbe moodon ina mawnitoo sabo iŋe miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa 6ooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawnink-iiniiŋe been wo haaloobe tan, naa iŋe njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondinbe

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heeferbe: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantoroŋo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gaduŋo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si 6anndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarako gaduŋo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarako mo e dow innde Joomiraado men lisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden lisaa - ⁵ sanaa neddo oon wattee e juude Seydaani wakkati oon, faa 6anndu muudum halkee, de yonki muudum heba hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina comdi

ndiibaandi fuu? ⁷ Laabinee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsaa, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laabal e goonga.

⁹ E bataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoŋe. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoŋe wonbe ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuybe naa rewoŋe tooruji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oowo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruji naa mbonkotodo yimbe naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yimbe 6e ngalaa ley kawrital goondinbe been. Wo Laamdo sarotoŋo 6e. De odon njeyi saraade wonbe ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraaŋe goondinbe

¹ Si wobbe moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoŋe 6e ngoondinaay been de njoppa yimbe Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yimbe Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yimbe Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famfude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaraa dum to yimbe 6e kawrital goondinbe ngaal hiisaaki been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraaŋe moodon luuruŋe naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo banndum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yimbe 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraaŋe moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fi-joobe e rewoobe tooruuji, jeenoobe e worŋe woykuruube e luudunkooŋe, ¹⁰ wuyŋe e haasidi'en, sulotoobe e mbonkotoobe e yanoobe, fay gooto maŋŋe naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du woŋŋe moodon ngorunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cernaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men lisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondinŋe kaaniri teddinirde Laamdo e balli muŋŋen

¹² Woŋŋe moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Banndu Gii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngonni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu be laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on on? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo banndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nann-gitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on jaonin duum, wanaa ko tilsii. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yimbe fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: woŋŋe kokkiraa nii, woŋŋe du kokkiraa nii. ⁸ To be baŋaay e be baŋaaka been, kam e rewŋe be goriraaŋe muŋŋen maayi, mido wi'a si iŋe keddorii noon, hono no am ni, dum buri woodde e maŋŋe. ⁹ Ammaa si tawii be mbaawaa nann-gitaade fu, be baŋa, be baŋee. Sabo dum buri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Wonŋe e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoroo noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo lisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum.

¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, biŋŋe moodon laatoto be laaŋaa, tawee le be seniibe. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal

* 6:16 Fudfoode 2.24.

hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammii kawrite goondinbe fuu.

¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo. ²⁰ Mono fuu hedddoo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yimbe. ²⁴ Sakiraaŋe, mono fuu no worrunoo nde noddannoo ndeen, hedddoo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yimbe 6e ndewlaay been, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo hedddoo no worri ni buri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a ɓanji du, a luttaay. Surbaajo du si ɓanjaama, luttaay. Ammaa naatube e ɓangal been ɓilloto e nguurndam muɓben. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraaŋe, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na raɓɓidi. Joonin, ɓanube been ngada hono ɓanjaay ni, ³⁰ woyooŋe ngada hono mboyaay, weltiibe ngada hono mbeltaaki, soodoŋe ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtortooŋe adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e kaɓɓu-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to

kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo.

³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo ɓanjaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoo seniibe ley ɓalli maɓɓe e yonkiiji maɓɓe fuu. Ammaa ɓanjaado, ina hilmii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo haɓɓani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngali wadiiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum ɓanjataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyaake ɓanjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, ɓanjo mo haɓɓani wadii ko woodi, mo ɓanjaay mo haɓɓani du wadii ko buri woodude.

³⁹ Debbo ɓanjaado wo kaɓɓaado sini gorum ina heddiini na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi ɓanjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddaake e ngortaalaaku fu, ndeen o ɓurata bernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miiloo ko kollammii on duum yuuri e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondinbe. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yimbe na mbi'a reweteŋe ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'eteŋe «reweteŋe» e «Joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo

mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, lisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurndam oon.

⁷ Ammaa wanaa yimbe fuu paami dum. Woŋŋe woownooŋe rewude tooruuji, faa hannden si be nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, be miiloto wo tooruuji jaati njeyi teewu nguun. Ndeen berde maŋŋe pelan be, mbona, sabo na lokiidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool liŋa be tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma afa nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraaŋe be tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde maŋŋe fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina liŋa sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi liŋa sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden lisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa?

² Fay si to woŋŋe mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon lisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi felooŋe kam been: ⁴ wanaa miden njeyi hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeyi yaadude e debbo goondindon hono no nulaaŋe woŋŋe been naa? Hono no minyiraaŋe Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaaŋe jeyube gollude faa mbuura?

⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy

woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yimbe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa haŋŋu hunnduko ngaari wakkati ndi yaabata gawri faa sokkoo.» ¹⁰ Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaaŋooji naa? ¹¹ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e kokkoowo fuu ina ngol-lira jikke hebude ngedu muŋŋen. ¹² Min aawii e moodon barkeeki Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeki adunaaru, yalla idum laatanii on huunde mawnde naa? ¹³ Si woŋŋe na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen buri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹⁴ Yalla on anndaa golloŋe e ley suudu dewal mawndu been ina mbuuri e kulle de yimbe kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaaŋe golle hirsirde been ina keba ngedu muŋŋen e mayre naa? ¹⁵ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotooŋe Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁶ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi heba huunde. Maayde burani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁷ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁸ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi hebanno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁹ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo bolum, tawee du mi filataako hebude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

²⁰ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yimbe fuu, yalla mido heba ko buri heewude e muŋŋen. ²¹ Hakkunde Alhuudiyankooŋe, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi heba dum'en. Hakkunde jokkuŋe Tawreeta Muusaa, mi

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

wadii hoore am jukkudo Tawreeta Muusaa, faa mi heba dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹Hakkunde yimbe ɓe ngalaa e Tawreeta Muusaa been, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi heba dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²²E ley lokkaaɓe, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi heba dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yimbe fuu, faa mi hisina wobbe muɓɓen no waawi laatoraade fuu. ²³Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi heba barke muudum.

²⁴Yalla on anndaa ley doggudu wo yimbe heewɓe ndoggata, de gooto tan hebata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa keɓon. ²⁵Segilantooɓe dadundurde fuu eeltan ɓalli muɓɓen eeltugol cattungol. Kambe, iɓe ngadira noon faa ɓe keɓa mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa keɓen mbarjaari nduumotoondi. ²⁶Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo ɓolum. ²⁷Ammaa mido ekintina ɓanndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wobbe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo hebaay.

10

Haala hakkilde faa taa ɓoɓɓoo

¹Sakiraabe, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraabe meeden e jamaanu Muusaa duum. ²Be fuu iɓe ngonnoo ley ruulde, ɓe fuu ɓe peyyiitiino maayo manngo. ³E ley ruulde ndeen e maayo ngon, ɓe fuu ɓe keɓii lootagal batisima laatiibe jokkuɓe Muusaa. ⁴Katin du ɓe fuu ɓe nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁵Be fuu ɓe njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, iɓe njarannoo dam e tafaare Laamdo yaadoore e maɓɓe. Tafaare ndeen woni Almasiihu. ⁶Ammaa ko ɓuri heewude e maɓɓe, mbelaay Laamdo. ⁷Dum wadi de ɓe maayi, ɓalli maɓɓe cankitaa ley ladde ndeen.

⁸Kulle deen laatanii en misaalu*, taa njokken muuyde terɗe bonde hono maɓɓe ni. ⁹Taa laatee rewooɓe tooruui hono no

wobbe maɓɓe ngadiri ni, hono no winndi-raa: «Yimbe been njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina piɗa.»[†] ⁸Taa naaten e fijirde hono no wobbe maɓɓe naatiri. Ko dum wadi, yimbe maɓɓe ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wobbe maɓɓe ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰Taa njormee hono no wobbe maɓɓe ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii ɓe. ¹¹Kulle deen fuu kewtake ɓe faa laatanoo en misaalu. ¹²Dum winndaama faa dum tindina en, enen wonɓe e cakitte jamaanuui ɓeen. ¹³Dum le, miliido ina darii fuu, hakkila taa ɓoɓɓoo. ¹⁴Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa ɓii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko ɓuri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁵Saabe duum, sakiraabe am horsuɓe, mboddee dewal tooruui. ¹⁶Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁷Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii ɓanndu Almasiihu nduun. ¹⁸Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en ɓanndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁹Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimbe maɓɓe nyaamoobe kirsamaaji been laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ²⁰Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruui nguun wo huunde dajiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruui diin, won ko ngoni. ²¹Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yimbe been cakkata diin, wo ginnaaji cakkante, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtuɓe e ginnaaji. ²²On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²³Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njidufen naa? Yalla en miilii eden ɓuri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndimaaku

* 10:6 Misaalu wo yeru maa nanndingol. † 10:7 Wurtagal 32.6.

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal woŋŋe. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata woŋŋe. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo fuu, oŋon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»[‡] ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon on e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon onon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njet-tirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si oŋon nyaama maa oŋon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiiree dum faa Laamdo teddiinee. ³² Taa laatanee fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooŋe, wanaa yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe, wanaa kawrital goondinbe Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimbe heewbe pilotoomi, faa ɓe kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbiti-rammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccitidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii

hooreejo muudum onon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de sud-daay hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum onon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaay hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* ¹¹ Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹² Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹³ Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹⁴ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewii Laamdo tawi suddaay hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁵ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁶ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁷ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi.

¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsii pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniife jaati wonbe e ley moodon been annditee.

²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on.

²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Woŋŋe moodon ina njolba, woŋŋe moodon du ina culoo. ²² Yalla

[‡] 10:26 Jabuura 24.1. * 11:10 woŋŋe ina paamira fuddoode ayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankooŋe, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

on ngalaa cuudi dɔ kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde 6e ngalaa faa'e been naa? 'Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde aran-deere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kefumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jamba oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde 6e tilino e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yi'iyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa dɔ wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirɔ buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yi'iyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaaŋe ina keewi e moodon, wɔbbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraabe am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu njabɔoo banndum. ³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii duum mi biltan dum si mi warii.

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraabe, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruui muumdi diin na dowa on, na majjina on.

³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yimbe been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal banginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyawbe. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaay-eefiiji, ooto haalude annabaaku. O hokka oodo sennude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de andaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyanlooŋe naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimaybe. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrun-durii terde deen fuu e banndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu.

²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nanndude e burde loppidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuufude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasi-ihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondinŋe ngaal: ko artii fuu o jooŋiini nulaabe, o beydi katin haaldooŋe annabaaku, de o jokkintini jannginoŋe. Caggal duum, o jooŋiini wadoŋe kaayeeŋiiji e dannooŋe nyawŋe e wallooŋe e ardotoŋe e haaloŋe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yimbe fuu wo nulaabe naa? Yalla be fuu wo be haaldooŋe annabaaku naa? Be fuu wo be jannginoŋe naa? Be fuu iŋe ngada kaayeeŋiiji naa? ³⁰ Yalla yimbe fuu kokkaa dannude nyawŋe naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yimbe, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaabe naa mi hokkitirii banndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa bernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timmintee, demle celan, andal du timmintee. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hiŋbi duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laabaay, wo hono yuurnaade daandorgal niŋbungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laaba. Ko anndumi joonin duum hiŋbaay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hiŋba, hono no Laamdo anndiri kam faa hiŋbi ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko buri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko furi fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimbe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimbe haaldata, faa semmbina goondinal muŋben, sellina berde muŋben, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaalidoowo annabaaku, wo kawrital goondinŋe nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaalidoowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondinŋe ngaal heŋa nafaa.

⁶Ndelle sakiraaḃe, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo banginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laabi fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laabi, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtedon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹²Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e heḃude dokke cemmbi-nooje kawrital goondinḃe ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu ḡaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹Ammaa e ley kawrital goondinḃe, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yimḃe, ḃurani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰Sakiraaḃe, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon ḃe ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e

ley hakkillooji mon laatodon mawḃe. ²¹Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yimḃe am,
wo e kunndude yimḃe leyde godḃe,
wo e demle jananiḃe kaalirammi.

Dum fuu,

ḃe kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²²Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do ḃe ngoondinaay, de nganaa maande do yimḃe goondinḃe. Haaldude annabaaku du wo maande do goondinḃe, wanaa do ḃe ngoondinaay.

²³Ndelle, si goondinḃe fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yimḃe ḃe mboowaa dum naa yimḃe ḃe ngoondinaay ngarii fu, ḃe mbi'an wo on haḡaaḃe.

²⁴Ammaa si gooto e yimḃe been warii, de tawi yimḃe fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeeeji makko, ina saroo mo. ²⁵Ko suudii ley ḃernde makko ḡangan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondinḃe haani worrude

²⁶Ndelle sakiraaḃe, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo banginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadree faa semmbina kawrital goondinḃe ngaal. ²⁷Si demle de anndaaka kaalirtee, taa ḃura yimḃe dido naa tato. Been du, sanaa ḃe kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley ḃernde muudum. ²⁹Haaldooḃe annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala maḃḃe kaan. ³⁰De si won ko Laamdo banginani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo on deyyinoo. ³¹Sabo on fuu, oḃon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yimḃe fuu keḃa paamal e ḃerde cellinaade. ³²Haaldooḃe annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e muḃḃen. ³³Si goonga, Laamdo wadataa ko jiiḃii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴sanaa rewḃe ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo ḃe ngalaa laawol haalude ley doon.

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala. † 14:21 Esaaya 28.11-12.

Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko ɓe njidi faamtindaade, ɓe acca faa ɓe koota, ɓe yamowa jom'en cuudi maɓɓe. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa oɗon miiloo konngol Laamɗo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan kefi ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogjido baawde Ru-u-hu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinndanammii on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamɗo annditataa dum. ³⁹ Ndelle saki-raaɓe, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kaɗon demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu waɗiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraaɓe, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On njabii dum, oɗon keddi oɗon kaɓɓii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirtedon, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto ɓolum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo keɗumi, burɗo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tataɓo, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O ɓanganii Piyeer. Caggal duum, o ɓangani taalibaɓe sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o ɓangani ko ɓuri sakiraaɓe keme njoyo ley wakkati gooto. Ko ɓuri heewude e maɓɓe ina mbuuri faa joonin, de woɓɓe maɓɓe paltake. ⁷ Jokkiti katin, o ɓangani Yaakuuba, de o ɓangani nulaɓe been fuu. ⁸ Sakitii, o ɓangani kam miin ga'udo hono ɓiingel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin ɓuri nulaɓe been fuu famɗude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondinɓe Laamɗo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamɗo ndeen laatorimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o waɗani kam ndeen du rimaay ɓolum. Si goonga, miin ɓuri nulaɓe been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamɗo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kamɓe,

fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maayɓe

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iir-take e maayde. Ndelle, noy woɓɓe moodon mbiirata maayɓe ummitataako? ¹³ Sini ummital maayɓe walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo ɓolum, goondinal moodon du wo ɓolal. ¹⁵ Woodi si maayɓe ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamɗo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamɗo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maayɓe ummitataako. ¹⁶ Si maayɓe ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo ɓolal, oɗon ngoni ley hakkeji mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynooɓe e ley goondinal iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurn-dam meeden do tan nafannoo, eden ɓuri yimɓe fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotooɓe. ²¹ Sabo no maayde yuuri e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maayɓe yuuri e neddo gooto. ²² No yimɓe fuu maayirta saabe kawtal muɓɓen e Aadama, hono noon du yimɓe fuu ummintinirtee saabe kawtal muɓɓen e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, ɓe o jeyi been du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamɗo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsii Almasiihu laamoo faa nde Laamɗo waɗi mo o yaɓa wayɓe mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamɗo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamɗo gaɗudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamɗo gaɗudo o dawrana huunde fuu, faa Laamɗo laamoo kala huunde fuu.

* 15:27 Jabuura 8.7.

²⁹ Woodi, ina woodi jaŋooŋe lootireede lootagal batisima saabe maayŋe. Si tawii maayŋe ummitataakono, dume wadi de yimŋe ina mbatisiree saabe maŋŋe? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraaŋe, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efesu toon mi haŋaama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi kaŋumi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maayŋe ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bonŋe ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wobŋe moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maayŋe ummitortoo? Noy balli muŋŋen ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de saki-too fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde muŋŋen, daabaaji e terde muŋŋen, pooli e terde muŋŋen, liyyi du e terde muŋŋen. ⁴⁰ Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja muŋŋen, leydinkooji diin du e darja muŋŋen. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, kooŋe e jalbugol muŋŋen. Fay hakkunde kooŋe deen, jalbugol muŋŋen ina seedi.

⁴² Ummital maayŋe du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lakkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lakkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde

ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo on, dum woni Aadama, laatake yonki mburki.» Aadama cakitiido on kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo on e sollaare leydi tagiraa. Neddo didaŋo on e kammu yuuri. ⁴⁸ Yimŋe yuurube e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi on. Yimŋe jeyaaŋe e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu on. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi on ni, hono noon nanndirden e yuurudo dow kammu on du.

⁵⁰ Sakiraaŋe, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido ɓanginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamy'aango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maayŋe been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsii terde nyolooje deen ɓornoo ko nyolataa, maayooje deen du ɓornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen ɓornake ko nyolataa, maayooje deen ɓornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraaŋe am horsube, laatee joottiibe ɓe ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo oŋon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa ɓolum.

16

Haala wallugol seniibe wonŋe ngalluure Urusaliima

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

¹Joonin en ndaaran kabaaru hawrundur-gol ceede faa walla seniibe wonɓe Urusaliima been. Ngadon ko njamirmi kawrite goondinɓe gonde leydi Galaatiya deen. ²Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dūm katin. ³Nde ngarumi fu, mi hokkan ɓe cuɓiɗon been fataakiiji kollooji on cuɓake ɓe, ɓe njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶Hasii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am. ⁷Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi ɓooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸Ammam mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi ɓenndal alkama hewta. ⁹Sabo mi heɓii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, wayɓe du na keewi.

¹⁰Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dūm faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido heɓii mo, kanko e sakiraaɓe been.

¹²Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraaɓe been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o heɓii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusufe, beydoron semmbe. ¹⁴Ko ngadoton fuu, ngadiron dūm njinngu.

¹⁵Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Iɓe tinnii e gollande seniibe been. Sakiraaɓe, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶njarranee yimɓe wa'uɓe hono noon, kam'en e gollidoobe e muɓɓen, tinniibe e gollal ngaal fuu. ¹⁷Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. ɓe ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ɓe mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yimɓe hono maɓɓe.

¹⁹Kawrite goondinɓe gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Piriisilla e kawrital goondinɓe kawroowal galle maɓɓe ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰Sakiraaɓe been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. ²²Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dūm! Yaa Joomiraado amin, war! ²³Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool didaŋi to Korintunkooŋe

¹Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e saki-ike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado lisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu.

²Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men lisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo

³Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden lisaa Almasiihu. Oon woni Baabiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtuton e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸Si goonga sakiraaŋe, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹Ley berde amin, miden maatanoo wo min saraaŋe sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹Odon mballira min e majjum du'aawuui mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuui yimbe heeweŋe, wadata faa heeweŋe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko haŋi Pool fantude Korintu'en

¹²Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laaŋal berde yuurungal to Laamdo ley

adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraay dum hakkillooji biibe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaŋa ¹⁴ko puɗɗuton faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men lisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yimbe adunaaru anniyortoo, wi'oobe «ayyo» de wakkati gooto puɗɗita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹Sabo lisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddi-nee. ²¹Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²²Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji ga-rooji.

²³Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi haŋa e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ²Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon be mettinanmi been? ³Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanuŋe seynude

kam been mettina bernde am. Mido tanny-orani on, nde ceyiimi fu, onon du on cey-oto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu met-torgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa wobbe moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko burbe heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko furi woodde dey: njaafodon mo, celli-non bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido jaaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jambo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waa-joo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gol-lude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraaŋe been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisinteebe e halketeebe fuu. ¹⁶ To halketeebe been, wo min luumngol maayde jaaroolwol dum'en to maayde, ammaa to hisinteebe been, wo min uurngol nguurndam jaaroolwol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortooŋe konngol Laamdo hono no heewbe ngadata. Ammaa miden kaalda berde laafude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaabe muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoobe amaana keso

¹ Yalla min pudditii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngonni, maa yuurudi to moodon hono no wobbe kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngonni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngonni, hono bataaki ki yimbe fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laafi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yimbe ki winnda.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotube laataade gollanoobe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooŋe kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu buri darja oon, haala fuu wala! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon wala darja si fonndaama e darja gardo joonin mo wala ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu wala ko heddotoo duum burata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimbe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooŋe ked-doo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miiloji berde maŋbe ina njoori. Sabo faa hannden nde 6e njannngata amaana kiiddo oon fu, suddaare ndeen ina heddii e geese maŋbe. Nde hun-caaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama

fu, suddaare ndeen ina heddii ina suddi berde maŋŋe. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen 6e geese muŋŋen cudditaa been fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cemtinooje. Min kiilataa yimbe, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden bangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaabe. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooŋe tan o suudantee. ⁴ Been le, 6e ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji maŋŋe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala lisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccube moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa andina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmberere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde lisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam lisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe lisaa, faa nguurndam lisaa du yi'ee

e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajiiimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden lisaa e maayde oon iirtindinan min e lisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torree diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeen-gal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppe naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddi e balli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal

* 4:13 Jabuura 116.10.

mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰Sabo ina tilsu en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heŋa mbarjaari golleeji muudum gaŋooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimbe e Laamdo

¹¹Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldete duum, min piloto heŋude hakkil-looji yimbe. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹²Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa keŋon ko njaabodon mantortoobe ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³Si min njogoraama hono min haŋaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yimbe fuu, ndelle yimbe fuu laatii maaybe. ¹⁵O maayanii yimbe fuu, faa wuurbe been cela wuurande ko'e muŋben, ammaa mbu-rana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no biŋbe-Aadama ndaardata woŋbe. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no biŋbe-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yimbe e muudum. ¹⁹Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji muŋben katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kundude amin faa nodda yimbe to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeji meeden fuu dow makko, faa kawtal

meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹Minen, saabe min gollidoobe e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde keŋon ndeen laatanoo on bolum. ²Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindanimaami,

nyalaande kisindam mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam.

³Min ngadataa fay huunde ko fergata yimbe, faa taa feloore tawee e golle amin.

⁴Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaabe, ley tinni-taare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley gillaare, ⁵ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyingol, ley rafo.

⁶Miden kolla min golloobe goongalaabe ley laabal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njingu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii kaŋitirde fonnditaare. ⁸Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimbe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaabe. ⁹Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaabe, ley ko min ndaardetee min maayoobe, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardee min jukkaabe tawee min mbaraaka. ¹⁰Miden ndaardee min suniibe tawee min seyiibe wakkati fuu. Miden ndaardee min talkaabe tawee miden ngada heewbe joomiraabe jawdi. Miden ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹Korintunkooŋe, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amin.

¹²Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngadirani on - njaajinanee min berde moodon!

* 6:2 Esaaya 49.8.

No nedŋo laatorii suudu Laamŋo buurdo

¹⁴Taa kaŋbunduron e 6e ngoondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵Yalla Almasi-ihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamŋo e tooruui naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamŋo buurdo oon. Sabo Laamŋo wi'ii:

«Mi hodidan e maŋŋe,
mi yaada e maŋŋe,
mi laattoo Laamŋo maŋŋe,

kamŋe du, 6e laattoo yimŋe am.»[†]

¹⁷Dum wadi de Joomiraado wi'i:

«Yuwee hakkunde maŋŋe!

Ceedee e maŋŋe!

Taa meemee ko tuuni!

Ndeen, mi jaŋboto on.»[‡]

¹⁸Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam ŋiŋŋe worŋe e
rewŋe.

Noon Joomiraado jom baawŋe fuu wi'i.»[§]

7

¹Ndelle sakiraabe horsuŋe, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta ŋalli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamŋo.

Haala mettorgal e seyo

²Omtanee min 6erde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: 6erde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbu-urden. ⁴Mido hoolii on faa woodi. Mido mantoroo on sanne. 6erde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley 6erde. ⁶Ammaa Laamŋo cellinoowo 6erde suniibe oon, sellinirii 6erde amin e garol Tiitu. ⁷Wanaa garol makko tan sellini 6erde amin. Ko cellindoo 6erde makko duum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no

njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸Si bataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii bataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamŋo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamŋo ina wada faa nedŋo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamŋo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngali wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngali waddanii on yeeweede kam, ngali waddanii on tinnaare. Ngali wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laaŋi e kabaaru oon. ¹²Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa 6anginanedon ciinal ngali njoganidon min yeeso Laamŋo. ¹³6erde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol 6erde amin du min keŋi seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon 6erde muudum. ¹⁴Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cemtinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵Njinngu 6erde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no njaŋŋoridon mo kulol e diwngol. ¹⁶Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe wonŋe Urusali-ima

¹Sakiraabe, miden njiŋi anndinde on moyyere nde Laamŋo hokki kawrite goondinŋe Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ²6e ndaartindoraama torraaji

[†] 6:16 Lewinkooŋe 26.11-12, Esekiyel 37.27. [‡] 6:17 Esaaya 52.11. [§] 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

cattudi, ammaa no seyo maŋŋe heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si iŋe ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedano 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde maŋŋe. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e keŋa laawol 6e kawta e wobŋe faa 6e mballa seniŋŋe wonŋe Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e maŋŋe Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e maŋŋe minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min ŋaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraaŋe jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, oŋon njogii tinnaare dow huunde fuu, oŋon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wobŋe faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli. ⁹ Sabo oŋon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniŋŋe been, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kiŋŋinee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko wala. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wobŋe been, de yimŋe fuu laatoofotuŋe ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, oŋon mbaawi wallude wonŋe ley baasal muŋŋen. Caggal joonin, si tawii onon oŋon ngoni ley baasal fu, kamŋe e keewal maŋŋe, iŋe mbaawi wallude on. Hono noon yimŋe potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,
kawrundurdo ko famdi oon du nyaki-raaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraaŋe muudum

* 8:15 Wurtagal 16.18.

¹⁶ Jettooe ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nuld mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondinŋe fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondinŋe deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min keŋa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yimŋe du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e maŋŋe mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiiji keewdi e kulle keewde. Joonin o 6uri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraabe meeden yaadiraaŋe makko been wo nulaabe kawrite goondinŋe deen, Almasihu na teddiniree saabe maŋŋe. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goondinŋe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniŋŋe wonŋe Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankooŋe, mbiimi 6e onon yimŋe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko 6uri heewude e maŋŋe du. ³ De mido neta to moodon sakiraabe been taa ko min mantorii on duum laatoofolum, ammaa tawee oŋon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimŋe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cementan ko min koolii on, onon du on cementan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi ŋaaroo sakiraabe been artoo kam to moodon, ndaranoo

ballal ngal aadiŋon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye bernde, tawee wanaa doole. ⁶Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷Mono fuu hokka ko anniyii e bernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸Laamdo ina waawi hebbinande on siyiji moyyere fuu. Hono noon keŋiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en, gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yimbe nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa duuda. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹Noon du kebal mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heewbe njettan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta 6e. ¹²Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju seniibe been tan, ammaa ingal waddana heewbe yettude Laamdo du. ¹³Si 6e ndaarii ballal moodon ngaal, 6e teddinan Laamdo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccirŋon barkeeki mon e yardaamuye faa kokkon 6e, kambe e yimbe fuu. ¹⁴Be kolliran korsa maŋbe to moodon e du'aawuui di 6e ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool, jaaborii felube dum

¹Miin Pool, bi'eteeŋo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddi on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ²mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla woŋbe semmbe am, wi'ooŋe miden ngollana muuyde tomottaaku been.

³Goonga, min biŋbe-Aadama tan, ammaa no min kaŋirtee ni wanaa no biŋbe-Aadama kaŋirtee. ⁴Sabo kaŋirde de min kaŋirtee deen nganaa de bii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbindinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵miden keba jaalorgal dow mawni-taare fuu hadoore yimbe anndude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji muŋben fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶Si dowtaare moodon hiŋbii fu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷Ndaaree kulle deen no ngorri ni – si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸Fay si mantorimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden lisaa hokkii min baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹Mi yidaa miilodon hono mido filoo hulbinde on e bataakiiji am. ¹⁰Sabo ina wi'ee bataakiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokiidi, haala am ina yawnii. ¹¹Neddo fuu bi'ooŋo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹²Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e muŋben been. Min nanndaa e maŋbe du. Kambe, iŋe ponnda ko'e maŋbe e ponndirgal maŋbe. Ko 6e nanndinta ko'e maŋbe e maŋbe tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³Minen kaa, min mantataako faa fal-too keero. Miden kaada keero gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴Ko min njotototoo to moodon duum, min paltataako keero golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵Min mantortaako golle woŋbe de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶Nii wadata de min keba no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kajaaka mantoraade golleeji di woŋbe ngadi ley gese muŋben. ¹⁷Ina winndaa: «Manto-

* 9:9 Jabuura 112.9. * 10:17 Yeremiya 9.23.

toodo fuu, mantoroŋ ko Joomiraado golli.»*
¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreebe

¹Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ²Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi habbii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laabudo. ³Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laabal e bernde wootere. ⁴Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on lisaas goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon njabana dum law. Si on kebii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kefunodon e amin oon, odon njabana dum du. ⁵De mido miiloo nulaabe moodon haliibe been, walaa fuu ko burdi kam. ⁶Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo annal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo bolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸Mi jabii ko mbuurdammii e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraaŋe yuuruŋe Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammii on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laataanaaki on donngal duum. ¹¹Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹²Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude ibe ngollira hono amin. ¹³Been wo nulaabe fewreebe, wo golloobe jambotoobe, ibe nanndina ko'e maŋŋe hono wo 6e nulaabe Almasiihu. ¹⁴Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani

ina nanndina hoore mum hono wo ma-leyka jom annoora. ¹⁵Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e muŋŋen hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo maŋŋe fotan e golle maŋŋe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, njabon kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸Heewbe ina mantoroŋ kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuybe been hono ibe mbeli on! ²⁰Goonga, odon munyana nulaabe fewreebe been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammii ni. ²²Si 6e Alhuudiyankooŋe, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankooŋe, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin buri 6e fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaangaado ni! Miin buri 6e golleeji keewdi, buri 6e ommbeede ley kasu, buri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴Kile joy Alhuudiyankooŋe ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵Kile tati Romankooŋe ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoobe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraaŋe fewreebe. ²⁷Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee,

mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddii duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondinbe fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fennaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yimbe faa kayba ngalluure ndeen faa nanga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko bangani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko bangani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duufi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeen-tii faa dow kammu tatabu. Mi anndaa yalla banndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii banndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala burka hakkillo, ka gii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaa, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yimbe miiloo mido buri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina buri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido jaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoro lokaaku e jennooje e

sayyaaji e torraaji e billaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo 6e ka66iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon nduny'i kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa 6i66e kaani filanaade saaraabe mu66en jawdi, wo saaraabe kaani filanaade 6i66e mu66en jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buyoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laafani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaabe am 6e nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo woto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko booyi wo min laa6inoobe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Saki-raabe horsube, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyijundural e nyooore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heew6e luttunoobe 6e tuubaay e

gollleeji muɓɓen tuundi e fijirde muɓɓen e rafi semto muɓɓen.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataɓerde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimɓe diɗo naa tato»^{*} hono no winndiraa ni. ² Mi haalani-ino luttunooŋe nde ngonnoomi to moodon diɗaɓerde ndeen, joonin du ko mi wala to moodon duum, inan ko kollanmi ɓe katin kamɓe e heddiibe ɓeen fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo oɗon njidi heɓude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuuri baawde Laamɗo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaaɓe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamɗo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla oɗon ngondi e goondinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden ŋaaroo Laamɗo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kaɗa goonga, ammaa faa min ndaranoo dum.

⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa oɗon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamɗo du, faa laatodon hiɓɓuɓe. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tefon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamɗo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'uude saki-raaɓe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamɗo jom njinngu e jam wondan e

moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniiɓe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamɗo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankooፎ

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yimbe nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraaፎ wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondinbe Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on keፋu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haayinii kam sanne! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wofbe ina mbemmba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo keፋdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yimbe pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yimbe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yimbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraaፎ, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu banginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankooፎ. Mi torririi kawrital goondinbe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heewbe e waaldeፎ am jokkuፎ

diina Alhuudiyankooፎ, sabo mido jinnganannoo al'adaaji maamiraaፎ amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muynoo ndeen. ¹⁶ O banginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankooፎ. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiiፎ kam laataade nulaፎ been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duubi tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite kaፋiide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite muፋፋen abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen be teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaፎ njaፋirani Pool

¹ Duubi sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo banginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoyimi toon e mawbe kawrital goondinbe, miin tan e maፋፋe. Mi anndinii be Kabaaru Lobbo mo mbaajiiimi yimbe be nganaa Alhuudiyankooፎ oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo bolum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraaፎ fewreeፋe coorake e kawrital goondinbe ngaal. Ko be pili dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu keፋፋen e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa be ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njaፋanaay be fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddoo saabe moodon. ⁶ Woodi, be yimbe njogorii wo mawbe been, ko be laatino duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo burdintaa yimbe. Mawbe been tilsinanaay

min fay huunde. ⁷Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankooḃe ḃeen ni. ⁸Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankooḃe noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankooḃe. ⁹Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaareteeḃe hono bimmbeeje kawrite goondinḃe teddinaade ḃeen, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, ḃe kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankooḃe, kamḃe du ḃe njaha to Alhuudiyankooḃe. ¹⁰Huunde wootere tan ḃe nyaagii min, min miccoo talkaabe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yimḃe sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba ḃeen e warude, imo nyaamdannoo e goondinḃe lisaa ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe. Ammaa nde ḃeen ngarnoo ndeen, o woḃḃii ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe ḃeen, o seli nyaamdude e muḃḃen, saabe hulude jokkuḃe sariya taadagol ḃeen. ¹³ Alhuudiyankooḃe goondinḃe lisaa woḃḃe du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku muḃḃen. ¹⁴ Nde njiinoo mi no ḃe ngorri ni dartaaki, iḃe mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimḃe fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankooḃe ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe ḃeen sanaa laatoo hono Alhuudiyankooḃe?»

No Laamdo hisinirta yimḃe saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankooḃe, min njeyaaka e lenyi goddi bosiiḃi. ¹⁶ Tawile, miden anndi neddo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum lisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii lisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditiibe saabe

goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttuḃe minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyiḃtoto Tawreeta Muusaa mo libunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e lisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurrammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurrammi dam, kanko jidḃo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii ḃolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde lisaa

¹ Hey Galaatiyankooḃe, oḃon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laaḃi tal no lisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa keḃirdon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii oḃon pamdiri ni hakkillo? On puḃḃirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa oḃon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake ḃolum naa? Dum waawaa laataade ḃolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wadfa kaayeeḃii hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»[†] ⁷ Ndelle anndee: goondinirḃe hono nii, kam'en jaati ngoni

* 3:1 maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku. † 3:6 Fuḃḃdoode 15.6.

yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooḃe been fonnditiibe saabe goondinal muḃben. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»[‡] ⁹ Ndelle, goondinbe fuu keba barke no Ibrahiima goondindo oon hefiri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowuḃe jikke muḃben e jukkude Tawreeta Muusaa been kuddi ina woni dow muḃben. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hiḃḃi.»[§] ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»^{*} ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»[†] ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani e kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»[‡] ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooḃe been du keba barke mo Ibrahiima hebi oon saabe Iisaa Almasiihu, kebiran Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraaḃe, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooyataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuuroḃe e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuroḃe e muudum» hono wo heewḃe di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuuroḃe e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo haḃḃi oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon haḃḃitataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo

saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o bangina hakkeji fadde yuuroḃe e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto.[§]

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndardeede ponnditiido yuورانو e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal muḃben.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal banginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndardededen fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on ḃiḃḃe Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaaḃe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kadungal ngal bornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndaaroobe mo e dawranooḃe jawdi makko been faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaaḃe ndeen, wo en maccuḃe tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde

‡ 3:8 Fuddoode 12.3. § 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. † 3:12 Lewinkooḃe 18.5.

‡ 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23. § 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon. * 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, downtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵faa o soottita maccube Tawreeta been, faa keben laataade biፎፎ Laamdo.

⁶Saabe wo on biፎፎ Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo «Abba». ⁷Ndelle, en nganaa maccube katin, wo en biፎፎ! Saabe wo en biፎፎ, Laamdo du wadii en ronoofe dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooፎ

⁸Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en be nganaa Laamdo. ⁹De joonin kaa ko anndudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo anndi on duum: noy mbaawirton yeccaade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccube majje katin? ¹⁰Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo bolum.

¹²Sakiraabe, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³Odon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadufon dey, on njaፎፎorake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi lisaa Almasiihu. ¹⁵Wakkati oon, odon keewnoo seyo sannel! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷Yimbe been na njoganii on an-nyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko be njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo be. ¹⁸Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹Sukaabe am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no jatawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi hefa haaldude e moodon ko wanaa no

kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiddo e amaana keso

²¹Onon yidube jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²²Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo biፎፎ worbe dido, gooto o heፎdi e kordo, gooto du o heፎdi e dimo. ²³Bii kordo oon rimiraama no yimbe fuu ndimirtee ni, de bii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴Dum wo bannadol rewbe dido sapporaabe aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata. ²⁵Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e wonbe e muudum been fuu e dawraneede ngonni. ²⁶Ammaa Urusaliima gondo dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada, welta!

Aan mo anndaa naawalla jatawere, ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado hefan sukaabe

faa bura debbo kaybaado gorum.»[†]

²⁸Ammaa onon sakiraabe, wo on biፎፎ heፎaabe dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹Wakkati oon dimiraado no yimbe ndimirtee on ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e biyum, sabo bii kordo oon rondataa e bii dimo oon abada.»[‡] ³¹Ndelle sakiraabe, en nganaa biፎፎ kordo oon, wo en biፎፎ dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondinbe lisaa

¹Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laaba. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ²Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴Onon filotoofe ndaardeede fonnditiife

[†] 4:27 Esaaya 54.1. [‡] 4:30 Fuddoode 21.10.

saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mboddake moyyere Laamdo ndeen.

⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditiibe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo kabbiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jukkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jiiḃoowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraaḃe, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jiiḃooḃe on yidube taadagol been, be coortitoo!

¹³ Sakiraaḃe, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana bannum e njinngu.

¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»*

¹⁵ De si oḃon keddii oḃon ḡatundura, oḃon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina kaba e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina haba e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina haba e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowa on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cem-tiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e

haasidaaku[†] e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: gollooḃe kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaaḃe e Iisaa Almasiihu been ngadii hono be tontidii terde mabbe e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurn-dam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu.

²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondinḃe kaaniri wallundurde

¹ Sakiraaḃe, si gooto moodon luttii fu, onon jogiibe Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronndaade donje moodon teddude, hono noon kibbinirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko hebi ko woodi duum fuu, fec-cida e jannginoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jal-nortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam ndu-umiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati keḃden laawol fuu, ngadanen yimbe fuu moyyere, burbe fuu haandude wo sakiraaḃe men goondinḃe Iisaa Almasiihu been.

* 5:14 Lewinkooḃe 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yifande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heḃa.

Baynundural

¹¹Ndaaree binndi ɓutti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹²Tilsinanɓe on taadeede been wo filotooɓe faa manee. Walaa ko ɓe ngadiri noon si wanaa taa ɓe torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³Sabo fay kamɓe taadaabe been, ɓe njokkataa Tawreeta. Ko ɓe njidiri taadodon dey, wo faa ɓe mantoroo dum. ¹⁴Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶Jokkuɓe laawol ngol fuu, wo keɓu jam e hinney, hono no Israa'iilankooɓe Laamɗo goongalaaɓe been.

¹⁷Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terɗe am ngadii ɓatitande saabe Iisaa.

¹⁸Sakiraaɓe, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkooḃe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniife hoolniife e ley kawtal muḃḃen e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on keḃu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadani en barkeeki di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniife 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden 6iḃḃe makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyyam muudum, en njaafanaama lutti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku kiḃḃungu e anndal kiḃḃungal, ⁹ o anndini en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hiḃḃii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtuḃe e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen,

Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keḃan moyyereeki di ndesanaḃen, faa wakkati mo Laamdo rimḃinta en, enen jeyaaḃe muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniife been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido jaaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido jaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, ḃanginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido jaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereeki desanaadi seniife diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondinḃe. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondinḃe, hokki mo burde huunde fuu. ²³ Kawrital goondinḃe ngaal wo banndu Almasiihu. Ngala hebbinaama mo, kanko kiḃḃindo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoobe saabe lutti moodon e hakkeeki moodon, ² on jokkunooḃe laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dowaninoobe laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe saliiḃe Laamdo been. ³ En fuu e maḃḃe njeyanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo

* 2:2 Mbeeyu wo ḃolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

muuyḃe meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamḃo ngoon hono maḃḃe ni. ⁴Ammaa Laamḃo wo keewḃo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooḃe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamḃo oon kisiniradon. ⁶E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamḃo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷Hono nii o ḃanginirta no hinney makko burdi huunde fuu mawnude. Jamaanuui garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o waḃani en e Iisaa Almasiihu. ⁸Goonga, wo hinney Laamḃo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam ḃam, wanaa e golle moodon haḃḃii, wo ḃam dokkal Laamḃo. ⁹ḃam wanaa njobdi golle nedḃo taa fay gooto heḃa mantoraade ḃam. ¹⁰Sabo Laamḃo waḃi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji lobbi ḃi o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu waḃiri en lenyol gootol

¹¹Nḃelle miccitee ko ngonnodon arande, onon yuuruḃe e lenyi ḃi nganaa Alhuudiyankooḃe. Mantortooḃe wo «taadiiḃe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimḃe ḃe taadaaki» fay si taadagol maḃḃe ngool wo ko junngo ḃii-Aadama gollata e terḃe tan. ¹²Miccitee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on janane wodḃiḃe lenyol Israa'iila ngol Laamḃo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji ḃi Laamḃo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamḃo ley adunaaru ndu. ¹³De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon wodḃunooḃe e Laamḃo arande ḃeen, on battinaama saabe ytiyam makko.

¹⁴Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o waḃi Alhuudiyankooḃe e lenyi godḃi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o liḃi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o waḃa Alhuudiyankooḃe e lenyi godḃi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal maḃḃe e makko. Nii o waḃiri jam oon. ¹⁶E

maayḃe makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii ḃanndu wooturu, o rewrintini ḃi e Laamḃo. ¹⁷O warii waajaade on jam, onon wodḃunooḃe e Laamḃo ḃeen, o warii waajaade ḃadinooḃe ḃeen du jam. ¹⁸Saabe ko Almasiihu waḃii duum, en fuu keḃirten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniḃo gooto.

¹⁹Nḃelle, on nganaa janane katin, on nganaa weerḃe du. Ko ngonden dey, wo on wondube e seniḃe, wo on jeyaaḃe e suudu Laamḃo. ²⁰On mahaama e dow ko nulaaḃe e annabaḃe nyiḃi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²²Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatidon suudu to Ruuhu Laamḃo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe

¹Saabe majjum mido hofanoo Laamḃo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe. ²Tannyoral on nanii Laamḃo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³Sabo o ḃanginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no raḃḃidiri. ⁴Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵Sirri oon faaminaaka ḃiḃḃe-Aadama ley jamaanuui paltiidi diin, de joonin kaa Laamḃo ḃanginirii mo Ruuhu Ceniḃo faa nulaaḃe muudum e annabaḃe muudum seniḃe fuu paami mo. ⁶Inan no sirri on worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe ḃeen keḃii ngeḃu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankooḃe ḃeen keḃiri ni. Katin du ḃe kawtii e muḃḃen ḃanndu wooturu, ḃe kawtii e muḃḃen amaana mo Laamḃo waḃi saabe kawtal maḃḃe e Iisaa Almasiihu.

⁷Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamḃo hokki kam. Laamḃo golliri moyyere ndeen ley am e baawḃe muudum. ⁸Miin burḃo seniḃe ḃeen fuu faḃḃude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe

barkeejii gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujii booyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya booydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden lisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi badoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido jaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido jaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido jaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido jaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe been fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon kibbal Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirdo ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko buri du'aawuujii men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe lisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe lisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido jaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu.

³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kaḃbundurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow kakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow maḃbe fuu, golloowo ley maḃbe fuu, gondo e maḃbe fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum.

⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:

«O yeenjii dow, o hooyi honaabe heewbe, o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaarundu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wobbe nulaabe, wobbe annabaaḃe, wobbe waajotoobe, wobbe duroobe yimbe, kam e jannginoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeji gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoden hiḃḃuḃe du, faa njottoden darnde Almasiihu hiḃḃunde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaaḃe hooyaabe hono no bempeyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yiduḃe jaarude wobbe ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala nedfaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jekkata duum mbi'ammi on: mido jaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe be anndaa Laamdo, sabo miilooji maḃbe diin wo boli.

¹⁸ Hakkillooji maḃbe niḃḃii, be njeyaaka e

* 4:8 Jabuura 68.19.

nguurndam ḃam Laamḃo hokkata saabe majjere maḃḃe e yoorugol maḃḃe ḃerde.¹⁹ Caggal ḃe cemtataa, ḃe ngadii ko'e maḃḃe jaahili'en, ḃe celataa gollude kulle nyid-diniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njann-girdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njannḡii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandjam ḃam muuyḃe kiilooje daam. ²³ Accon yonki-iji mon e hakkillooji mon keyḃintinee. ²⁴ Njogitee nedḃaaku kesu ngu Laamḃo tagi dow tagaadi muudum. Nedḃaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e godḃo no terḃe nedḃo gooto njeýdiraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wu-jjude, ko haani waḃude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heḃa ko wallira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kunnude moodon. Ko kaandon waḃude tan wo haalude haalaaji nafooji baawḃi semmbinde ḃerde yimḃe fodde haajuuji, faa ḃi ngaddana hettindantooḃe on ḃeen moyyere. ³⁰ Taa mettinanee Ruuhu Laamḃo Ceniido, sabo Laamḃo waḃi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamḃo rimḃinta on ndeen. ³¹ Ittee mettor-gal fuu e ḃerde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyooḃe, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njur-munduron, njaafunduron hono no Laamḃo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitooḃe Laamḃo. Wo on ḃiḃḃe makko ḃe o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka belḃo Laamḃo. ³ Saabe wo on seniḃe Laamḃo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bonḃi

naa ḃoli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon waḃude dey, njetton Laamḃo. ⁵ Paamee ḃum ḃo faa wooda: piḃooḃo e nyiddiniido e muuyooḃo ko jeyaa, ḃum woni dewooḃo tooruuji, ḃeen ngalaa ngeḃu e laamu Almasiihu e Laamḃo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji ḃoli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamḃo e dow saliḃe ḃum ḃeen. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e maḃḃe. ⁸ Arande e nimre njeýanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeýadon. Ndelle mbuurdee no ḃiḃḃe annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji ḃi ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton ḃi. ¹² Ko yimḃe ḃeen ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon ḃanginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko ḃanginaa yaynan. ḃum waḃi de na wi'ee:

«Aan ḃaaniido, finu!

Umma e hakkunde maayḃe,

Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawe wanaa no fuuyḃe ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bonḃo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee ḃe ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyḃe Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo ḃum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamḃo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo ḃerde laaḃude. ²⁰ Njetton Laamḃo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rewḃe e goriraabe muḃḃen

²¹ Mono e moodon fuu dowtanoo ḃandum saabe tedḃinde Almasiihu. ²² Onon rewḃe, dowtanodon goriraabe moodon hono no dowtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawritral goondinḃe ngaal. Kam woni kisinoowo goondinḃe laatiḃe ḃanndu muudum ḃeen. ²⁴ No kawritral goondinḃe ngaal dowtoranii

Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani doweranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon worḃe, njidiree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondinḃe ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondinḃe ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laatoo ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofi-nyoofi naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e worḃe njida deekiraabe muḃḃen hono no njidiri balli muḃḃen ni. Nedḃo fuu jidḃo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa ḃanndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondinḃe ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terḃe ḃanndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, ḃe diḃo fuu ḃe laatoo nedḃo gooto.» ³² Dum wo sirri lugguḃo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondinḃe ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala ḃiḃḃe e saaraabe

¹ Onon ḃiḃḃe, doweranonon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana haḃḃii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.» ⁴ Onon saaraabe, taa ḃerninee ḃiḃḃe mon, ammaa ndartinon ḃe, tindinon ḃe, faa ḃe mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccuḃe e joomiraabe

⁵ Onon maccuḃe, doweranonon joomiraabe moodon dow kulul e diwngol tawee e berḃe laaḃude no dowerantonon Almasiihu ni. ⁶ Dowtanee ḃe tawee wanaa yeeso maḃḃe tan, hono no filotooḃe welude ḃiḃḃe-Aadama. Ko haani dey, doweranee ḃe no maccuḃe Almasiihu ngadirta muuyḃe Laamḃo e berḃe laaḃude ni. ⁷ Ngollirane e

anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimḃe. ⁸ Sabo oḃon anndi nedḃo fuu golluḃo ko woodi, si wo dimo naa di-imaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccuḃe moodon. Taa kulḃinee ḃe. Anndon Joomii on, onon e maḃḃe fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yimḃe.

Haala kaḃitirde de Laamḃo hokkata faa ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddi si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawḃe makko mawḃe deen. ¹¹ Kooyee kaḃitirde de Laamḃo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareji ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yimḃe kaḃeten, ko kaḃeten dey, wo laamuui e baawḃe e hoorewaaku ley adunaaru niḃḃundu ndu, kam e seydaani'en bonḃe wonḃe hakkunde kammu e leydi ḃeen. ¹³ Saabe majjum, kooyee kaḃitirde de Laamḃo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal haḃo moodon ngoon on kedḃoto on dartiḃe.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliḃe. Goonga laatanoo on kaḃḃorgol, ḃornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu.

¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on paḃe.

¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure kuḃḃooje de Bondo oon faḃḃata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniḃo kiin, kanki woni konngol Laamḃo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuui e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniḃo. Kakkilee taa on celu wadande seniḃe ḃeen fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamḃo hokka kam konngol, faa wakkati mo muḃḃitinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoḃo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane e kam faa mi waajoroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsuḃo gol-lanoowo Joomiraado e hoolnaare oon,

* 5:31 Fuddoode 2.24. * 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

humpitan on dūm fuu, faa onon du
kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi.

²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min
ngorri de o waaltina hakkillooji moodon
du.

²³ Sakiraaɓe, wo Laamɗo Baaba meeden
e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan
on jam e njinngu ngondungu e goondinal.

²⁴ Yiduɓe Joomiraado meeden Iisaa Almasi-
ihu njinngu ngu timmataa been fuu, wo
hinney Laamɗo wondu e muɓben.

Bataaki Pool yaade to FilipiyankooḔe

¹ Miin Pool e Timote, maccuḔe Iisaa Almasiihu, mbinndani bataaki ki kawrital goondinḔe Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtuḔe e Iisaa Almasiihu been, onon e hooreeḔe e gollanoḔe kawrital ngaal fuu.

² Wo LaamḔo Baaba meeden e JoomiraadḔo men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta LaamḔo saabe FilipiyankooḔe

³ Mido yetta LaamḔo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin oḔon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyorii, LaamḔo puḔḔuḔo gollal lobbal e moodon oon, jokkan Ḕum faa Ḕum hiḔḔa nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on Ḕum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko kaḔḔaami e ko ndaranimi tabintinde Kabaaru Lobbo o Ḕum, on fuu on kawtu e am moyyere nde LaamḔo hokkata kam ndeen. ⁸ LaamḔo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on LaamḔo: wo njinngu moodon beydoroḔo yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon suḔaade ko buri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laaḔuḔe Ḕe ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaaḔe golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa LaamḔo teddiinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² SakiraaḔe, ko njidumi anndon dey, torra keḔuḔo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomooḔe laamordu ndu e heddiibe been fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu kaḔḔiraami. ¹⁴ Ko buri heewude e sakiraaḔe du, geyyelle am Ḕe beydaniḔo Ḕum'en hoolaade JoomiraadḔo. Ḕum wadi Ḕe iḔe mbaajoroḔo konngol LaamḔo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wobḔe ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wobḔe na ngoni e anniyaaji lobbi.

¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo iḔe anndi LaamḔo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya been mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa Ḕum'en kam'en tan. Anniyaaji maḔḔe mboodaa. Ko Ḕe miilotoḔo dey, beydande kam torra ley haḔḔeede am. ¹⁸ Ḕum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bonḔo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muuḔum Ḕum ¹⁹ sabo mido anndi Ḕum fuu Ḕum sakitanto kam kisindam saabe Ḕu'aawuujii mon e bal-lal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi Ḕu, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde Ḕu wo tino am. ²² Ammaa si mido heddiḔo mido wuuri fu, Ḕum waddanan kam gollude gollal nafaowal. Ndelle mi anndaa ko cuḔotoomi. ²³ Hakkillo am fec-cake pece didi: ko burumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Ḕuum buri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri buri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyorii Ḕum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, Ḕe ceyoḔon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman oḔon keddiḔe e anniya gooto, oḔon ndarodii gootum e haḔḔaade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen Ḕu, tawan on accataa wayḔe kulḔina on e dow fay huunde. Ko tinnotoḔon Ḕuum wo maande Ḕe kalkan, Ḕe onon kaa, kison. Ḕum fuu, LaamḔo wadata. ²⁹ LaamḔo wadaniḔo on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadiraḔo, wo faa torredon saabe makko Ḕu. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu haḔo ngo njiidon mido haḔee, e ngo nanoton mido haḔee faa hannden ngoon.

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeen-gal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on kebii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on kibbinan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum banndum ina furi dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wobbe du. ⁵ Ngorrion hakkunde moodon hono no lisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddoo fotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono bii-Aadama.

O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde burnde inde fuu,

¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi, nde wo ley leydi,

¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
lisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondinbe njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraabe am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisindam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa fura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa njurnurton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laabu6e 6e ngalaa feloore, laatodon bi6be Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yimbe hannden onnyii6e bon6e been. Sanaa njaynon hakkunde ma6be hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawee odon tiigii konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu boldu, mi tampaay bolum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollido6e dido hoolni6e

¹⁹ Si Joomiraado meeden lisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko booyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto.

²⁰ Sabo kanko tan woni gondudo e am aniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddi6e been fuu wo hakkilan6e haajuuji mu6ben tan, wanaa di lisaa Almasiihu. ²² De Timote kaa, odon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no biddo wallirta bammum ni.

²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴ Mid6 hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko booyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am.

²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellano duum, na metti bernde makko sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi he6a ka6bu-ko'u dow ka6bu-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du ka6bu-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, nja6boree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yimbe wa'u6e noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

farriti† yonki makko faa o wadana kam bal-lal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddii fu, sakiraaḃe am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampinta-kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi – dum woni gollooḃe ko boni, dooldooḃe taadagol ngol nafataa been! ³ Sabo wo enen ngoni taadiiḃe jaati been, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantoro Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow golleeji banndu. ⁴ Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow golleeji banndu. Si goddo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow golleeji banndum fu, miin furi haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde kiḃḃinnoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke gii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Mido jinn-gannannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondinḃe Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fon-ditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi heḃa Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi heḃude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi heḃii fonnditaare saabe ko kooli-mi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondinḃe mo been. ¹⁰ Mido muuyi anndude Almasiihu e won-dude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laatoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi heḃan ummintineede hakkunde maayḃe nyannde dargal.

¹² Mi wi'aay mi heḃii dum gilla joonin naa mi kiḃḃudo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga

dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraaḃe, mi wi'aay mi heḃii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndetee, faa mi heḃa mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen benndufe ley goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo bangananan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraaḃe, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worruḃe no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heewḃe laatake wayḃe leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kamḃe, cakitte maḃḃe wo halkere. Deedi maḃḃe ngoni alla'en maḃḃe. Iḃe mantoro ko ḃe njeyi semtirde. Adunaaru tan ḃe kaḃanta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyaden, eden keppe kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomi-raado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam wayli-tata balli meeden lokkaaji diin faa di keḃa teddeengal hono banndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu downtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraaḃe am horsuḃe, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomi-raado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, ḃe laatoo daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido gjaare mballaa rewḃe dido been, sabo ḃe mbalii kam haḃande Kabaaru Lobbo oon, kamḃe e Keleman e gollidooḃe am woḃḃe. Inde maḃḃe mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yimḃe fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina badii. ⁶ Taa fay huunde haḃḃa on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam

† 2:30 Farritaade wo rafi reenee yonki muudum.

faa bura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenani berde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸Joonin kaa sakiraaŋe, miilooji moodon keddoo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko leefi. Kakkilane ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹Ngolliree ko paaminmi on e ko keɓɓon e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamɓo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankooŋe dow dokkal muɓɓen

¹⁰Mido seyori Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on keɓaay yottinde ballal ngaal. ¹¹Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹²Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarannde e yolbere, e keɓal e baasal. ¹³Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵Filipiyankooŋe, oɗon anndi wakkati nde puɗɗumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondinɓe fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶Nde ngonnoomi Tesaloniiiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi hefii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamɓo. ¹⁹Laamɓo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰Teddeengal woodan Laamɓo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹Njowtane kam seniiɓe hawtuɓe e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraaŋe wondube e am

been ina njowta on. ²²Seniiɓe fuu na njowta on. Burɓe jowtude on wo wonɓe ley galle kaananke Roma mawɗo been.

²³Hinne Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wundu e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nu-laado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe wonbe Koloosi, sakiraa6e hoolniibe hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi 6i66e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde kebdon hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden jaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, kebon wuurude ngu-urndam mbeloojam Joomiraado kawroo-
jam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon annude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiwo oon seyo, sabo o wadii on fotu6e hebude ngedu e moyyereeji de-sanaadi seniibe gondi e annoora diin.

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu, ko yi'etee e ko yi'ataake, bimbbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde. Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde wala. Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondinbe mo, laatiingal banndu makko ngaal.

Kanko woni fudfoode, kanko woni arandeejo e iirtiibe hakkunde maaybe, faa o laatoo ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu, wadi jam saabe yi'iyam makko ndu-faadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoobe Laamdo, on laatakeno waybe dum e ley miilooji moodon e golleeji moodon bondi. ²² Joonin kaa, o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido bii-Aadama oon maayi ndeen. O wadii dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laatodon dartiibe 6e ndimmbataako. Taa mbossee jikke mo kebudon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondinŋe Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondinŋe laatiingal ɓanndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyorii torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondinŋe ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hiɓɓa. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninooɗo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo ɓanginanii seniife muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde ɓe sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yimɓe fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo kiɓɓudo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cemmbinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon haɓo naawngo ngo kaɓeteemi saabe moodon, onon e yimɓe wonɓe Lawdikiya e wobɓe ɓe njiiraay kam gite muɓɓen been fuu. ² Dum wo faa semmbina ɓerde mon, laatoɗon gooto saabe njingu. Noon keɓirton baraaji hakkilantaaku kiɓɓungu, anndon sirri Laamdo oon. ³ Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsiingal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroondal mon lobbal ngaal, mido seyoroondal du no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko njaɓudon Iisaa Almasiihu laato Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no daɗi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley

goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila ɓoli. Haalaaji diin yuurii e al'aadaaji ɓiɓɓe-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hiɓɓi, e ley ɓanndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hiɓɓii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiife, de taadagol ngol wanaa hono ngol yimɓe ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo iteede e tomtaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoobe saabe lutti moodon e saabe on laataakino yimɓe Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu, yaafanake en lutti meeden fuu, ¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen, itti ngol, tonti ngol dow leggal palaangal, ¹⁵ ɓortii laamuji e baawde.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen, o hersinii dum'en yeeso yimɓe fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaade godde e darde lewru e nyalaade powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoobe maleyka'en wattinkintoobe wo leeyinkiniife pela on. Yimɓe been ina kaɓɓii e ko nji'i ley koydi, katin iɓe mawninkinii e dow ɓolum saabe miilooji maɓɓe adunankooji. ¹⁹ Be celii haɓɓaade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata ɓanndu nduun fuu ko haajaa, sejiira ndu jokkule e daɗi. Katin du saabe makko ɓanndu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de oɗon mbuurda no jeyaabe e adunaaru ndu ni? Dume wadi

de oḃon njaḃa tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaaḃe dow ḃolum, wo dum waaju yuurudo e yimḃe tan. ²³ Si goonga, yimḃe ina miiloo kadaaḃe deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yimḃe ndewa diina haddu baawḃe muḃḃen, sanaa yimḃe leeyinkinoo, sanaa yimḃe torra terde muḃḃen. Ammaa tawaama kadaaḃe deen fuu mballataa yimḃe jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinaḃon e Almasiihu duum, pilee kulle gonḃe dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamḃo toon. ² Ngattee hakkilooji moodon e kulle gonḃe dow kammu, taa ngattee di e kulle gonḃe e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam keḃḃon joonin daam ina suudidaa e Almasiihu to Laamḃo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon ḃangii fu, onon du on ḃangidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonḃe e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bonḃi, kam e eelgal jawḃi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeeeji diin tikkere Laamḃo jippoto e dow saliiḃe goondinde mo been. ⁷ Onon du, hono noon ngorrunodon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeeeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee ḃo fuu: tikkere e nyanngere e nganyaandi. Taa mbonkoḃon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana bannḃum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamḃo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon ḃum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, walaa ko senni hakkunde Alhuudiiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e maḃḃe ḃe fuu.

* 3:5 Maanaa eelgal ḃo wanaa njaaraade, wo muuyde naa suunaade ko jeyaa.

¹² Ndelle, saabe Laamḃo suḃake on, wadi on seniḃe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngaḃon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira bannḃum, njaa-funduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, ḃerḃe moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam haḃḃunduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamḃo noddii on faa ngonḃon e jam laatodon bannḃu wooturu. Njet-ton Laamḃo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina bannḃum, tindinira ḃum e hakkilantaaku. Njimanee Laamḃo e jet-tooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamḃo. ¹⁷ Ko ngaḃoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngaḃiree ḃum fuu e ley innde Joomiraado meeḃen lisa, njettiron Laamḃo Baaba meeḃen e innde makko.

No jokkuḃe Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rewḃe, ḃowntanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon worḃe, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon ḃe.

²⁰ Onon sukaaḃe, ḃowntanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo ḃum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaaḃe moodon de ḃerḃe muḃḃen metta.

²² Onon maccuḃe, ḃowntanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo ḃe nji'ata on tan hono filotooḃe weldude e ḃiḃḃe-Aadama. Ko haani dey, ḃowntanee ḃe e ḃerḃe laaḃude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron ḃum ḃerḃe laaḃude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimḃe. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeeji desanaadi yimḃe muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gaḃoowo ko boni fuu heḃan mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamḃo burdintaa yimḃe.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccuḃe moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, an-

ndon onon du oɗon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee oɗon kakkilana dum, oɗon njetta Laamɗo. ³ Ndu'ane min minen du, yalla Laamɗo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min keɓa saakude goonga tedduɗo kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Ɗaaree Laamɗo mi waajaroo goonga tedduɗo oon laaɓal no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yimɓe ɓe ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdeɗon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado.

⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kamɓe dido, ɓe kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njaɓɓodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kamɓe tan ngoni Al-huudiyankooɓe gollidoobe e am kabaaru laamu Laamɗo oon. Ɓe peewnii ɓernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hiɓɓuɓe, faa tannyoron muuyɗe Laamɗo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo tampani on, onon e wonɓe Lawdikiya e wonɓe Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraaɓe meeden wonɓe Lawdikiya ɓeen, njowtee Nimfa e kawrital goondinɓe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinɓe Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinɓe wonɓe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamɗo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankooŋe

¹Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondinŋe gonngal Tesalonii ki abbiingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wondu e moodon.

Goondinal Tesaloniyankooŋe

²Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuui amin. ³Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccitoo golleeji di ngolirdon saabe goondinal, miden miccitoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccitoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴Sakiraabe amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo suŋake on. ⁵Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala 6ola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral kibbungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrundoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawdi duum, on njaabake konngol Laamdo. On njaabake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷Hono nii on kollii goondinŋe wonŋe ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹Sabo wo goondinŋe been jaati kumpitata min no njaabonon min arande, no njoppirdon tooruui de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maayŋe, kisinoowo on e jukkungo waroowo oon.

No Pool golliri ley Tesalonii

¹Sakiraabe, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki bolum. ²Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cusul min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley haŋo manngo. ³Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimbe min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶Min pilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa woŋŋe. ⁷Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraabe amin horsube.

⁹Sakiraabe, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondinŋe. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹Odon anndi no min ngorrundoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta 6i66e muudum ni. ¹²Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron ngurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa jaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude LaamḔo wakkati fuu: nde nannodon kon-ngol LaamḔo ngool e kunndude amin ndeen, on njaḔḔoraaki ngol wo ngol kon-ngol Ḕii-Aadama. Ammaa on njaḔḔorake ngol wo ngol konngol LaamḔo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondinḔe. ¹⁴ SakiraaḔe, on laatake hono kawrite goondinḔe LaamḔo gonde Yahu-udiya kaḔḔiide e lisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono Ḕi maḔḔe. On njarii bone e yimḔe lenyol moodon hono no kamḔe du Ḕe njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden lisaa. 'Be mbari annabaḔe. Woodi, Ḕe torrii min minen du. IḔe ngolla ko welaa LaamḔo, wo Ḕe wayḔe yimḔe fuu. ¹⁶ IḔe tinnii e haḔḔe min waajaade lenyi godḔi faa kisa. Wo hono nii Ḕe kebbinirta hak-keḔi maḔḔe wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo LaamḔo hewtake Ḕe.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesalonii

¹⁷ De minen kaa, sakiraaḔe, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, Ḕerde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewḔe, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men lisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ 'Dum waḔi nde min kunnginoo mun-yude ceedaagu meeden fu, min tawii hed-daade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e LaamḔo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu on. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o sellina Ḕerde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji Ḕiin. Sabo oḔon anndi en fodanaaḔe Ḕi. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. OḔon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. 'Dum waḔi

de nelumi Timote faa mi faama yalla oḔon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo on jarribake on, de golle amin laatoo Ḕolum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min oḔon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, oḔon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ SakiraaḔe, ko tawḔeḔon e goondinal Ḕuum, waaltinii Ḕerde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo oḔon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude LaamḔo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo LaamḔo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min kiḔḔina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinḔe gonngal Tesalonii

¹¹ Wo LaamḔo Baaba meeden e Joomiraado men lisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yimḔe fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yimḔe Ḕe ngalaa feloore, laatodon wonḔe ley senaare yeeso LaamḔo Baaba meeden wakkati Joomiraado men lisaa warti, kam e seniḔe muudum fuu.

4

Haala nguurndam Ḕam LaamḔo yidi

¹ Caggal Ḕuum, sakiraaḔe, min njannginii on no kaandon worrude faa wela LaamḔo. OḔon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men lisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo oḔon anndi jamirooje Ḕe min kokki on yuurude e Joomiraado men lisaa Ḕeen.

³ LaamḔo na muuyi mbuurdon e senaare, mbodḔodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laaḔal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyḔe terḔe hono no heeferḔe Ḕe an-ndaa LaamḔo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa waḔa dum ko

* ^{4:4} woḔḔe ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laaḔal e teddeengal.

boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraafe, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo annidini on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraafe wonfe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraafe, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe 6e ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraafe, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maaybe, min njidaa cunorodon hono no yimbe 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii lisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maaybe goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maaybe been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buututal Joomiraado fuufete. Ndeen maaybe goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddiinoobe been, en fuu en yeentindinte e ma6be, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.[†] Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraafe, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuui e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, odon

anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yimbe milata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu6ben, hono no gatawere juhirta debereedu noon. ⁴ Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁵ Ammaa sakiraafe, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁶ On fuu wo on bi6be annoora, wo on yimbe nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁷ Ndelle taa daanoden hono no wo6be ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁸ Daanotoobe been, wo jemma daanotoo, sulotoobe been du, wo jemma culotoo. ⁹ Ammaa enen, wo en yimbe nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kefiren kisindam e Joomiraado men lisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuurbe, e nde wo en maaybe. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondinbe haani worrude

¹² Sakiraafe, miden nyaagoo on, ann-danon golloobe hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma6be. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraafe, cappanon jaaybe, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal hakkunde yimbe fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yimbe fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e lisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koynon waaju

[†] 4:17 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu. ^{*} 5:14 Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e balli mu6ben maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

annabaaɓe. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum.

²² Mboddodon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamɗo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hiɓɓunde. O reena berde mon e yonkiiɗi mon e ɓalli mon fuu, faa laatodon yimbe ɓe ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden lisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraaɓe, miden ɗaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraaɓe ɓeen fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraaɓe ɓeen fuu bataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden lisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool diɗaɓi yaade to Tesaloniyankooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondinŋe gonngal Tesalonii, kaɓbiingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on keɓu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraabe, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinggu hakkunde moodon on fuu na beydoro yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantoro on to kawrite goondinŋe Laamdo deen. Miden mantoro on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotuɓe naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torruɓe on been torra. ⁷ Ammaa onon torreteɓe joonin ɓe, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiiɓe baawde muudum been. ⁸ O ɓangan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo ɓe anndaa Laamdo, ɓe njaɓaay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e maɓɓe ngoon wo halkere duumiinde. Be mbodɗinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde seniibe muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondinŋe mo fuu. Onon du, odon njeyaa e maɓɓe, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'ano on wakkati fuu. Miden ɗaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotuɓe hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden ɗaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon

lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraabe, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiibo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewɓe muurtanta Laamdo oon yottoo tafen. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon ɓangan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on mic-citaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa ɓanga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafen. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon ɓangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa warden mo henndu hunduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon warden e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaayeeɗiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkooɓe been, sabo ɓe njaɓaay yidude goonga de ɓe kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldin ɓe majjere mawnde, faa ɓe ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe ɓe ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondinŋe teenjube njeyi worrude

¹³ Sakiraaŋe 6e Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga on. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddii on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo on. O noddii on faa kebon ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraaŋe, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere muŋŋen. ¹⁷ Be cellina berde moodon, 6e kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraaŋe, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe oonyiibe, bonŋe. Sabo wanaa yimbe fuu ngoni goondinŋe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo on. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraaŋe, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mboddodon sakiraaŋe jaayŋe 6e njokkaay waaju mo narrunodon min on. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njejdun nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaayŋe. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum bolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo

to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama.

¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wobbe moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en.

¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, 6e ngollira deyyinaare, 6e mbuura e semmbe balli maŋŋe.

¹³ De onon kaa sakiraaŋe, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngat-tanee joomum hakkillo, mboddodon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam on hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wondu e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. 'Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon, on fuu.

*

3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Make-doniya ndeen, faa kadaa wobbe jannginginde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa be cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndaardeede hono jannginoobe Tawreeta Laamdo, de be paamataa ko be kaalata, be paamataa ko be tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeji gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mubben dey, wo bonbe e saliiibe, yeddoobe e luttube. De ngadiraa saabe yawube ko senii e yimbe be kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mubben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkooobe e soodoobe yimbe de cootta dum'en e fenoobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, bangindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle

muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimbe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley mabbe. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kibbungal, de dum laatoo maande faaminoore goondinoobe mo de kefa ngurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuui fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kal-finammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa kabaa hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mubben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e maabe. Mi wattii be e junngo Seydaani faa be paama be kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndele, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: be jaaroo Laamdo, be ngadana yimbe fuu du'aawuui e nyaagundeeji e jettooje. ² Ndu'anodon kaanankooobe e dawroobe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴ jiddo yimbe fuu kisa, kefa annude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado

faa mi faamina yimbe be nganaa Alhudiyanakoobe been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do worbe kawriti faa ngada du'aare fuu, bantira juude mubben berde laabude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewbe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rewbe nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa be codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa be nyaayira kaddule tiidude coggu.

¹⁰ Ammaa be nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewbe wi'oobe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nann-gita hunnduko muudum, tawree dowtaare hi6bunde wakkati nde janngintee ndeen.

¹² Mi jafanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsa e muudum dey, heddo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddi e goondinal e njingu e senaare e yaage.

3

No hooreebe kawrital goondinbe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinbe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsa ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerbe, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo bibbe makko faa be dwtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnor-too kawrital goondinbe Laamdo ngaa? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsa katin wonbe yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

* 3:6 wo6be ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa li6a dum faa jukkee. † 3:7 Tuugolwo ko wo6be mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

No gollanoobe kawrital goondinbe kaani worrude

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteebe, ngalaa berde didi, nganaa haajaabe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani be kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e berde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, be taykee yalla be ngalaa feloore. Si tawii be ngalaa feloore fu, ndeen i6e mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewbe du tawree teddeen-gal. Taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, de be laatoo nanngitiibe, hoolniibe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko buri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido bibbe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanbe kawrital goondinbe faa woodi been keban teddeen-gal, katin du keban hoolaare mawnde ley goondinal mubben lisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko 6ooyataa. ¹⁵ Ndeen si mi hebaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaa woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyiniirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi: O gangii ley banndu 6ii-Aadama, o laamniraama ponnditiido e baawde Ru-uhi, maleyka'en nji'ii mo, o gooyinaama ley lenyi, o goondinaama ley adunaaru, o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laabi, wi'i ley cakitte jamaanuui wo6be njoppan goondinal de dwtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta. ² Wo fenoo6e cankitirta jannde nde e naafikaaku mubben. Berde mubben njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ I6e karmina dewle. I6e kada yimbe nyaamude

kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵Sabo kongoon Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶Si a tindinii sakiraaŋe men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷Ammaa mboŋdoda haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayeeŋe woŋbe pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸Eltude banndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹Dum wo haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde muŋben fuu. ¹⁰Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹Njamiraa yimbe haalaaji di, njannginaa di.

¹²Taa fay gooto yawe saabe njokkollaaku maa. Ammaa laatanoda goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laaŋal maa. ¹³Fadde am warude, tinnoda e janngande yimbe Binndi ceniidi, mbaajoda e, paaminaa e. ¹⁴Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal keŋiraa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude muŋben dow maada ndeen. ¹⁵Tinnoda e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortoda yahude yeeso. ¹⁶Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddoda e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooŋe ma been du.

5

Waajuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajoroda dum yaage hono

wo bammaa ni. Jokolbe du, mbaajoroda dum'en hono wo sakiraaŋe maa. ²Mbaajoroda rewbe mawbe hono wo inniraaŋe maa. Surbaaŋe du, mbaajoroda dum'en hono wo sakiraaŋe maa rewbe, tawee e bernde laaŋunde tal.

³Teddinaa rewbe e goriraaŋe muŋben maayi, e ngalaa tiigotooŋe. ⁴De si debbo mo gorum maayi ina jogii biŋbe naa taaniraaŋe, ko buri fuu tilsude e biŋbe been, e paaminee no Laamdo huldete faa e mbarjitoo saaraaŋe maŋbe mbarjaari lob-biri ndi mbarjinoo e. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotooŋe dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemaa e nyaloona, imo ngaroo Laamdo. ⁶Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotooŋe mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷Njamiraa e, e njokka tindinooje de taa e keŋa felooŋe. ⁸Mo hinnaaki jeydaabe muudum, sakko koreeji muudum, yeddi ko goondini. Imo buri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rewbe e goriraaŋe muŋben maayi haanuŋe walleede, sanaa tawa joomum ina buri duubi capande jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaaŋe, jip-pinde weerŋe, lootude koyde seniŋe, wal-lude billiŋbe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹Ammaa haabuŋe e goriraaŋe muŋben maayi been, taa winndu inde muŋben. Sabo si muuyooji maŋbe ngartii e baŋeede fu, ndeen kaa e accan haŋbagol maŋbe e Almasiihu. ¹²Sariya Laamdo dog-gan dow maŋbe, sabo e mbonnii aadi maŋbe arandeeri ndiin.* ¹³Katin du, iŋe mboowtina ko'e maŋbe jaayre. Iŋe naata suudu ndu do, e mburtoo e naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa e laa-to heewbe haala du, haaltooŋe ko iid-inta noppi. Iŋe kaala haalaaji di ngalanaa e. ¹⁴Dum wadi de mido yidi haabuŋe rewbe e goriraaŋe muŋben maayi been baŋee, ndima, kayba cuudi muŋben, taa ganyo oon heŋa laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵Sabo fay joonin woŋbe maŋbe mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶Debbo

* 5:12 Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewbe e goriraaŋe muŋben maayi fuu, hooyi aadi jokkan Iisaa tan, baŋataake katin.

goondindo mo rewbe be goriraabe mubben maayi ngoni ley yimbe muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tamp-ina kawrital goondinbe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewbe be goriraabe mubben maayi be ngalaa tiigotoobe been.

¹⁷ Mawbe kawrital goondinbe dawroobe faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinniiibe e wajaade e jannginde been. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa ha6bu hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa njabaa mawdo kawrital goondinbe felee si wanaa dow seedaaku yimbe dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoobe hakke yeeso yimbe fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en be o sufii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yimbe. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeji wobbe. Njogorodaa hoore maa laa6al.

²³ Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummotoodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeji wobbe ina nji'ee faa laafi gilla caraaka. De hakkeji wobbe kaa, nji'ataake si wanaa faa neeba. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laa6a tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondinbe wonbe e maccungaaku fuu, ndaara joomiraabe mubben wo fotube e teddeengal ki6bungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogiibe joomiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa be beyda ngol-lande mo e tinnaare, sabo ke6oowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

† 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ 5:18 Lukka 10.7.

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe be hakkillooji bondi. Yimbe been ngaldaa e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en ke6ii nyaamdu e koltal tan, dum heyana en. ⁹ Ammaa yidu6e jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wobbe poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu6ben torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mbod6odaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njinngu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafoowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa nguurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu 6angata. ¹⁵ O 6angowan ley wakkati mo Laamdo darni. Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankoo6e, Joomiraado joomiraabe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'u de dum du.

* 6:4 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi

Teddeengal e baawde duumiiɗe ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷Njamiraa joomiraabe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke muɓɓen e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke maɓɓe e Laamɗo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum.

¹⁸Sey ɓe ngolla ko woodi, ɓe keewa golleeji lobbi no jawdi maɓɓe heewiri noon. ʼBe laattoo moyyube, yadiiɓe wallirde woɓɓe e jawdi maɓɓe. ¹⁹Noon ɓe ndesiranta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta, faa ɓe keɓa ngu-urndam goongalajam daam.

²⁰Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mbodɗodaa haalaaji ɓoli luttudi kulol Laamɗo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹Woɓɓe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamɗo wonda e moodon.

Bataaki Pool didabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinni. Laamdo Baabiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnnoo ni. Jemma e nyaloowa fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuui am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semme e njinngu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementira ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laatoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuui puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen banginiraama e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yayanani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e janninoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinni oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko

kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooobe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njejaa e maabe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoora, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko kaabaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darningal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semme ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedebe heewbe duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waawbe janninde woobe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuui wuro kaabataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kaabaami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haabaaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaabe Laamdo been, faa kambe du be keba kisin-dam ngondam e Iisaa Almasiihu, be kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:

Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji,

* 1:12 woobe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniife,
kanko kaa o heddoto wo o koolniido,
sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde
goondinbe. Cappanaa be yeeso Laamdo
taa be poodundura e haalaaji di nafataa
fay huunde si wanaa bonnande nanoobe.

¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo
a jarraado mo golle muudum semtinaay
dum, dartiido e anndinde konngol goonga.

¹⁶ Mbodododaa haalaaji boli luttudi kulol
Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade
Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoobe yimbe been
ina lanyira hono buure lanyoore. Himene
e Filitus ina njeyaa e ma6be. ¹⁸ Be mbosake
goonga. I6e mbi'a ummital faltake. Noon
be mbonnirta goondinal wob6e. ¹⁹ Ammaa
e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde
tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomi-
raado ina anndi yimbe muudum.» Ina win-
ndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado
fuu woddo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa
ginereeri kanje e card tan ngoodi,
moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi.
Godfi ina ngolliree golleeji teddudi, godfi
du ina ngolliree golleeji ke6aadi fuu.
²¹ Ndelle, si neddo laabini hoore muudum e
golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol
keertaangol, ceniingol nafaowol Joomum,
cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde.
Pilodaa fonnditaare e goondinal e njinngu
e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde
laabude been fuu. ²³ Mbodododaa jeddi
puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan
di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado
haanaa dukideede, ammaa ko haani
tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo
jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira
yeddoo6e mo jam-jam, sabo hasii Laamdo
hokkan be no be tuubira, de be paama
goonga. ²⁶ Ndeen kaa be ke6tan hakkillo,
be kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo be, ina
gollina be muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode
wakkatiji tiidudi ngadan. ² Si goonga,
yimbe laatoto yidu6e ko'e mu6ben,
yidu6e jawdi, mantotoobe, mawninkiniife,
mbonkotoobe Laamdo. Be calanto
saaraabe ma6be, be mbonnan moyyere,
be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoor6e
berde. Be njaafataako, be mbonkoto
yimbe, be nyakorete nanngitaare. Be
laatoto bawlu6e yonki, wanyu6e ko woodi.
⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde,
mawnitiife, mbelirka adunaaru ina furani
be Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e hulube
Laamdo, ammaa i6e njedda baawde
muudum. Mbodododaa be. ⁶ Wob6e ma6be
ina naata cuudi faa ke6a hakkillooji rew6e
hoy6e oonyude, be hakkeeri njaalii dum'en.
Muuyde terde mu6ben na pooda dum'en.
⁷ Wakkati fuu i6e njangga, de abada be
njottataako anndude goonga. ⁸ Wor6e
naatoobe cuudi been njeddi goonga hono
no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa
ni. Hakkillooji ma6be mbonii, goondinal
ma6be du wanaa goonga. ⁹ Ammaa be
njahataa yeeso e golle ma6be, sabo yimbe
fuu nji'an majjere ma6be hono no Yanes e
Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e al-
haali am e anniyaaji am e goondinal am
e munyal am e njinngu am e tinnitaare
am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi
kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii
no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado
biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo
wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal lisaa
Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e
hiiloobe yimbe been beydorto ko boni. I6e
majjina wob6e, i6e majjina ko'e ma6be du.
¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko njanngudaa de
tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi
janngin6e ma 6een. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka
ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi
faaminde ma laawol kisindam ke6irteedam
goondinal lisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi
fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji
wo jannginde, e 6anginde boofi, e dartinde
e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare
¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilane
gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso lisaa Almasiihu carotoodo wuurbe e maaybe oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa be boofi ma66e, pelaa be. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yimbe munyataa janngineede jannde dartiinde, be njokkan muuyooji ma66e faa be kawrundurana ko'e ma66e jannginoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de be kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laa6a.

⁶ Miin le, yiiyam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafoowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppube gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitiifi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko burumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu be njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo be dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyina waaju

muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraabe been fuu ina njowte. ²² Joomiraado wundu e maada. Hinney muudum wundu e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaabe Laamdo been ngoondina dum, be annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuui puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee biibe muudum du wo goondinbe be yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsii joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina haabodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e waaju celludo oon, katin du waawa libude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewbe calake jokkude goonga, laatake haaloobe haalaaji boli, hiiloobe yimbe. Ko buri heewude wo hakkunde Alhuudiyankooobe goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsii kunndude maabe muabee, sabo ibe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waa-jeede, faa be kefira dum ceede no harmiri.

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

¹² E ley keretankooobe, gooto maabe mo be njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooobe wo fenooobe wakkati fuu, wo be daabaaji bondi, be guugaabe jaaybe.»

¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin be e semmbe, faa be kefa goondinal cellungal, ¹⁴ be nootta jokkude taali Alhuudiyankooobe, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laabani laabuibe. Ammaa tuunbe berde e be nganaa goondinbe been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkillooji maabe e miilooji berde maabe fuu ina tuuni. ¹⁶ Ibe mbi'a ibe anndi Laamdo, ammaa golleeji maabe ina kolla be anndaa mo. Wo be nyiddiniibe, saliiibe, fay gollal lobbal gootal be mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Worbe nayeebe, mbi'aa be laatoo reentiiibe, ne'iiibe, nanngitiibe, be laatoo du sellube e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rewbe nayeebe du mbuurda e senaare, taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, taa be acca doro jaaloo be. ⁴ Be laatoo faaminoobe ko woodi, ⁵ faa be mbaajoo sukaabe rewbe been yidude goriraaabe mubben e sukaabe mubben. ⁶ Be mbaajoo been laatoo nanngitiibe, laabuibe, hilniibe cuudi mubben, lobbuibe, downtantoobe goriraaabe mubben, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁷ Sukaabe worbe du, mbaajorodaa dum'en noon faa be laatoo hakkilbe e ⁸ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa be alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa bernde laabunde e teddeengal ⁹ e haala celluka ka yeddataake, yalla waybe en ina cemta, kunngoo hebude e meeden feloore. ¹⁰ Maccube du, mbaajodaa dum'en downtanoo joomiraaabe mubben e huunde fuu, be mbelna berde mubben, taa be njedda dum'en. ¹¹ Taa be mbujja dum'en, ammaa be laatoo hoolniibe hiibuibe, faa be njardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹² Sabo Laamdo banginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yimbe fuu. ¹³ Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin

no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hulbe Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, lisaa Almasiihu kisinoowo en oon bangidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanooode deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yimbe haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondinbe lisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondinbe downtanoo kaanankooobe e dawroobe, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laatoo jom'en heese, newiibe, 6e kolla yimbe fuu leeyinkinaare hiibunde. ³ Sabo arande enen du en famdunoobe hakkillo, salinoobe, majjunoobe. En laatakeno maccube muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon banginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppai Ruuhu oon dow meeden saabe lisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondinbe Laamdo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yimbe. ⁹ Ammaa mboddodaa kalalaaji boli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yimbe fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mboddodaa dum.

¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo,

wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dab-bude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mubben ngool, taa fay huunde nyaka 6e.

¹⁴ Yimbe meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaabe walleede been taa nguurndam mabbe laatoo bolum.

¹⁵ Wondube e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondinbe lisaa been fuu.

Hinney Laamdo wundu e moodon, on fuu.

* 3:3 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande lisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe lisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam ha66anaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men lisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo ted-dinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden lisaa. ⁶ Mido ɗaaroo Laamdo faa gonol maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe lisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe lisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsil ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe lisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol lisaa e ley do ka66aami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa ke6taadum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin,

mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, ja66ora mo no kaandaa ja66oraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido ɗaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e lisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tanniyoridowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyinanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuui moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe lisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden lisaa Almasiihu wonda e moodon.

* 1:10 Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkooḑe

No Laamḑo haaldiri adunaaru e Biyum
¹ Gilla arande Laamḑo haalaniino
 maamiraaḑe meeden wakkatiiji keewḑi e
 sifaaji keewḑi, haaldanii ḑe e kunndufe
 annabaaḑe. ² Ammaa e ley nyalaade
 cakitiide ḑe o haaldanii en e Biyiiko mo
 o tagiri adunaaru ndu fuu.* O waḑi dum
 donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na
 yaynira teddeengal Laamḑo. Alhaali makko
 ina foti e Laamḑo jaati. Imo heḑindorii
 huunde fuu e konngol makko jogiingol
 semmbe. Caggal ko o tilii laaḑinde hakkeeki
 yimḑe duum, o joodii gere nyaamo Laamḑo
 jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle
 biḑḑo oon laatake burḑo maleyka'en
 manngu, hono no innde nde Laamḑo hokki
 mo ndeen burdi inde maḑḑe faa waawaa
 fonndideede.

Haala Biḑḑo burḑo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been
 Laamḑo wi'aay:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»[†]
 Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,

kanko du o laatanoo kam Biḑḑo.»[‡]

⁶ Katin du, nde o ḑadinoo nulude afo ardiido
 oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamḑo fuu kujidana dum.»[§]

⁷ Laamḑo wi'ii dow maleyka'en been:

«O waḑi maleyka'en makko keni,

o waḑi maccuḑe makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biḑḑo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamḑo, heddoto faa
 abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Ada yidi fonnditaare,

ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamḑo Joomiraado maa subii
 ma joori nebbam kaanankaaku dow
 maada,

hokki ma seyo burngo ngo bann-di-
 raaḑe maa fuu.»[†]

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode

a joyyiinii adunaaru,

e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a heddoto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

¹² A sowiran di hono saaya,

di mbattitorto no nedḑo wattitirta
 saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,

nguurndam maa du walaa tim-
 moode.»[‡]

¹³ Fay nde wootere, Laamḑo wi'aay gooto e
 maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa wayḑe ma.»[§]

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu wo ḑe
 ruuhuuji gollanooji Laamḑo di o nulata faa
 ngollana heḑooḑe kisindam been.

2

Haala kisindam mawḑam

¹ Ndelle, eden kaani wattude hakkillooji
 meeden sanne e ko nanden duum, taa
 mbosoden goonga. ² Nulal Laamḑo ngal
 maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttuḑe
 ngal naa yedduḑe ngal fuu, keḑii jukkungo
 ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy ndadirten
 enen si en njeebake kisindam mawḑam
 hono ḑam? Kisindam ḑam, Joomiraado
 artii haalude haala majjam, de hettin-
 dantooḑe mo been laamni haala makko.
⁴ Laamḑo beydi e dow seedaaku maḑḑe
 oon katin maandeeji e kaayeeḑiiji e golleeji
 mawḑi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du
 no o muuyiri.

Haala dowiroowo yimḑe to kisindam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been
 Laamḑo hokki laamaade adunaaru warooru
 ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won
 ḑo Binndi di ceedii dow mo o hokki laa-
 maade oon. Di mbi'i:

«Nedḑo wo dume faa ngattanaa dum
 hakkillo?

Dume ḑii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley ma-
 leyka'en.

A fiilii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamḑo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si
 wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43. * 1:7
 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28. § 1:13 Jabuura 110.1. * 2:8 Jabuura 8.5-7.

Ko Laamḑo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dōwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dōwtanii mo tafon. ⁹E wakkatiyel seeda lisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimḑe fuu saabe hinney Laamḑo.

¹⁰Sabo Laamḑo taguḑo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimḑe heewḑe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara lisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibḑuḑo, potuḑo omtande yimḑe been laawol kisindam. ¹¹Sabo dey, lisaa cenoowo yimḑe oon e seniibe been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de lisaa semtirtaa noddirde ḑe sakiraaḑe muudum. ¹²Imo wi'a Laamḑo:

«Mi anndinan sakiraaḑe am ḑeen innde maa,
mi manete hakkunde kawrital maḑḑe.»[†]

¹³O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamḑo.»
Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaaḑe ḑe Laamḑo hokki kam ḑeen.»[‡]

¹⁴Ndelle, ko tawaa sukaaḑe ḑeen wo teewu e yi'iyam, lisaa du hawti e maḑḑe tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiḑo baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵de o rimḑina yimḑe ḑe kulol maayde haḑḑunoo ḑeen haddi ngu-urndam muḑḑen fuu. ¹⁶Ina laabi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraaḑe makko ḑeen e huunde fuu, faa o laatanoo ḑe Almaami Mawḑo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamḑo. Dum o wadi faa o itta ḑe e jukkungo ngo ḑe kaandi saabe hakkeji maḑḑe. ¹⁸Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindeteḑe ḑeen.

3

No lisaa burdi annabi Muusaa teddude

¹Sakiraaḑe seniibe, Laamḑo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngat-ton hakkillooji moodon e lisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawḑo mo ceeḑantoden. ²O hoolnake e Laamḑo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamḑo fuu noon. ³De si goonga, nyiḑoowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, lisaa burdi Muusaa manngu. ⁴Suudu fuu na woodi nyiḑoowo dum, de nyiḑoowo huunde fuu oon wo Laamḑo. ⁵Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamḑo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamḑo faa o sappoo ko Laamḑo wi'ata caggal makko. ⁶Ammaa Almasiihu wo ḑiddo koolniido. Kam woni hooreejo dow suudu Laamḑo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en kedḑake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamḑo

⁷Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:
«Hannden, si on nanii daande makko,

⁸taa njoornee ḑerde moodon hono no maamiraaḑe mon ngadiḑnoo de muurti ni,*
nyannde ḑe ndaartindinoo Laamḑo ley ladde ndeen.

⁹Be ndaartindake kam toon faa ḑe ndaara munyal am,
fay ko ḑe nji'i golleeji am haddi duuḑi capande nay.

¹⁰Saabe duum tikkiranmi yimḑe jamaanu oon,
mbiimi: wakkati fuu ḑerde maḑḑe ina ndunya ḑe e majjere,
ḑe anndaa laabi am fey!

¹¹Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»[†]

¹²Ndelle sakiraaḑe, kayḑee taa fay gooto moodon tawree ḑerde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamḑo buurḑo.

¹³Ammaa cemmbunduron ḑerde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna ḑerde mon.

¹⁴Sabo dey, si eḑen tinnoo e hoolaare nde keḑuden gilla fuḑḑoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. ¹⁵Wo hono no Binndi ḑiin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko,

[†] 2:12 Jabuura 22.23. [‡] 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yimḑe Israa'iila muurtirnooḑe annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. [†] 3:11 Jabuura 95.7-11.

taa njoornee berde mon hono no maami-raabe moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtube fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo be yimbe be Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni be Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttube de maayi kantii ley ladde been. ¹⁸ Beye ngoni be o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko been? Wo salii be mo been ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, be kebaay naatude e fowtere makko sabo be ngoondinaay.

4

¹ Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yimbe ley ladde been naniri ni. De kambe kaa, ko be nannoo duum nafaay be sabo be kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondinbe been, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

'Be naatataa ley fowtere am abada!」*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joiyyinnoo adunaaru ndeen. ⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda berde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda berde ndeen.»†

⁵ O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶ Wofbe kaa keban naatude ley fowtere ndeen. Artii be nanude kabaaru lobbo oon been naataay e ley fowtere ndeen sabo be calake ko Laamdo wi'i. ⁷ Ndelle Laamdo wadi sardi‡ goddo bi'eteedo «hannden», O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannuguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon.»§

⁸ Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yimbe to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. ⁹ Dum na holla yimbe Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jedda berde

ndeen. ¹⁰ Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salanii be Laamdo been caamiri noon.

¹² Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol buri kaafaahi mbelnaaki kunndude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde fuu na bangi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴ Ndelle kabboden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en kebii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon.

¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no hefiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke.

¹⁶ Ndelle, en kooloo battaade joodorgal Jom moyyere, faa keben yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kibbudo

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yimbe de halfinee gollande Laamdo saabe ma6be. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeeki. ² Joomum ina waawi yurmaade yimbe be anndaa laawol Laamdo de majji been, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma6be ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeeki muudum du, wanaa saabe hakkeeki yimbe tan. ⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku goddo:

* 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoodo. § 4:7 Jabuura

«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuui e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamdo jabanii mo saabe ko o downtanii dum. ⁸Fay si taweede kanko woni 'Biddo oon, o ekitake downtanaade Laamdo e ley torraaji di o yari. ⁹Saabe ko o hiibbiniraa hono nii duum, imo waawi hokkude downtaniibe mo been fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko jaarata goondinal yeeso

¹¹Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹²Odon kaannoo laataade jannginoobe gilla ko booyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴Ammaa nyaamdu tekkundu wo mawbe njeyi. 'Been kaa marii hakkillooji mubben, be mboownii ko'e maabe sendude ko woodi e ko boni.

6

¹Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoden kiibbal. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. ²Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maaybe, e jukkungo duumiingo. ³Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴Si goonga, wurtiibe e laawol Laamdo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. 'Be kebiino annoora Laamdo, be meedii moyyere Laamdo, be kebii ngedu e Ru-uhi Ceniido. ⁵Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. 'Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶Caggal duum fu, be njoppii. 'Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kambe e ko'e maabe ibe tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, ibe cementina dum. ⁷Taykoden leydi: si

ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remooŋe been, ndi heban barke yuurudo to Laamdo. ⁸Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, booyataa ndi hudde, de sakitoo ndi duppee.

⁹De onon kaa, sakiraabe am horsube, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggitaa golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe been ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hiibba, tabita. ¹²Min njidaa laatodon jaaybe. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoobe ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mubben e munyal mubben.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewal!» ¹⁵Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamdo aadinoo hokkude dum duum. ¹⁶Yimbe ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayere ndeen ina tabintina haala mubben, ina itta jeddi gondi hakkunde mubben diin fuu. ¹⁷Nde Laamdo aadinoo dum ndeen, na yidi heboobe amaana oon paama faa laaba anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayere e dow amaana makko oon. ¹⁸Kulle didi de, dum woni hunayere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggirbe to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

† 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10 * 6:14 Fuddoode 22.16-17. † 6:19 lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimbe ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure burnde fuu senaade.

¹ Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartanoo wolde nde jaalinoo kaanankooŋe, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappoŋerde e huunde fuu ko heboynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiko naa inniiko naa maamiraabe makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappoŋerde ko hebunoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuruŋe e Lewi† been njamiraa e ley sariya nanngude sappoŋerde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuruŋe e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jaŋii sappoŋerde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam kebuŋdo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina buri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuruŋe e Lewi, jaboŋe sappoŋerde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappoŋerde duum, Lewi mo yuwdi muudum jaŋata sappoŋerde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e ɓanndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitiinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyiniin dum dow almaamaaku Lewinkooŋe. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hiɓɓiino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto muɓɓen gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol

Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No *Iisaa laatorii almaami nanndudo* e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laaɓude du si almaami goddo ɓangudo oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen itaama sabo walaa semmbe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki kiɓɓudo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko buri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon kebirten battaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkooŋe been le, Laamdo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii,

waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»‡

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana buɗdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en been ina keewnoo sabo maayde na haɗa ɓe heddoɗaade e golle maɓɓe. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde battoriibe Laamdo saabe makko been kisindam kiɓɓudam. Imo waawi hisinde ɓe sabo imo wuuri faa abada, imo surana ɓe to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e waduɓe hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en mawɓe woɓɓe. Been kaa, nyannde fuu sanaa ɓe artoo ɓe ngadana ko'e maɓɓe kirsamaari saabe hakkeji maɓɓe. Caggal duum, ɓe ngada saabe hakkeji yimɓe. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii

* 7:1 Ndaaree Fudfoode 14.17-20. †

7:5 Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

‡ 7:21 Jabuura 110.4.

§ 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare.

* 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e

ko yi'ataake.

ittiri hakkeeki yimḃe nde wootere heyooḃe yimḃe jamaanuui fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yimḃe lokkaaḃe faa laatoo Almaami'en Mawḃe. Ammaa hunayeere nde Laamḃo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Bidḃo kiḃḃinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawḃo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo nedḃo darni.

³ Almaami fuu ina suḃoraa faa yot-tina to Laamḃo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawḃo oon du heḃa huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddooḃe dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku maḃḃe oon wo sifa tan. Nde Muusaa ḃadinoḃo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamḃo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.» ⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaaḃa gollal dewal ḃurngal ngal maḃḃe ngaal woodde, sabo wo curanoowo yimḃe ley amaana burdo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana burdi woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakono kiḃḃudo fu, walaa fuu ko didaḃo nafata. ⁸ Ammaa Laamḃo wo felu yimḃe muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara

de ngadammi amaana keso e yimḃe Israa'iila e yimḃe Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamiraabe maḃḃe

nde dounoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen.

Ko kamḃe e ko'e maḃḃe ḃe mbonni amaana am duum,
miin du mi tottitake ḃe.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankooḃe caggal ḃalde deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkillooji maḃḃe,

mi winnda de e ḃerde maḃḃe,
mi laatoo Laamḃo maḃḃe,

ḃe laatoo yimḃe am.

¹¹ Katin walaa fuu ko nedḃo tindina gondo muudum,

maa sakiike mum faa wi'a dum: «Hey, anndu Joomiraado,

sabo yimḃe fuu anndan kam,
gilla lo'uḃe faa e tedduḃe.

¹² Sabo mi yaafoto lutti maḃḃe,

mi ittan hakkeeki maḃḃe e hakkillo am fey.»[†]

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso oon duum, o hiidḃini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyooḃii duum ḃadake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiidḃo oon

¹ Amaana arandeejo oon ina joginoḃo jamirooje kawjiide dewal Laamḃo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku oon wo hukum mo cuudi didi: arandeeru nduun wo suudu seniindu innḃirtee. Doon joyyiniirde fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaado ngonnoo. ³ Yeesooru nduun woni caggal leḃol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure ḃurnde fuu senaade. ⁴ Ley mayru urirde wadiraande kanje e keesuwal amaana mooytiraangal kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kanje goodungal nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoondun duun e alluuje de amaana oon winndaa e muḃḃen deen. ⁵ To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en dido wi'eteḃe keruba'en, wo ḃe maande teddeengal Laamḃo. Bippee maḃḃe ina kuuri nokku do yiyyam daam rufetee faa hakkeeki njaafee doon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle deen faa laaḃa e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en been ina naata, ina mburtoḃo to suudu arandeeru toon faa

* 8:5 Wurtagal 25.40. † 8:12 Yeremiya 31.31-34.

ngolla golle muḑḑen. ⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawḑo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiyam kirsamaaji faa o itta hakkeji makko, e hakkeji yimḑe di amndaano diin. ⁸ Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle deen: si suudu arandeeru na heddii fu, nokku burdo fuu senaare oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laaḑinde gaḑoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina haḑḑaa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na kaḑḑaa e banndu tan wanaa e bernde, idē njokkee faa nyannde Laamḑo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu gangii, wo Almaami Mawḑo gaḑando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hiḑḑude, mo junngo ḑii-Aadama darḑaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimḑiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damḑi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e nedḑo tuundo fu, laaḑinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawḑe Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamḑo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum waḑi de yiyam makko laaḑinan miilooji berḑe meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamḑo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimḑe e Laamḑo ley amaana keso oon, faa yimḑe ḑe Laamḑo noddii ḑeen kefa ndongu nduumiingu ngu Laamḑo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum waḑii sabo godḑo maayii, faa rimḑina woofuḑe e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum waḑi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yimḑe ḑeen jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu

ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon leeḑi baali ḑodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimḑe ḑeen fuu.

²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinoojam amaana mo Laamḑo yamiri on njokkon oon.» ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamḑo diin fuu. ²² Si goonga, ko burii heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laaḑinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari kiḑḑundi

²³ Kulle deen ngonni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, idē kaajaa laaḑinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde.

²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde ḑiiḑe-Aadama nyiḑi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamḑo. ²⁵ Almaami Mawḑo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuḑḑoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O gangii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeji yimḑe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte ḑii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa romndoo hakkeji yimḑe heewḑe. O ḑangan ḑiḑaḑerde, de wanaa faa o romndoo hakkeji, ammaa wo faa o waddana yimḑe doomuḑe garol makko ḑeen kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokkuḑe Tawreeta ḑeen na ndewra Laamḑo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hiḑḑinde ḑattoriḑe Laamḑo

* 9:20 Wurtagol 24.8.

kirsamaaji ḃeen. ²Si imo waawnoo hiḃḃinde ḃe, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoḃe ḃeen laaḃinaama nde wootere fu, ḃerde maḃḃe pelataa ḃe saabe hakkeji katin. ³De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yimḃe hakkeji muḃḃen. ⁴Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeji fey.

⁵Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadanii kam ḃanndu.

⁶Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸O wi'i tefon: «A yidaa sadakaaji kirsaaḃi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeji. Di mbelataa ma.» O wi'i dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laaḃinii en e hakkeji. Sabo dey, o hokkii ḃanndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeji. ¹²Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeji nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³Doon o doomata faa Laamdo wada o yaaḃa wayḃe mo. ¹⁴Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hiḃḃinii yimḃe ḃe hakkeji muḃḃen laaḃintee ḃeen faa abada.

¹⁵Ruuhi Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'i tefon:

¹⁶«Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadiidammi e maḃḃe e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e ḃerde maḃḃe, mi winnda de e hakkillooji maḃḃe.»

¹⁷O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hakkeji maḃḃe e bonandaaji maḃḃe fey.»†

¹⁸Woodi ndelle, do hakkeji njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeji wala katin.

No Laamdo ḃadortee

¹⁹Saabe duum sakiraaḃe, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure ḃurnde fuu senaade ndeen e ḃerde baaltide. ²⁰O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni ḃanndu makko nduun. ²¹Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. ²²Ndelle, battitoroden Laamdo ḃerde goongaaje e goondinal ngal sikkittiraaka. Sabo ḃerde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, ḃalli meeden dow lootiraama ndiyam laaḃudam. ²³Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njingu e golleeji lobbi. ²⁵Taa celen hawritinde no woḃḃe ngadata ni. Ammaa sanaa cemmbunduren ḃerde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina ḃadoo warude.

²⁶Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeji caggal ko annduden goonga faa laaḃi fu, sadaka ittoowo hakkeji heddaaki katin. ²⁷Ko heddi dey, doomugol kulḃiniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yedduḃe Laamdo ngeen. ²⁸Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimḃe dido naa tato, yurmataake. ²⁹Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo ḃurngo noon manngu si yaaḃirii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰Sabo eden anndi Laamdo wi'i:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimḃe muudum.»‡

³¹Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hulḃinii!

* 10:7 Jabuura 40.7-9. † 10:17 Yeremiya 31.33-34.

‡ 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36.

³² Miccītee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamḃo yaynūnoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. ³³ Wakkatiiji oḃon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimḃe, wakkatiiji oḃon njaba wondude e wobḃe wadaabe noon. ³⁴ Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on njabii teeteede ko njogidon duum fuu. On njabirii dum seyo, sabo on anndii oḃon njogii ko buri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. ³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamḃo fu, on keḃan ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,
kaando warude oon waran, o hann-
dataako.»

Laamḃo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan
goondinal,^s
ammaa si yeccitake,

bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yeccotooḃe de kalkee been. Be njeyaden e muḃḃen dey, goondinḃe faa yonkiiji muḃḃen ndannee been.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde heḃan ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamḃo jabiri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamḃo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamḃo sadaka burḃo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamḃo hiisorii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddii waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamḃo yeen-tinii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamḃo. ⁶ Si nedḃo walaa goondinal,

waawaa welude Laamḃo. Sabo garḃo to Laamḃo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotooḃe mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O downtanii Laamḃo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamḃo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddango Laamḃo, yehi to leydi ndi Laamḃo aadanii dum heḃan. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaaku-uba du njoododake e makko e ley huku-muujj. Kam'en du ngoni heḃidooḃe e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na heḃinoo ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamḃo diidi de nyifi ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa heḃude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimarano. O heḃii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamḃo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle nedḃo gooto nayeejo faa badii maayde heḃi yuwdi potundi e kooḃe kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yimḃe been fuu maaydii e goondinal muḃḃen tawi ko Laamḃo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa be kaynake dum to wodḃi, de be kuyani dum. Be cem-taay wi'ude wo be hobḃe du, wo be weerḃe e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko be kaaldi noon duum, hollii faa laafi iḃe pilanoo ko'e maḃḃe leydi ndi be njeyi. ¹⁵ Katin du si hakkillooji maḃḃe ina ngonnoo e leydi ndi be njal-tunoo ndiin, iḃe mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, iḃe poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamḃo semtiraa y noddireede Laamḃo maḃḃe, moyyinanii be ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamḃo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude ḃiyyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamḃo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamḃo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka

^s 10:38 Habakuk 2.3-4. * 11:18 Fuddoode 21.12.

yuwdi maa hiisortee.»^{*} ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummittiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini ḑe duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba ḑadinoḑ maayde ndeen, barkiniri ḑiḑḑe Yuusufi ḑido ḑeen gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi ḑadinoḑ maayde du, sapporii wurtagol ḑiḑḑe Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii ḑe ḑe kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraaḑe Muusaa cuudiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbil, de ḑe cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa maw-nunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna ḑii biyum debbo. ²⁵ O subake won-dude e yimḑe Laamdo ḑeen e ley torraaji muḑḑen diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huufineede saabe Almasiihu furi woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yi'iyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema ḑiḑḑe Israa'iilankooḑe artiḑe rimeede ḑeen.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankooḑe peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankooḑe tefunooḑe feyyitirde noon ḑeen fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawḑe deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankooḑe ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† ḑadiri halkideede e luttuḑe Laamdo ḑeen, sabo o ḑaḑḑake Israa'iilankooḑe horooḑe leydi makko ḑeen e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o hey'ataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddiḑe.

³³ Yimḑe ḑeen fuu, wo goondinal wadi ḑe njaalii kaanankooḑe, ḑe laamorii fonndi-taare, ḑe keḑi ko Laamdo aadii duum. Kan-gal wadi de ḑe muḑḑi kunndude dawaadi ladde, ³⁴ ḑe nyifi giiteeli ul'ultooji, ḑe ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de ḑe keḑi semmbe. Be laatii suusuḑe ley wolde, ḑe ndiwi konuui gardi to maḑḑe diin. ³⁵ Saabe goondinal, rewḑe woḑḑe keḑiri maayḑe muḑḑen ummintinaa. De yimḑe woḑḑe le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be njabaay heefordinde faa ḑe ndan-nee, sabo iḑe poodanoḑ iirtagol burngol woodde. ³⁶ Woḑḑe katin njalnora, piyaa dorri. Woḑḑe ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Woḑḑe maḑḑe paddaa kaaye faa maayi. Woḑḑe tayiraa garjaaje. Woḑḑe mbardaa kaafaaje. Iḑe njiiloo iḑe ḑornii guri be'i e baali, ḑe talkaaḑe, ḑe torraaḑe, ḑe wadaaḑe ko boni. ³⁸ Wo ḑe yiilotooḑe ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yimḑe ḑeen le, adunaaru ndu haandaano e muḑḑen.

³⁹ Yimḑe ḑeen fuu, Laamdo ḑaḑii dum'en saabe goondinal muḑḑen. Dum fuu e taweede, ḑe keḑaay ko Laamdo aadinoḑ duum. ⁴⁰ Be keḑaay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko furi dum. O muuyaay ḑe laatoo hiḑḑuḑe si wanaa ḑe tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinngu muudum

¹ Ndelle enen, sini seedeeḑe dow goondinal fotuḑe nii heewude ina piilii en, en njoppa dorle teddude en fuu e hakke jiiḑudo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no ḑadundurteedo ni.

² Ngatten hakkillooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko mun-yando nganyaandi luttuḑe. Miilodon mo

† 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare muḃḃen. ⁴Oḃon caloo hakke oḃon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵Yalla on njeggiti haala cemmbinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon ḃiḃḃe muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶Sabo Joomiraado dartinan mo horsini, fiyan mo nanngiri biyum fuu.»*

⁷Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on ḃiḃḃe muudum. Biddo moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸Si on ngalaa ley dartaare nde ḃiḃḃe been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa ḃiḃḃe goongalaabe, on nganaa ḃiḃḃe halal. ⁹Woodi du, ko Baabiraabe meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddinii ḃe. Sakko Baaba meeden jom yonkijii oon! Wanaa eden kaani jabaḃde dum faa fura noon de mbuuren naa? ¹⁰Baabiraabe meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa ḃooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jaḃuḃe dartineede been fonnditaare e jam.

¹²Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon ḃi ngalaa semme diin. ¹³Moyyinanee koyḃe mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal daḃa.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴Tinnee, pilodon wondude e yimḃe fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado.

¹⁵Kilnee taa fay gooto yeccoo gaḃa de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono ḃaḃol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yimḃe heewe tooke muudum. ¹⁶Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa heḃa ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷Oḃon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko

barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

¹⁸Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimḃe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹Be nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanuḃe daande ndeen been nyaagii taa beydaneḃ fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰Sabo dey, ḃe kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.»

²¹Goonga du, ko ḃe nji'ata duum ina hulḃinii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²²Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³On ngarii e kawrital ḃiḃḃe arandeeḃe ḃe inde muḃḃen mbinnḃaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotoodo yimḃe fuu oon, on ngarii e yonkijii fonnditiibe laatiibe hiḃḃuḃe been. ²⁴On ngarii to lisaḃ curuowo hakkunde yimḃe e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddudam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵Ndelle tinnee taa calanodon Kaaldoowo e moodon oon. Sabo salinoḃe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. ²⁶Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddoo kam tan. ²⁸Ndelle wo laamu ngu dimmbataako keḃeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

* 12:6 Banndi 3.11-12. † 12:26 Agay 2.6.

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on saki-raaḑe. ² Taa njeeḑee jippinde weerḑe, sabo woḑḑe ngadii noon mḑeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccītee uddaaḑe hono wo on uddida e muḑḑen. Miccītee torraaḑe du hono wo on torrida e muḑḑen.

⁴ Yimḑe fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laaḑal. Sabo Laamḑo saroto fijooḑe wonḑe e dewgal e ḑe ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buuḑi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamḑo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yee-bataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum ḑo dow hoolaare:

«Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume nedḑo waawata waḑude kam?»†

⁷ Miccītee ardiḑe on, haalanḑe on kongol Laamḑo ḑeen. Miilodon dow no ḑe njoodorii e nguurndam maḑḑe faa ḑe ngadi nafa, nyemmbiton goondinal maḑḑe ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keenjan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa njabee waajuuji feere ḑi on mḑoowaa nanude mbosina hakkilooji mon. Ko burii woodde, semḑe ḑerde mon yuura e moyyere Laamḑo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokkuḑe dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinirteende Laamḑo. Almaami'en gollooḑe ley hukum ceniido ḑeen ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawḑo na wadda yi-iyam kirsamaaji ley nokkuure ḑurnde fuu senaade faa ḑam laatoo sadaka saabe hak-keji. Ammaa teewuuji majji ḑiin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yimḑe yi-iyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndon-ndoden semteende nde yimḑe ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden pi-loo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamḑo duum, manen Laamḑo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo

toni ḑi cemtirtaa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeeḑee waḑude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji ḑiin ina mbela Laamḑo.

¹⁷ Downtanodon ardiḑe on, njabanon dum'en, sabo iḑe kaybi yonkiiji mon. 'Be kaaltanowan Laamḑo golle maḑḑe fuu. Accee ḑe ngollira golleeji ḑiin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si ḑe ngadiirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tanyori ḑerde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni yaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamḑo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamḑo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawḑo oon, iirtinii mo saabe yi-iyam makko tabintinooram amaana duumiido oon.

²¹ Laamḑo baawḑo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraaḑe, mido nyaagoo on kettin-doree waajuuji ḑiin munyal, sabo ko mbinndanmi on ḑo duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi warden e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiḑe on e seniḑe ḑeen fuu. Sakiraaḑe yuuruḑe Itali ḑeen du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamḑo wonda e moodon, on fuu.

* 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yooḑuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

²Sakiraafe am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hiibbu, sellu e goondinal 6e huunde fuu nyakaay.

⁵Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, naaro Laamdo, heban. Sabo Laamdo wo kokkoowo yimbe fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko naarii duum. ⁶Ammaa sey joomum naaroroo goondinal tawee sikkitiiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempeyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heban fay huunde to Joomiraado. ⁸Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jukkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantoroo ko Laamdo toowni dum. ¹⁰Jom jawdi du, mantoroo ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹Si naange fudii, wulii fu, yooran funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, nari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, golleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹²Barke woodanii neddo fuu munyuudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddinirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidube dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum

bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶Sakiraafe am horsu, taa accee mbo-sinedon. ¹⁷Moyyere lobbere e dokkal kiibungul fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji bayli-totoodi. ¹⁸Saabe muuyde makko o wadiri en biibbe makko, o rimtiniri en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹Sakiraafe am horsu, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰Sabo tikkere bii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, njabborodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²²Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yee-woowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴Imo yeeawa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hiibunde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewbe talkaabe 6e goriraafe mubben maayi e atiime'en ley billaare mubben, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹Sakiraafe am, onon goondinbe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee biibbe-Aadama. ²Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de

talkaajo borniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddinii borniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoobe be miilooji bondi. ⁵ Sakiraafe am horsube, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu been, wanaa Laamdo subake be faa be laattoo danyube goondinal, be naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaabe been. Wanaa joomiraafe jawdi been torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo lisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»*

⁹ Ammaa si on burdinii giibbe-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimbe sardeetebe yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay wofbe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraafe am, si godfo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si godfo wi'ii ma: «Aan, wo a jom

goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.»¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasi! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hiibini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gidfo Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru on† du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraafe am, taa heewbe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo odon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo kibbudo, baawdo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunndude pucci faa di dowanoo en fuu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyanngudi ina kooya di fu, wo oon-cirgel pamarel tan oonyata di, dorbotodo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamarel e banndu neddo, de ingal mantoro kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no

* 2:8 Lewinkooŋe 19.18. † 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijooŋo jobeteedo ceede.

foti famdude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷Biɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸Ammā demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹Kangal njet-tirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimbe tagaabe dow alhaali Laamdo. ¹⁰Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, dum haanaa worrude noon. ¹¹Yalla ildude wootere ina waawi wurndin ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹²Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude ɓiɓɓe jaytun naa? Yalla cabiini ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e golleeji gadiraaɗi heese e hakkilantaaku. ¹⁴Kaa si tawii kiram kaaddam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiiɓaare e siyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷Ammā hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laafungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo ɓurdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸Wadoobe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde

moodon bonde kaɓooje e ley berde moodon di yuuri naa? ²Si on muuyii huunde de on kebaay, dum saabii odon ngada warhoore. Odon kaasidoo de on kebataa muuyde moodon, dum saabii odon ndukida odon kaba. On kebaay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³Odon ɗaaroo de mbaason heɓude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Odon piloo heɓude muuyde yonki moodon tan. ⁴Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵Taa miilee Binndi diin wo ɓolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶Ammā, Laamdo ina beydana en moyyere ɓurnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷Ndelle, njabanee Laamdo. Calanodon ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸Battee Laamdo, ndeen kam du ɓadoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon waduɓe berde didi, laabinee berde mon! ⁹Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹Sakiraaɓe, taa fay gooto moodon mbuyka banndum. Neddo fuu mbuykudo banndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a downtaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹²Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³Joonin kettindee, onon wi'oobe: «Hannan naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden luumoo, min keɓa tino.» ¹⁴Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum cuurki ɓanguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.»

*

4:6 Banndi 3.34.

¹⁶De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bonbe golle

¹Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ²Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³Kayje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴On calake yobude golloobe gese moodon njobdi mu6ben. Inan, kettindee bullaali ma6be! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayooobe gese mon been. ⁵On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii 6alli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶On carake fonnditiibe de mbardon dum'en. Fay si kambe kaa, 6e nganaa yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷Woodi, sakiraabe, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri kor-sundi. Imo munya faa o heba yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸Onon du munyee. Cembindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado badake. ⁹Sakiraabe, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Micci-tee, Carotoodo oon ina badii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰Sakiraabe, micci-tee annabaabe haaldunooobe e innde Joomiraado been. Munyal ma6be ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹Eden mbi'a barke woodanii tinnii6be been. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹²Ammaa aranel fuu, sakiraabe am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina hey'a, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala jaaraade Laamdo dow goondinal

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

¹³Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴Yalla won nyawdo e moodon naa? O nodda maw6e kawrital goondin6e, de 6e ndu'anoo mo, 6e ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵Du'aare du'oraande e goondinal danna nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete. ¹⁶Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu to6a. De yuwoonde to6aay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde to6a. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fufini ko tayetee.

¹⁹Sakiraabe am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰paamon gartirido mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado lisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatonon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatonon seniibe, faa downtanonon lisaa Almasiihu, laamniredon yiyyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden lisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol lisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke on eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake bangeinde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsii berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaarti-nortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddadataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde lisaa Almasiihu bangi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaafe pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e mabbe oon anndinii be

torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeen-gal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaafe been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo duum wanaa ko'e mabbe be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde lisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laatonon biibbe dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngononodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon seniorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kabbiitaama e nguurndam mon bolam dam tawrudon baabiraafe moodon. Coottitaari ndimfindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel ki6bungal, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuui diin Laamdo banginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon heba njidon sakiraafe mon goondinbe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njimngu manngu dow berde laafude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtafon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada.

* 1:16 Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2.

Kayri woni konngol Laamdo buurngol,
duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,
«Bii-Aadama wo hudo,
dawla muudum du wo pinndi.
Hudo yooran, pinndi du solan,
²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool
duumoto faa abada.»[†]
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo
mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu:
jamba e naafikaaku e haasidaaku* e ny-
oore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta
kosam endi inniraafe muɓɓen ni, hono
noon onon du haani muuyiron konngol
Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley
kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Bin-
ndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomi-
raado.»[†]

*Haala hayre wuurnde e haala yimbe
seniife*

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni
hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa
Laamdo suɓake hayre nde, ina horsini nde.
⁵ Onon du oɗon nga'i hono no kaaye buurde
nyifirteede suudu seniindu ni. Wo on
almaami'en seniife, waddanoobe Laamdo
sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na
jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Bin-
ndi diin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyy'inirde ley Siyona,
hayre suɓaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu
semtintaake abada.»[‡]

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi
e moodon. Ammaa be ngoondinaay been,
Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyiɓoobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoos.»[§]

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe,
na saabanoo dum'en boɓɓaade.»*
Iɓe pergoo e mayre sabo be calake rewude
konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol,
wo on almaami'en gollanoobe Kaananke
oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe
be Laamdo suɓani hoore muudum. O

suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki
makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre
warude e annoora makko kaayniido oon!
¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de
joonin wo on yimbe muudum. On kebaayno
yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala dwtanaade hooreeɓe

¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe,
yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe
majjum, mido waajoo on, mbodɗodon
muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo
halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi
hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Si
on ngadii noon fu, fay si be peldi on ko
boni, be nji'an golleeji moodon lobbi, de be
teddina Laamdo nyannde ɓangani be.

¹³ Njabanee kaanankooɓe been fuu
saabe Joomiraado, gilla e kaananke burɗo
toowde, ¹⁴ faa e hooreeɓe nelaarɓe muudum.
Sabo kaananke nelii be faa jukkoo wadooɓe
ko boni, de yetta wadooɓe ko woodi.

¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey,
muɓɓiron kunndude fuuyɓe majjuɓe e
golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimɗinaama,
ammaa kaybee taa ndimaaku moodon
saabanoo on gollude ko boni. Ngorrɗon no
maccuɓe Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu,
njidee sakiraaɓe goondinbe been, kulee
Laamdo, teddinee kaananke mawɗo oon.

Haala jukkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccuɓe, dwtanee joomiraaɓe
moodon, teddinon dum'en, wanaa
joomiraaɓe moodon lobbuɓe newiɓe
been tan, ammaa fay oonyiɓe been du.

¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama
de munyiri saabe miilaade Laamdo fu,
wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de
munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e
majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de
munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo
ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on,
sabo Almasiihu torriraama saabe moodon.
O hollii on laawol faa njokkon koyɗe
makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko
makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde be
njennunoo mo ndeen, o yennitaaki be.
Nde be torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki
be e haala. O heɗorake be Laamdo
carortoodo laaɓal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore

[†] 1:25 Esaaya 40,6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem
tan. Joomum yiɗaa godɗo heɓa. [†] 2:3 Jabuura 34,9. [‡] 2:6 Esaaya 28,16. [§] 2:7 Jabuura 118,22.

* 2:8 Esaaya 8,14.

muudum ronndorake hakkeeki meeden e banndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeeki, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkijji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiyo

¹ Hono noon onon rewbe du, dwtanee goriraabe moodon. Ndeen si wobbe mabbe nganaa jokku be konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde be, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e bornaade kaddule njardufe. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol tim-mataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rewbe seniibe nyaayirannoo, yowube jikke mubben e Laamdo been. Be njabanii goriraabe mabbe, ⁶ hono no Saaratu dwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulbina on fu, on laatake fiibbe makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon worbe du, ko ngondoton e deekiraabe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee be sabo onon e mabbe fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurn-dam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuui mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njingu sakiraagu, njurmunduree, leeyink-inodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam e nyalaade belde fuu,

nanngita demngal muudum e ko boni, nannga hunnduko muudum e pene,

¹¹ woddoo ko boni, wada ko moyyi, filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe, ina hettindoo du'aawuui mubben,

de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimbe been, taa hakkillooji moodon mbemmboo.

¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon be heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yimbe buykoobe golleeji moodon lobbii saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbii, si tawii wo dum muuyde Laamdo, buri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeeki yimbe jamaanuui fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii be ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o um-mitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkijji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkijji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yimbe seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tu-undi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laafunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankooobe e jogiibe baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley banndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley banndu fu, seedii e hakkeeki. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiidam daam heyii on, on

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

ngadiino ko yimbe 6e anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijiirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruuji nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e mabbe e ley golleeji cementiidi cattudi duum haaynake 6e sanne, duum wadi de ibe mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuurbe e maaybe fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maaybe been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuuri ni.

⁷ Timmoode huunde fuu 6adake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeeki keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on normaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wofbe, hono no kawjotoodo lobbo, kal-finaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniiree saabe lisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan lisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraa6e am horsube, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e lisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko gangi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu teddudo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoo6e

mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirri en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditiibe tiidii,

dume hewtotoo yeddu6e Laamdo e luttube?»[†]

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to maw6e

¹ Mido waajoo maw6e wondu6e e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji lisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal ganginoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon gangowii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokol6e, njabee yamiroore maw6e. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,

de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake. ⁷ Paddee ka6bu-ko'uui moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraa6e moodon sankitiibe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa 6ooyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa

* 4:16 Almasiyankeejo ina fiirta jokkudo Almasiihu.

† 4:18 Banndi 11.31.

* 5:5 Banndi 3.34.

ngonden e teddeengal muudum duumi-
ingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam
hi66inta on. Kam darnata on, sellina berde
mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan
mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido
walli kam winndande on bataaki nda66i
ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on
tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo
hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e
majjum!

¹³ Kawrital goondin6e gonngal Baabiila,
ngal Laamdo su6ii no suborii on ni, ingal
jowta on. Marku 6iyam oon du ina jowta
on. ¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e
njinnu.

Jam wonda e moodon, onon hawtu6e e
Iisaa Almasiihu 6een fuu.

Bataaki Piyeer dida6i

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo lisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebube goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare lisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden lisaa duum.

No goondin6e kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadanii on di faa ndaƙon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraa6e, e dow yidugol sakiraa6e ngool, njinngu kuubungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngonni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde 6e nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men lisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdudo jiide, sabo yeggitii Laamdo laabinii dum e hakkeji muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraa6e, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngon, e ko o sufii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabɓortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men lisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

* 1:19 Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondin6e dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16. * 2:3 Maanaa eelgal do wanaa ɗaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

¹² Ndelle, fay si tawi oƙon anndi kulle deen, oƙon keddii e goonga mo keɓudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddi mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi ɓooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men lisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fuu, oƙon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaabe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men lisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo 'Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji ma66e ina nga'i hono lampal jaynoawal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko windaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e mu66en. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaabe yuuraay e muuyde ɓii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe been kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

2

Haala annabaabe fewree6e e halkere mu66en

(Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewree6e ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotoo6e fewree6e ngorroyta e ley moodon. Ɓe cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Ɓe njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e

poodiranta ko'e ma66e halkere yaawunde.
² Heew6e njokkan e rafi semto ma66e ngoon. Saabe ma66e laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* ma66e waddanan 6e haalde pene faa 6e luumtoroo on. Ammaa jukkungo ma66e saraama 6ooyii, halkere ma66e ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoobe been. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde dargal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonditaare oon e yimbe njeddo w66e, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoobe mo waroobe fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bonbe been ceminiidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bonbe been, o ponnditiido. Bernde makko laafunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji ma66e bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtaniibe dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde dargal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde, huyfinbe hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cemtataa, ina mawnitoo, 6e kulataa mbonkaade teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina furi 6e semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddube been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimbe been kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkoji taguui mu66en, dimiraadi faa nanngée, mbaree. I6e mbonkoo ko 6e anndaa. Laamdo halkiran 6e hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii w66e, woodi kambe du 6e kefan torra faa laatoon njobdi ma66e. I6e ceyoroo muuyde terde ma66e bonde fay ley nyalooma. Si 6e njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma66e. I6e laatanii on gacce

e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rew6e w66e, 6e celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, 6e nanngiran dum e eytooje. Berde ma66e wo boowde eelgal. Wo 6e 6i66e hudaabe. ¹⁵ Be celii laawol ponnditingol ngool, 6e majjii saabe ko 6e njokki laawol Balaama‡ bii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo 6e duule de henndu soggata, nimre burnde fuu ni66ude 6e nde-sanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi boli. I6e nawtoroo muuyde terde ceminiide faa 6e eyta yaltube ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e ma66e, wo 6e maccube bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede 6e ndadirii e tundi adunaaru saabe annude Joomiraado meeden lisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. ²¹ Si 6e anndaano laawol fonditaare ngool faa'e fu, duum buri ko 6e anndi ngol faa woodi de 6e tottitii yamiroore seniinde nde 6e ke6unoo. ²² Ko hewti 6e duum laamnii bannadol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraabe am horsube, bataaki ki woni didadi ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laabi. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaabe mon njannngini on. ³ Artee annude dum de: e balde cakitotoode deen, jalnortoo6e yimbe jokku6e muuyde terde mu66en ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraabe men maayi

† 2:13 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ 2:15 Balaama jannngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankoo6e faa 6e naata ley jeenu e dewal tooruuij.

faa joonin, huunde fuu ina worri e al-haali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ Ibe anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko booyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddube Laamdo been kalkete.

⁸ SakiraaBe am horsuBe, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duubi ujunere ni, de duubi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimbe wobbe miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimbe fuu ngarta to makko, tuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsi laatodon hediibe nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotoobe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu hubban halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraaBe am horsuBe, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley bataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa mubben tiidi faamude, di yimbe famdube jannde e be ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du be ngadirta e nokkuuje godde ley

Binndi diin. Be ngaddanan ko'e maBBe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaBe am horsuBe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bonbe been njaara on e mabbere muBBen de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurn-dam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurn-dam.* ² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala maj-jam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndele, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e 'Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyyam 'Biyiiko Iisaa na laa6ina en e hakkeeeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeeeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaldaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeeeji men, o yaafoto en, o laa6ina en e hakkeeeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon.

² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeeeji.*

* 1:1 Ayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * 2:2 Haala kirsamaari kaan, e geresankore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † 2:7 Yamiroore ndeen wo yidfundurde.

meeden. Wanaa hakkeeeji meeden enen tan, de wo hakkeeeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidfundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wurdunoo ni.

⁷ Sakiraa6e am horsu6e, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore 6ooynde nde ke6don gilla arande. Yamiroore 6ooynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore 6ooynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina banga e Almasiihu, ina banga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaa6e, mido winndana on sabo hakkeeeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraa6e, mido winndana on sabo o6on anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokol6e, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

¹⁴ Sukaa6e, ko mbinndanammi on dey, sabo o6on anndi Baabiiwo. Baabiraa6e, ko mbinndanammi on dey, sabo o6on anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokol6e, ko mbinndanammi on dey, sabo o6on njogii semmbe, konngol Laamdo ngool ina woni e moodon, katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njinnu Baabiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu badake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo, be keddodotono e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiwo. De mo semtaay innude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden biibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa

eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiwo foti yidirde en, faa noddirii en biibbe muudum. Wo en biibbe muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu annude en dey, ndu anndaa Baabiwo. ² Sakiraaabe am horsube, joonin wo en biibbe Laamdo. Ko laatoytoden duum, banginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu bangowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laabiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu bangirii faa itta hakkeji. Kam kaa, hakkeji ngalaa e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeji. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum 'Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata biibbe Laamdo e biibbe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraaabe muudum du, hono noon worri.

Haala njinnu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. 'Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraaabe, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraaabe meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa

† 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo.
¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wadu war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeyi hokkitirde yonkijji meeden saabe sakiraafe men.

¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum?

¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laato haala bola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni andudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraafe am horsuɓe, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde lisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraafe am horsuɓe, waajotooɓe wi'ooɓe Ruuhu Laamdo ina woni e muɓɓen, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron ɓe yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e maɓɓe naa wanaa. Sabo annabaabe fewreeɓe heewɓe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo lisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jeddudo lisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yimɓe Laamdo, on njaalake annabaabe fewreeɓe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreeɓe been wo adunankooɓe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru ɓe kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo ɓe. ⁶ Enen le, wo

en yimɓe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraafe am horsuɓe, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo ɓii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo ɓangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa keɓiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nuli Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraafe am horsuɓe, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeyi yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hiɓɓii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo lisaa wo ʼBii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hiɓɓiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kiɓɓungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamdo hiɓɓaay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake bii Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi bi66e Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa don-ngal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaba seedaaku yimbe, ammaa seedaaku Laamdo buri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, hebii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondinbe Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on kebii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko ndu'idan duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuujj meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiido sakiike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamdo fuu heddataako e hakkeejj, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimbe Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e downtanteebe wobbe.

Bataaki Yuhanna didaɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe win-ndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamɗo subii.* Midó jowte, aan e ɓiɓɓe maa fuu, onon ɓe njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo annduɓe goonga been fuu ina njidi on ²saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³Laamɗo Baaba men e lisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi ɓiɓɓe maa wobɓe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo teddudo, midó nyaare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde kebuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamɗo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewɓe caakake e adunaaru ndu. ʼBe njabaay lisaa Almasiihu warii laatake ɓii-Aadama. Gaado no maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa keɓon mbarjaari kiɓɓundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamɗo. Ked-dodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko golleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa midó yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiɓɓa.

¹³ ʼBiɓɓe sakiike maa debbo mo Laamɗo subii oon ina njowte.

* 1:1 Debbo teddudo oon e ɓiɓɓe muudum wo kawrital goondinɓe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi bataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wɔɓɓe ngari kaalani kam no tinnoridaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wal-lirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawwirta e muuyɗe Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe lisaa, eden njeji wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidoobe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkortoo min ni. Wanaa dum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njaɓi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e

binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wundu e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahu-uda maccudo lisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e lisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

*Sappangol dow jannginoobe fenoo6e
(2 Piyeer 2.1-17)*

³ Sakiraa6e am horsu6e, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniife nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wob6e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu66en winndaama gilla ko 6ooyi. ⁵ Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde balli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men lisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁶ Joonin, mido yidi miccintinde on ko andudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e been. ⁷ Miccitodon du no maleyka'en wob6e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu66en. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darn-gal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁸ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuuriino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁹ Woodi, wo hono noon soorii6e e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ¹⁰ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde

kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moo6eede 6anndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹¹ De yim6e been kaa ina mbonkoo kulle de andaa. ¹² Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹³ Halkere woodanii 6e koy! ¹⁴ Be njokkii laawol Kayiinu.† ¹⁵ Be majjinii ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Kooras§ halkiri ni. ¹⁶ I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nanndi hono tefaa6e gonde ley maayo kalkoo6e laanaaji. ¹⁷ Be cementata ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6ib6e 6oretee6e, doofaade, baatude fey. ¹⁸ Wo 6e bempeyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon ngufo golleeji ma66e cementiniidi. Wo 6e koode jiilotoo6e. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁹ Henok, taaniyo njeddabo ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniife ujunaaje ujunaaje

²⁰ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu66en fuu no foti bonde,

o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di luttoo6e yeddoo6e Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

²¹ Yim6e been wo gurjurtoo6e. I6e nji'a boofi wob6e e huunde fuu. I6e njokka muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawnitoroo yukkinaare. I6e mana wob6e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

²² Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, miccilee haalaaji di nulaabe Joomiraado men lisaa Almasiihu been cappinoo diin.

²³ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortoo6e yim6e, jokku6e muuyde terde

* 1:8 hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † 1:11 Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ 1:11 Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § 1:11 Gorko bi'etee6o Kooraa muurtini yim6e Israa'ila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

muɓɓen bonde ngarowan.» ¹⁹ Kambe ngoni senndooɓe yimɓe. Wo adunaaru tan ɓe miilotoo. Ruuhu Laamɗo walaa e maɓɓe. ²⁰ De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyiɓee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e ɲaaraade Laamɗo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njinngu Laamɗo tawa oɗon ndoomi yurmeende Joomiraadɔ meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. ²² Njurmee yimɓe wonɓe e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee woɓɓe e yiite, ndannon dum'en. Woɓɓe du, njurmee dum'en tawee oɗon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde ɓalli maɓɓe tuunde deen ndaaba on.

²⁴ Laamɗo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiiɓe. ²⁵ Teddeengale manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamɗo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraadɔ meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu banginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu bangini. Laamdo banginani mo kulle de faa o holla maccube muudum ko badii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamdo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon badake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Laamdo gondo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuuji jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maaybe, dawranoowo kaanankooBe adunaaru ndu.

Kam yidi en de ha66iti en e hakeeji meeden saabe yiyyam muudum ndu faadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamdo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnoobe mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamdo Joomiraado, gondo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e

moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamdo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,[†] Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buututal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonde Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyiinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e bii-Aadama, ina bornii saaya njuutuka, ina ha66i ka66orgol kanje e becce muudum. ¹⁴ Lee6i hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite. ¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyelee keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kunndude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yainiroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

* 1:9 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

† 1:10 Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

¹—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kooode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tin-noridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyanta bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooe. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngor-runodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolli-raa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokku be Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude 6i6be lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

⁸—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkortoo on. Wo be kawrital rewoo be Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra 6adiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa 6adake faddude wo6be maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiidam laatane kufune jaalorgal. ¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!

Jaaliido fuu, maayde dida berde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

¹² —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tin-nii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi peloje seeda de njoganimaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada hab6iibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankoo be, be nyaama teewuui cakkanaadi tooruui, be njeena du. ¹⁵ Wo6be maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde ma6be fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e ma6be kaafaahi ngonki e hunnduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciwaandi ni:

¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njingu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wo6be, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewuui cakkanaadi tooruui. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o

* 2:6 Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimbe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

yidaa tuubude e fijirde makko ndeen.

²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan bi66e makko du. Ndeen kawrite goondin6e deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yim6e Tiyatira heddi6e 6e njokkaay laawol ngol been, 6e ngolli-raay ko wo66e mbi'ata «sirriji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaali6e been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan 6e hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹—Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuui Laamdo jeddi e kooode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina ki66i yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, mic-cita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi ma66ude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yim6e 6e tuuninaay kaddule mu66en. Be bornoto kaddule daneeye 6e njaada e am, sabo i6e poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornortoo kaddule daneeye. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndan ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷—Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, ti-igiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommbataa. Si o ommbii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommbude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaabe e kawrital rewoobe Seydaani witotoobe wo Alhuudiyankooobe tawee 6e fenooobe, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yim6e fuu. ¹¹ Mi 6adake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wur-tataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴—Winndan maleyka kawritale goondin6e gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talka-ajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa kebaa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeye bornodaa, faa cuuraa banndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de kebaa nji'aa.

¹⁹ Miin, mido fela yimbe 6e njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono bututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeenju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Cii6ociibongal ina filii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeye, kufuneeje gadiraade kanje ina ngonni e ko'e ma6be. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi ku66ooje. Deen ngonni ruuhuui Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso bii-Aadama. Nayaaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piirrowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeelee jeegom. Bippeelee deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,

wo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde 6e ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, cujidana buurdo faa abada oon. I6e njoyy'ina kufuneeje ma6be yeeso joodorgal ngaal, i6e mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin, ada foti hebude darja e teddeengal e baawde, sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa dum laatorii, wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gereeeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ommbiraa takkande maandinaade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bo-ji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngal. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngonni ruuhuui Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko

ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuui seniibe been.
⁹Heddii ibe njima jimol kesol, ibe mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen
 de takkita takkande uddiraade nde,
 sabo a hirsanooma.
 E yiyam maa coottirdaa yuuruibe
 e lenyi fuu e demle fuu e siyijii yimbe
 fuu e laamorde fuu
 faa be njeйдаa e Laamdo.

¹⁰A wadii be jeyaafe e laamu e almaami'en gollanoobe Laamdo meeden.

«Be laamoto adunaaru.»

¹¹Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Ibe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Ibe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been, ¹²ibe njimira daade toowde, ibe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel
 ina foti e hebude baawde e jawdi
 e hakkilantaaku e semmbe
 e teddeengal e darja e manoore!»

¹³Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e mubben fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde
 ngoodanii joodiido dow joodorgal
 ngaal oon
 e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

²Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Badfiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaBerde: barundural

³Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaBerde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaBerde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴Ndeen puccu gonngu, mbodeewu yalti. Badfiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataBerde: tiidalla

⁵Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataBerde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataBerde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Badfiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum.

⁶Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaBerde: maayde

⁷Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaBerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaBerde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Badfiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaBerde adunaaru faa be mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaBerde: wardaabe saabe seedaaku mubben

⁹Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaBerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkijii wardanoobe saabe dowaanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu be ceedii nguun.

¹⁰Be yeewnii faa toowi, be mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomni-totodaa be rufugol yiyam amin?

¹¹Mono e ma6be fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'a be powta seeda tafon, faa limgal gollidiibe ma6be, sakiraabe ma6be fodanaabe wareede hono ma6be been, kibba.

Haala takkitingol takkande jeegaßerde:
nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaßerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange bawliri faa nanndi hono kaasa baleewa, lewru du fuu wajjiri hono yiyam. ¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no bißbe yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje mußben. ¹⁵ Ndeen kaanankooße adunaaru e yimbe tedduße e hooreeße sordaasiife e joomiraaße jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimaybe fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaaje baamle. ¹⁶ Heddii iße mbi'a baamle e tefaaje deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere maßbe mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaaße maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Iße paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaße baawde torrude leydi e maayo been. ³ O wi'i be:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tefon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden been.

⁴ Ndeen nanumi limgal wadaaße maande e tiide mußben been: iße ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo be maandinaaße yuurube e lenyi Israa'ilankooße diin fuu:

⁵ yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),
yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,
yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,
⁶ yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido,
yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido,

⁷ yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido,
yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸ yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyijii yimbe fuu e demle fuu. Iße ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iße bornii saayaaji daneoji, licce tamarooje ina ngoni e juude maßbe. ¹⁰ Iße ilina, iße mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en been fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawbe been e kulle nay buurde deen. Be fuu be kippi geese maßbe e leydi, iße cujidana Laamdo. ¹² Iße mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore e teddeengal e baawde e semmbe, fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada! Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawbe been yami kam:

—Beye ngoni yimbe borniibe saayaaji daneoji be? Faa toy be yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kambe ngoni yuurube e torra mawdo.

Be lononii saayaaji maßbe, be ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de be keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, be ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran be hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, be domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa be katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonggel hakkunde joodorgal laamu

* 7:14 Maanaa be ndawninirii saayaaji maßbe yiyam, woni hakkeji maßbe fuu njaafaama.

ngeel duran 6e, yaara 6e to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkingol takkande jedda6erde: deyyere mawnde

¹Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jedda6erde ndeen, kammu oon deyy'inii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere.

²Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo darii6e yeeso Laamdo. 'Be kokkaa buutute jeddi.

³Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuui seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴Cuurki uurdi ndiin e du'aawuui seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo.

⁵Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillun-duraange e yiyam paddaa dow leydi. Fec-cere tata6erde leydi ndiin wulaama, fec-cere tata6erde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal dida6al

⁸Maleyka dida6o oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hubboore faddaa e ley maayo. Tata6erde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹tata6erde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tata6erde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tata6al

¹⁰Maleyka tata6o oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hubbiroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tata6erde gooruui e ildude ndiyam.

¹¹Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tata6erde diyeele deen.

Yimbe heew6e maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal naya6al

¹²Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tata6erde naange e feccere tata6erde lewru e feccere tata6erde koode piyaa, faa gootel fuu tata6erde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tata6erde annoora mu66en.

¹³Caggal duum, nji'umi ciilal ina fi-ira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato hed-dii6e been puufii buutute mu66en!

9

Haala buututal joya6al

¹Maleyka njoya6o oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa coki-tirgal bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ²Nde sokiti bunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe 6e maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵Di kokkaa torrude yimbe 6een faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude 6e. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de kebataa. 'Be muuyan maayde, ammaa maayde dog-gan 6e.

⁷Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸Idi njogii cukuli hono cukuli rew6e. Nyiye majji ina nga'i hono nyiye dawaadi ladde. ⁹Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹Kaananke

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi.

majji woni maleyka kawjotoodo bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankooore wo Apolion (dum na fiirta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaɓal

¹³ Maleyka njeegaɓo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e coɓɓuli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaɓo jogiido buututal oon:

—Haɓɓitin maleyka'en nayo haɓɓaabe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been kaɓɓitaa faa mbara tataɓerde yimɓe adunaaru. Laamdo na segilaninoo ɓe saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii limgal konunkooɓe waddiibe pucci: wo ɓe ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo.

¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe been e ley holleede am: iɓe ɓornii kaddule jamde bodeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kunndude majji.[†] ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kunndude pucci diin de mbari tataɓerde yimɓe adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kunndude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Iɗe ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimɓe.

²⁰ Yimɓe heddiibe ɓe masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude muɓɓen. ʼBe njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e card e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. Iɓe kujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ ʼBe tuubaay e wadude bar-ko'e, ɓe tuubaay e ndaggadaaku maɓɓe e fijirde maɓɓe e nguyka maɓɓe.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaan-gel

[†] 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka godɗo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina fiili dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaa-borii mo e hoolo muɓɓen, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurɗo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeddaɓo ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono no o wiirunoo annabaabe maccuɓe makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaɓoy dewtel taggitiingel, gonn-gel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jaɓu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunnduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njaɓumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunnduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiiji yimɓe heewɓe e laamorde e demle keewɗe e kaanankooɓe heewɓe.

11

Haala seedaaku annabaabe diɗo

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoofe wonfe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedeefe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ife bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedeefe dido been ngoni ledfe jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kundude ma6be, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon. ⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu to6ude haddi balde annabaaku ma6be deen. Ibe njogii baawde waylitinde diyeele laatooyiyam. Nde be muuyi fuu, ife mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku mu6ben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngan yaltan de yana e ma6be, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli ma6be mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado ma6be tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira. ⁹ Siyiiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli ma6be ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde ma6be ndeen. Be mbeltoto, be kakkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitti, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannoofe dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a be:

—Yeejee ga!

Be yeeji dow kammu e ley ruulde. Waybe be fuu keddii ina ndaara be.

¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de

feccere sappo6erde ngalluure ndeen saami. Yimbe ujunaaje njeddo kalkii. Heddiife been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone dida6o oon faltake. Ndaar, bone tata6o oon ina wara law.

Haala buututal jedda6al

¹⁵ Maleyka njedda6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo joodiife dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese mu6ben e leydi, cujidani Laamdo. ¹⁷ Ibe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gondo, gonnoodo oon miden njette, sabo a gollirii baawde maa mawde deen, a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaabe maccube maa,

seniife hulfe innde maa been, teddu6e e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkoo6e adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal bangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom gatawere

¹ Maande haayniinde bangi dow kammu. Debbo ina bornii naange. Lewru ina woni ley njaabirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koo6e sappo e didi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla gatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde bangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tata6erde koo6e kammu,

* 11:3 Maanaa be bornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni. † 11:8 Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoo6e 19.1-29.

faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom njatawere oon faa si rimii fu, ngal mod'a biyum oon.

⁵ Ndeen o rimi bi'ddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Bi'ddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, ka'bi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du ka'bi e ma'bbe. ⁸ Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangel e maleyka'en maggal, de 6e mursi nokku ma'bbe gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal ri-iwaama. Kangel woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarri-botoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuunrunde dow kammu, ina wi'a:
«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake! Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!
Sabo peloowo sakiraa'be meeden,
peloowo 6e to Laamdo jemba e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraa'be meeden been njaalorake mo y'iyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu 6e ngadi dow maggel.
Be pilaaki reenude yonkiiji ma'bbe e maayde.

¹² Ndelle, kammu e won'be dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!
Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeda tan hed-danii dum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo bi'ddo gorko oon.

¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati,

faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi ha'boyde e heddii'be e yuwdi debbo oon. Been ngonni dowlani'be jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaa-reendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njoginga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be cujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, 6e cujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, ife mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi ha'bude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi.

⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodi'be dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga ha'ba e seni'be been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde

* 13:2 Ursu wo kuungal manngal. Teepeeje maggal ina mawni, ingal jogii lee'be e pedeeli juuddi beldi.

laamaade lenyi fuu e siyijji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu cujidanana ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde muβben tawaaka ina mbinndii gilla fufdoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e maccungaaku, habbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndufe e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de dannaa ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been cujidanana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didafo ngaan wadii kaayeeffiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayeeffiji di nga hokkaa wadufe ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barmiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu kefa maande e juude muβben nyaame naa e tiide muβben, teddufe e lo'ube, joomiraafe jawdi e talkaabe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide maβbe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeede keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyooβe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniray ko'e muβben rewbe, sabo be laaβube. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude maβbe, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyijji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi e maayo e ildufe ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didafo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tatafo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu cujizando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo maβbe ina yeena faa

abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoobe ndaabaawa ngaan e tooru magga e hebuṁe maande innde magga.

¹² 'Dum le, tilay yimḅe Laamḁo ngonda e munyal.

'Been ngoni haybuṁe jamirooje Laamḁo de kaybi goondinal lisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum ḁo: gilla joonin, barke woodanii maayoobe hawtuṁe e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! 'Be powtinoyte e tampiri maḅḅe, sabo barke golle maḅḅe jokkan ḅe.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e ḅii nedḁo ina joodii. Kufune gadiraado kanḅe ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka godḁo yalti e suudu Laamḁo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiḁo dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiḁo e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka godḁo yalti e suudu Laamḁo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka godḁo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamḁo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiḁo wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa ḅiḅḅe cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri ḅiḅḅe cabiije deen, de faddi de ley ḅoosirde mawnde. ḅoosirde ndeen woni tikkere Laamḁo mawnde. ²⁰ Biḅḅe cabiije deen ḅoosaa caggal ngalluure toon. Y'iyam yalti e ḅoosirde ndeen faa hewti labaale pucci, ḁam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

* ^{15:5} Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal ḁuum, nji'umi suudu Laamḁo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal ḁuum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njedḁo ina njogii masiibaaji jedḁi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamḁo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddi dakkol maggo. 'Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. Iḅe njogii kolli di Laamḁo hokki ḅe diin. ³ Iḅe njima jimol Muusaa maccudo Laamḁo oon e jimol Jawgel ngeel, iḅe mbi'a:

«Laamḁo Joomiraado jom baawḁe fuu, golleeji maa wo mawḁi, wo kaayniidi! Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji, aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado, mo mawnintaa innde maa?

Sabo aan tan woni gooto Ceniido.

Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa, sabo ḅe nji'i golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jedḁi keewḁe masiibaaji jedḁi

⁵ Caggal ḁuum, nji'umi suudu Laamḁo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon. * ⁶ Maleyka'en njedḁo jogiḅe masiibaaji jedḁi been njalti e mayru, ina ḅornii kaddule laaḅude tal jalḅooje, ina kaḅḅi kaḅḅordi kanḅe e becce muḅḅen. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njedḁo been kaake kanḅeeje jedḁi keewḁe tikkere Laamḁo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamḁo e baawḁe muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jedḁi di maleyka'en njedḁo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njedḁo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamḁo jedḁi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yimbe tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka didafo oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tatafo oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyele deen fuu mbaylitii yiyyam. ⁵Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga. ⁶Saabe ko be ndufi yiyyam seniife e yiyyam annabaabe duum, aan du, kokkudaa be yiyyam be njara! Ibe kaandi e majjum.

⁷Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde rewreteende Laamdo toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸Ndeen maleyka nayafo oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi magge.

⁹Yimbe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen be mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. ¹⁰Be tuubaay, be mawninaay dum.

¹¹Maleyka njoyafo oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon nibbinaa tiki, de yimbe ina nta demle mu6ben saabe naawalla.

¹²Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma6be e naawalla ma6be. Ammaa duum fuu, be tuubaay e golleeji ma6be bondi diin.

¹³Maleyka njeegafo oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo bee6i faa yoori, faa kaanankoo6e yuuroo6e lettugal been ke6a laawol ndewa toon. ¹⁴Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paa6i. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁵Ginnaaji bondi diin wo wadoo6e kaayee6iji. Ibe njaha to kaanankoo6e adunaaru fuu faa be kawrundura dum'en

saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁶Joomiraado wi'i:

—Kakkile! Inani mido warda hono no guijo ni. Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha 6anndu 6oldu de semta yeeso yimbe.

¹⁷Ginnaaji diin kawrunduri kaanankoo6e been e nokku bi'eteede e ibraninkoo6e Har-magedon.

¹⁸Maleyka njeddafo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁹Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimbe tagaa, no ngol sattiri mawnudel! ²⁰Ngalluure mawnde ndeen fec-caa pecce tati. Galluujje laamorde adunaaru fuu caami. Laamdo micciti bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²¹Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²²Marmalluujje butte yuuri kammu, caami dow yimbe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilo6ji capande nay. Yimbe been mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluujje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyele keewde oon. ²Kaanankoo6e adunaaru been pijidii e muudum. Yimbe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴Debbo oon ina 6ornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kar6e e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kar6e heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde

* 17:1 Maanaa woykuuru wo pijoo6o jo6eteede ceede.

makko. ⁵Dow tiinde makko innde ina win-ndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,

inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantooŋe lisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haayinii kam sanne. ⁷Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haayinii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru be inde muŋben mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayeeŋi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga bangowan katin.

⁹Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muŋben deen. Ide cappoo katin kaanankooŋe njeddo: ¹⁰njoyo paltake, njeegabo oon ina woni joonin, njeddabo oon waraay tapon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetatabo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹²Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooŋe sappo be kebaay laamu tapon, ammaa be kebowan baawde laamaade no kaanankooŋe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngaan. ¹³Be fuu be anniya gooto, iŋe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maŋbe e baawde maŋbe. ¹⁴Be kaŋan e jawgel ngeel, ammaa jawgel ngeel jaaloto be sabo kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankooŋe. Wondube e maggel been wo noddabe, subaabe, hoolniibe.

¹⁵Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyeele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow muŋben deen, kanje ngonni siyiji yimbe e jama'aaje e laamorde e demle. ¹⁶Luwe sappo de njiidaa deen, kam e

ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, boldina dum faa laaba de heddo 6anndu boldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷Sabo Laamdo wattii e berde maŋbe wadude anniya muudum, be laatoo daande wootere, be kokka ndaabaawa ngaan laamu maŋbe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooŋe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ²O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonnde ginnaaji,

suudorde ruuhuuji tuunudi fuu

e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³Sabo leyde deen fuu culirii cabijam, caamii saabe fiirde mayre nyaadunde.

Kaanankooŋe adunaaru been njeenii e mayre.

Luumotooŋe e adunaaru been fuu keŋii jawdi

saabe danyal mayre keewngal faa witi-tii ngaal.»

⁴Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimbe am, njaltee e mayre!

Faa taa on kawtu e mayre hakkeji,

faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵Sabo hakkeji mayre duudi,

di njowundurii faa di njottake kammu,

Laamdo du yeggitaay golleeji mayre bondi diin.

⁶Ngadee nde hono no nde wadiri on ni!

Njotodon nde kile didi e ko nde wadi on!

Ko nde siiwani on ley horde mayre duum, ciwanee nde kile didi!

⁷Torron nde, kebbinon mettorgal mayre

faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuuri mbelirka.

Sabo inde wi'a e bernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke debbo,

mi wanaa debbo mo gorum maayi,

abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»

*Saabe no nde worri noon, masiibaaji mayre caaman dow mayre: maayde e mettorgal e rafo.

Nde wuldete yiite, sabo Laamdo Joomiraado carotoodo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankooɓe adunaaru wonduɓe e mayre jeenu de kawti e mayre danyal been nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, ɓe mboyan, ɓe piiran ɓerde maɓɓe mettorgal.

¹⁰ ɓe ndaroto to toowti, sabo iɓe kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotooɓe e adunaaru been mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maɓɓe katin. ¹² Gineeji maɓɓe wo kanje e card e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule hariiri tiidude e kaddule bodeeje e ledde uurooje godde e gineeji moyyini-raadi nyiye nyiibi e gineeji moyyini-raadi ledde tiidude coggu e jamde bodeeje e jamde ɓaleeje e hayre wi'eteende marba. ¹³ Gineeji maɓɓe katin wo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe e nebbam uurdam e uurdi miira e uurdi cuurtintende e cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e maccuɓe e yonkiiji yimɓe.

¹⁴ Luumotooɓe been mbi'i ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaa heɓude fuu wodaake ma: keewal mbelirka maa e dawla maa fuu halkii, a hewtataa dum abada katin.

¹⁵ Luumotooɓe heɓuɓe jawdi e mayre been ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. ɓe mboyan, ɓe cunoto, ¹⁶ ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule bodeeje, sodortoonde kanje e kaaye dime e kaaye luulu! ¹⁷ E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e yahoobe ley majji e dogginooɓe been, kam e

heɓooɓe neema muɓɓen e luumagol dow maayo been, ɓe fuu ɓe toowtan ɓe ndaroo.

¹⁸ Wakkati mo ɓe nji'ata cuurki ngulu mayre, ɓe mbullan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

¹⁹ ɓe ndufan leydi dow ko'e maɓɓe no ɓe poti metteede. ɓe mboyan, ɓe cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muudum hokki jogiɓe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii! ²⁰ Kammu, welta e halkeede mayre! Seniibe e nulaabe e annabaabe, onon du mbelte! Sabo Laamdo sarake nde ko nde wadi on duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin!

²² Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoobe gaaci naa yimooɓe naa fuufooɓe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu ɓanjudo e ɓanjaado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotooɓe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndaggadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yi-iyam annabaabe e seniibe e waraabe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoroo daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»*

Kisindam e manngu e baawde ngoodanii Laamdo meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji, wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado sanne, bonnirdo adunaaru fijirde muudum oon.

* 18:22 Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * 19:1 Haleluuya wo haala ibraninkooɓe, dum woni Njetten Joomiraado.

O yomnake dum yiyam maccube makko
dam rufi.»

³Be toowni daade katin, 6e mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen
ina yeeja faa abada!»

⁴Mawbe noogayo e nayo been e kulle nay
buurde deen, kippii e leydi cujidani Laamdo
joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵Daande yuuri to joodorgal toon, ina
wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon
maccube muudum fuu, onon huloobe dum,
teddube e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶Ndeen nanumi daande nanndunde e
sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele
keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina
wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado
meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii laamu
muudum.

⁷Mbeltoden, ceyoden, mawninen mo,
sabo bangal Jawgel ngeel yottake,
banjeteedo oon du segilake.

⁸O hokkaama kaddule o bornoo,
leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji seniibe
moyyudi diin.

⁹Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii noddaabe e
nyaamduuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji Laamdo
goongaaji.

¹⁰Kippiimi e leydi to koyde makko faa mi
sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo
hono maada, aan e sakiraafe maa tiigiibe
seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan
Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun,
dum pay laatii annabaaku.[†]

*Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal
ladde*

¹¹Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii,
de puccu ndaneewu bangi. Baddiido ngu
oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goon-
gante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e

fonnditaare du o honirta. ¹²Gite makko
ina nga'i hono demle yiite ni. Kufu-
neeje laamu keewde ina ngoni e hoore
makko. Innde ina winndaa e makko nde
fay gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³Imo
bornii saaya cuuwaaka e yiyam. Innde
makko wo: «Konngol Laamdo.» ¹⁴Konuui
kammu ina njokki mo ina bornii kaddule
daatude, daneeye, laabude, ina mbaddii
pucci daneeeji. ¹⁵Kaafaahi mbelki ina wur-
too e hunnduko makko. E kanki o sop-
pirta laamorde adunaaru, de o laamoroo de
sawru njamndi. O dampan e boosirde cabi-
ije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde
mawnde. ¹⁶Inan innde winndaande e saaya
makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooobe e Joomiraado
joomiraabe».

¹⁷Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow
naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli
piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare
mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸faa
nyaamon teewu kaanankooobe e teewu
hooreebe sordaasiibe e teewu jom'en
sembe e teewu pucci e waddiibe dum'en
e teewuui yimbe fuu – rimbe e riimaybe,
teddube e lo'ube!

¹⁹Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga
ngaan e kaanankooobe adunaaru been
e konunkooobe muβben ina kawriti faa
kaba e baddiido puccu ndaneewu oon
e konu muudum. ²⁰Ndaabaawa ngaan
nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo
gadannoodo kaayeeffiiyi yeeso magga oon. E
kaayeeffiiyi diin o hiildunoo hebuβe maande
ndaabaawa ngaan been, sujidannoobe
tooru nanndundu e magga been. 'Be dido
fuu, 6e paddaa iβe mbuuri e weendu yiite
huββirteendu sitti nduun.[‡] ²¹Heddiibe
been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e
hunnduko baddiido puccu ndaneewu oon.
Pooli diin fuu ngari nyaami teewuui maββe
faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹Caggal duum, nji'umi maleyka ina
yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii
junngo muudum cokitirgal bunndu ndu
luggeefi muudum walaa do haadi nduun,

[†] 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

[‡] 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuβa.

kam e callalol manngol. ² O nanngi ku-ungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O haḅḅi dum duuḅi ujunere. ³ O faddi ndi e ley ḅunndu ndu luggeefi muudum walaa ḁo haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duuḅi ujunere diin kiḅḅi. Caggal duum, ina tilsii ndi haḅḅitee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiḅe e majje been kokkaama baawḁe saraade. Nji'umi katin yonkijii ḅe ko'e muḅḅen tay'anoo saabe ko ḅe mbaajii seedaaku ngu lisa waddunoo, kam e konngol Laamḁo ngool. 'Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, ḅe kebaay maande magga e tiide naa e juude maḅḅe. 'Been iirtii, laamodii e Almasiihu duuḅi ujunere. ⁵ 'Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maayḅe hed-diḅe been iirtaaki faa nde duuḅi ujunere diin kiḅḅi. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaabe e ummital arandeyal been! Maayde diḁaḅerde ndeen walaa ko waawani ḅe. 'Be laatanoo Laamḁo e Almasiihu almaami'en, ḅe laamodoo e Almasiihu duuḅi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duuḅi ujunere diin kiḅḅii, Seydaani haḅḅitete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e coḅḅuli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimḅe lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereiji fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, ḁo seniḅe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo ḅe oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, ḁo ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngonni doon. 'Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiḁo dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maayḅe, tedduḅe e lo'uḅe, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni

dewtere nguurndam. Maayḅe been cariraa golleeji muḅḅen binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maayḅe muudum, maayde e laakara kokkiti maayḅe muḅḅen, mono e muḅḅen fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu padḁaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde diḁaḅerde ndeen. ¹⁵ Nedḁo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeri ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamḁo ina jippoo. Nde nyaay'inaama hono no ḅaḁeteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laamḁo na woni hakkunde yimḅe: o joodoto hakkundee maḅḅe, ḅe laatoo lenyol makko. Laamḁo e hoore muudum wondan e maḅḅe, laatoo Laamḁo maḅḅe. ⁴ O mooytan gondi gite maḅḅe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidḁe deen fuu paltake.

⁵ Joodiḁo e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Nedḁo fuu domḁudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuurudam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Nedḁo fuu jaaliido heḅan dum fuu, mi laatoto Laamḁo muudum, kam du laatoo ḅiyam. ⁸ Ammaa waatuḅe ḅerde e ḅe ngalaa goondinal e gollooḅe ko nyiddini e warooḅe yimḅe e fiijoḅe e dabarankooḅe e rewooḅe tooruui e fenooḅe been fuu, weendu yiite e

* 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

sitti huɓɓooru nduun woni ngedu muɓɓen. 'Dum woni maayde didaɓerde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle ɓaɗaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laaɓunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina fiilii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi ɓiɓɓe Israa'iila sappo e didi diin, inde muɓɓen ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude let-tugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobɓiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye jyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajee fi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajee fi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laaɓungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaɓerde ndeen safiri, tataɓerde ndeen agate, nayaɓerde ndeen emerooda,²⁰ jayaɓerde ndeen onikis, jeegaɓerde ndeen sarduwaan, jeddaɓerde ndeen kirisoliita, jeetataɓerde ndeen beril, jeenaɓerde ndeen topaas, sappoɓerde

ndeen kirisoparaas, sappo e go'aɓerde ndeen yasente, sappo e didaɓerde ndeen ameeitis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankoobe adunaaru been ngaddanan nde darja muɓɓen. ²⁵ Dammbude mayre deen ombbataako nyalooma. De ombbataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa golloobe ko nyiddini, naa fenoobe. Ammaa naatoobe e mayre been ngoni ɓe inde muɓɓen mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gerejeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare danoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innede muudum du wonan e tiide maɓɓe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranana ɓe annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

* 21:16 'Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo kongol muudum ley annabaabe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraafe maa annabaabe been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon badake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddoo e bonanda muudum, tuundo golle heddoo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddoo e moyyuki muudum, ceniido heddoo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fudfoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji mubben faa mbaawa nyaamude biibe lekki nguurndam kiin, be ndewa dammbude, be naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa wonbe caggal mayre been wo dawaadi e dabarankooobe e fijoobe e warooobe yimbe e rewoobe tooruuji e yidube fewre e wadoobe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondinbe deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e banjeteedo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domdudo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaba yara dam bolum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo it-tii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittanngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko booyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wondu e moodon on fuu.